

8805

త్వరలో వచ్చుచున్నది

ఈ కథ 1547 వ సంవత్సరంలో ఇంగ్లండులో జరిగినట్లు ప్రాయశఃపించింది. ఆ రోజుల్లో ఇంగ్లండుదేశంలో ప్రజలు ఎలా జీవించేవారో, వారి ఆచారవ్యవహారాలు, కష్టసుఖాలు ఎలాంటివో ఈ నవలద్వారా బాగా తెలుస్తాయి.

వెల రెండు రూపాయలు

అనుబంధం నందూరి రామమోహనరావు

ఆంధ్రగ్రంథమాల

మద్రాసు 1.

భారతి

[నచ్చిత మానవత్విక]

సంపాదకుడు
శివలెంక శంభువసాద్

ప్రింథప్రత్రికా ముద్రాలయము
మదరాసు.

సంపుటము 29

మే, 1953

సంచిక 5

విద్యైతి పెరి ఒకరూపాయి.

ప్రసిద్ధ శ్రాంతి నవలాకారుడు

కౌంటర్ ట్యాంక్ యుద్ధమా రచించిన

కౌంటర్ ఆఫ్ మాంటర్ క్రిస్టో

(రెండు భాగములు)

అనువాదం

సూరంపూడి సీతారామ్

ఆంధ్రప్రదేశ్ సచిత్రవారపత్రికనుండి పునర్ముద్రితము

సుపుటము ఒకటికి మూడున్నర రూపాయిలు

ఆమ్మకమునకు నిద్రముగా నున్నవి.

నిద్రముగా వున్నవి!

త్వరపడుడు!!

టామ్ సాయర్

(పిల్లలనవల)

రచన

మార్క్ ట్వేన్

అనువాదం

నంధూరి రామమోహనరావు

వెల రెండురూపాయిలు

కాఫీలకు:

అంధ్రగ్రంథమాల మద్రాసు—1.

విషయానుక్రమణిక

మే. 1952

అవతరణము—అప్పల పెంకటశోగయ్యకావ్యగారు	...	387
రేడియోనాటికలు—‘అమరేంద్ర’	...	391
“యజ్ఞఫలము” భానుని ప్రతిభావిశేషములు—		
గులుసు వేంకటేశ్వరులుగారు	.	393
అశ్వపరీక్ష—నాల్గల రంగనాథరావుగారు	...	401
కృష్ణమోచార్య వచనములు—		
తిమ్మావజ్జ, కొదండరామయ్యగారు	...	418
నంగంపారి వీధి—ఇవ్వలూరి కామేశ్వరరావుగారు	..	427
రాయలవారి ఋతువర్ణనలు—దివాకర్ల వేంకటావధానిగారు	.	435
కోయిలమ్మ—కాభూరి హనుమంతరావుగారు	.	445
సర్వసుందరి—అనుముల వెంకటశేషకవి	...	448
ఉదయగిరి నవాబు దానపత్రిక—		
చాంగూరు సూర్యనారాయణశర్మగారు	..	453
కడపటి వివేకం—టేకుమళ్ల కామేశ్వరరావుగారు	...	457
కవితాంజలి—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	..	460
అంధ్రవాఙ్మయమున శృంగారము—యస్. వి. శోగారావుగారు	...	461
కన్యజీవులు—వీరుభొట్టు సూర్యనారాయణగారు	...	466
అమరుకాంధ్రీకరణము—నిడుదవోలు వెంకటరావుగారు	...	467
నియోగాగ్ని—‘మధుశ్రీ’	...	473
శలగూరగంప—	..	474
గ్రంథవిమర్శనము	...	479
త్రిమర్శ చిత్రము—అలోచన : ఎ. పైడిరాజుగారు		

బాల్య వ్యవస్థ వ్యాధులు

నెం 10, గణపతి మొదలిపీఠి, రాయపేట మద్రాసు 14
అనుకోకుండా దలచింపును

చంటిపిల్లలు-లివర్ అండ్ స్ప్లీన్ వ్యాధులను 'ఉదరాంతక' అధిశ్రీక్షుముగా నివారణజేయును మరియు సమస్త అనాసలు అనగా విరేచనము బాధతోను, బద్ధముగాను అగుట, ఆజీర్ణము, అసనము నందఱుండు నివారించును.

గర్భిణిస్త్రీలు-సునాయాసముగా ప్రసవించుటకు, ఆరోగ్యసంతానము కలుగుటకు 'అమృతసంతివిని మూత్రలు' ప్రఖ్యాతిగాంచినది వేవిల్లు, వికారములు, సోమరితనము, నిస్సత్తువ తగ్గించి ఉత్సాహము కలుగజేయును.

శ్రీ భుజంగ రాత్వేద్య కాల,
ప్రొఫ్రయిటర్స్ పి. పేరయ్యడినమ్మ
తాళ్ళరేవు, తూర్పుగోవాపరి జిల్లా.

జీవాబ్రదేమిటామాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తూ ఉంటో.
' తల్లికి క్షోభకాదూ? *
భారతీ - భారతాంబ తన
కుష్టు,బొజ్జి సంతానం
కోసం ఎంతని దిచారిస్తుఉందో?

ఇదుగోమా 32 సంవత్సరముల
అనుభవంతో ఇస్తూఉన్న అభయం
మాకు నేడే వ్రాయండి *

రెడ్డి అండ్ కో.

హైదరాబాద్, తెలంగాణ

భారత రిపబ్లిక్ ఉపాధ్యక్షులు
విక్రమసింగ్ అన్న పరమల వారిచే ఎన్నికయిన
శ్రీ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణయ్యగారు

“అ లో చ న”

శ్రీ. ఎ. పి. రాజా

నందన
వైశాఖము

భారతి

సంపుటము 29
సంచిక 5

అవతరణము

[కు హా బ రి పు ర శి లా శి ల్ప ము]

శ్రీ అవ్వలవీర వెంకటజోగయ్యకావ్య

రాలకుఁ బ్రాణమూది, యవిరామముగాఁ దమ శిల్పస్పృష్టిగే
వేల శతాబ్దు లిట్లు పృథి విన్నవగీర్ల కలాప పల్లవ
శ్రీలఁ జెలంగఁ జేసినప్ర సిద్ధ లనత్సుకకా రసైక జీ
వాలకు వానమై భరత వర్షము వెల్గిన దాదినుండియున్

ఏకశిలారథాలఁ బుర మేగమహోలు పురాణ భూభుజా
నీకము-లేకయున్న ధర నేనలిరధ్యల బీటవారి పెన్
వాకికు జోకడై యుదిగి వచ్చిన దేల ? - హయాభుమి కృతా
నేకపయాభమే యు? - శయ నిందిన దల్ల దె యశ్మరూపమై

తగ దేవానుర సంగరాంతరసము ద్దామక్రియాశేలి మున్
రగదల్ జేరి యలంకరించినది వీ స్వర్ణమున్, గానిచోఁ
దెగనేలా కృధులాంగముల్ దునియడై దేహంబులక్లయైదుం
గగనేలా శిలలట్లు యర్థివయిసి కాలింగ వందోహముల్.

గ్రావము రంగరించి కరు గం గరువందునఁ బోత పోయుటల్
గావలెఁ గాక నీకకట కారుఁ డొకేళిల డొల్చి, చక్రికా
భావ మకుంకిత ప్రతిభ వర్తిలఁ జేయుట లన్న మర్త్య పుం
భావ విపర్యయంబు, యను మానములే దణుమాత్ర మేనియున్.

ఇంతకు నేవిభాన గ్రహి యించిరొ వీరలు చిన్ని కొండలం
తంత మహాపలాల? శ్రమ యంచుఁ దలంపక వీనినెల్ల ది
గ్దంతుల కీడువచ్చు బల దర్శితు లెందరు మోసినారో? - దు
ర్దాంత తృప్తిపలట్టులకు లబ్ధము కానివటంచు నున్నవే?

వారిచిత్తాలు నరసకా వ్యాలు గాగ
పండె భావాలఁ బ్రకృతిలావణ్యరాశి
శాణ, తాడఘ, తూలికా సముదయంబు
వారి రసస్మృతిని దివ్య పరికరాలు.

* * *

తూలికతోడ విశ్వమును దూచి రచించినయట్టి మూఁగ శి
ల్పాలని కన్నులుండి కనువారలకున్ వెలలేని దివ్య కా
వ్యాలయి, విజ్ఞులన్ రసన దర్శన భూరితరంగ మాలికా
జాలములన్ దిగంత పరి సర్పితులన్ బాసరించు లీలగా

* * *

ఆ కనుపించు చున్నదొక యద్భుత శిల్పకళావిలాస పుం
బోకడలోని నిగ్గు, తని వోయి భగీరథ హూతమూచు భూ
లోక విహారనక్తి నవ లోడమొనర్చు పవిత్రమూర్తి మిన్
వాక; యదే న్రవించి దిగి వచ్చిన దృశ్యమెఱుంగఁ జేసెడిన్.

కపిల సంయమి యాక్ష పీక్షణ మహార్చి
నుండి నుసితైన తన పితా మహుల యాత్మ
కాంతికి దెచ్చుచున్నాఁడు జాహ్నువి నిటు
ఘోరతపమాచరించి భగీరథుండు.

కుస్తరించిన కొవ్వ కొవవీడి రేగివైఁ బడు శేకరాజితై వలము గాగ,
పుచ్చడికతనాన పొడమెడి యవకుఠారికలు బుద్బుదపుమాలికలు గాగ,
ఆరణ్యుల కాల యులైన పోక్కిలి గంభీర కలహండకంబు గాగ,
మించు దీవలకాంతి నొందించు తనమేని చారిణిం వెల్లనిర్భరము గాగ,

కటక సూపుర ఝళఝళో త్కటనినాద
భాగధేయాను కర్ణిత బహుకృపీట
జీవతతియాచు నిర్జ్వల సీమనుండి
యవతరించెను జహ్నుక న్యాలలామి!

ఆ కను చూపులన్ దెరలి యాడు దయారస నగ్నమూర్తితోఁ
గేళినలాడు నట్టి కిలి కించిత గాంగ దరస్మిత ప్రభల్
తాళినవా నిదాఘు పరి తప్త చరాచర జీవమానవా
నీక హృదంతరాళముల నిస్తుల మేఘనుమప్రవృత్తులై.

జలదేవాంగన లందు నందు నిరుపా ర్వాళన్ దివప్రోద్యతాం
జలి విన్యస్త లతాంత గుచ్ఛ విసరాసారంబుఁ గల్పించి, మా
ములు మందస్మిత దివ్య దీప్తితుల నం పూర్తిన్ బ్రవర్తిల్ల, ని
ర్మల భాగీరథి నాభిదఘ్న వలిలా లన్నిల్లు రున్నేమలై

ఇరు కలంకుల మిన్నేటి, దరుల నిల్చి
జీవనాభావ హేతువి శీర్ణయగుచు
వాడి వత్తైన యీవన ప్రకృతి కాంత
లిలకల్మోద్భు పేదబా లిక విధాన!

అనిశతబో వినిష్ట హృద యమ్మున నెమ్ములు బైలువడ్డ, త
త్తడువున దివ్యతేజ ముది తంబయి దిక్కిచయాలఁ బ్రాక, కన్
గొనల నుదంతికాభ యవ కుంతితమై రహి జాలువార, త్యా
గనిధి భగీరథుండు కర కంజములన్ ముకుళించు నల్లదే!

పక్కచోఁ గన్నులరమోడ్చి ముక్కుమూసి
కుటిల తాపనవృత్తి గై కొంచు దవుల
కడుపు కక్కుర్తి నల మూషికాలకొఱకు
చారిఁ గాచిన దొక్క “రుద్రాక్షపిల్లి.”

వీడిత జాతికై పరిత పించి, నుఖాలఁ ద్యజించి, శోణితం
బోడుచు త్యాగశీలుర న ముద్యతి యొక్కెడ వెల్ల, వారి ప్ర
సీదల చారి కాచి, యవినీతి నమాయక కోటి ప్రాణముల్
దోడడి స్వార్థకీపు లొక తోడఁ తెలంగుట సాజమే కదా!

*

*

*

ప్రకృతి గర్భిత జీవత త్వంః దరచి,
నిఖిల హృద్గత భావముల్ నెమరు వేసి,
స్వానుభవమెల్ల శిల్పి తా సంగ్రహించి,
రచన సాగించె నీశిలా గ్రంథమునకు.

మైనపు ముద్దకంటె సుకు మారముగా మన శిల్పిచేతులన్
బూనిన రాలు మెత్తబడి పోయి తమం తన లోగి వచ్చె, నుం
తేనియు కర్మశత్రువు న హింపక యాపము జెందుదాక, కా
దేని రవంత గంటు పడ దే యిలి మోపున నెచ్చునునియున్ ?

*

*

*

అతని హృదయాన జీర్ణమై, నట్టి ప్రకృతి
ప్రతిఫలించిన దల కాదురాలమీద,
అమృతమయమైన యతని హస్తముల మొలిచి,
శిల్పవల్లరి కిసలయిం చినది దిశల!

*

*

*

రేడియోనాటికలు

‘అమరేంద్ర’

నాటికల అనే పరిశీలనలు, వేషాలు, రంగులు వెలుగుతున్నాయి, రంగస్థలమూ తప్పనిసరిగా గుర్తుకొస్తాయి కాని ఈ హంగులన్నీ తమకు వినోదానికి కాళ్ళ మనస్సులనే తమ వికారరంగస్థలాలుగా చేసుకుని రసతరంగాలలో హృదయాలని ఊయాలవాస గల శక్తి శ్రవ్యవాటకాల మన్నన నటనలు వేషాలు వేసుకోకుండా రంగులు పూసుకోకుండా ధరించే పాత్రల వ్యక్తిత్వాన్ని కంఠస్వరంలో పరికిస్తూ శ్రోతలని రంజింపజేస్తారు. రంగుల తెరల మూలంగానూ, కళ్ళకు జోలు మనిపించే ఆలంకారాలవల్లనూ ఎటువంటి సహకారమూ అపేక్షించకుండా శ్రవ్యవాటకరచయిత శేవలం తమ వాణిజ్యాలవల్లనే కావలసిన వాతావరణాన్ని, పాత్రలనీ సృష్టించి శ్రోతల మనోబిధిలో వాటకాన్ని నడిపిస్తాడు. తెరలు వాల నవనరంజనం దీపాలు ఆరవక్కలేదు. కులకాలంలో ఒక దేశంనుంచి ఇంకో దేశానికి, ఒక కాలంలోంచి ఇంకో కాలానికి దూకుతూ శ్రవ్యవాటకం దళకాలాల సంతకృతిని విడిచింపుకుంటూ అద్భుతమైన రసప్రపంచంలోకి జలుగురక్కలమీద విశేషాకృతి లేబ్బుకుపోతుంది. రంగస్థలపు హంగులూ లేకపోయినా సమర్థమైన రచయిత చేతులో శ్రవ్యరూపకం వాటకాని! దీటుగా రాణించే అవకాశం ఉంది.

ఇటువంటి శ్రవ్య వాటకాల ఆధునిక రూపమే రేడియోనాటిక. ఈయారా రేడియోలు పెరిగి వలతుంది శ్రోతలని ఆకర్షించటం, విజయవాద, ముద్రాసు, హైదరాబాదు కేంద్రాలు విరివిగా రేడియో రూపకాలని వినిపించటం జరుగుతున్న ఈ కాలంలో రేడియో రూపకాని! విస్తారమైన ప్రచారమూ, విశిష్టమైన స్థానమూ లభిస్తున్నది. ఈ రూపకాలు ఎందరు శ్రోతలనో రంజింపజేసి మన్ననలు పొందుతున్నాయి.

ఆధునిక సాహిత్య ప్రక్రియలలో రేడియో రూపకం అతి కొత్తదై నప్పటికీ ప్రతిభావంతులైన కవులనీ, పండితులనీ, రచయితలనీ ఎంతో బలంగా

ఆకర్షిస్తున్నది. విశ్వనాథ, దేవులపల్లి, పిలకా గణపతి కావ్య, కాటూరి, శ్రీ శ్రీ ఆరుద్రులవంటి ప్రఖ్యాత కవులు తమ విశిష్ట కవులని పెల్లడించే రూపకాలన్నీ రచించారు. బుచ్చిబాబు, కొడవటిగంటి, గోరా కావ్య, గోపీచంద్, పద్మరాజులవంటి ప్రముఖ రచయితలూ, మల్లంపల్లి, శివకంఠర కావ్యులవంటి పండితులూ చక్కని రేడియో రూపకాలని శ్రోతలకి అందించారు. వింజమూరి శివరామరావుగారు కవుల జీవిత ఘట్టాలనీ, ఇతిహాసాలలోని రసవంతమైన సన్నివేశాలనీ ఆధారం చేసుకుని రచించిన రూపకాలని విజయవాదమంచి విరివిగా వినిపిస్తున్నారు. ముమధురమైన సంగీతరూపకాలని రజనీకాంతరావు గారు ముద్రాకునించి వినిపిస్తున్నారు.

రేడియో రూపకాలలో రచనవిజ్ఞు వస్తువుని బట్టి చూస్తే కొన్ని తరగతులు కనిపిస్తాయి. పౌరాణిక గాథలని ఆధారం చేసుకుని రాసిన రూపకాలు అసంఖ్యాకులైన శ్రోతలని అలరించగలవు. పాండవోద్యోగ విజయాలు, చిత్రనరీయం, గయోపాఖ్యాసం మాదిరి పేరు మోగిన వాటకాలు రేడియో రూపకాలుగా ప్రసారమైవచ్చును. శ్రోత రెంథో ఆనందించాను మల్లంపల్లి, వింజమూరి రచించిన చరిత్రాత్మక రూపకాలుమూడా చాలామంది శ్రోతలని ఆకర్షించినాయి. పాంఘి ఇతివృత్తంతో రాసిన కొడవటిగంటి, గోపీచంద్, పద్మరాజుల రూపకాలు కొంచెం చదువుకున్న శ్రోతలనితాగా, కదిలించినాయి. బుచ్చిబాబు గారి “రాజమర్గం” కాండవ్యగారి “నీవలేని మనిషి” శ్రీ శ్రీ గారి “అనంతరయాత్ర” ఆరుద్రగారి “అడిగింది ఒకతల్లి” వంటి ఈహ చిత్రాలు అద్భుతమైన భావకావ్యత్తిగో, అభిరుచివున్న శ్రోతలకి విజులవిందు చేసినాయి అన్ని రేడియో రూపకాలూ అందరికీ నచ్చకపోయినా, అన్ని రకాల శ్రోతల అభిరుచులకి అనుగుణమైన నైవిధ్యం రేడియోరూపకాలలో కనిపిస్తున్నది. రమణీయమైన కావ్యాలలాగా తీర్చిదిద్దిన రూపకాలని కృష్ణకావ్య, గణపతికావ్య, శివకంఠర కావ్య ప్రభృతులు శ్రోతలకి అందించారు. మని

మాణిక్యంగాదు చాస్య యాపకాలతో నిలిగింతులు పెట్టారు

కాని కొత్తగా కలం పట్టుకుని రేడియోనాటిక రాయాలని పూనుకునే రచయిత! చారిత్రాన్ని దొరకడు. అన్ని సాహిత్య యాపకాల! వున్నట్లే రేడియో యాపకానిక్కుడా కొన్ని వియమాలూ, కొన్ని నిబంధనలూ కనిపిస్తయ్ నాటిని స్పష్టంగా గ్రహిస్తే కాని మంచి యాపకాన్ని రచించటం సాధ్యం కాదు రేడియో నాటకలక్షణాలని స్పష్టంగా విశ్లేషించే సాహిత్యం ఎక్కువ కనిపించదు

అంగ్లసాహిత్యంలో రేడియో నాటక రచయితగా విశిష్టమైన స్థానాన్ని సంపాదించుకున్న ఆధునిక కవి లూయీ మెక్స్ న్ అయిన ప్రసారం చేసిన రసవంతమైన యాపకాలని "క్రిస్టోఫర్ కొలంబస్" "ది డార్క్ టవర్" అనే సంపుటలలో ప్రచురించాడు ఆగ్రంథాల! ఓకల యాపంలో మెక్స్ న్ రేడియో యాపకాల స్వయాప స్వభావాలని గురించి, నాటి విర్వహణలోని సాధక సాధకాలని గురించి కొన్ని అమూల్యమైన అభిప్రాయాలు వెల్లడించాడు. కొత్త రచయితల! చారి మాపగల సూచనలెన్నో ఈ ఓకల్లో కనిపిస్తయ్ రేడియో నాటకరచయిత లందరూ పరిశీలించి, గుర్తించి, అనుసరించదగిన అంశాలు మెక్స్ న్ ఓకల్లో ఎన్నో వున్నయ్

రేడియో నాటక రచయిత ముందుగా గుర్తించ వలసిన విషయం—కెబ్బమే యాపకాని! ప్రాణం కొందరు కొన్ని మాటలు పలకటం నాటిని మరి కొందరు వివటం అనే విషయాల మీదనే రేడియో యాపకం ఆధారపడుతుంది కెబ్బమే రచయిత చేతులో వున్న ముఖ్య పరికరం ఈ విషయాన్ని వివరిస్తూ మెక్స్ న్ రేడియో రచయితల అనాదికవుల మనస్తత్వా నిశ్చయంగా వెల్లడంటాడు రాసేపరికరాలూ, అచ్చు యంత్రాలూ అమలులో! రాకభూర్వం సాహిత్య మంతా చెవిమీదనే ఆధారపడేది వివటం ద్వారా సాహిత్యం హృదయాన్ని తాకేది. హోమరు కావ్యాలు పదాలుగా కొందరు పాడటం, అవి మరి కొందరు విని నేర్చుకోవటం కాళ్ళదగ్గరించి ఇంకొం దరు నేర్చుకోవటం—తరుణంగా సాహిత్యం భద్రంగా జీవించటం జరిగింది ఒక దశలో కవిత్వం

సాహిత్యం అన్నీ చెవి ఆక్రమించి వినిపిస్తే మీదనే ఆధారపడి వుండేది. ప్రతి కథాని! అది నానీ అథాన్ని బట్టి ఒక వియవ వుంటుంది. అది చేపేధ్యని! మరొక వియవ వుంటుంది. అనాదికవులు కథాని మన్న ఈ రెండు వియవలకు పూర్తిగా గుర్తించేవారు. నాళ్ళ మాదిరిగానే రేడియో యాపక రచయిత కథాని మన్న రెండు వియవలనీ గుర్తించాలి కథానిని ఎటు కోటంలో క్రేడా, నేర్పు కవచరచారి రేడియో నాటక రచయిత కథానిమన్న ధ్వని వియవని విస్మ రించ మాడవంటాడు మెక్స్ న్ రచయిత జయపరా జయాల! అతడు ఎదురునే కథారే కారణాలని మెక్స్ న్ అభిప్రాయం.

కవక రేడియో యాపకంలో నాణే మాటలు వివగానే మువచ్చులో నాటేవిగా వుండాలి వింటుం లేనే నాటి అర్థం మలుపుగా వివేకాళ్ళ! అందారి. జటిలమైన పదగుంభనలకీ, క్లిష్టమైన సమాసాలకీ, కష్ట మైన ప్రయోగాలకీ రేడియో యాపకంలో తావు లేదు మాటలు లేటగా, తీయగా, హాయిగా వుండా లని శైలి మలుపుగా అందరి! అందునాటులో వుండా లని మెక్స్ న్ సూచన

మలుపుగా వుండాలి కాని శైలి చాకపా వుండిమాడవంటాడు మెక్స్ న్ రేడియో నాటికలో పాత్రలు చాకగా మాట్లాడమాడెదు యాపకంలో పాత్రలు నిత్య జీవితంలో అవి మాట్లాడలేని నిధంగా ఒక్కొక్కప్పుడు మాట్లాడవలసి వస్తుంది నిత్యజీవి తంలో వినిపించని గాంభీర్యం పాత్రలమాటల్లో కవ బడాలి సంభాషణలు సహజంగా, సరళంగా, ఉదాత్తంగా వుండాలి యాపకం ప్రసారా నిక దొరికే సమయం చాలా తక్కువ కవక చెప్పిందే చెప్పటం, పడికట్టురాళ్లు దొర్లించటం, ఓటిమాటలు విసరటం రచయితలు పూర్తిగా మానితేనీ ప్రతిక్షణమూ అమూల్యమనే సంగతి గుర్తించాలి. నాణే ప్రతి కెబ్బమే నాతావరణానికీ, పాత్రచిత్రణానికీ, కథపరుసు! పాఠకుడారి విషయాన్ని మాటిగా, క్లుప్తంగా, మలుపుగా వివరించగలకీ ప్రతి రేడియో నాటక రచయిత! ఎంతో ఆకస్మికం వివేకాళ్ళ! కొడుకుడు పడక తిరగుకలు పెట్టే విష యాలని యాపకంలో జొరబడ నివ్యధ్ధని మెక్స్ న్ సభన. యాపకం ప్రోత్సేక్షణంపీఠ చిత్రాకు కలిగి

చిహ్న లాభంలేదు చదువరిమంటే ఓపిక శ్రోత! వుండదు మరుక్షణంలో స్పీక్ బొక్కటా, శ్రోత ఇంకో కేంద్రానికి పరిగెత్తుతా బదునుకుంది. కనక రేడియో రచయిత తను కొన్ని అవధుల మధ్య కట్టబడి వున్నాడని తెలుసుకుని బాగర్తగా మెలగాలి తన కావ్యంలో స్వేచ్ఛగా ఎగిరే కదిలాగా రేడియో యావకకర్త విశ్పంఖలనిహారాని! భూమికారాదని మెక్సీన్ హెచ్చరించాడు

రేడియో యావకరచయిత తన పరికరాలు చాలా కొద్దివన్న సంగతి మరిచిపోరాడు. ప్రపంచం చేసే వూడియోని ఎప్పుడూ మనస్సులో వుంచుకో వాటి కొన్ని గ్రామఫోనురికార్డునూ, కొన్ని వాక్యాలూ వూడియోలో వుంటాయే పరిమితమైన పరి కరాల సాయంతో తన శబ్దకాలంవిదానే ఎక్కు వగా ఆధారపడి రచయిత యావకాన్ని సృష్టించాలి. అసాధారణమైన విషయాలని యావకంలో ప్రవేశ పెడితే వాటిని వూడియోలో సృష్టించి వినిపించటం అసాధ్యమౌతుంది కనక వూడియో సాఫక బాధకా లని సురైరిగి రచన పోగించటం చాలా ముఖ్యమని మెక్సీన్ జుడేకిం నిర్వహణ బాగుండకపోయినా మంచి రచన శ్రోతలకి అనందకాండకంగా వుండగల దంటాడు మెక్సీన్ కాని మంచియావకం రాయటా నికి వూడియోని సురైలో వుంచుకోవటం చాలా ముఖ్యం అంటాడు

రచన బాగుంటే దానికి నిర్వహణలో శబ్దసహ కారంవల్లా, సంగీత సహకారంవల్లా మెరుగులు దిద్ద వచ్చును కాని ఈ *Sound Effects* విదా రచయిత భూరిగా ఆధారపడి వాటివల్లనే రత్తి కట్టించగలనని ఆశి పడకూడదని మెక్సీన్ అభిప్రాయం అనివార్య మైనప్పటి *Effects* విదా రచయిత ఆధారపడాలి అప్పుడైతే *Effects* వల్ల తన రచనకి బలం చేకూ రుతుండును మంటేనే వాటిని కోరాలి. అది కాక తను కోరే శబ్ద సహకారం వూడియోలో లభిస్తుందని తెలిస్తేనే కోరాలి. అంతేకాని అవసరమైన శబ్దాల గడ రిడ యావకానికి హాని కలిగిస్తుంది. ఈ *Effects* రెండు రకాలు! వూడియోలో అవ్యుచితవృత్తు వినిపించేది. చిత్రనళీయం వాటకంలో నలుగురు అడవిలో నిద్ర పోతున్న దశుకుంతిరీర చింత్రుకుని కట్టుకునే

టవ్వడు చీరని దింటే చవ్వడు అవ్వటి కచ్చకు విని పించకచ్చు ఉద్యానవనంలో వేయల పాటలు, రైలుమోత మొదలైనవి రికార్డుచేసి అవసరమైన సందర్భాల్లో ఆ రికార్డు వినిపించటం రెండోవర్గమి. ఈ రెండురకాల *Effects* నీ ఎంత తక్కువగా, ఎంత శ్రద్ధుగా వాడుకుంటే రచన అంత రాణిస్తుం దంటాడు మెక్సీన్

రేడియోయావకానికి సంగీతసహకారం చాలా కోరినీస్తుంది. మనోహరమైన దృశ్యాలు లేని సరితిని మధురమైన సంగీతం కొంతవరకూ తీరుస్తుంది. పద్మరాజుగారి "అశ్వహవనం" అనే యావకంలో దీర్ఘ శ్రోతలకింజే ఖట్టంలో వినిపించిన లలితమైన సంగీతం ఒక అద్భుత దృశ్యాన్ని శ్రోతల మనస్సుల విదారమునీయంగా చిత్రించింది ఇట్లు తగలబడి పోవటం మొదలైన భయానకదృశ్యాలని సంగీతం ద్వారా స్ఫురింపజేయవచ్చు. అంతేకావించా మాటలు చెయ్యలేనంత త్వరగా సంగీతం దేశకాలాల మార్పుని సూచించగలదు క్షణంలో భీషణ యుద్ధరం గాన్ని, మరుక్షణంలో ప్రకాంతమైన ఉద్యానవనాన్ని సంగీత తో చిత్రించవచ్చును ఒక భావంలో ఉచ్చస్థాయికి సంగీతం ఇట్టే తీసుకుపోతుంది కాని సంగీతం మోతాదు మించకూడదని మెక్సీన్ విజ్ఞాం తం కొందరు సంభాషణల జనకాల యావకమంతటా సంగీతం వినిపిస్తూవుండాలంటూ ఇల్లా చేస్తే శ్రోతల మనస్సు సంభాషణల విదా నిలవలేక తికమక పడుతుందంటాడు మెక్సీన్ కనక సంభాషణల మధ్య విరామంలోనూ, ప్రత్యేక వాతావరణాన్ని చిత్రించకలసినప్పుడూ తప్ప ఇతిరసమయ్యాల్లో సంగీతం అతిగావాడి శ్రోతమనస్సుని వెడదకొట వూడదని మెక్సీన్ వాదం యావకంలో సంగీతం ఒక ఉపాంగంగా వుండాలి కాని ప్రమాఖస్థావాన్ని అక్రమించ కూడదంటాడు. ఈ విషయం సంగీత యావకాలకి కర్తించడు.

రేడియోయావకాల్పాన్ని సురింది ప్రస్తా విస్తా బాయా మెక్సీన్ మంచి యావకానికి రెండు ముఖ్యలక్షణాలంటాలన్నాడు. విరుద్ధమైన విర్తాలం కస్తుత్రలో వికర్ణిత. యావకంలోని సన్నివేశాలన్ని టిటి వీక్షం చేసే స్వాతంత్ర్యం వుండాలి. ఒక కేంద్రాన్ని నిర్వహించుకుని దానియట్లా సంఘటనలు విర్భించాలి.

యాపకాని కొక పుష్పమైన లక్ష్మణుండారి అందులో ప్రతి అంకమా ఈ లక్ష్మణం సాధించటంలో కవి తోడ్పడారి. దృశ్య వాటక రచయిత కంటే ఎక్కువ శ్రద్ధతో, పాదుపరిశ్రమతో అప్రమత్తమైన అంకాలని విడిచేసి ముఖ్యమైన విషయాలనే విడుదలచారి శ్రోతని చికాకు పరిచే శిష్టమైన అంకం ఒక్కటికూడా వుండకూడదు పాత్రలనీ, సన్నివేశాలనీ స్పష్టంగా చిత్రించారి ఒకడునుకుల్లకుండా పాత్రగా కథ నడవారి యాపకాని! మూలమైన సుందర స్వరూపం ఏర్పరచటాని! రచయిత! ప్రతిభ కావారి సున్నితమైన, మాత్మమైన, ఒడుగులూ, మెరుగులూ దిద్దటాని! శేష్య కావారి యాపకం ఒక అందమైన భవనం ప్రతికటమూ, ప్రతి సన్నివేశమూ ఆ భవనపు అంచాన్ని నిర్మించే ఇటుకల మాదిరివి ఈ శిల్పసాధనం యాపకాని! ఎంతో అవసరం

ప్రతి యాపకానికీ ఒక ముఖ్యమైన అంకం కేంద్రంగా వుండారి మిగతావన్నీ దాన్ని పోషిస్తూ పాటుపడారి అన్ని అంకాలనీ యాపకంలో మేళవించారి అతుకులు కనిపించకూడదు విశేషాని! లేకేంకూడా విసుగు కలిగించకుండా రచయిత బాగర్త పడారి మొదటివింటి చివరికూడం దాకా తరగని కుతూహలంతో శ్రోతని విశేష మెయ్యారి ఇదే రచయిత ముఖ్యంగా సాధించవలసిన విషయం అంటాడు మెక్స్ న్

యాపకం ఆరంభించటంలోనే శ్రోతని ఆకట్టి పెయ్యారి ఆరంభించటంలో అద్భుతమైన శేష్య మెక్స్ న్ యాపకాల్లో కనిపిస్తుంది ప్రకటన చేసే announcer ని కూడా యాపకంలో పాత్రగా ప్రయోగించి ఆరంభంలోనూ, అంతంలోనూ చక్కటి చతుర్మూలాలు శిల్పవిశ్వాసాలూ మెక్స్ న్ ప్రదర్శించాడు కొన్ని యాపకాల్లో

ఇక తదుత్తర విషయంలో ఏదైనా తీసుకుని యాపకం రాణువచ్చు పారానికం, చారిత్రికం, సాంఘికం, శిల్పికం— ఏదైనా తగిన శిల్పం వుంటే మంచి యాపకాని! వస్తువే అవుతుంది తిరిగి సురించిన వస్తువుకంటే ఇతరులని నిర్దిష్టంగా (objective here) చిత్రించే పరాక్రమమైన ఇతివృత్తాలు యాపకాని! ఎక్కువ అనుకూలంగా, రసవంతంగా వుంటయ్యని మెక్స్ న్ అభిప్రాయం

రెడీమో యాపకరణయిత వాస్తవాన్ని వర్ణించే విశేషికంటే ఆవర్యంతో వాస్తవాన్ని మేళవించే కవికే దగ్గరివాడిని మెక్స్ న్ ఉద్దేశం జీవితాన్ని ఉన్నగున్నట్లుగా కాక, వాస్తవ విషయాలని వికాలంగానూ, సరళంగానూ చిత్రించి నప్పుడే రెడీమో యాపకం ఉత్తమ శ్రేణిని అందుకుంటుందంటాడు. కవక యాపకంలో జీవితచిత్రణం ఉదాత్తంగా వుండారి

మంచి నవలలూ, గొప్ప నాటకాలూ రెడీమో యాపకాలుగా రాణించకపోతచ్చును మెక్స్ న్ యర్ మహాకవి నాటకాలని ఆధారంగా చేసుకుని రాసిన యాపకాలు ఏ వి విశేంద్రం ప్రపాఠం చేసి వప్పుకు అంతగా రత్తికట్టలేదు కేవల చంద్ర ఛటర్జీ రాసిన అద్భుతమైన నవలలు రెడీమో యాపకాలుగా నలువడినప్పుడు చదివినంత రసవంతంగా వింటుంటే కనిపించలేదు ఒక యాపాన్ని ఇంకా యాపంలో! దించటాని! ప్రయత్నించటం గంటి! అపాయకరమనీ, రెడీమో యాపకాని! కొన్ని ప్రత్యేక లక్షణాలున్నవనీ మెక్స్ న్ అంటాడు.

కవక రెడీమో యాపకానికున్న విశిష్టతనీ, స్వయాప స్వభావాలనీ, సుర్తించి మన రచయితలు శ్రేణ్యవాటికలు నిర్మిస్తే ముందుముందు ఇంకా రసభరితమైన యాపకాలని శ్రోతల! అందించ గలుగుతాడు. నవ్యాంధ్ర పాహిత్యకాళిలో రెడీమో యాపకాని! ఉజ్వలమైన భవిష్యత్తు వుండితీరుతుంది

యజ్ఞ ఫలము -

భాసుని ప్రతిభా విశేషములు

శ్రీ బులుసు వెంకటేశ్వరులు

భాసునూకవి ఇరువది మూడు నాటకములకు దక్కత కాకుండ వ్రాసియుండవలయు ననియు, 'కీరణావళి' 'ముకుటతాడితకము' 'ఉదాత్త రాఘవము' మున్నగు నామములు గల భాసనాటకము లింకను మనకు లభింపవలసియున్న వనియు శ్రీ ఆర్ వి కృష్ణమాచారిగారు తమ ప్రియదర్శికా ధూమికలో వ్రాసియున్నారు. * ఇట్లే భాసుడు ముప్పది నాటకములవఱకు వ్రాసియుండవలయు నని మఱి యిద్దఱు విమర్శకులు పేర్కొనియుండిరి ఏది యెట్లున్నను, అలంకార గ్రంథములలో సుదాహృ తముగైన శ్లోకములు కొన్ని ప్రస్తుతము మనము భాస నాటకములుగా బరిగణించు పదుమూడు నాటకముల లోను గానరాకపోవుటవలన భాసు డింకను గొన్ని నాటకములు వ్రాసియుండవలయు ననియు గాలగర్భ గున నవి లీనమై యుండ ననియు ననకొనుటకు వీలు చిక్కుచున్నది ఈ యనకాకమును బురస్కరించు కొని యిటీవల 'అవధీన' 'యజ్ఞఫల' మను సంస్కృత నాటకము భాస మహాకవి రచించియుండిన నాటకము లలో నొకటి యని తెలియుచున్నది

యజ్ఞఫలము గ్రంథస్వరూపము

ఈ నడుమనే కథియవాడు రాష్ట్రమునకు కేందిన గోండ్లలు వగలమునుండి రాజబైద్య కేత రామ కాలిదాసకాస్త్రీగారు 'యజ్ఞఫల' మను నాటకము

* ప్రియదర్శికా ధూమిక పుట XXXIII ది వి వ్రెస్టు శ్రీరంగము 1909 సంవత్సరమున ముద్రితమైన ప్రతి

† శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్యునిద్యాసంస్థ ప్రతిక సంపుటము 11 నెంబిక 2 పార్తె డిసెంబరు 1911 పుట 478 Quarterly Journal of the Mythic Society. సం XXXII సెంటిక 4 పుట 441 Hindu Literary Supplement 18-2-1942

‡ 1 Bhasa by Dr A. D Pusalker పుట 135 - 142

2. Pancharatna. Edited and published by S. N. Sinha. M. A. Bagnalore.

నకు గుమాగు మూడు వందల సంవత్సరములకు పాత కటివైన కెండు ప్రాచీనపు వ్రాతప్రతులను సంపాదించిరి వాని ననుసరించి 'యజ్ఞఫలము'ను బ్రకటించి తమ యుపోద్ఘాతములో "అతి ప్రాచీన సంస్కృతభాష ననుసరించియు, వస్తుకల్పనమునగల శ్రేష్ఠతను బట్టియు, రసభావాలంకార నాట్యాంగ మనోహరత్వమును బురస్కరించుకొనియు, భాస నాటక సామాన్యలక్షణము లని బాణాదులు పేర్కొన్న యనేక విషయముల కీ నాటకము విధానముగుట బట్టియు, విది తప్పక భాసనాటకములలో నొకటి యని నా దృఢవిశ్వాసము" అని వారు పేర్కొని యున్నారు. ఆ పిమ్మట, వెనుకటి పదుమూడు నాటకములు భాసునిది కావని కొందఱు 'జ్ఞా' నని కొందఱు వాదించుచు వచ్చుచున్నచే 'యజ్ఞఫలము' కూడ భాసునిదే యని కొందఱు కాదని కొందఱు ప్రతికలలో తర్జనభర్జనలు కావించియున్నారు †

ఈ పరిస్థితిలో బొంబాయి భారతీయ విద్యా భవన స్తంభములలో నొక రసదగిన డాక్టరు ఏ డి పుస్కరు ఎం ఏ, పి హెచ్ డి, కెంగురూరు సంస్కృత సారస్వతపిఠానికి బ్రాణ మనదగిన శ్రీ ప్రాసెసరు యస్ యా. సింహా ఎం ఏ, ముక్కుళ వారు కునిశితవిమర్శన మొనరించి యుక్తియుక్తముగా 'యజ్ఞఫలము' భాసకృతమే యనుటకు సంకయింప బనిలేదని తమ గ్రంథములలో దెలిసియున్నారు ‡ వారు చూపిన హేతువాదమును బరిశీరించుటకు బూర్వము స్థావరపులాకన్యామున యజ్ఞఫల వాచాచిత్యము, నాటకకథా విధానము దెలిసికొనుట యత్యవశ్యకము వీనివలననే కొంతమంది గొంతయొనను ఈ నాటకము భాసమహాకవి కృతమే యని తెలియక మానదు

నా మా చిత్రము

ఈనాటకమున 'యజ్ఞఫల' మనుమాట విచాణు పర్యాణములు వచ్చుటయే కాక దశరథుని యజ్ఞ ఫలముగా శ్రీ రామావతారము నిశ్చయింపబడి యజ్ఞ ఫలముగా శ్రీ రామాస్త్రపరిగ్రహణము జనకుని యజ్ఞ ఫలముగా శ్రీ సీతారామకల్యాణము ఈ నాటకమున

వస్తువులగుట ఈ నాటకమున కి నామము చాల ఉచితముగా నున్నది సుగ్రీవ విభీషణ రామపట్టాభిషేకములు కథావస్తువులుగా గల నాటకమునకు 'అభిషేక నాటక'మని పేరిడిన భాసు డీ'యజ్ఞఫలము' అనునామమీ నాటకమున కిదియుండుట చాల సమంజసమని తోపకమానదు.

కథావస్తువు

(ప్రథమాంకము)

ఇందు దశరథుని యజ్ఞఫలముగా రామాదులకు తరించుటయు, వారిచాల్యము కడచుచుండుటయు, వారి జన్మదినోత్సవము దశరథమహారాజు జరపుచుండుటయు, దశరథుని హృదయమెఱిగి సుమంత్రుడు రాజ్యమున గల సర్వప్రజలను వాంఛితార్థములచే సంతోషపెట్టుటయు, అటుపిమ్మట కారాగృహజద్ధుల నెల్లరవిడిచి పుచ్చుమనియు సర్వజనులను సర్వదాన సత్కారములచే సంతోష పెట్టుమనియు రాజాజ్ఞయగుట కంచుకెలువ సుమంత్రు డప్పటి కప్పటి యాపని యుపరించుచుంటివని తెలుపుట, రాజు తనపై బడ్డ గుగుతరవాగ్యతలకు, పుక్కులనెల్లు కప్పిస్త్రు సర్వవిద్యాపారంగతుల గావించగలుగుదునో యని బెంగపెట్టుకొనుట, వసిష్ఠ మహర్షికి విద్యాధులనుగా వారి నొప్పగించుట, రాజు సుమంత్రునితో దన గురుతర వాగ్యతలను గూర్చియు రామపట్టాభిషేక ప్రతిబంధకమును కైక వరమును గూర్చియు ముచ్చటించుట, ఇంతలో రాణులు మువ్వరు నెవరికివారే ముందు తమకడత్వనమిప్పించుమని రాజునకు విన్నపము లంపుకొనుట, రాజు మువ్వరను సమముగా గౌరవించునని ప్రతివచనమిచ్చి గ్రీష్మద్యావమునకు రమ్మని వార్తలంపుట, ఇంతలో సూర్యాస్తమయమగుట రాజు విదూషకునితో చెడలుటయు జరుగును. ఈ అంకము మొదటనే విదూషక కాంధుశేయ సంభాషణము భాసుని హాస్యరస చమత్కృతులకు నిదర్శనముగా వెలయుచున్నది

ద్వితీయాంకము

ఇందు రాజు పరివారముతో గ్రీష్మద్యావమున బ్రవేశించుట, సుమంత్రుని విలిచి రాముని యోచనారాజ్యాభిషేకమున కనుకూలముగా సర్వజనులను రామ మానకులనుగను భరకుని రామభక్తునిగను జేయుచుండునుట, ఇంతలో రాణులు రాగా సుమంత్రుడు చెడలిపోవుట, రాజు రాణులతోడి సంభాషణమున అభిషేకప్రకంపతెచ్చుట, జాయ భాగవిచారము, సుమిత్ర రామభక్తి, శైలేయి సౌకిల్యముతో రామవిశేష రాజ్యమీ దనుననుట, కాసల్య రామానురక్తి, సుమిత్రా కైశేయా సౌకిల్యప్రదర్శనన దశరథు డమితానందమందుట, రాణుల నిష్క్ర

మణము, దశరథుడు సుమంత్రుని విలిచి వసిష్ఠదేశ ప్రకారము తనపుత్రులను రాజునీతి కాసనవిధానలక్షణి యనుగ్రహింపుడని విన్నపమంపుట, ఇంతలో రామకీర్తి విని రాజులు డయోధ్యానగరమున అనిష్ట మాచరింప దిశోహితుడై తిరుగుచుండె నన్నవార్త విని రాజు ప్రతీకారదర్శన గైకొన నేగుట జరుగును

తృతీయాంకము

ఈ అంకమున విష్ణుంధములో నిండ్రుడిగువురు గంధర్వులను రాజునివలన రామున శేయపాయము కలుగకుండునట్లు మాచుటకు బంపుట దెలియనగును తరువాత రాజు విశ్వామిత్రులు మాయాదూపులై తిరోహితులుగ వచ్చుట, వారొకరినొకరు కనుగొన గలిగియు వితరుల కగపడకుండుటయు, రాజులు రామనెత్తుకొని పోవుటకు, విశ్వామిత్రు డాతి విని శిష్యునిగా గైకొని దివ్యాస్త్రముల మపదేశింప గైకొనిపోవుటకు, వచ్చినట్లు తెలియును ఇంతలో రాజకుమారులతో వసిష్ఠ డగుచుంచి నా డనాధ్యాయమగుట రాజకుమారులను వారి వారి ధనుర్విద్యా కాళిలము బరీక్షించుకొన ననుమతించి వెడలిపోవుట, కొంత దినేసి రాజకుమారులలో భరిత లక్ష్యుల క్రైకుష్టులు తమ తమ ధనుర్విద్యావిభుగత జాపుట, వారు రాముని విద్యావిభుగత జాప బలవంత పెట్టుట, రాముడు రెండుసారులు బాణములు విడుచుట వానిని చారిత్రా మాయాశరీరులైయున్న రాజు విశ్వామిత్రులు క్రుంచితేయుట, రాముడు కోపించి యాగ్నేయాస్త్రము ననుసంధించుట, రాజులు డది మాది భిక్తుడై పాతపోవుట, అత జేయకర్మమును జేయకుండునట్లు మాచుటకు విశ్వామిత్రు డాతిని ననుసరించి పోవుట, ఇంతలో రాణుల చెరికతైలు దూరమున గనబడ వారికి దగులునను భరిచే రాముడు బాణము విడువకుండుట, రాజుని రథపు గుర్తులు కాంచి చెరికతైలు భితావనాలై పాతపోవుట, రాముడు బాణము విడువజూచుచుండ వసిష్ఠ మహర్షియే తెంచి వారికి రాజు విశ్వామిత్రుల యాగమున విశేషములం జెప్పి ముఖవాడు విశ్వామిత్రు డటకురానున్నాడనియు వచ్చినపుడు నను స్కారపురస్కరముగా గౌరవింపుడనియు జెప్పి చెడిలుట, రాజకుమారు లింటికిరుట, మంథర దుర్మంత్రణము, సుమంత్రుడువచ్చి రాజు విశ్వామిత్ర గమనవార్త విని తాతలివారలను పాచ్చరింప నేగుట జరుగును.

చతుర్థాంకము

ఈ అంకమునకు దొడత నలుపురు కావలి వారి హాస్యసంభాషణము, విదూషకుని కాకతో

నది యధికమగుట, విశ్వామిత్రునిగుఱించి వారు వికటముగా కెప్పకొనుట యగును. వీడవ విశ్వామిత్రుడు దళరథుని కొలుపుటకును శత్రువని గౌరవింపబడి రాజకుమారులకు వసిష్ఠ నమమతి బరీక్షించుట, పరిష్కారమునుచును రాజకుమారులకు జ్ఞానభక్తాస్త్రబ్రహ్మస్త్రములు తెలియజేసి తెలిపిరిని రాక్షసవధవిని త్రిము రాముని దశతోబంపుమని దళరథు నడుగుట, దళరథుని సంకోచము, వసిష్ఠనమమతిని దళరథుడు తన పుత్రులు త్వరలో దివ్యాస్త్రాన్నివ్వకులై తిరిగి తన కడకు వచ్చెదరని విశ్వామిత్రుడు మాట నొసగ నాతినితో దశ పుత్రులను బంప నిచ్చుగించుట, విశ్వామిత్రుడు రామలక్ష్మణులను మఱునాడందయు తన యాశ్రమమునకు దీసికొనిపో నిర్ణయించుకొని విశ్రమించుట యగును

పంచమాంకము

ఇందలి విష్కంభము వలన రామలక్ష్మణ పాహ్లయ్యమున విశ్వామిత్రుని యజ్ఞముపూర్తియగుట, మరీచసువాహుల పరిసమువలన ఆరణ్యజనులు కుభించుటయు దెలియును అంత రామలక్ష్మణులతో విశ్వామిత్రుడు డరుదెంచి రాముని గొనియాడుట, రామలక్ష్మణుల విషయప్రదర్శనము, రామ రావణభవిష్యద్వృద్ధియున రామ విజయము విశ్వామిత్రుడు నూచించుట, రామలక్ష్మణుల ఆరణ్యప్రకృతి రామణీయకమునకు సమ్మాహితులగుట, విశ్వామిత్రుడు వారికి గ్రామజీవన సౌభాగ్యము జూపుట, రామలక్ష్మణులు వృద్ధగోపాల స్త్రీతో భాషించి గ్రామజీవనకృత్రిమతి, గ్రామజనపరితర దలసికొనుట, విశ్వామిత్రుడేతయున జనకుని యజ్ఞమునకు విశ్వామిత్రునితో రామలక్ష్మణుల లేగుట కంగీకరించుట యందుగలవు

షష్ఠాంకము

విష్కంభమున విశ్వామిత్ర పరిదర్శకు నియుక్తులైన ముగ్గురుభటులు తమ సంభాషణలో రామలక్ష్మణుల సౌందర్యవర్ణనము, రాము నుద్యావమున నొంటరిగాజూచిన నీతి యాతినిశ్చేషించుటయు, రాముడు నీతిపై మక్కువకొనుటయు మనకు దెలుపుదురు వీడవ, శ్రీమహావేదాంతాదుగు రాముడు ప్రవేశించి

- * శ్రీరాముండు కృపాకుతా భరత
- కుశ్రమంజా లాకౌరుడుక
- చారుశ్రీ కుభ లక్ష్మణ ప్రభుకుడున్
- శ్రీకుఘ్న వీరుండు ని
- ప్రారి ప్రాభవ మానిచంద్ర కృత
- యజ్ఞతాత కోదండ హ
- ప్రాయాధుండు ప్రసన్నమూర్తి
- నిరతోత్సహుండు మిమ్మాకుతన్.

నీతాసక్తముగు మనమును విగ్రహించుకొన యత్నించుట, ఇంతలో నీతి చరిత్రలతో మరలగాననగుట, నీతి చరిత్రల సంభాషణమున నీతి రామపరవశయై యున్నదని రాముడు గ్రహించి సంతసించుట, నీతి మూర్ఖులొగా రాముడు సమీపించుట, చరిత్రలెలానందించి నీతిను జేర్చుట, నీతిను తెండ్లాడగోరువాడు భవభూర్భంగము గావించవలెనన్న జనకుని శిష్యము విజయము, రాము డిందులకు సమర్థుడై యని చరిత్రలెఱుంగుట, ఇంతలో జనక మహారా శత్రువులై యెరిగి రాముడు విష్కంభించుట, నిర్లిప్తుడగు జనకమహర్షి నీతితో మాటాడుట, ఆమెకు జరుగజొవు వివాహము సంగతి తెల్పి విశ్వామిత్రుని గౌరవింప నేగుట యందుగలవు

నిర్వహణాంకము

నిర్వహణాంకము నేరుగల విడవ యంకమున జనక చక్రవర్తి సత్రాంత మగుటయు, జనకు డిదివఱకే దళరథాదుల భార్యానహితుల రప్పించుట, కర్మకర్మములను గుఱించిన జనకుని మనోహర సంభాషణము, భవభూర్భంగమును గావించిన రాముని నీతి విశ్చేదననియు చాచి శేక్రీవముగా నంద అంగీకరించినది లేనిది తెల్పు డెవటయు, సర్వప్రజలు శేక్రీవామెదమును దెలుపుటయు, వసిష్ఠ విశ్వామిత్ర తానందమహర్షులు నీతారామకల్యాణమునకు దమ యానందమును పెల్లడించుటయు, ఇంతలో స్రుద్ధు డగు పరశురాము శత్రువులు, రామదులు దళరథ జనతాదులు నాతినికి నమస్కరింప నాతిడు కాంతించి భిక్షురక్షణార్థము, దుష్టభిక్షురక్షణము తన ధను వాతని కిచ్చి యుశీర్వదించి తాను దబోజీవమున బహువ్యయంబు డగుట నేగుట, దేవతలు పుష్పవృష్టితో వధూవరులఁ నీతారాములను, శిర్షికాలక్ష్మణులను, మాండవీ భరతులను, శ్రుతిశ్రీ శ్రీకృష్ణులను ఆశీర్వదించుట, రాజసింహు డగు రాజాపాలింప వర్తాశ్రమ ధర్మరక్షణము సర్వకథములు కలుగుగాక యను భరతవాక్యము గలవు

యజ్ఞఫలము భాననాటకమే

ఈ నాటకము భానునిదే యనుటకు శ్రీ పునల్కరు మున్నగువారు తెలిపిన పాకువాద విట కెక్కొందును ఈ కథావస్తువు భానుని యితర నాటకములతోడి పాజాత్యము నందియున్నది. ఇందలి నాం దీ శ్లోకము

- * శ్లో రామః కృపాయా భరతో మమజ్ఞః
- పాయా త్పిచాప శుభలక్ష్మణశ్చ
- శ్రీకుఘ్న వీరో మునిశుశ్రు రక్ష
- సహ రపోత్సాహవపుః ప్రసన్నః*

ఇది ఇతర భాసనాటకములందలి నాంది శ్లోకముల కంటే ముద్రాంతర సంయతము ఇందు ముఖ్య నాటక పాత్రములు చక్కగా నూచింపబడుటే కాక రామ భరత లక్ష్మణ శత్రుఘ్నులు ప్రసన్నులై మిమ్ము రక్షింతురు గాక యనియు కృపాభరతుడు, శుభ లక్ష్మణుడు, శత్రుఘ్నులకు నగు రాముడు మిమ్ము రక్షించుగాక యనియు జక్కని శ్లేషార్థము లిందు బొందుపఱుపబడినవి ఇట్లే పాత్రల నన్నిటిని నూచించు పంచరాత్ర నాందితో నిది పాతాళము నందియున్నది.

“శ్లో ద్రోణః పృథివ్యధ్వజ భీమదూతో
యః కర్ణధారః శకునీశ్వరస్య
దుర్యోధనో భీష్మ యుధిష్ఠిరస్య
పాయా ద్వీరా దుత్తరగోభీమత్యుః ”

యజ్ఞ ఫలమునందలి స్థావర భాగుని యితర నాటకము లందలి స్థావరలవలెనే సంక్షేపముగా నున్నది అంతేకాక భాగుని బ్రయతనము మగు ప్రయోగాతిశయపద్ధతియే యీ ప్రస్తావనమున గాన నగుచున్నది

ఇంతేకాక, ‘నిష్క్రమ్య ప్రవిశ్య’ మున్నగు కీఘనిష్క్రమ్య కీఘప్రవేశములను నూచించు పదములు భాసనాటకము లన్నిట గలయట్లే యందును గలవు, ‘(కర్ణ) ఏతమిత్’ మున్నగుమాటలు స్వప్న వాసవదత్తమునకు యజ్ఞఫలమునను గలవు ప్రతిష్ఠా యోగంధరాయణ చారిత్రములలో ఈరీతిప్రయోగము లధికముగా గలవు ‘ఏత మనిష్ఠాతాని దైవతా న్యభిధూయంతే’ అని యజ్ఞఫలమున గలదు స్వప్న వాసవదత్తమునను విట్లే కలదు రాజ్యము భారతవా మని అని మారకమునను రాజా ‘సత్కృత్యభార వాసా’ అని ప్రతిమానాటకమునను గలదు ఈభావమే యజ్ఞఫలమునకు గలదు ఇది కాక ద్వీపకపయలతోడి యుపమానములు, వైదికధర్మగౌరవము, వయోశార్యములకు సంబంధము లేదన్న భావము, భాగుని యితర నాటకములలో నున్నట్లే యజ్ఞఫలమునను గలవు

యజ్ఞఫలమునఁ దేర్కొనఁ బడిన అత్రుకు వర్ణనము, సాయంకాల వర్ణనము, గ్రామకేవల వర్ణనము మున్నగున వల్ల భాగుని స్వప్న వాసవదత్తమునను పంచరాత్రమునను అని మారక కాల చరితములలోను ఆయా యా వర్ణనములతోడి మిక్కిలి సాదృశ్యమును గలిగి యున్నవి యజ్ఞఫలమున గల రాముని మదనావస్థ సరిగా నట్లే అనిమారకమున ద్వితీయాంకము నందు గాననగుచున్నది

మఱియు, భాగుడు తమిళ శ్లోకము గెండు పాదము లొకరిచేతను మిగిలిన గెండు పాదము లింకొకరిచేతను కెప్పించును ఈ విషయమునకు యజ్ఞ ఫలమున చెక్కు బాహురములు కలవు. (11 శ్లో;

111 21, 22, 24, 1v 29) ప్రతీహరితేతి విజయ యనియే భాసనాటకము లన్నిట గలదు ఇట్లే యజ్ఞ ఫలమునకు గలదు సాధారణముగా భాగుడు విష్ణుం భీముడు ఇరువురు, మువ్వరు లేక నలువురు శ్యవ్వులతో నడవును ఇట్లే యజ్ఞఫలమున ఇరువురు గంధర్వులు, మువ్వరు భటులు, నలువురు కావలివారు అయా విష్ణుభీములలో బాల్గొందురు కాణుడు భాగుని గుఱించి చెప్పిన

“నూత్రధార కృతారం భైః
నాటకై ర్యహం ధూమిక్
సపతా కైర్యోశేభే
భాసా దేవకులైరిత ”

అను భావమునకు దగినట్లు యజ్ఞఫలమున నెన్నియో నిదర్శనములు గలవు యజ్ఞఫలము నూత్రధారకృతారంభము కలదే ఇందు బహు పాత్రములే కలవు ఆ పాత్రములు కేలు వేలు జీవిత దృక్పథములకే చెందినవి ఇందు బహు పతాకా స్థానములు నున్నవి డశరథ మహారాజు రాణులతో ఒకరినొకరూ వేళము, రావణుడు రామా స్త్రైయులను దిశోహితుడై నడుమనే ఖండించుట, విశ్వామిత్రుని యజ్ఞము మున్నగున వింగుల కుదాహరణములు

ఇది కాక, “భాసానాటక” అన్న జయదేవ మహాకవి వాక్యము యజ్ఞఫలమున విరూపకమునిమునను కావలి వారల సంభాషణ మూలమునను కర్మముని ధూతపదు మున్నది ‘యజ్ఞఫల’ మతిపురాతన నాటక మని యందు దాహరింపబడిన ప్రాచీన గాస్త్ర గ్రంథములను బట్టియు ఇందు వాణిములకు కవర్ణము లనునామ ముండియుండుట బట్టియు మనకు దేట తెల్ల మగుచున్నది

మఱియు ‘యజ్ఞఫల’ మున గల సలలితమైన భావము, స్వచ్ఛములైన యుపమానములు, సరళమైన పదములు నిదిభాసకృతమే యనుటకు సాక్ష్యములు, భాగుడన్న బహు గౌరవము గల కాలిదాసు భాగుని భావముల నెన్నిటితో కైకొన్నట్లు దృష్టాంతము లున్నవి అట్లే యజ్ఞఫలము నుండియు చెక్కులు చూపవచ్చును వీనిని ద్విట్టి కొందఱు విమర్శకులు కాలిదాసు ననుసరించిన యొకకవి యెవడో యీ నాటకము ప్రాసీయంధకచ్చు ననుచున్నారై వైరిండికుడు హేతువాదమున కొప్పు కొనవని యజ్ఞఫలమున భాగుడు చెప్పినమాట అసత్యము కాదు కదా!

భాసనాటకములనుబట్టి భాగుని ప్రధాన గుణము లని యేని నిర్ణయింపబడినవో అవి యజ్ఞఫలమున గల వని వై విమర్శకు లిట్లు ధూతపాదీని అందుచే యజ్ఞఫలమునకు గ్రోత్రరాత్రుభు-లేమన లభించి

యందు నాటకకర్త కామాదికము స్పష్టముగా గోచరించి యా యజ్ఞఫల మవ్యక్తర్పక ఐది నిరూపించు వలదు నిది భాసకృతముగ నే యెన్నవగుట

యజ్ఞఫలము - భానుని ప్రతిభావిశేషము

భానుని యితరనాటకములందునలెనే యజ్ఞఫలమునను అతని ప్రతిభావిశేషములు లెక్కటి మిక్కిలిగా గావనలచున్నవి ఇందు ముఖ్యముగా భానుని పాత్రపోషణవైశిష్ట్యము నిరుపమానమైనది అతని పద్యప్రియత్వమున నాటకమును నిదర్శనమే యగును అలంకార సంపద, సుభాషితావళి, ఆయా పాత్రల సంభాషణాచార్యము, హాస్యరస పోషణము, కృంగారరసవిశిష్ట పరిపోషణము, కరుణరస పోషణ, కాంతరసపుష్టి, వీరభయానక వీరత్వరసముల కొసగిన స్థానము, అద్భుతరస విర్యహణము—ముఖ్యములగు నీ పట్టులతో భానుని నిరుపమ ప్రతిభావిశేషములు చక్కగా బొడవట్టుచున్నవి

పాత్రపోషణ వైశిష్ట్యము

దశరథ క్రిరామ పరిశురామ వసిష్ఠ విశ్వమిత్రాది ప్రధాన పాత్రల పోషణము నెంత యద్భుతముగా భాను డిందు జూపినాడో అంత యద్భుతముగానే సామాన్యపాత్రలగు కుమంత్రుడు మంథర మున్నగు పాత్రముల విషయమునకు గడుంగడు జాగరూకత జూపినాడు కుమంత్రుడు మహారాజా హృదయము నెఱింగి యాత డాజ్ఞాపించుటకు బూర్వమే సర్వజనులను సభ్యులౌకొరే పరంపరలచే సంవోద పెట్టిన సన్మంత్రి సత్త్వము ఈతడు

“జనపతి యాంతరహృదయం
ఐ నెఱింగి యమాత్య పుంగవుండు కుభంబుల్
పావరింత సర్వసంగతి
గను నపవర్గంబు పరమకల్యాణంబున్ ”

అన్న ప్రశంసకు బాగు దైనవాడు ఈతడు వ్యరప్రసంగములలో గాని అతిప్రసంగమున గాని పాల్గొన నొల్లని యశోచిత కార్యప్రవర్తకుడు “నైతిండి కుడు హేతువాదిమున కొప్పుకొనడు ఈతనితో మనకు ఐది యేమి” యని యొక్క మాటలో విదూషకుని కదలించుకొనిపోయి విజకార్య తత్పరు డయిన యాదర్శ మంత్రిసత్త్వము దీతడు.

ఇట్టి యోగ్యు డగు మంత్రికతనముననే దశరథ మహారాజా చక్కగా రాజ్యపాలనము జేయుటయు నా రాజ్యమున

“జోంగలు లేరు రాజ్యమున
దుష్టులు లేదను అమృతాచార ల

వ్యాంగవ గోరువారు మధు
కా నెను వాయు ద్యూతకారు లె
న్నం గవరారు మందువకు . ”

ఇంటే కాదు, దశరథుని పాత్రపోషణ మెంత కామా పాత్రముగా భాను డిందు విర్యహించినాడో చూడుడు దశరథుడు

“సవనకేతంబు లొక్కయెడ జల్లుచు,
జాచుకొనుకొ స్వకార్యముల్
వివిధము లొక్కవంక, సరి వీరుల
నుక్కడగించు నొక్కటన్,
మిథులగ దమ్మ నొక్కడల మిత్రుల,
నొక్కట వేట కేసు ని
ట్లవిరళ కార్యభారమున నందడు
దుఃఖ మొకింతయేనియున్
“తరుణవయస్కునట్లు సతతంబు
నొనర్చును స్వీయధర్మముల్,
పరిణతి నందినన్ వయసు పొయిడు
లేజము రాజవంధ్రునిన్,
నరవరచంద్రుడేరు వినినన్ గవిసని
జనముల్ రవంతయేన్
దురీతిమువంక వోరు విడుతు ర్భు
లాఘుము లొక్క క్రోధిడిన్ ”

దశరథుడు రాజ్యము చేయుచుండగా
“కాలవర్షంబు గురియు మేఘంబు లెపుడు
ఈతిబాధలు లేక సస్యందిర కృషి
ఫల మనంత మొసంగును, అలఘు పుణ్య
కలిత దైవాక్షరాలంబు కలుగబట్టి ”

ఆ మహారాజానకు గల సంతృప్తి గారణ మిది :
“కంటిని ఆత్మసౌఖ్యమున కంటె
బ్రహ్మగుళ ముత్తమంబుగన్ ”

అతడు రాజ్యము చేయుచుండగా
“రిపుభయమింతయేనియు ధర్మిని
లేదు, సమస్తమానపుల్
విపులనయార్థ సంపదల విక్రమి
గాంచిరి, అనవస్తుడు
శృపలత గాంచువారును రుజా
భరులై విలపించువారలున్,
గపటము జాపువారలు నకాల
మృతిక గమవారు లేరిటన్ ”

సర్వలోకములకు సర్వకాలములకు నాదర్శ ప్రాయమైన రామరాజ్యమునకు ప్రాతిబదిక జేసిన మహారాజా దశరథుడు ఈతని రాజ్యపాలనమే యిట్లున్నదన్న నిక రామరాజ్య పెట్టుండునో యూహించుకొనుటని చమత్కారముగా భానుడు నూదించినాడు.

సందర్భాను సారముగా నిట్లు పాత్రముల కిల
చిత్రము చేయుటలో భాగుడందె వేసివచ్చెను.
రాజనోట రాజుల కిలముల నెట్లు చక్కగా
భాగుడు వ్యక్తము చేసినాడో కనుడు.

కాసల్య

“ఉత్తమవంక ప్రభవయు
సుత్తమపత్నియును నా మదుపలానికి య
త్యుత్తమకుందరి ”
“మూసిన ముత్తియందు ముఖ
ముండటవచ్చిన అక్షి, దివ్య కో
భాసము పేరికోటి సుమధవ్య
లలితాంగి నాయెడందల
భాసలుమావినీయ పరిధక్త ”

సుమిత్ర

“సర్వంసహ తమలోనన
గర్విణి మన్మిత్రమా సకలసంగతులక
సర్వవశంబద ”
“త్రణియమావళిపరమ వంద్య
కృపాంగి, ముఖాంబుజప్రభా
విరితసుభాంగి, ఉత్తమవివేకవతి
మణి, నోటగట్టిగా
నతివ యెఱింగియుక బజకపిర్
విమాలిత శేత్రకాంతి
వతివహుసౌఖ్యదాయక కుభప్రద
యామె మతింప జెల్లదే ?”

ఇంతేకాదు

దురభిమానరోషములు మంగువకు గొనదు
సర్వమిత్రసుమిత్రయో సత్యముగను
అర్థకామానుసారిణి అపారహంబు
నాయెడంద జయించిన నాతి యామె.”

ఇక రామపట్టాభిషేకవి ఘ్న కారానికి యవి
ఒకముచే నేటికిని నిందింపబడుచునే యున్న
కైకయి కిలము పరమ విద్ధిష్టముగా నితడు చిత్రించి
నాడు ఆమె స్వభావము తెంతి చక్కగా దళరఘుని
నోట గవి చెప్పచున్నాడో కనుడు

“ఏకార్యంబు నెఱుంగని
యాకాంతకు ముక్కునందె యెసగును గోపం
తేకాని విక్రమాన్విత
నాకవ్వుము కాపి యుగురు నాకుంగాచెన్ ”

“ఈమెరోషము పరిగణింపరాని
దళుమకార్యప్రణయ కిలయగుటచేత
తలపథందోనుబద్ధ వృత్తంబురీతి
శ్రీఘ్రముననేప్రపాద సంసిద్ధి గుర్చు ”

ఈ మహాకథాపురాలగు కైకయి దాయభాగ
విభాగ ప్రసంగసమయమున రాజాతో సవతులయెదుట
తెంత పవిత్రముగ మాటాడుచున్నదో చూడుడు

“అనుగవంతునికంటె మేలగును సుగుణి
గుణులగుణవ త్తరుడు మేలు కోటిరెట్లు
భాస్వరమురాత్రి వెలుగుదీపంబుపగిది
గాని యదియెంత మధ్యాహ్న భాసుముందు

“ధరతుడుగుణి యగు గుణవ
త్తరుడగు రాముండు కాన దళువతడే రా
జ్యరమంగైకొన సుగుణా
ధరణుండుతె తెలివినన్న బరముకు కలదే ?”

ఇట్లే ప్రతి పాత్రము విషయమునను గడుజాగ
యాకతతో దూచినట్లు మాటలు వేయుచు ముక్తసరిగ
వలసిన విషయము లన్నియు వచ్చునట్లు కిల చిత్రణ
మును వేసిన కిల్పిరత్నము భాసమహాకవి జనకరా
జుద్దినగూర్చి

“రాజత్వంబున సుస్థితుండియిన
దుర్గాహంబు నొబ్బమాస
త్రేజంబంది నలుంపురాజ
బుషి, యుత్తీర్థుండు జ్ఞానాంబుధిక,
భ్రాజిష్టుండు కిరస్తవమయిక
విజ్ఞానంబుచే, సంస్కృతిక
రాజైయున్న న కాంతి
మూర్తిపరిమప్రాజ్ఞాంబు ”

అన్న మాటలును, ఆ మహామహుని నోట లలింపిన

“కలిగినట్టి దుఃఖంబును దొలచుకొన్న
నాను మిక్కిలి యానరీద మట్లుకాక
సుఖ పెఱుంగక దుఃఖంబు చొప్పుగన్న
నొక్క కార్యము మాడను జక్క బడిను ”

“కడచిపోయిన కాలాన గన్నదుఃఖ
మెంత త్వరలోన మఱచిన సంత సుఖము ”

“కర్మపరమ సమస్తంబు గాన గర్మ
విధున కిట్లందుగా డెట్టి విజ్ఞాన
ధర్మ యుక్తకర్మంబు నిర్ణయితేయ

పజ్జమడు నిర్మలందైన కాంతి బడయు ”
మన్నగు వాక్యరత్నములును భాగుని పాత్రపోషణ
నిపుతకు నాతిని పాత్రోచిత భాషప్రయోగ కళా
విశిష్టతకు నిదర్శనములు

ఇట్లే భాగుడిందు పోషించిన పరశురాముని
కిలము విరుపమానమైనది భవభూతి యంతటి మహా
కవి మాడ యవతార పురాణుడగు పరశురాముని దళరఘ
నకరాజులు రామాదులు నోటికి వచ్చిన మాట లని

యజ్ఞమునకు విధిపడినట్లు తన మహావీర చరిత్రమున గల్పించినాడు అసలీ రామద్యయ సమాగమ ప్రధానోద్దేశ మేమన భృగురాము దత్తతారమును జూరించుచు దన లేజమును రామలేజములో జైత్ర్య మొనర్చించి తన ధను వారని కొసగి దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణ కార్య కలాప మాతనిపై విడుచుటయే ఈ యాంతర రహస్యమును జక్కగా గ్రహించి ఆ సమాగమసమయమున నన్ని పాత్రముల శీలముల నత్యద్భుతముగా విరవహించిన దొక్క భాసుడే అదియు వీ యజ్ఞఫలముననే ప్రకృష్టమై వచ్చిన పరశురాముని దళరథ జనకాదులు రామలక్ష్మణాదులు కసిష్ట విశ్వామిత్ర కేశనందులు నమస్కారవరకళిరమ్ములచే కాంతి పటించిరి ఆ మహాత్ముడు

అది యెఱిగినవాడే యగుట రాము వాగిర్వదించి తన కోదండము నొసంగి

“పాపుల బరిమాన్యుటకై
చేపట్టుము నీవు దీని, సిద్ధులు ధర్ముల్
ప్రాపించి శరణుచొచ్చిన
నే పగిదిని వారి గాచి యెసగుము రామా!”

అది కావించి తాను కాంతుండై నిష్క్రమించును. ఇంతకు వారకు చేసిన పను లెల్ల గర్వరక్షణార్థము, ఖల శిక్షణార్థము నని భాసుడు పరశురాముని మోటనే పలికించి యాతనిశీల మత్యున్నతిముగ బోషించినాడు.

“అలలు బ్రహ్మవిఘాత దర్శితి మహా
గాంకాయలై వైదికో
క్షుల బాటింపని హూర ధూపకుల
నే స్రుద్ధుండునై చంపితికా
బ్రళయాగ్ని త్వర స్మరకా ”

వైదికోక్షుల బాటింపని హూర ధూపకుల జంతుటకే యవతరించి ఆ పని యొనరముక నవతారము చారించె నని భాసుడు చక్కగా మోచించినాడు

అలంకార సంపద సుభాషితములు

సృష్టమై సృష్టమైన భాసుని యలంకారములు త్రికాలాభిధ్యమై తీరుదీయములు గలిగిన సుభాషితములు, నీ శాటకమున లెక్కకు మిక్కిలిగా నున్నవి

“సరసులోని యిగాధంపు జలములోన
నెసగు నుత్తమ మాన పోకనము లగును
నకల రసహార్య కవిదిత్త నద్య మందు
బరగు నుజ్వలమాత్మ భావంబు లనగ”
“పర చనితయైన నీమె ద్రుష్టాప్రయైన
వామనప్పట్లు పరుగక్తు నీమెపైకి
మననకాద కృత్యా కృత్య మతి వివేక

మునకు నుత్తమ ప్రామాణ్య మన ధర్మి”
“అల్పకాయము గలదియే యైనవించు
మధిక కాయముగల యేను నణచుగాదె!”
“శివరినిగుండు తరుఁ దెల్లగింప గనునె?”
“కాలవశమున బుణ్యంబు త్తయము నొంద
పారహీనము లొనెట్టి సంపదలును ”

ఇట్లెన్నియైన జాపకమృదు

నవరస పోషణము శృంగారము

ఈ శాటకమున నవరసపోషణము ఆయా తావుల జక్కగా విరవహింప బడినది, ఇందు ప్రధాన రసము శృంగారము ఇది మిగిలినద్యైనమున వీతారాముల పరస్పర వీక్షణములతో నారంభమై రామాను రక్షయై మూర్ఛిల్లిన వీతకు రాముడు సమీపించుటతో వృద్ధియై వీతాకల్యాణమున శిథిలపర్యవసానము నంది నది ఇందలి శృంగారము పరమ పవిత్రమైనది నాయకుడగు రాముని ప్రణయము అస్థానమునగాక స్వస్థానమున నగుట యొక విశేషము మఱి యిది కేలకములకు కచకుచాది తర్జనములతోగాక కేలకము (స్త్రీ) సౌందర్య ద్యోతకములగు ముఖకాంతి సౌందర్య ములకే సంబంధించినది

“స్వచ్ఛకారదళశిమనోజ్జంబు మొగము”
“అజగన్మోహనాంగి” “కుసుమ కేళలసు గాత్ర”
“ఆమెపూర్వేంద్రవదన రమ్యత్వమహాహ”
“సుందరీరక్తి తదనారవిందయుగిని
మన్మథము నాట్యమంజల్ప మహితభంగి”
మున్నగు మాటలతోడను,
“ఆమెజూడకయీకమ్ము లొర యొండు
చూడచాలక యున్నది”
“కాండగంటిని గమ్ములకాపుదీప
నమృతనివ్యంధియౌ నీమె యాననశశి”

మున్నగు మనోహరభావములతోడనే కాని నీద శృంగారమునకుగాని గతాదుగతికమున నవయవ తర్జనములకుగాని పోక భాసు డిందలి వీతారాము శృంగారమును బరిత్రితర మొనరించినాడు

హాస్యరస పోషణము

భాసుని హాస్యరస పోషణమునకు దొలుతటి యంకమునందలి విదూషక కాంచుకీయ సంభాషణము చక్కని యుదాహరణము ఇదికాక, శాల్మల యంకమునకు బూర్యమునగల ప్రవేశకలో జనకరాజ ప్రాసాదమున మాళవకుడు, భద్రకుడు, దంతిలుడు, గోపిలుడు అను నలుగురు వైతాళికులు జరిపిన సంభాషణము, విదూషకుడు వచ్చిన

పిమ్మట ఆతడు విశ్వామిత్రుడు ఉభయతోమఖండని వికృతముగా వర్ణించిన వర్ణనములు మున్నగునవి అభాధకములైన భాసుని పోష్యసంభాషణములకు సాక్ష్యములు

కరుణారసము

విశ్వామిత్రుని పెంట నరుగు రామలక్ష్మణులు గ్రామసీమల గనుచు వృద్ధగోపికతో జేసిన సంభాషణము, తమ కపకారము చేయుచున్న మృగముల నైనను జంపవలదనియు నవి యొక్కవాడు కానరానిచో విచారించెదమని యామె చెప్పిన పట్టులను గరుణారసము లలితముగా కాపబడినది

వీరభయానక బీభత్సరసములు

రాముడు తాను విడిచిన గండురాణములు వ్యర్థమైనపుడు వీరగర్జన మొనరించి భయంకరముగా :

“అమితం నైవ ప్రకాశముం గలుగు
నీయాగ్నియ దివ్యాస్త్రము
త్రుగుధంగిక దరుసంతరిక
క్షణములో దగ్ధులుగాజేయుతక
విమలాస్త్రంబటు చేయలేనియెడ
లక నెవ్వెంటు నేవాగుగే
హముభస్మం నొనరించిజయతి !
అమోఘాస్త్రంబు సార్థంబుగన్ ”

అన్నపుడు వీరభయానక రసములు, పిప్పల వృక్షము వాకులు చిల్లులు పడియుండటయు, రథము గుఱుములు కానరాకుండ వారి యావవాగ్ని గనిపించుటచే గలగి పాటిపోయిన శాలికలైలనీతి గమనింపపుడు బీభత్సరసము పోషింపబడినది

శాంతరసపోషణము

జనకరాజర్షికిరపోషణముపట్ల శాంతరసము చక్కగా నిరూపిత ముచున్నది “జీశాంతరమో

“యజ్ఞఫల” నాటకాంధ్రకృతి ౧౯౫౨ ఫిబ్రవరి, మార్చి, ఏప్రిలు ‘భారతి’ సంచికలు చూచునది.

జన్మాంతరమో, ఏమైనను జీవి స్వకృత్యములలో నిబద్ధమై ఎదుటివారెల్లరు తన బంధువులని భ్రమపడుదు విడి యెట్లు జరుగవలయునో యట్లే జరుగును నీ నీట శగవలయునో యటకే యేగుదువు” అన్నను జనకుని వాక్యములు శాంతరస ప్రతిపాదకములు

“ఒక్కడయ్యును నూర్చుండు పెక్కుగతుల
గాంతిపుంజము నదదల్ల గాంచునటలు
ఒక్కటయ్యును వాల్మీకి తాపెక్కుగతుల
వివికృత్యంబులొనరించి జంయుచుండు”

అన్న జనకుని విజ్ఞాన విశేషమున శాంతరసము పారముగన్నది

అద్భుతరసము

భరతలక్ష్మణ శత్రుఘ్నుల ధనుర్విద్యా ప్రదర్శనమునను, శ్రీరాముడు శిఖమర్భంగ మొనరించిన పట్టునను, శ్రీరామ లక్ష్మణులు రాక్షసులను చెక్కు విధముల బాటద్రోలి మరీగ సురాసుల మక్కణము పట్టునను అద్భుతరసము పోషింపబడినది అదికాక

“నలువయు విష్ణువుక శివుడు
వారదకుంబులు లింగుడుకా, యక్షు
హలులయు కల్పవృక్షుడును
తలిచెల్లగ మంగళార్థమై
సలలితరీతి జిమ్ముచును నర్వి
సపర్యలు, మాచుమింకి ని
స్తల బహు వాద్యఘోషములతో నిట
నయ్యెడు పెండ్లి ముచ్చటల్ ”
అను పట్టునను అద్భుతరస పోషణము గలదు

ఉపసంహారము

ఈ విధముగా ‘యజ్ఞఫల’ మకు నూతన భాస నాటకము నవరస సంపదలకు మనోహరాలంకార సుభాషితములకు భాసుని ప్రతిభా విశేషములకు నాలవాలమైన దమటలో నయ్యెత్తలేగు కాలగర్భమున లీనమైయున్న అమహా కవిత్వగుని యితర నాటకములు నితర గ్రంథములు బయలుపడి సంస్కృత వాఙ్మయకాళమున గ్రువతారలై చెల్లొందు సుమహూర్తము త్వరలో విచ్చేయుగాక !

ఆత్మ పరీక్ష

1

శ్రీ వన్యాల రంగనాథరావు

“నేనెందుకు పనికిరాను?” అనుకున్నాడు శ్రీనివాసరావు తన ప్రశ్నకు వెంటనే తన సమాధానం చెప్పకున్నాడు

“ఎందుకూ పనికిరాను!” అని!

ఈ విధంగా సమాధానం చెప్పకోవటం, కేవలం చేతకాని పని అంటూ తోచిన మరుక్షణమే శ్రీనివాసరావు అభిప్రాయం మారింది

“అదేం మాట? ఎందుకూ పనికిరాకపోవటమేమిటి? ఎవని దూత్రం ఎందుకు పనికొస్తున్నాయి? ఎవరికి తోచినట్లు వాడు ఎందుకో ఒకందుకు పనికొస్తున్నట్లే, నేనూ పనికొస్తున్నాను. నా ప్రయోజకత్వం వాదీ!” అనుకున్నాడు తను.

ఒక ఏడాదిపాటు పట్నంలో గడిపాక, మళ్లా స్వస్థానికి వచ్చి, ఇరవై వాలుగు గంటలయిందేమో! అందరికీగూ తనమీదే ఉన్నట్టున్నాయి అంత తక్కువంతగా అనుమానంగా చూస్తున్నట్టునిపించింది

పట్నం వదిలేసి, ఇప్పటికీ రావటం ఎంత కరకూ సమర్థించుకోవచ్చును?

తను చేసే ఒక పనికి కూడా ఒక నిర్ణయమంటూ ఎన్నడూ ఉండడం లేదు చేసేపనులు ఎల్లానూ చేస్తున్నాడు పరిణామాలు చూస్తే మరొక విధంగా ఉంటున్నాయి. తను చేసేపని ఎంతవరకూ సమంజసమనే ఆలోచనకన్నే, అది కేవలం సమంజసమే అని, అప్పటిమట్టుకు తోస్తున్నది తీరా ఒక పని చేశాక, ఆపని ఎందుకు చేశావా అని, ఆ తరువాత సత్కార్యం చెందవలసివస్తున్నది దీవంతటికీ కారణం ఏదీ కనిపించదు ఆత్మపరీక్ష చేసుకొనేటప్పుడల్లా, అడుగుడుగునా ఇటువంటి సత్కార్యాలు వదులుకున్నాడు తను. ఆత్మపరీక్ష చేసుకోకుండా ఉండడం చేతకావటం లేదు తనకు

ఈ ఆత్మ పరీక్ష చేసుకోవటానికీ, ఇంత పేపటికి తనకు, వ్యర్థం అంటూ చిక్కంది

ఇంటి మైలుదూరంలో ప్రవహిస్తున్న కారవా నది అంటే శ్రీనివాసరావుకి ఎంతో ఇష్టం. నది

వొడ్డున, ఎన్నడో తను చూసుకున్న ఏకాంతస్థలం, ఇప్పటికీ కూడా నిర్జనంగానే ఉంది ఆ చోటు తన కంటో వచ్చింది తన ఆత్మపరీక్షలలో చాలాభాగం ఇక్కడే జరిగినై! ఇటూ అటూ, చాచావు వంద గజాల దూరంలో, ఎవరో తెచ్చి పడేసివట్టు, రెండు పెద్ద బండరాళ్లు రెండింటి మధ్యనుంచీ, నదిలో కొంత నీరు, చిన్న పాతగా, పోయేచోట, మరో చిన్నరాయి మూడు ఒక ఫర్లాంగుదూరంలోనే నైలు వంతెన ఇరవై వాలుగుంటల క్రిందట, సరిగ్గా ఇదే సమయానికి, మెయిలులో వస్తున్నప్పుడు ఈ వంతెన చాటాడు!

చిన్నరాతిమీద కూర్చొని, వెనకటి రోజులలో పద్యాలు రాసేవాడు శ్రీనివాసరావు. అక్కడే కూర్చొని, తను రాసిన రెండుమూడు పాటకాలు రేడియోవాళ్ళు ప్రచారం చేశారు! తను పత్రికలలో ప్రచురించిన అనేక కథలకు కూడా, తనకు ‘ఇన్ స్పిరేషన్’ ఇచ్చింది, ఆ చోటే!

తన స్వభావం ఎటువంటిదో శ్రీనివాసరావుకి, బొత్తిగా తెలివనలేం. దీనికి తన ఆత్మపరీక్ష రాగా దోహదంచేసింది ఎందువల్లనంటే, తనవంటి స్వభావం కలవాడు, పద్యాలు అల్లటానికి, కథలు రాయటానికి పూనుకోవడం సాహస మనిపించింది అయినప్పటికీ ఎదుర్కోకుండా ఉండటమూ లేదు. రాయటంపూసనూ లేదు తను రాసినవాటిలో యధార్థ జీవితం ఎంతవరకూ ప్రతిబింబిస్తున్నదన్న ఆలోచన వచ్చినప్పుడల్లా, అది తనకు చేతకాని పని అనిపించింది వెంటనే మళ్ళా, చేతకాకపోవటమేమిటి? అనే అనంతకారం బయల్పడేది దేశంలో ఈనాటి పరిస్థితులు, ఆర్థికదుస్థితి, ఎక్కువ రిక్తువయ్యా, వర్గభేదాలూ, వర్గభేదాలూ, వ్యత్యాసాలూ, రాజకీయాలూ, సాంఘిక దుర్వ్యాయాలూ, ఇటువంటి వాటిలో ఇదిదిఉంటే సమస్యలను ఆధారంగా చేసుకొని కథలు రాసేవాడు. అయితే కథ రాయకమందూ, అచ్చుకాకమందూ ఉంటే ఉత్సాహం ఆకర్షకం ఉండేదికాదు. తను

రావీంద్రుల యధార్థానికీ దూరమనే అనుమానం వోచేది

అయితే, ఇన్నాళ్ల తరువాత, తను మళ్ళీ, ఈనాటికీ, ఇదే చోటికీ, కథ రాయటానికీ గానీ, పద్య మల్లటానికీ గానీ, రాలేదు నిజానికీ అందుకు అవసరమైన ఉద్దేశం కూడా కలగటం లేదు

తన దృష్టిలో ఎంతో ఆదర్శప్రాయంగానూ ఏకాంతంగానూ ఉన్న ఈ చోటికీ, ఏటవీటికీ కన్నా మరో ప్రత్యేకత ఉన్న విషయం, శ్రీనివాస రావు ఇంత త్వరలో మరిచిపోలేదు దాదాపు రెండేళ్ల కిందట, తన జీవితంలో ఎంతో మార్పు తీసుకొచ్చిన సంఘటన, సరిగ్గా ఇక్కడే జరిగింది ఈ రెండేళ్లలోనూ తను పొందిన అనుభవాలకీ అది నాంది అయింది సరోజినిని, తను మొదటిసారి కలుసుకున్న సంఘటన అది!

ఎంత విచిత్రమైన వ్యక్తి - సరోజిని!

2

శ్రీనివాసరావుకీ, ఆ రోజులన్నీ ఇప్పుడు మళ్ళీ జ్ఞాపకం వచ్చి, కలవర పెట్టసాగినై నిజానికీ, ఈ రెండేళ్ల జీవితాన్ని ఆత్మపరీక్ష చేసుకోవాలనే, తను మళ్ళీ ఈ చోటికీ వచ్చాడు.

సరోజిని, తన జీవితంలో అడుగు పెట్టడానికీ పూర్వమే, అప్పటికీ, అయినకాటికీ చదువుకీ స్వస్థీ చేప్పి, సంవత్సరమై జీవితాన్ని ఎదుర్కోవడం నేర్చుకునే ప్రయత్నంలో ఉన్నాడు తను తండ్రి పెద్ద అస్తులేని విడిచిపెట్టిపోలేదు అతను ఒక దర్బాబుకు బతికీ పాటాక్షుగా గుటుక్కు మన్నాడు. తండ్రి, ఆనందంగా అన్నీ అనుభవించాకనే పోవడం, తను తూర్తిగా ఆమోదించాడు అయితే తండ్రి పోయినప్పట్నుంచీ, తనూ తల్లి, మామయ్య పోషణలో ఉండవలసివచ్చింది ఇట్లా ఎంతకాలం సాగుతుందీ? ఇక తన బతుకేదో తనే చూసుకోవాలి

ఇది, శ్రీనివాసరావు జీవితసమస్య తండ్రి పోయిన సంవత్సరం కావస్తున్నది. తనకు శేవలం పాతికేళ్ళే విండినా, ముప్పయి అయినేళ్లు విండినట్టుంటున్నది ఎందుకూ పనికి రాకుండానే, పెద్దవాణ్ణి అయి పోతున్నా నేనూ అనిపించేది తన జీవితంలో అప్పుడే

మొదటిసారి ప్రశ్నించుకున్నాడు కూడానూ—“నేనెందుకు పనికొస్తాను?” అని

తన మనస్తత్వాన్ని ఆత్మపరీక్ష చేసుకోవడంతో, తనకురించి, తనకే భయం వేయసాగింది. తను చేయగలిగేది ఏమిటో స్పష్టంగా తెలిటం లేదు

తను ఉద్యోగ మనేది చేయగలడా? ఎటువంటి ఉద్యోగం చేయాలి? ఉద్యోగం అనేది ఎవరిస్తారు? తనకోసం ఏ ఉద్యోగం సిద్ధంగా ఉందనీ? అని లింతకీ, ఉద్యోగం అంటే ఏమిటి? ఇటువంటి ఉద్యోగప్రశ్నలన్నీ శ్రీనివాసరావుని బాధించసాగినై

ఎక్కువ పాసవుతున్న వాళ్ళకు దిక్కులే కుండా ఉంటున్నది తన్ను చూసేదెవరూ? తనకున్న చదువుకీ ఏపాటి ఉద్యోగం వస్తుందీ? పట్నంపోయి, ఏ ప్రతికలవాళ్ళనైనా ఆక్రియిస్తే, ఇంత దొంగక్కపోలేమో! తన రచనలతో పరిచయమున్న ప్రతికలవాళ్ళలో ఒక్కరేనా కనీసం, తన కాపాటి ఆసరా కలిగించకపోలేమో!

ఈ ప్రయత్నం చేస్తే కాగానే ఉంటుందనిపించింది శ్రీనివాసరావుకీ తనవంటివాడికీ ఇంత కన్నా వేరే ఆలోచనకూడా తట్టదనిపించింది తను పట్నంపోయి ఉద్యోగం చూసుకొని వచ్చేవరకూ, తల్లి, మామయ్యదగ్గరే ఉంటుంది. మామయ్య కాదంటాడా?

ఆలోచించుకొన్నీ, ఈ పద్ధతే చాలా కాగా ఉందనిపించింది శ్రీనివాసరావుకీ ఉద్యోగం కొరికినా దొరక్కపోయినా, కొన్నాళ్ళపాటు తిరిగి రావచ్చును అదివరకు పట్నం ఎన్నడూ పోలేదు. ఇది ఒక మార్పుగా కూడా ఉంటుంది

ఏదో ఒక ప్రతికలో చేరవచ్చుననే ఆలోచన కాగానే ఉంది కాని, ఏ ప్రతికలో చేరాలి? ఎవరితో ఏం మాట్లాడితే, ఏం సమాధానం ఇస్తారో!

‘ఉద్యోగమూ?’ అని ఎవరన్నా చిన్ననవ్వు విసిరితే తను ఏం చేయాలి? ‘మళ్ళీ ఉద్యోగం చేయటానికీ కూడా పనికొస్తానా?’ అనే అర్థం ఆ మాటలలో తనకు వెంటనే స్ఫురించకపోదు. తను ఎందుకు పనికొచ్చేటట్టు? ఈ ప్రశ్న మళ్ళీ ఎదురైంది. చూస్తే,

ఇది, తన జీవితాంతం వెంటకరిపే ప్రక్కలాగా కనిపిస్తున్నది దీనికి సమాధానం ఏమిటి?

అట్టేమంది, తెలివితోట ఉద్యోగం దొరికితంత గుర్రంగా, తెలివినతోట దొరకడు ఈ ముక్క తనకు చాలాకాలం కిందటే, ఒక మిత్రుడు చెప్పి పట్నం పోయినాడు ఆ మిత్రుడు ఇప్పుడెక్కడుంటున్నాడో! వాడు—వాడిపేరు రామచంద్రం ఏ సమస్యనైనా ఇట్టే ఎదుర్కొంటాడు ప్రతి చిన్న విషయానికీ, తనలాగ అటే మనవడడు తనకన్నా ఏ రెండుమూడేళ్ళో పెద్ద అంటే వాడు, చదువు మధ్యలోనే తెగ్గొట్టుకొనిపోయినాడు అడవాళ్ళను వల్లో వేసుకొనటంగా కనపరిచే నేర్పు, వాడు చదువులో కనపరచలేదు అయితే నేం? పేపీరుడుగా మంచివాడే పట్నం పోగానే వాడికోసం ఐదకాలి వాడి ఎడ్రేసేనా తెలిసిఉంటే తను ఉత్తరం రాసేవాడే!

అ ప్రతిమితంగా ఉంటున్న తన ఆలోచనలకు, ఈ రామచంద్రం ఇట్లా జ్ఞాపకం రావటం, ఏదో గొప్ప సమస్య ఇట్టే విడిపోయినట్టనిపించింది శ్రీనివాసరావు!

3

శ్రీనివాసరావు 'పథకం' అడ్డం తిరిగింది! తన పథకానికి విరుగుడుగా, మామయ్య మరో పథకం ఏనాడో వేసుకొన్నట్టు కనిపించాడు.

"ఈ మాత్రానికి పట్నండాకా పోవాలిట్రా? చాల్లే, మన వెకుక్కు ఇక్కడే ఏదో ఒకటి చూసుకోవచ్చు నేను మాత్రం చూడటం లేదనుకున్నవా ఏమిటి?" అన్నాడు మామయ్య

చూసి పెట్టాడు మాదామా! సరిగ్గా తను చేస్తున్నటువంటి ఉద్యోగమే—మామయ్య, తనకు తెలివిన ఒక స్త్రీదరు దగ్గర గుమస్తాగిరి కుదిర్చాడు ఇటువంటి ఉద్యోగం చేయటం చాలా అస్థాయమనిపించింది.

మామయ్యకు, తన అభ్యంతరం ఎందుకు తెలియచేయలేక పోయినాడో, శ్రీనివాసరావు! అప్పట్లో తట్టలేదు. మామయ్యదగ్గర తనకు భయమనికాదు. మామయ్యపోషణలో ఉంటున్న తనకు, అభ్యంతరం పెప్పేటంత, ధైర్యం లేకపోయి

ఉండొచ్చును మామయ్య, సంకల్పరంపాటు, తన్ను తన తల్లిదండ్రులతోపాటు, తన పట్నం నక్కటండా చేయటానికి, స్త్రీదరు గుమస్తాపనిలో ప్రవేశపెట్టించటానికి కారణం మాదా లేకపోలేదు!

తనమామయ్య అరుంధతికోసం, తనను మొగుడే, మామయ్య, తన పథకంతో బంధించి వేసినట్టు స్పష్టమవుతూనే ఉంది అరుంధతి తనకే కట్టిపెట్టాలని, మామయ్య మొదట్నుంచీ ఆలోచిస్తున్న విషయం కాత్తకాదు.

అరుంధతిమీద తన మనసు పోయిందీ లేనిదీ స్పష్టంగా తెలిలేదు ఆ పిల్ల, చూపులకి ఘరవాలేదు అయితే నేం? చాకలిపడ్డు చూడటానికీ కావలసిన అక్షరజ్ఞానం మాదా లేదు ఇంట్లో ఆ పిల్ల, బంపి చాకిరీ చేస్తూఉండటం తను నిత్యం చూస్తున్నటువంటిదే తన మామయ్య 'పథకం' ప్రకారం, ఇక మిగిలింది, అరుంధతిని, తన కిచ్చి పెళ్లిచేయటమే!

సరిగ్గా, ఇటువంటి పరిస్థితిలోనే శ్రీనివాసరావు జీవితంలో సరోజిని అడుగుపెట్టడం తలపించింది

తన ఇష్టాయిష్టాల ప్రసక్తి లేకుండా మామయ్య ఇష్టానుపారం నడుస్తున్న తనకు వ్యక్తిత్వం ఎక్కడుంది? తనమట్టుకు తనే నిర్ణయించుకుని, ఆప్రకారం చేసుకోగలిగే కత్తి ఎక్కడుంది?

ఇంతకీ తను ఎందుకు పనికొస్తున్నట్టు?

ఈ ఆలోచనలతోనే, ఒకనాడు తన తన ఏకాంతస్థలానికి పోగా, తన మార్చోనే గాతమీదనే సరోజిని మార్చొనిఉంది!

అంతకు ముందు సరోజిని ఎవరో తనకు తెలిదు రెండుమూడు రోజులక్రిందటే సరోజిని అక్కడికి వచ్చింది

"మోకోసమే నేను వెకుక్కుంటూ వచ్చాను" అని, సరోజిని, మాటల సందర్భంలో అంటే, తన నమ్మలేదు. సరోజినిమీద అనుమానంమాదా వేసింది తనకు.

సరోజిని! పాతికేళ్లుంటే. చూసినవాడే, తన కళ్లు చెదిరినై. స్త్రీలో ఎటువంటిఅంద ముంటుందో తనకు అర్థమయినట్టయింది.

సరోజిని, తన్ను వెతుక్కుంటూ తచ్చానన్న మాటలో, దాపరిక మేమీ కనపరచలేదు కుండ పగలేవీవట్టుగా, ఎల్పేట్టుగా ఉంటే ఆవిడమాటలు.

“బాగా మట్టాడేస్త్రీకి పిచ్చెక్కిం దనుకుంటారు. అవునా?” అన్నది సరోజిని ఒకనాడు.

“నీలాగ మట్టాడగలిగే స్త్రీకి సమే నే నెదురు చూస్తున్నాను అసలు, ఇటువంటి స్త్రీ ఉంటుందా? అని చాలాకాలం ఆలోచించాను మళ్ళీ కనిపించావు” అన్నాడు తను

“వావంటి స్త్రీని తీసుకొని, మరొక కథ రాయండి చదవాలని ఉంది నా కథే రాస్తే తాగుంటుందేమో!” అన్నది సరోజిని!

4

సరోజిని కథ యావత్తూ తెలుసుకొంటూ క్రీనివాసరావుకి ఆటే కాలం పట్టలేదు ఒక వారం రోజులలో సరోజిని తనకంతా చెప్పింది

విద్యుల్లో ప్రవేశిస్తూ మనుకుంటూ ఉంపగానే, సరోజిని చదువు మానెయ్యాలివేవచ్చింది తల్లి తండ్రి అన్నయ్యా కలిసి బలవంతాన పెళ్ళి చేశారు ఆపెళ్ళికి తన ఇష్టానిష్టాలతో ఆటే పరిలేకపోయింది భర్త బాగా డబ్బున్నవాడు వ్యాపారి సరోజినికి అప్పట్లో పెళ్ళిపట్లా, భర్త పట్లా, ఎటువంటి గాఢమైన అభ్యంతరాలూ కనిపించలేదు పెళ్ళి అయినాకనే, భర్త తన్ను ద్రోహం చేసినట్టూ, తన వాళ్ళను మోసంచేసినట్టూ తెలుసుకున్నది మోసాన్ని తనవాళ్ళు సులభంగా తమించి మరిచిపోయినారు గానీ, తనకు జరిగిన, ద్రోహం మాత్రం సరోజిని తమించ వలచలేదు తన భర్తకు, బాంబాయిలో ఉంటున్న ఒక పార్సీయువతికి సంబంధం ఉన్నట్టు కాపరానికి వెళ్ళినప్పుడే తెలిసింది తన కున్న విద్యాసంస్కారంతో భర్తకు తన అసమ్యక్తి తెలియచేస్తే, ఆయన కొట్టొచ్చాడు

పార్సీదాన్ని కొదిలేస్తే, కాపరం చేయటానికి తన కాటే అభ్యంతరం లేదనికూడా భర్తకు చెప్పి నూసింది

‘నా సాంతకర్మకార్యాలలో నీకు జోకర్లం ఆనతికరం’ అన్నాడు భర్త

‘అయితే నీతో నేను కాపరం చేయలేను’ అన్నది సరోజిని.

పొమ్మన్నాడు భర్త సరోజిని ఇంటికి వచ్చే నీంది

భర్త, పార్సీదాన్ని పెళ్ళిచేసుకోవడాని పోతూపోతూ, సరోజిని ఎవడితోనో రేచిపోయినట్టు పుకారు లేవదీసి మరి పోయినాడు తన తల్లిదండ్రులొంటివాళ్ళూ, అన్నయ్యలొంటివాళ్ళూ ఆపుకారుని పూర్తిగా నమ్మారు ఎందుకు నమ్మారో సరోజిని అర్థంకాలేదు

సరోజిని ఇంటికి విచ్చేస్తే, జరగజలసిన ఆదరణ జరగలేదు సరోజిని ఒక చెల్లెలుంది ఆ చెల్లెలికి, తనకూ మాటలు లేకుండాకూడా చేశారు.

తను ఎలాగూ రేచిపోయినట్టు అంతా నమ్మ నప్పుడు, తనకు వచ్చినవాడితో నిజంగానే రేచిపోవడంలో తప్పేమీ లేదనే నిర్ణయానికి వచ్చింది సరోజిని

సరోజిని, ఈ విషయం చెప్పుకున్నప్పుడు, ఆమె తననే వెతుక్కుని వచ్చిందని నమ్మాడు క్రీనివాసరావు

‘దిక్కులేవి పిల్ల’ అనే పేరుతో తను రాసిన ఒక కథ సరోజినికి బాగా నచ్చటానికి, సరోజిని పొందిన అనుభవాలే కారణమయ్యాయంటూ కూడా సరోజిని చెప్పింది

ఆ కథ చదివాకనే, పత్రికవారికి ఉత్తరం రాసి, క్రీనివాసరావు ఎడ్రుకు కనుక్కొని, సరోజిని మరి ముంచూవెనకా ఆలోచించకుండా రేచివచ్చి నట్టు కూడా చెప్పింది

ఇక్కడే అడవిల్లల స్కూలులో టీచరుగా ఉంటున్న ఒక స్నేహితురాలి ఇంట్లో సరోజిని నివస చేసింది

తన్ను సరోజిని, ఎట్లా కనుక్కొని కలుసుకో గలిగిందో విన్నప్పుడు, క్రీనివాసరావుకి నవ్వుకూడా వచ్చింది.

“ఇక్కడి కొచ్చాక, మొన్న మిస్ట్రాయిలో ఏడో పుస్తకం తిరగేస్తూ ఉండిగా, అక్కడి మిమ్మల్ని ఇంకెవరితోనో చూశాను. మీ సంభాషణ విన్నతరువాత, మీరే భలానా అని తేల్చుకు

న్నాను. నిన్న, నేనూ నా స్నేహితురాలూ ఈరైపు వచ్చాం. మిమ్మల్ని, ఈ రాతిమీద దూరంబంచే దూసి పోల్చుకున్నాను. నా స్నేహితురార్ని అది గాను కూడానూ తను అవ్వడవ్వకు మిమ్మల్ని ఇక్కడ దూస్తూ ఉంటుందిట మీ కెవరో మాత్రం తెలియదని ఇక మిమ్మల్ని కలుసుకోవటం ఏమంత కష్టమైన పని!" అన్నది సరోజిని

స్త్రీలో తను ఇటువంటి విధిన్న మైన స్వభావం కోసం ఎదురుచూసిన మాట నిజం అది సరిగ్గా ఈనాటికీ, ప్రత్యక్షం కాగానే అదే తన్ను ఆకర్షిస్తున్న అనుమానం వేసింది శ్రీనివాసరావుకి

ఇప్పుడీ సరోజిని ఒకటి గాను? తనకురించి ఆలోచనలన్నీ పోయి శ్రీనివాసరావుకి, సరోజిని గొడవ పట్టకుండా ఆలోచించినకొద్దీ, తను పరస్త్రీ వ్యామోహంలో పడుకున్న అనుమానం కాధించసాగింది

నెల్లాళ్లు గడిచివై రెండు నెలలు గడిచివై. మూడో నెల కూడా కొనసాగున్నది.

స్త్రీవరు గురుస్తా చాకిరీయాలూ, తను సాయం కాలాలపూట, తన వికారస్థలానికి వెళ్లటం ఆలస్యమవుతున్నది ఒక్కొక్కనాడు అసలు వెళ్లటం పడేది కాదు

సరోజిని మట్టుకు రోజూ పనిపెట్టుకువచ్చేది తను వచ్చేదాకా ఎదురుచూసేది. ఒక్కొక్కనాడు, 'నిన్న మీరు రానేలేదే!' అనేది తను వచ్చాక, ఇద్దరూ ఎన్ని విషయాలు మాట్లాడేవారో, ఎన్ని వర్ణించేవారో అంతు ఉండేది కాదు ఈ ప్రపంచమంతా వారి చర్చలో గిరున తిరిగిపోయేది

ఒకనాడు తను సరోజినిని అడిగాడు

"నువ్వేం చేయదల్చుకున్నావు?" అని.

"ఉద్యోగం చేస్తాను!" అన్నది సరోజిని

"అంటే?" అన్నాడు తను

"ప్రైవేటుగా రియోకి, ఆ తర్వాత రియోకి కట్టాలనుకుంటున్నాను "

"నువ్వు ఉద్యోగం చేయటం నాకు ఇష్టం లేదు గుమా, నన్నడిగితే!" అన్నాడు తను.

"నాకు మరి తిం దెవరు పెట్టారు? నా స్నేహితురాలు ఎంతకాలం భరిస్తుంటుంది?"

"నీకు తిండి పెట్టేవాళ్లుంటే, నువ్వేస్తావా?" అన్నాడు తను

"అవ్వ చాలాచిస్తాను ఇప్పుడేం తొందర?"

సరోజినితో తనకు లభించింది సామాచర్యకూ, సాన్నిహిత్యకూ అనే సందేహం ఒకటి, కొత్తగా కలిగింది శ్రీనివాసరావుకి ఏమయినా, ఇప్పుడు, అయింధరిఅంటే విముఖత్వం పుట్టుకొస్తున్నది కొద్ది కాలంలోనే అయింధరిని తనకిచ్చి పెళ్ళిచేయటానికి మామయ్య స్థిరసంకల్పంతో ఉన్నాడు ఇది తప్పించుకోవటం మెట్లా? తప్పించుకోవాలన్న అభిప్రాయం ఎందుకొచ్చింది? సరోజినిమీద తనమనసు పోతున్నదా? సరోజినికూడా ఇటువంటి ఉద్దేశం తోనే ఉన్న దమకోవాలా? ఉండకుంటే, 'తన కోసం' వచ్చి, ఇక్కడ ఎందుకు మకం వేస్తుంది?

మొగు డొదిలేసిన అడదానిమీదనా తన మనసు పోవటం?

ఇంతకీ, తన కున్న విశ్వాసా లేమిటి?

ఇంత సంస్కారంగల సరోజినిని వదిలేసిన ఆ మొగుణ్ణి ఏమనాలి? ఇప్పుడు తను సరోజినిని ఉద్ధరించటానికి ఎందుకు వూనుకోరాదా? అయితే, ఈ ఉద్ధరింపు సరోజినికి ఇష్టమవుతుందా?

అయింధరిని తను పెళ్ళిచేసుకోకపోతే, తన బాబులాంటివాణ్ణి మరొకణ్ణి, మామయ్య గేలం చేయకపోడు

కాని, సరోజిని చరిత్ర తెలిసినవాళ్ళు, ఎవరు మళ్ళీ సరోజినిని ఆదరిస్తారు? ఆ పని తనే చేయాలని రాసిపెట్టినట్టుంది.

ఈ లోపునే మరో పెడద వచ్చిపడింది తనకు ఎవరెవరో సంబంధం ఉన్నట్టు, ఊళ్లో ఒక పుకారు లేవటమేకాక, ఆ సంగతి మామయ్యకూ, అమ్మకూ కూడా తెలిసినట్టు అనుమానం కలిగింది అందిరూ తన్ను వింతగా, కొత్తగా చూస్తారేగాని, 'నువ్వు ఇటువంటి పని చేస్తున్నట్టు మాకు తెలిసింది. అది మా కెవరికీ ఇష్టంలేదు' అని స్పష్టంచేయరు. ఎవరికీ ఇష్టం లేనట్లే ఉన్నప్పటికీ!

ఈమధ్య తల్లి మొహం చూడాలంటే చొత్తిగా సిగ్గువుతున్నది అంటే, తను చేస్తున్నపని, చెడ్డపని కంటే, తనుకూడా ఇరుకట్టుకొని, అందుకు తను

పశ్చాత్తపపడుకున్నావా అనుకున్నాడు శ్రీనివాస రావు

“పశ్చాత్తపం ఎందుకూ? నేను చేస్తున్నదే నాకు మంచిదిగా తోస్తున్నది” అనుకున్నాడు మల్లీ

5

“ఏంరా? నువ్వు సరిగా పనిచేయటం లేదుట?” అన్నాడు మామయ్య ఒకనాడు

“ఎవరు చెప్పారో?” అన్నాడు తను

“ఎవరు చెప్తారేమిటి? అట్లీడగుగారే చెప్పారు. నువ్వేమో ఒకటి రాయబోయి ఒకటి రాస్తావుట సాయంకాలం అయిదు కొడిలే మరీ కనపడవుట”

“ఆ ముక్క నా ముఖంమందే ఎందుకు ఎడవ లేకపోయినాడూ?” అన్నాడు తను!

“ఇది మరీ బాగుంది! పెద్దమనిషిగా ఉండ క్కలే? అతనికి నిన్ను వొప్పగించినవాణ్ణి వేమా!”

“అక్కలేకుంటే, ఉత్తరక్షణంలో మామయ్య టానికి సిద్ధంగా ఉన్నాను” అన్నాడు తను

“ఏం? ఉద్యోగాలు పొచిపోకున్నాయనా మనవంటి వాళ్ళకి?”

“ప్రపంచంలో ఈ ఒక్క ఉద్యోగా లే ఉన్నటు మాట్లాడతా వేమిటి మామయ్య? రేప ట్నుంచి, మానేస్తున్నానని చెప్పేయ్యి” అన్నాడు తను ఇట్లా అనటానికి తనకు ధైర్యం ఎలా వచ్చిందా అని ఆశ్చర్యపడుతూనే

“నువ్వు మావటానికి వీలులేదు నీ సంగతి నాకు బొత్తిగా తెలీదనుకుంటున్నా వేమా!” అన్నాడు మామయ్య, హెచ్చరిస్తున్నట్టుగా

మామయ్యతో తను ఆటే చర్చించదలచుకో లేదు

ఆ సాయంకాలం, తను సరోజినిని కలుసుకో న్నప్పుడు, తను వేసిన మొదటి ప్రశ్న “మనది సాన్నిహిత్యమా? సాహచర్యమా?”

“అంటే?” అన్నది సరోజిని

“నీకర్థం కాలేదంటే నమ్మలేకుండాఉన్నాను సరోజిని!” అన్నాడు తను

సరోజిని కావీపు ఆలోచించి,

“అయితే, రెండూనూ!” అన్నది.

ఆ సమాధానంతో, తన అనుమానాలన్నీ పటా పంచలయినట్లయింది శ్రీనివాసరావుకి ఇన్నాగ్నూ, ఈ సరోజినిని కలుస్తున్నప్పటికీ తాళలే రంకుం చేయి అన్నంత అనుమానం వీడినూ ఉండేది తనకు ఈ అనుమానానికి కారణం కూడా సరోజిని ఘోరశ్రేణి కావ్వాళ్ళి చందలమైన మనసు కలదమకొన్నాడు ఈ పిల్ల, ఎవరితోనూ కూడా కాపరం చేయలే దను కున్నాడు ఇల్లు వదిలిపెట్టి వీధినిపడ్డ స్త్రీ అనుకు న్నాడు ఎన్ని అనుకున్నా, తన మనసుమాత్రం వేధిస్తూనే ఉండేది సరోజినిని కలుసుకోకపోలే ఉండలేననిపించేది సరోజినిని మానినప్పుడల్లా, గుండె కొట్టుకొనేది

నీటిలో మునుగుతూ లేలుతూ, చివరికి ఏదో ఒక ఆధారంగా పైకొచ్చి, వింగిన వీరంతా క్కరి వాడిలాగా ఉన్నది ఇప్పుడు శ్రీనివాసరావుకి

సరోజినికి దగ్గరగాపోయి వణకుతున్న చేతు లతో, ఆమె చేతులు పట్టుకున్నాడు తను సరోజిని అభ్యంతరం చెప్పలేదు

తన కంఠకంఠకూ ధైర్యం ఎక్కువవుతున్నట్టు భావించసాగాడు

“నేను చాలా తప్పుపని చేస్తున్నా నేమా!” అనుకున్నాడు ఆ మాటలు తనకు తెలీకుండానే పైకివచ్చిందే

“మీరంచేకారు తప్పు?” అన్నది సరోజిని

శ్రీనివాసరావు సమాధానం ఇవ్వలేదు

“మనం ఇట్లా ఉండటం మీకు తప్పుగాతోస్తే, నా మానాన నేను పోతాను మీరు మరేమీ అనుకో కండి. ఇంతకు మునిగిందేమందీ?”

“నువ్వట్లా అనుకుంటున్నావా సరోజిని?” అన్నాడు తను

“మీకు తెలీలేదంటే, ఇప్పుడు నేను నమ్మ లేకుండా ఉన్నాను!” అన్నది సరోజిని నవ్వుతూ అప్పుడు తను కూడా నవ్వాడు

పదివిమిషాలు గడిచినై

“నేను రేపు పట్నం పోవాలనుకుంటున్నాను” అన్నాడు తను.

“ఎందుకూ?”

“ఉద్యోగానికి!” అన్నాడు తను.

ఉద్యోగంలోనెం ఎందుకు పట్నం పెట్టాలని విశ్వయించుకున్నది చెప్పాడు తను.

“నువ్వుకేం చేస్తావు?” అన్నాడు మల్లీ

ఈ మాట లంటున్నప్పుడు, తన గుండె మరో పారి తీవ్రంగా కొట్టుకోడం ప్రారంభించింది

“చెప్పాగా!” అన్నది సరోజిని

“నాకు తోచిన ముక్క చెప్పమన్నావా?” అన్నాడు తను గుండె దడ ఎక్కువయింది

“చెప్పండి ”

“నువ్వేమీ అనుకోకపోతే—చెప్పటానికి— ఇన్నాళ్ల కిప్పుడు సాహసీస్తున్నాను” అన్నాడు తను గుండె దడ ఇంకా ఎక్కువయింది

సరోజిని నవ్వింది

“నువు కూడా పట్నం వచ్చేయరాదా?” అనేకాదు తను అమిత వేగంగా కొట్టుకుంటున్న గుండె, చప్పున అగిపోతుం దనిపించింది

సరోజిని ఆలోచిస్తున్నది

“నాతో వచ్చేయటానికి, నీకు అభ్యంతరం లేదుదా!” అన్నాడు తను

“లేదు” అన్నది సరోజిని

రెండోకంటికి తెలికుండా, మర్నాడు తను, సరోజినితోపాటు ఎట్లా వెయి రెక్కాడో తనకే తెలిలేదు!

6

సరోజినితోపాటు, శ్రీనివాసరావు పట్నం చేరుకొని పెల్లార్లయింది. ఈనెల రోజులలోనూ ఒక బసుకుదుర్చుకున్నాడు పదిహేనురోజులపాటు పట్నం మంతా గాలించగా, ఒక వారపత్రికలో ఉద్యోగం కుదిరింది దాన్ని సంపాదకత్వం అవటానికి నీలు పడెడు పత్రిక అచ్చయి బయటపడి, నలుగురి చేతులకూ అందటానికి ఎన్నిపనులు చేయాలో, అన్నీ చాచావు తనే చేయాలి. పత్రికాధిపతి ‘జివిపెట్టిస్’ ఒకానొక ‘సర్వరోగ నివారిణి’ ప్రచారంచేసుకు రావటమే ఆ పత్రిక పరమార్థం. పత్రికాధిపతి, తనకు నెలకు మొదట్లో నూరు రూపాయలు ఇస్తా నన్నాడు పత్రికకున్న అయిదునెల కాసిం ప్రచా

రమా పాతికవేలకు పెరిగినపుడు మరో యాభై ఎట్లవ చేస్తానని మాటిచ్చాడు.

సరోజిని, తను కూడా ఏదైనా చిన్న పనిలో ప్రవేశిస్తా నన్నది

“మాతాం రెద్దూ” అన్నాడు తను

హాటయనుంచి ప్రస్తుతం క్యారియర్ తెప్పించుకుంటే, ఇద్దరికీ భారాలంగా సరిపోతున్నది

ఒకనాడు తనకు, మామయ్య దగ్గన్నుంచి ఉత్తరం వచ్చింది

“ నువ్వు మా అందరి కట్నా కప్పి పారి పోవటం చాలా ఘోరం నువు పట్నంలో ఉన్నావనీ ఏదో పత్రికలో పనిచేస్తున్నావనీ తెలిసింది నీకు ఉద్యోగం దొరికినందుకు మేమెవ్వరమూ సంతోషించటం లేదనుకోవద్దు కాని, నువ్వు ఎకరెతో లేక తీసుకుపోయినట్టు ఊరంతా గుప్పడున్నది నువు చేసిన పనివల్ల నేను తిరెత్తలేక పోతున్నాను ఇది నువు తెలికుండా చేశావంటే నమ్మలేను మీ అమ్మ నీ కోసం రెంగ పెట్టుకున్నది నువు పట్నం పోతా నన్నప్పుడు నిన్ను పంపించని తప్పు నాది ఇప్పుడు నువు చేసిన పని! నాశమి కోసం లేదు వెంటనే వచ్చి పెళ్లి చేసుకుంటే సంతోషిస్తాను ”

వారం రోజులు పోయినాక దీనికి సమాధానం రాకాడు తను

“ నువు నా మీద ఏమైనా ఆకపెట్టుకుంటే అది విడిచిపెట్టుకోవటమే నుంచిది ఇప్పట్లో నేను రాలేను నీలున్నప్పుడు మాత్రం రాకపోను రెంగ పెట్టుకోనవసరంలేదని అమ్మకు చెప్పి అమ్మకోసం డబ్బు పంపిస్తున్నాను ”

ఉత్తరంతోపాటు, పాతిక రూపాయలు ఎడ్యామ్మ తీసుకొని, మనియార్లరు చేకాడు శ్రీనివాసరావు

సరోజిని, తనూ చాచావు భార్య భర్తగానే చెలామణీ అయిపోతున్నారా దీనికి కొంత నిజాయితీ కర్పిస్తామనే ఆక తనకు లేకపోలేదు అందుకే ఒకనాడు తను,

“నునం పెళ్లి చేసుకుందామా?” అన్నాడు

“మీకు పెళ్లిలో అంత నమ్మకమందా? నాకు

ఒక పెల్లితో కలిగిన అనుభవంతో అసలు సమ్యకం లేకుండాపోయింది!" అన్నది సరోజిని.

"మనల్ని చూసి అంత భార్యభర్తల మనసు కుంటున్నారే!" అన్నాడు తను,

"అనుకోవీయండి మంచిదేగా! ప్రజలల్లా అనుకోవటానికేగా పెల్లి! మన గురించి అంత అనుకోవలసిందే అనుకుంటున్నప్పుడు, వేరే తిండు కూడా జరగాలా ఏమిటి? మీకీలా ఉండటం బాగా లేదా?"

"నాకింకా ఒక పెల్లేనా కాలేదు మరి!" అన్నాడు తను!

"అయినా వాళ్ల అనుభవాలతో మీరు మీ దృక్పథం మార్చుకుంటారనుకున్నాను!"

"నీకు నాలో సమ్యకం లేదన్న మాట" అన్నాడు తను

"పెల్లి చేసుకోక పోయినంత మాత్రాన ఒకరి మీద ఒకరికి సమ్యకం ఉండదా?"

ఉంటుందని మనం ఎందుకు ఋజువుచేయకూడదు? "నేను చేయదలచుకున్నాను"

శ్రీనివాసరావు, సరోజినితో అనవసరంగా వాదన పెంచుకోదలడలేదు ఇంతవరకూ తను చని చూడని స్వర్గసుఖం ఇప్పుడు సరోజిని ఇస్తున్న దనటంలో తన కంటికి సందేహమూ లేదు ఈ స్వర్గసుఖాన్ని చేతులారా పొందుచేసుకోవటం మరి లేని పని! అయితే, పెల్లి అనేది జరిగిపోయిన పక్షంలో, తన వాళ్ళకి తెలియకుండా చేస్తున్నా ననుకుంటున్న 'తప్పు' కాస్తా 'ఒప్పు' గా మారి, తన బాధ కొంత తీరుకుందని మాత్రం ఆశించాడు శ్రీనివాసరావు పెల్లి అనవసరంలేదని సరోజిని ఖచ్చితంగానే చెప్పినట్లు భావించిన తనకు, కొద్దిగా ఆకాశం గం కలగకపోలేదు

ఒకనాడు తను ఇంటికి వస్తూఉండగా నూటాల్గుగా బస్సులో రామచంద్రం కనిపించాడు

"ఏమాయ్! నువ్వుకూడా వెళుకున్నావు పట్నం! ఎక్కడెవటి ఉద్యోగం?" అన్నాడు రామచంద్రం తన్ను చూడగానే

"నువ్వుకే ఉన్నావన్నమాట! ఏం చేస్తున్నావు?" అన్నాడు తను.

న్నావు!" అన్నాడు తను.

రామచంద్రం తన పక్కనే భారీగా ఉన్న నీటులో కూర్చున్నాడు

"ఇక్కడికొచ్చాక ఇది నాలుగో ఉద్యోగం మనకి ఈ తీరిక ఇంతే! ఒకటి మనకి నీరంగా ఉంటేగా! ప్రస్తుతం ఒక ఇన్సురెన్సు కంపెనీలో ఆర్గనైజర్ గా ఉంటున్నాను బాగానే ఉంది మనో ఆరు నెలల్లో మా వాళ్లు థిర్టీలో ప్రాంచి పెక్కువారు అక్కడికి ప్రాంచి మేనేజరుగా పంపుతామని మాట ఇచ్చారు" అన్నాడు రామచంద్రం

"నీ పనే బాగుందిలే మీ ఇల్లెక్కడ?" అన్నాడు తను

"అడయ్యూరులో, ఇల్లు తీసుకున్నానే ఒక్కణ్ణి! రామచంద్రా నాతో? అన్నట్లు మనక్కడున్నావు?"

"నేను మైలాపూరులోనే వుంటున్నాను దీని ముందు మా యింటికి రా తరువాతి నీ యింటికి పోవాలే" అన్నాడు తను

"సంసారంతో సహా వచ్చానా యేమిటి?" అన్నాడు రామచంద్రం బస్సు నెరుకూ

ఈ ప్రశ్నకు తను కొద్దిగా నవ్వాడు

"ఎందుకు నవ్వుతావు?"

"ఏం చెప్పాలో తెలిక!" అన్నాడు తను

"అంటే?"

"పెల్లి చేసుకోవోకాలే!"

"ఓహో! ఏవో పట్టుపట్టి రెచ్చారన్న మాట!" అనేకాడు రామచంద్రం తనవీధి చదుస్తూ

తనకిదుట కొద్దిపాటి కష్టంగా తోచకపోలేదు కాని, తనేమీ సమాధానం ఇవ్వలేదు మొదట్లో, తను అట్లా అనేసినందుకు మాత్రం శ్రీనివాసరావు నారిక కొరుక్కున్నాడు తనకు తెలియకుండా కొన్ని కొన్ని పనులు చేస్తూఉండటం, కొన్ని కొన్ని మాటలు అనేస్తూ ఉండటం జరుగుతూనే ఉంది అత్యవధికి చేరుకుంటే, దీనికి స్పష్టమైన కారణం కనపడిదు ఇక కొన్ని సమయాల్లో ముప్పు తెచ్చిపెట్టిగలవని కూడా ఆ ఊరులో తోచదు.

ఇట్లు చేతుతోగానీ, తను సరోజిని! రాను చంద్రాన్ని పరిచయంచేకాదు

సరోజిని, ఇద్దరికీ కాఫీ తెచ్చిఇచ్చింది తనూ ఒక కప్పు త్రచ్చుకొని, వారితోపాటే కూర్చున్నది

“ఇంతకీ నీ ఉద్యోగ మేమిటా చెప్పావు కావు!” అన్నాడు రామచంద్రం

తన ఉద్యోగం గురించి, నెలసరిజీతం గురించి అన్నీ చెప్పాడు తను

“ఈ రోజులలో ఏం సరిపోతుందీ?” మా కంపెనీలో చేరకావా?” అన్నాడు రామచంద్రం

“గనోనీమ్మి! నేనాపరి చేయలేను” అన్నాడు తను నవ్వుతూ.

“పోనీ, నేను పనికొస్తానా?” అన్నది సరోజిని సరోజిని అట్లా ఆ ఘడియలో తుట్టిక్కిన ఆ నేస్తుందని తను కోహించలేదు

“మీరా! మీరా!” అన్నాడు రామచంద్రం అతను అట్లా ఆకృత్యపడుతున్నప్పుడు, సరోజిని కళ్లలోకి చూస్తూఉంటుంది తను గమనించాడు

“నాకు ఉద్యోగమంటూ చెయ్యాలని ఉంది చాలాకాలంబట్టి ఇంట్లో ఇట్లా గడవటం కష్టం ” అన్నది సరోజిని

“మీరు కోరితే, ఉద్యోగం ఇవ్వనివాల్లేదు గంటాయా? ఆలోచిస్తాను ” అన్నాడు రామచంద్రం

“నేను దియ్యేలూ గియ్యేలూ పాకుకాలేదు కుమందీ!” అన్నది సరోజిని నవ్వుతూ

“నేను పాసయ్యానా యేమిటి! దియ్యేలు పాకుకా నవసరం లేకుండా దొరికే ఉద్యోగాలు కూడా లభిస్తాయి!” అన్నాడు రామచంద్రం

సరోజిని తననీ దూసింది ‘ఆయన నాకు ఉద్యోగం ఇచ్చినీ, నేను చేయటం, మీకు ఇవ్వమే అనుకుంటాను!’ అన్నట్టుగా. ఆ మాట తనకు అర్థమయింది కాని, సరోజిని ఉద్యోగం చేయటం తనకు ఇష్టం లేదని ఎట్లా చెప్పాలో తెలిలేదు

ఆరాత్రి పడుకోబోయేముందు, శ్రీనివాసరావు ఆత్మపరీక్ష మళ్ళీ ప్రారంభమైంది. సరోజిని

ఉద్యోగం చేయటం తనకు ఎందుకు ఇష్టం లేదు? ఆలోచించినకొద్దీ, ఇందులో తన స్వార్థం కొంత కనిపిస్తున్నదూట నిజం కాని తనలో ఉన్న ఈ స్వార్థం, మగవాడన్నవాడికి, ఎవడికైనా కొద్దో గొప్పో ఉండకపోదు ఆ స్వార్థం ఒక్కొక్కరిలో ఒక్కొక్క విధంగా ఉంటుంది సరోజినిని పెళ్ళి చేసుకొని, తన సొంతం చేసుకోవాలన్న స్వార్థమే, సరోజిని ఉద్యోగం చేయటానికీ ఒప్పుకోలేదు

తన ఆభిప్రాయాలకు సరోజిని ఎదురుతిరుగుతున్నట్టు కనిపించసాగింది మొన్న మొన్న కలవిన ఈ పాత్రుకీ, ఇంత త్వరలోనే అస్తంభులా!

సరోజిని, తన పోషణలోనే ఉండాలన్న భావంకన్నా, సరోజిని, నేనలం తనదే అయిపోవాలన్న భావం ఎక్కువగా ఉన్న తనకు, సరోజిని, అప్పుడే దూరమవుతున్న చిహ్నాలు పొడగట్టసాగిస్తే.

ఎంతకుంది భార్యలు ఉద్యోగాలు చేయటం లేదూ? వాళ్ళంతా మాయిగా బరకటం లేదూ? పోతే, సరోజిని, కనీసం తన భార్యన్నా కాదు. ఉద్యోగం చేస్తున్నప్పటికీ తనకు దూరమైపోదమోటానికీ, ఇప్పుడు, నీ ఉద్యోగప్రయత్నం మానెయ్యి అవటానికీ భార్యమీద ఉండే అధికారం తనకు సరోజినిమీద లేదు భార్యకాదు గనక!

అసలు, ఇంతకీ, తనదే బుద్ధిపారపాటేమో! ఆ రామచంద్రంగాణ్ణి, ఇంటికీ తీసుకురావటం, ఇంత కొచ్చింది నాడు వచ్చినట్టే వచ్చి, మెల్లగా తల్లి పెట్టిపోయినాడు వాడి సంగతి తనకేం తెలిదు గనక?

7

శ్రీనివాసరావు భావించినట్టే, ఆరాత్రి తనకు సరోజినికీ కొంత ఘర్షణ జరిగింది

“అయితే, నువ్వు ఉద్యోగం చేయాలనే సంకల్పించా వన్నమాట!” అన్నాడు తను

“అందుకు మీరు ఇవ్వపడితే నా కంట ఆనందంగా ఉంటుంది!” అన్నది సరోజిని

“నా కొచ్చేదాంతో, మనం నేనలం ముక్తి బతుకు బరకటంలేదుగా? నువ్వు కూడా సంతోషద ప్రారంభించవలసినంత అవసరంలేదని నాకాత్మర్యం” అన్నాడు తను.

“కాస్తా మస్తా చదువుకున్నాను గనక ఇంట్లో ఎట్లా గడవగలదు చెప్పండి! తలవొంపులకు నురి అయ్యే ఉద్యోగం కాదుగా! ఇంతకన్నా ఎక్కువ రావడికంటే కాదంటామా మరి!”

“రామచంద్రం సంతతి నీకు తెలిక అట్లా మాట్లాడుకున్నావు సరోజినీ! వాడు ఎంతకన్నా తగిన వాడు!” అనేవాడు తన మల్లా! తనలో నూతుకట్టు కొన్న స్వార్థం తనకు తెలికుండా, తనచేత ఇటువంటి మాటలు అనిపిస్తున్న విషయం శ్రీనివాసరావుకి చాలా కాలానికిగాని తెలిసిరాలేదు.

“పోనీ మీరు ఇంకెక్కడైతే, నాకోసం ప్రయత్నించి పెట్టండి కాదన్నావా?” అన్నది సరోజిని.

“నా కిష్టంలేదు సరోజినీ!” అన్నాడు తను.

“మనం ఈ విషయంలో కూడా ఒక అభిప్రాయానికి రాలేకపోతున్నాండుకు, నాకు విచారంగా ఉంది చెప్పాడూ! పెళ్ళివిషయంలో కూడా మన అభిప్రాయాలు వేరైనై పెళ్ళి అనే ఒక విషయమైన ముడిలేకుండా ఒకలేమో అనే నా పట్టుదల. స్వతంత్రంగా గణించుకోలేమో అనే నా విశ్వాసం నా విశ్వాసాలమీద మీకు గౌరవం లేకపోవచ్చు అడదానికీ ఇటువంటి అభిప్రాయాలు కలగడం మీకు వింతగా తోస్తున్నదనుకుంటాను ‘నేనేం చేసేదీ!’”

“అయ్యే! నీవంటిదానికీ కలగవలసిన అభిప్రాయాలే కలుగుకున్నాయిలే, ఆశ్చర్యం చేసికీ?” అన్నాడు తను ఊరుకోకుండా.

శ్రీనివాసరావు తను ఊహించి, ఆహేదించిన స్వతంత్రానికి, సరోజిని స్వతంత్రానికి ఎక్కడా సంబంధంలేదు. తను అనుకున్న స్వతంత్రానికి పరిమితులూ సరిహద్దులూ కనిపిస్తున్నాయి సరోజినిది సరిహద్దులులేని స్వాతంత్ర్య దృక్పథం అని తన కిప్పుడు తెలుస్తున్నది.

ఆ రాత్రికి, వారి సంభాషణ అటే సాగలేదు శ్రీనివాసరావు మాత్రం, “నేనేం చేయగలను? నేనెందుకు పనికొస్తాను?” అనే తన మాటలూ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు వెతుక్కొంటూ నిద్రపోయినాడు.

ఒక వారంకోసాలు, ఉభయలూ, ఏమీ జరగనట్లే ఎట్లా ప్రవర్తించారో, తలుచుకుంటే, ఇప్పుడు

తనకే ఆశ్చర్యం చేస్తున్నది.

ఈ మధ్య మామయ్య కుళ్ళి ఉత్తరం రాశాడు. “ఈ ఉత్తరం అందినవంటనే మళ్ళీ రాకుంటే, నేనే బయల్దేరి వస్తున్నాను, నీ తల్లిని ఎందుకంత దుఖపెద్దావు చెప్ప?”

శ్రీనివాసరావుకి, పెద్ద ద్రోహం చేస్తున్నట్టు తోచుకుంది సరోజినితో లేచివచ్చి, తను చాచావు కాపరం వెలిగించటం గొప్ప నేరంగా తోచింది అప్పుడే కొన్ని నెలలయింది తను ఈ కాపరంలో పడి!

ఆ వేళ పత్రికలన్నీ పోస్టుచేయవలసిన గోజు కావటంవల్ల, శ్రీనివాసరావు కొంచెం ఆలస్యంగా ఇల్లు చేరుకున్నాడు దానితోడు తలవొప్పి కూడా పట్టుకున్నది.

ఇల్లు చేరుకునేసరికి, ఇంటి తలుపు తాళంతపి ఉంది.

సరోజిని, ఇట్లా, తనకు తెలికుండా ఎన్నడూ ఇంతవరకు, బయటకు వెళ్లేదు.

ఇవేళ సరోజిని చేసిన ఈ పని తన నుండెలో పెద్ద గాయం చేసింది.

ఎక్కడికీ వెళ్ళిఉంటుంది? ఆ రామచంద్రం గాడు వచ్చి తీసుకుపోలేదు కద!

తను ఊహించినంత అయింది చేసేదిలేక, తను వీధిలో ఎదురుమాస్తూ నిలవడాడు ఇంకో పది నిమిషాలకే సరోజిని వచ్చింది.

“వెళ్ళవది బస్సు పరిగా దొరకలేదు అడయారు వెళ్ళవచ్చేను.” అన్నది సరోజిని తాళంతీస్తూ,

“రామచంద్రం దగ్గరికా?” అన్నాడు తను పొంగివస్తున్న కోపం బలకంతాన అణచుకుంటూ.

“అయినే నాయంకాలం వచ్చి, నాకు ఉద్యోగం దొరికిందిక్కారు. ఆర్థరమీద సంతకం చేయటానికి, కంపెనీకి రమ్మన్నార. ఇంతలో పోయిందేమందని వెళ్లాను. అక్కడనుంచి, వాల్లింటికి వెళ్ళాం” అన్నది సరోజిని ఏ మాత్రమూ తడుచుకోకుండా.

“ఏమిటా ఉద్యోగం?” అన్నాడు తను ఇంకా కోపంతోనే.

“ఆ ఉద్యోగానికీ, ఒక పేరంటూ లేదు ఉత్తరాలు రాయడం, మొదలైన చిన్న పనులన్నీ చేయాలి అంటే. నూరు రూపాయ లిస్తారు.” అన్నది సరోజిని గదిలోకి పోతూ

ఆమె వెంట తనూ గదిలోకి వెళ్ళాడు

“మీకు చాలా కోపం వచ్చివుంటుంది ఇంతలో ఏం ప్రమాదం జరిగిందనీ?” అన్నది సరోజిని, తన వేపు తిరిగి

“ఉద్యోగంలో, నీ యిష్టం ప్రకారం చేరావు నువ్వు స్వతంత్రురాలివి నిన్ను నేనేమనగలను? ఏమనటానికీ నాకు నాకు లేదు నీలో నేను మాతావదు కున్న స్వతంత్రం, ఈ విధంగా పరిణమిస్తుందని మాత్రం, నే ననుకోలేదు ఉన్నమాట చెప్తాను” అన్నాడు తన కొంత కనీతీయకుంటూ

“మీ రట్లా భావిస్తే, నేను మాత్రం ఏం చెప్పేదీ? ఈ మాత్రం దానికీ, ఆయన నన్ను ఎక్కువ పోషటం లేదుకదా!” అన్నది సరోజిని

“దానికీ ఇది నాంది” అన్నాడు తన తనకు తెలిసినట్లు చప్పన

8

రామచంద్రం పూర్తిగా తన్ను మోసం చేశాడనాలి నాకు సరోజినిని కాస్తా తన్నుకుపోవాలనే యోజనా ఉన్నది స్పష్టంగా తెలుస్తూనే ఉన్నది. ఉద్యోగ మిప్పించినట్లు ముఖ్య పెట్టినవాడు ఇంకా ఏదన్నా చేయగలడు కాని, తనం చేయాలి? ఎందుకు పనికొస్తున్నట్లు? సరోజినిని తన ఇంతగాధంగా ప్రేమిస్తున్న విషయం సరోజినికీ తెలిదా? ఆమె, తన్ను ఇన్నాగ్లా ప్రేమించడంలేదా? నిరకు తెలుపు చూసుకోవాలి? పొగించిన నటనా?

ఈ యుగంలో, రామచంద్రంతో పోట్లాడగలిగేకత్తి తన కున్నదా? ఒక ఆడదానికోసం ఇద్దరు కుమ్మలాడుకోవడం ఎంత నీడం? తన తీరికలో ఈ ఘట్టం ఏదో ఒక మామూలు నీనీమా కథలాగా పరిణమించటం ఎంత దురదృష్టం!

ఇక, సరోజిని, తనకు తీరికగా ఉన్నప్పుడల్లా కనిపించకపోవచ్చు. ఈ ఆలోచన కూడా స్వార్థం గానే ఉంది. సరోజినికీ మట్టుకు స్వార్థంలేదనా!

స్వార్థరహితంగా ఎవడు మాత్రం ఏదనిచేస్తాడు? స్వార్థరహితంగా ఉండాలనుకోవటం కూడా ఎవరో అన్నట్లు, స్వార్థమే కాకుంటే మరెమిటి?

తెలరోజులు గడిచినై రోజులన్నీ మామూలుగానే గడుస్తున్నాయి అయితే, తనకుమట్టుకు, ఈ తెలరోజులూ చాలా దుర్మనాలుగానే తోచినై.

మామయ్య ఉత్తరానికీ, తన ఏ సమాధానమూ ఇంతవరకూ ఇయ్యలేదు, మామయ్య ఎప్పుడు తచ్చి పచ్చాడో అనే వెంగ ఒకటి తనకు పట్టుకుంది

సరోజిని రొజూ ‘అఫీసు’కి వెడుతున్నది ఒక్కొక్కరోజు ఆలస్యమయితే, రామచంద్రమే దిగబెడతాడు ఇది మామూలు ఊరుకోవటం తప్ప, తన చేయగలిగే దీదీ కనిపించటం లేదు—రామచంద్రం పలకరిస్తే, తన పలకటంతప్ప!

ఒక్కొక్కవాడు నీనీమా రాత్రి ఆట మానీ వచ్చేది సరోజిని—రామచంద్రంతోపాటు తన కిది మరీ కంటకంగా తోచేది సరోజిని పెళ్లి ఎందుకు అక్కలేదన్నదో, తన కిప్పుడు పూర్తిగా అర్థమవుతున్నట్లున్నది

దినదినానికీ ఎక్కువవుతున్న ఈ మనోవ్యభ్రాంతి, ఇటువంటి చీకతం ఎన్నాళ్లు గడవటం? తన కోరిక ఇల్లూ, సంపాదం ఉండాలనే కోరిక ఎంత బట్టిన్నదో ఇప్పుడు తెలుస్తున్నది సరోజినిని సుద్దిగా లేవదీసుకువచ్చిన ఫలితం అనుభవిస్తున్నట్లు తోచపొగింది

సరోజినిలో కూడా కలిగిన మాయ తన కనిపెట్టకపోలేదు ఆమె ఇప్పుడు మునపటల్లే మాట్లాడటం లేదు, ఏదన్నా మాట్లాడితే, తన అఫీసు వ్యవహారాలు చెప్తుంది రామచంద్రం గొప్ప చూదయంగలవాడంటుంది మొదట్లో తననుకూడా అట్లా అనే ఉచ్చేసింది!

సరోజినిని అర్థం చేసుకోవటంలో గొప్ప పాత పాటు పడ్డట్టునిపించింది అసలు సరోజిని మనస్తత్వం ఏమిటో తనకు సరిగా అంతుపట్టలేదు తన్ను భర్త విడిచిపెట్టాడని చెప్పినప్పుడు, ఆ విషయం ఆశాడు తన పూర్తిగా విశ్వసించటంలోనే వచ్చ్యలో కాలు వేశావనుకున్నాడు. భర్తను విడిచిపెట్టి, తన్ను మరిగినట్లే, ఇప్పుడు తన్ను విడిచి, రామచంద్రంగాణ్ణి

మరగబోతున్నది. ఈ సరోజిని ఏ పురుషునితోనూ స్థిరంగా కాపరం చేయలేదన్నమాట. ఏ ఇంగ్లండు లోనో, అమెరికాలోనో పుట్టవలసింది, తప్పిచారి ఈ దేశంలో పడింది! సరోజిని మొట్టమొదట తన్ను కలుసుకొన్నప్పుడు సరోజినిలో ఈ గుణం తను చూడలేకపోవటం, తన అజ్ఞానం, అనుభవకూన్యత, కాసుంటే మరేమిటి?

అసలు, తనూ సరోజిని ప్రేమించుకొంటున్నట్టా లేదా?

ప్రేమేమిటి ప్రేమ! అసలు ఎక్కడుండి ప్రేమ? అంతా మట్టిగడ్డ! తనకూ సరోజినికీ మధ్య ఉంటున్నది ప్రేమ అనుకోదానికి ఏలులేదు. తనూహించిన ప్రేమ అనేక విశ్వాసాలతోనూ, త్యాగాలతోనూ కూడుకున్నది

ఇక్కడికి 'ఎడ్యుండయ్య' స్వస్తి చెప్పి, కలవు మీది చక్కగా ఇంటికి పోయి ఆ అరుంధతి నే పెళ్ళి చేసుకుంటే మంచిదిగా తోచింది శ్రీనివాసరావుకి.

ఏదో ఒకనాటి పొరపాటువల్ల తన కాలు జారిందని ఒప్పుకొని, ఈ యరదలోంచి, ఇప్పటి కేవా కాలు తీసి కడుక్కోవటం బుద్ధిమంతుని లక్షణం!

“నే నొకసారి ఊరికి పోయినాను” అన్నాడు తను

“అమ్మను తీసుకొస్తారా?” అన్నది సరోజిని

“ఎందుకూ? ఎక్కడుంటుంది తెస్తే?”

“ఏం? మనతోపాటు ఉండదా?”

“తాగా చెప్పావు! నూ అమ్మ మన కర్మవహారం వింటే, ఉరిపోనేసుకుంటుంది!” అన్నాడు తను కొత్త ఎత్తిపాడుపుగా

“ఏం! మనం మామూలు భార్య భర్తలల్లా ఉంటున్నామన్న నమ్మకం మీకు లేదా? నా కా నమ్మకమంది చిల్లరమల్లర అభిప్రాయభేదాలు ఎంత బాల్లకన్నా వస్తాయి నాటి నే మనసులో పెట్టుకొని, తోచినకాటి నిర్ణయాలు చేసుకుంటూ ఉంటారా?”

మాటలలో ఎంత నేర్పు! ఈ నేర్పరితనానికి తను ఇదివరకు మధ్యపడిపోయి చాచుడైవాడు కద! మర్రివా! తను పనికొచ్చే చల్లానో ఋణావు చేసుకో

వలసిన సమయం వచ్చిందనుకున్నాడు తను.

“ఉచారా! మనం - మువ్వ నేనూ, మామూలు భార్యభర్తలల్లానే ఉంటున్నాం సందేహ మేమిటి? మామూలు భర్తలు అంతా కూడా తను భార్యల్ని ఇతరులతో నీనీమాలకు వెళ్లనిస్తారు ఇంతం వచ్చిన ఉద్యోగాలు చేసుకోనిస్తారు ఒక్కొక్క రాత్రి భార్యలు ఇంటికి రాకున్నా దిసులపడరు” అన్నాడు తను గుండెలో మంటంతా వెళ్ళగక్కుతూ

“నామీద మీకు ఉన్నట్టుండి ఇంత అనుమానం ఎందుకు పుట్టిందో అర్థం కావటం లేదు అసలు మొగాడి బుద్ధి ఇంతే నేనూ!”

“అడదాని బుద్ధికన్నా నా?”

“కనీసం నావంటి అడది, తనకు న్యాయమైన దని తోచింది చేస్తుంది”

“నిజమే ఆ చేస్తున్నపనివల్ల, తనతో సంబంధంగలవారికి ఏం నష్టం వస్తుందనిగానీ, ఏ బాధ కలుగుతుందనిగానీ కూడా నీ కంటిది ఆలోచించడు”

“మాడండీ! మన వాదనకి అంతంటూ ఉండదు మీరు మిమ్మల్ని, నే నేమో నన్ను ననుర్థించుకోటానికే ప్రయత్నిస్తాం ఎవరి విశ్వాసాలు నాళ్ళది నేను మిమ్మల్ని ఏవిధంగానూ అన్యాయం చేయలేదని నా అంతఃకరణే చెప్తున్నది అసలు నేను ఎవరికళ్లా కప్పే స్వభావం కలదాన్ని కాను! నా మీద మీకున్న అనుమానాలకి ఆధారంలేదు కూడాను ఈమాట నేను చెప్తే మీరు నమ్మకపోవచ్చును నమ్మించటానికి నేను ఎక్కువ శ్రమకూడా పడను అటువంటి పనిలో నాకు విశ్వాసంలేదు మిమ్మల్ని నమ్మ నేను మీతో ఎట్లా ఉండగలుగుతున్నానో, అదేవిధంగా నన్ను మీరునమ్మి, నాతో ఉండగలరనే విశ్వసించాను ఈ విశ్వాసంలో అర్థంలేదని మాత్రం ఋణావుచేయకండి” అన్నది సరోజిని

మళ్లా ఎంత పసందైనమాటలు! ఎక్కడో నేర్చుకున్నట్టే మాట్లాడి ఇట్టే బంధించటానికి ప్రయత్నిస్తుంది సరోజిని! ఒకసారి మోసపోయి, ఇంతకు వచ్చింది!

సరిగ్గా ఆ జీతరాత్రే సరోజిని రానుచండంతో కలిసి, రాత్రి ఆటవీసీనూ చూసి ఏ ఒంటిగంటలో

ఇట్లు చేరింది నీనీమానుంచి వస్తున్నానని చెప్పింది గాని, నీనీమానే పోయిందో, రామచంద్రం ఇంటి నుంచే వస్తున్నావో పరమాత్ముడనేవాడు అంటే, వాడినే తెలియాలి ఈ వ్యవహారం ఇంక తను భరించ రానిది ఎంత త్వరలోపోయి పెళ్ళిచేసుకొనివచ్చి వేరే యిల్లు చూసుకుంటే అంత మంచిది ఇక ఈ సరోజిని తన దొంగూ కాదు తనకు భార్యగా ఒక స్త్రీ ఉండవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉన్నట్టు తోస్తున్నది అయినా తనకు రాసిపెట్టి ఉంది అదొక తప్పుకుందీ?

మర్నాడు శ్రీనివాసరావు డిరిక్ బయల్దేరే ముందు తను వస్తున్నట్టు మామయ్యకు తెలిస్తే మిచ్చాడు

9

దాదాపు ఏడాదిపాటు పట్నంలో గడిచి వచ్చాక, మళ్ళీ తల్లిని చూడగానే శ్రీనివాసరావు కళ్ళు చెమ్మిగిలిస్తే

తను చాలా కాలానికి తల్లిని, చూడగలిగానని కాదు తల్లి కళ్ళుకప్పి, ఘోరమైన అపచారం చేశా ననే పశ్చాత్తాపంతల్లానే తన కళ్ళు చెమ్మిగిలివట్టు తెలుసుకున్నాడు

స్తేషనులో అడుగు పెట్టానే, అందరికన్నూ తన మీదనే ఉన్నట్టు అనుమానం వేసింది, అంతా తన్ను వింతగా మృగాన్ని చూస్తున్నట్టు చూస్తున్నారనిపించింది శరీరంమీద లేళ్ళూ, క్రెయిలా పాకు కున్నట్టునిపించింది

తన్ను చాలా సహజంగా చూసింది ఒక్క మామయ్యే! ఎంతైనా మాకుర్చికన్న మామయ్య!

“ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ను నిట్లా తిరిగివస్తానని నాకు తెలిసినదే! ఎన్నట్లు కలవు పెట్టావు?” అన్నాడు మామయ్య! ఆ మాటలకు తనకంతో నీళ్లు వేసింది!

“అటే లేదు వారం రోజులే, మళ్ళీ నింటనే వెళ్ళుంటే, ప్రతిక చెప్పితింటుంది” అన్నాడు తను అసలు పెళ్ళి సన్నాహాలు ఆ యింట్లో, కొంత కాలంపట్టి జరుగుతున్నట్టుగానే ఉంది! తను రాక లకు తడవుగా చేశారు!!

అయినా తన్ను తప్పుకు తిరుగుతున్నది. ఇటీ వల ఆ పిల్ల వొట్లు చేసింది! ఇదివరకు కనిపించని అందం ఇప్పుడు ఆ పిల్లలో తనకు కనిపిస్తున్నది! తనంటే అయినా ఆసక్తిపడుతున్నావా? లేక పెళ్ళి సిగ్గా? కనీసం, అయినా తన్ను ప్రేమించ గలవా? తను ఆపని చేయగలడా?

ఈ ఆలోచనలతోనే, అనాటి సాయంత్రం, తన ఏకాంత ప్రదేశానికి వెళ్ళాడు శ్రీనివాసరావు రెండు బండలమధ్య, చిన్న చాతిమీద కూర్చొని, ‘నే నెందుకు పనికొస్తాను?’ అను కున్నాడు

ఈ పెళ్ళి చేసుకొని, సరోజిని భరతంవట్టారి సరోజిని గుండెలో మంటలు లేకత్తించాలి అప్పు టిగిగాని తనకు కాంతి అంటూ ఉండదు

పెళ్ళి సవ్యంగానే జరిగిపోయింది

ఆమర్నాడే తను బయల్దేరాలి కాని నింటనే వెళ్ళటానికి కొన్ని ఆటంకాలు ఏర్పడినై ఇంకొక వారం రోజులు కలవు పొడిగించవలసివచ్చింది ప్రతి కాధిపతి! పెద్ద ఉత్తరం రాశాడు శ్రీనివాసరావు - ఈ వారం గడిచాక, తప్పుక వస్తున్నానని

రెండు రోజులు గడిచాక, మాటాత్తుగా తనకు, సరోజిని రాసిన ఉత్తరం అందింది ఇటువంటి దన్నదూ జరగదనుకొన్న తనకు, ఈ ఉత్తరం మళ్ళీ మనోవ్యధ తెచ్చిపెట్టింది

సరోజిని, చాలా టూట్ గా రాసింది

“మీ రెప్పు డొస్తున్నారే? ఇన్ని రోజులు ఎందు కుండిపోయినారు? మీకోసం ఎదురుమాస్తా న్నాను నాడే పొరపాటేమో! మీ కొచ్చినవెంటనే పెళ్ళి ” ఆతర్వాత మరి చదవలేకపోయినాడు తను

తనలో కూడా కొంత పొరపా టున్నట్టు తోచింది సరోజిని రాసిన ఆ ముక్కలు తన్ను తీవ్రంగా బాధపెట్టసాగాయి సరోజిని అటువంటి నిర్ణయానికి రాగలదని కూడా తను ఊహించలేకపోయి నాడు తన్ను ఎంత సమ్ముకొని ఉండకపోలే సరో జిని అట్లా రాస్తుంది! సరోజినిని ఎంత ద్వేషం చాడు! తన అనుమానం అంత అబద్ధమేనా?

ఈ పెళ్ళి చేసుకొనుటలో, మళ్ళీ పెద్ద పొర

పాటయిపోయింది ఇప్పు డీ 'భార్య'ను ఏం చేయటం? ఎలా తీసుకువెళ్లటం? ఏం చేయాలి? ఏం చేయగలము? ఎందుకు పనికొస్తాను? తన్ను నంటావే ప్రక్కలు మళ్ళీ ప్రక్కకుం!

ఇప్పుడు సరోజిని! సమాధానం రాయవలసిన బాధ్యత ఒకటి ఉంది ఏమని సమాధానం రాయటం? ఉన్నదున్నట్టు రావేస్తే?

పెళ్లి యాడోనాటి రాత్రి, అయంధరిని గదిలో కలుసుకొన్నప్పుడు, శ్రీనివాసరావు,

"అయంధరి! నువ్వు నన్ను కుమించవలసి ఉంటుంది!" అన్నాడు

అయంధరి చిత్తరపోయింది!

భార్యను పక్కను కూర్చోపెట్టుకొని, తను చేసిన పొరపాటేమిటో చూసించుచున్నట్టు చెప్పేవాడు శ్రీనివాసరావు.

"నన్నేం చేయమంటావు చెప్పు! నా ప్రారబ్ధం నీ జీవితంలో నీకు ముఖంలేకుండా చేస్తున్నాను మామూలుమామూలు" అన్నాడు

"మీ రక్కడుంటే అక్కడే నేనునూ మీతోపాటే తీసుకొనిపోండి" అన్నది అయంధరి

వతివ్రతల కథలు వొత్తిగా అబద్ధాలు కావని పిందింది తనకు

మర్నాడు శ్రీనివాసరావు సరోజిని! ఉత్తరం రాశాడు

"సరోజిని! నువ్వు నన్ను కుమిస్తావనే నమ్మకంతో నీ కి సంగతి చెప్పటాని! పాపాపించాను నీ ఉత్తరం అందింది విన్ను అవతసరంగా అనుమానించిన పాపం నన్ను చుట్టుకుంటుందిలే ఆ పాప ఫలం అనుభవించవలసింది నేనే నీమీద అనుమానంతో ఆ బాధ భరించలేక నేను పెళ్లిచేసేకుతున్నాను అందుకే వచ్చాను కూడాను నువ్వు కుమించి మా ఇద్దరినీ స్వీకరించగలవనే నమ్మకంతోనే, నువ్వో నాలుగురోజులలో వస్తున్నాం. అమ్మ కొన్నాల్నిక్కడే ఉంటుంది "

10

శ్రీనివాసరావు భార్యని సేతురై పట్నం చేరుకునేసరికి ఇంటి తలుపులు తాళాలుతేసి ఉన్నై.

కొంగు ఊహించుకునేలోతుగానే పక్కంటి వాళ్ళు తాళాల తని తెచ్చి ఇచ్చారు.

"అమ్మగారు ఏదో ఊరిపోయినారండి" అని సమాధానం కూడా వచ్చింది.

సరోజిని, ఏ ఊరి! వెళ్ళిఉంటుంది అనుకుంటూనే తాళంతీసి లోని! ప్రవేశించాడు శ్రీనివాసరావు అయంధరి కూడా లోని! వెళ్లింది బండి వాడు సామాను తెచ్చి పడేశాడు

విడుదగా గదిలో మంచంమీద కనిపిస్తూనే ఒక కవరు ఉంది అది సరోజిని రాసిపెట్టిన ఉత్తరం

వగరుకున్న వేళ్ళతో ఆ ఉత్తరంతీసి శ్రీనివాసరావు చదువుకున్నాడు

"శ్రీనివాసరావుగారు! మిమ్మల్ని ఇట్లానే వేరుపెట్టి పిలవాలనిపిస్తున్నది మీ రింత ద్రోహాని! తలపడతా రనుకోలేదంటే నమ్ముండి మీ ఉత్తరం అందకమునునే మీ వత్రికా అఫీసులో కనుక్కొంటే చెప్పారు మీ పెళ్ళి వధ లేఖ మాకాను అక్కడ నాక్కూడా ఒక వధలేఖ పంపటాని! మీకు ముఖం ఎట్లా చెల్లుతుంది మరి? నేను తెలిసి, మీకు ఎటువంటి ఆస్థాయినూ చేయలేదు అందుకు నా అంతఃకరణే సాక్షి అని రెండోసారి చెప్తున్నాను నాకూ రామచంద్రంగారికీ ఏదో సంబంధం ఉన్నట్టు మీరు ఊహించి, పాపం చాలా బాధపడ్డారు మిమ్మల్ని నేను నమ్మించలేక పోయినాను కని తీర్చుకోదాని! పెళ్ళి, నాతో చెప్పకుండా పెళ్ళిచేసుకున్నారు ఇక మీకూ నాకూ పాపగడనే మాటేగా!

"మీరు పెళ్ళిపోయాక మీకోసం నేనెంత బాధపడ్డానో, ఆ బాధలోనే, నా విశ్వాసాలను కూడా లక్ష్యంచేయక, నువ్వం పెళ్ళిచేసుకుందామని, ఎట్లా రాశానో, తిలుచుకుంటే నాకే అశ్చర్యం వస్తుంది! నైగా మీరు కుమించుకున్నారు! నేనిటువంటివి కుమించలేను! కొన్నాళ్ళపాటు, ఒక 'గొప్ప కథకుడి' స్నేహం, సాహచర్యం, పొందగలిగావని నా జీవితాంతం జ్ఞాపకం ఉండుకుంటాను తెండి.

"రామచంద్రంగార్ని మీరు అంత అనుమా

నించవలసిన కాలం పోయింది. మీరూద నాకు ఉండిన నమ్మకంతో, అనేకసార్లు ఆయన గుండె గాయపరిచాడు కూడాను ఆయనకు మాటాత్తుగా ఢిల్లీ బదిలీ అయింది నన్ను తమకు వచ్చినలో అని స్థంబుగా రమ్మవ్వురు యూకునంద లిస్తారుట ఇక ఇక్కడి నాశేమంది? వారినింట పోకున్నాను.

“సాగ్యమైనంత త్వరలో నన్ను మరిచిపోలే, మీరు ముందుకొస్తారు ఇక నా కథకూడా పూర్తి అయినట్టే! మీరు కథకులు గనక, మీ పత్రికలో చక్కని ‘నీరియల్’ రాయండి, నాలో కానీ పంపుకూ ఉండండి. ఇదే నా కోరిక

“మీ భార్య అరుంధతి! నా దీవనలు చెప్పండి ఇట్లు—నకోచిని—”

శ్రీనివాసరావు కాళ్లు కేలిపోవటం ప్రారంభించిన

అతడు దుండమిద, ఉన్నవకేంగా జూల వడ్డాడు

“ఏమిందీ! ఏం జరిగింది?” అన్నది అరుంధతి ఏదీ అర్థంకాక

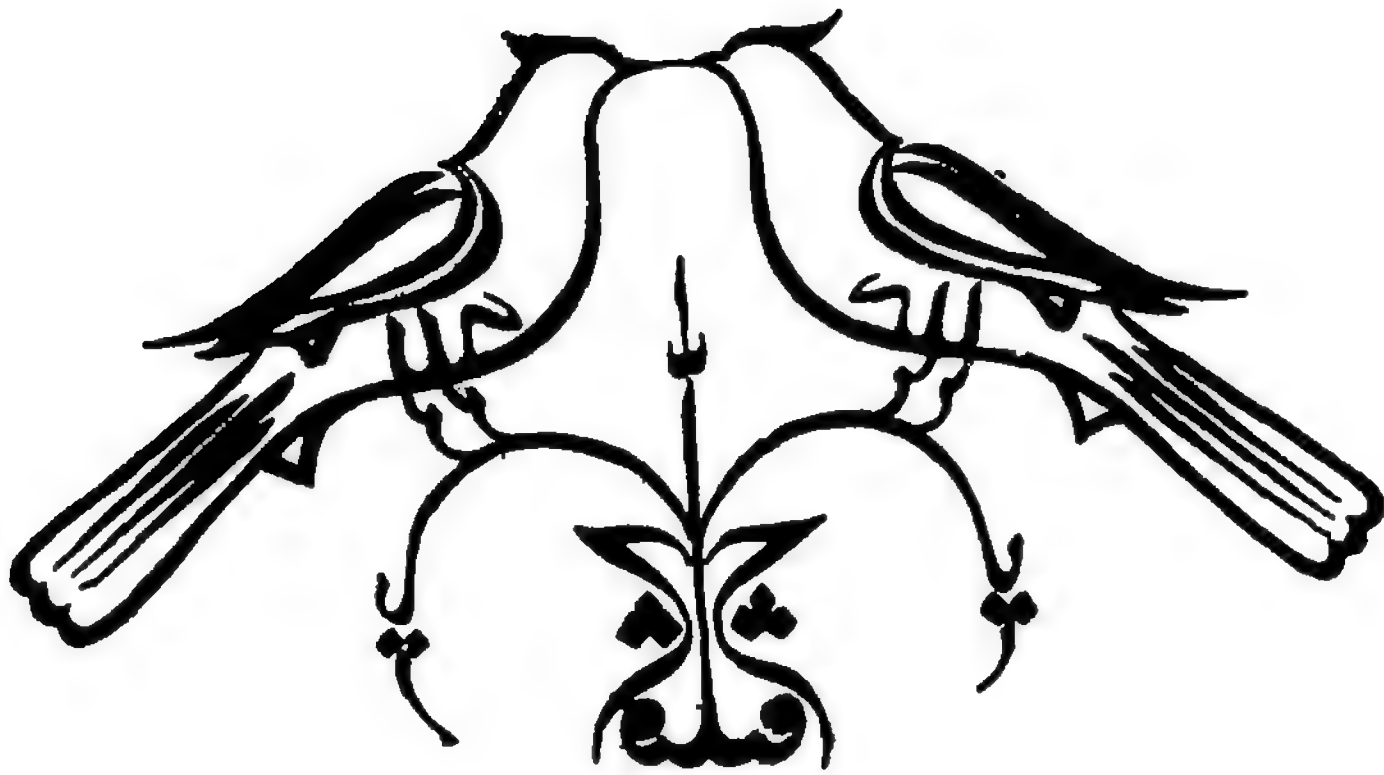
“అరుంధతీ!” అన్నాడు తను ఆమెకు దగ్గరగా తీసుకొని

శ్రీనివాసరావు కళ్లలో, నీళ్లు ఎందుకు తిరుగు తున్నాయో అర్థంకాని అరుంధతి - తన పైట కొంగుతో, అతని కళ్లు కుడిచింది

కానీపు పోయాక,

“అరుంధతీ! నిన్ను అన్యాయం చేశానా?” అన్నాడు శ్రీనివాసరావు

ఈ ప్రశ్న తన ఆత్మపరీక్షలోంచి వచ్చినదే అని మాత్రం, ఆ యుగంలో శ్రీనివాసరావు తట్టలేదు

కృష్ణమాచార్య వచనములు*

శ్రీ ఓమ్నామజ్ఞుల కోదండరామయ్య

శ్రీస్తుతకం పనుడేదవకతార్థి అంతిమభాగంలో
తిరుపతి! సమీప ప్రాంతాలలో ఒక పెద్ద
విప్లవం జరిగింది దుండగింద్రైన మహమ్మ
దీయులు కొందఱు చెలరేగి ఆ ప్రాంతాల్లో అనేక
అత్యాచారాలు చేశారు గ్రామాలు దోచుకున్నారు
దేవాలయాలు పడగొట్టారు దారి దోపిడీలు సాగిం
చారు ఇంకా ఎన్నోఎన్నో చేశారు అప్పుడు తన
చుట్టుపట్టుల్లో వుండే ప్రజల సంతోషం యివ్వక
తన కేమీ కాబట్టనట్టుగా రాయకొమ్మల కడలకండా
మెదలకండా వుండే శ్రీ వంకటేశ్వరస్వామిని ఆ
ప్రాంతాల్లో ఆ విప్లవకాలంలో వుండిన ఒక అజ్ఞాత
కవి కడుపుమండి కోపం పట్టలేక బాగా ఘోషం
గానే దుయ్యబట్టుతూ ఒక్క శతకం రాశాడు.
దానికి † 'శత్రుసంహార శతకం' అని పేరు అందు
లోనిది యీ పద్యం చూడండి—

“కటకేంద్ర మాయుని కాగిటిలో జక్క
జెల్లబిల్లస్వామి చేతిగాదు
కృష్ణమాచార్య సంకీర్తనముల జొక్క
సింహాద్రి యప్పుయ చేతిగాదు
కవ్యంపుగొంప సంభుర్ణజోద్ధతి దక్క
శ్రీ మూర్తవాళుని చేతిగాదు
సాంఖ్యతొండని తాలజడి కంఠియును గ్రుక్క
తెన్నమల్లెకుని చేతిగాదు
పవన జవన నిరాఘాట యవనఘోట
హరణ జయధాటి మీచేత నాన మేటి

* 'తాళపత్ర గ్రంథాలు' అను శీర్షికను మద
రాసు రేడియో శీర్షికమునుండి ప్రచారము చేసిన
ప్రసంగమును పెంచి వ్రాసినది.

† శ్రీ వంకటేశ్వర ప్రాచ్య పరికోధనాల
మువారు వ్రకటించిన 'శ్రీ వంకటేశ్వర లఘు
కృతులు' అను గ్రంథమున ముద్రితము.

వోదు ఒకసన్న బాగు మేలా పరాకు
శత్రు సంహార! నెంకటాచల విహార!

ఈ పద్యంలో కృష్ణమాచార్యులనే ఒక భక్తుడు
సంకీర్తనలు పాడి సింహాద్రి వరసింహస్వామిని
చొక్కెంపలేనాడనే విషయం ఒకటి పేర్కొన
బడింది

ఇంతటి యింకా పూర్వంలో పనునాటవ కతార్థి
వాడైన తాళపాక చిన్నన్నమాడా యీ కృష్ణమా
చార్యులను రెండు మూడు స్థానాల్లో పేర్కొన్నాడు
తాళపాక అన్నమయ్య 'శృంగార మంజరి' అనే
గ్రంథం రచించి శ్రీ వంకటేశ్వరస్వామివారికి సమ
ర్పించగా ఆయన అన్నమయ్యతో యిలా అన్నాడట!

“అదుమ ఐతకనూ కన్నలజోల
పాడగ నా జెల్ల బసిల్లి నైతి
నా కృష్ణమాచార్య అధ్యాత్మవినుతి
రాక గొన్నాళ్లు విరక్తుండ నైతి
జగతి నీశృంగార సంకీర్తనముల
కగపడి మంచిప్రాణులు వాడ నైతి”

అన్నమాచార్య చరిత్రము

కృష్ణమాచార్యులు పాడిన అధ్యాత్మసంకీర్తన
ములను విని వంకటేశ్వరస్వామింతవాడు విరక్తుడయి
నాడట! కృష్ణమాచార్యుల సంకీర్తనల యోగ్యత
అలాంటిది!

చిన్నన్న తన వరమయోగి విలాసంలో—

“వేదంబు దెనుగు గావించి సంహార
భేదంబు మాన్పిన కృష్ణమాచార్య”

నని యీకృష్ణమాచార్యులను ప్రశంసించినాడు
ఇతడి సంకీర్తనల సంచయం తెలుగు వేదం! అతడం
దదువులే సంహారభేదం తొలగుతుంది!

ఇలాంటి వ్రకటన గడించిన కృష్ణమాచార్య
లనుగురించి, అతడు రచించిన సంకీర్తనములనుగురించి

తెలుగులోనాలని యెఱిగి! పుత్సాహం పుట్టయి! ఉత్సాహం అంటూ కలిగిం త ర వా త పరిశ్రమ యెప్పుడూ వట్టి నే పోగు మదరాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారంలో 'కృష్ణమాచార్యవచనములు' అనే పేరుతో ఒక గ్రంథం వుంది ఆ ఒక్క గ్రంథానికి ఆ భాండాగారంలో మూడు ప్రతులు లభిస్తున్నాయి అందులో రెండు ప్రతులు ఒకటి మాతృక, మరొకటి దానికి పుత్రిక! ఇండాక శ్రీకృష్ణ కృష్ణమాచార్యులు రచించిన సంకీర్తనల సంకలన గ్రంథమే అది మదరాసులో మాత్రమే కాక యీ గ్రంథమే తంజావూరు సరస్వతీమఠాలు లైబ్రరీలో కూడా వున్నది అయితే ఆంగ్ల విశ్వ విద్యాలయంవారు ప్రకటించిన అక్కడి గ్రంథముల కేటలాగులో సీని పేరు 'విష్ణు శామ సంకీర్తనము' అని వున్నది శ్రీరాయలే వేరుగా వుంది గాని అందులోని విషయమంతా యిదే కేటలాగుకు తయారు చేసినవారు గ్రంథాన్ని సరిగా సుర్తింపకపోవడంవల్ల యేర్పడిన ప్రమాదం అది! ఎలా అయితే నేం ప్రస్తుతం యీ గ్రంథానికి నాలుగు ప్రతులు లభిస్తున్నవని చెప్పవచ్చు

ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో ఆపూర్వమయిన యీ గ్రంథానికి వున్నవిలువ యోంటిన్ విర్తయించే ముందు యీ గ్రంథానికి కర్త యయిన కృష్ణమాచార్యులకాలం చూర్చి తెలుసుకోవడం అవసరం ఏ గ్రంథంయొక్క యోగ్యతైవా ఆ గ్రంథం చలన కాలంమీద కూడా కొంతవరకూ ఆధారపడి వుంటుందని చెప్పడం తప్పకాదు

ఏకశిలా నగరవృత్తాంతం అని ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తకాలలోనే మరొక గ్రంథం వుంది అందులో కృష్ణమాచార్యులను గురించి ఒక వింతకథ వుంది కృష్ణమాచార్యుల మహిమాదికాన్ని మాత్రమే కాక ఆ కథ అరడికాలాన్ని కూడా కొంత అవ్యవస్థగానే అయినా తెలుపుతూ వుంది ఆ కథ యిది!

మరియొక్కవాడు సంతూరను గ్రామంబున కృష్ణమాచార్యుల తమ్ముడు అనంతాచార్యులు రజక శ్రీతో కూడంగా ఆరణ్యకుడు యిద్దరిని పొడిచి తెచ్చుకొని అప్పరిని పులుయీకూడ్రసీనిగతో కూడా పడునీరిగడ్కు యీ విప్రులు మోయకుండిరి అది విని కృష్ణమాచార్యులు తన మదనినిచారించివాగుదేతయ్యా

5

నికీర్తించిన ఆ కవంబు తనకుతానే కాష్టంబునకు నడచుటయు యిదిగని సకలజనంబులు విప్రులు యేతెంచి కృష్ణమాచార్యుల పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి మా యపరాధంబులు క్షమియింపు మనుటయు ఆయయ్య వాకు రాగ ద్వేషంబులు శత్రు మీగు వెరవకు డనుటయు యా వార్త ప్రతాపదుద్రుండు చారులవలన గెరింగి కృష్ణమాచార్యుల రావించి పూజించి ఏకశిలానగరి శివులు వాల్లో భాగంబున యాచది గ్రామంబులకు అధికారంబు, యొక్క పూరు ఆగ్రహారంబు, గా వొసంగి అనుపుటయు కృష్ణమాచార్యులు సంతూరు ప్రవేశించి కల్లతనంబు పుట్టుటంజేసి కల్లూరను గ్రామంబు గట్టి కోట పుట్టుటయు మాకు వరుషంబులు అధికారంబు దేశన గ్రామంబుల గల్లు పదార్థంబు పెచ్చించి తామ్ర పత్రికలు నేయించి యా పత్రిక మీద తా రచియించిన చాక్లుక్కు గ్రంథంబు లిఖింపించి అది కేకటంబుపై పడ్చుకొని శ్రీరంగంబునకు కొనిపోత నుద్ద్యోగించిన కొందిగు ధూర్జులు గూడి యా రాజు సముఖంబుకుం బోయి కృష్ణమాచార్యులను మీరు అధికారంబు యిచ్చిన గ్రామంబుల పదార్థంబు పెచ్చించి తామ్ర పత్రికలు నేయించి శ్రీరంగంబునకుం గొనిపోవుచు న్నాడు అని యెరిగించిన ప్రతాపదుద్రుండు విని యతండు మహాత్ముండు యెఱిగి యేది యిచ్చమో వాకు అదియో యిచ్చంబు అని పూరకుండుటయు ఆ వార్త యిష్టజనులచే కృష్ణమాచార్యులు విని పూరిక పోయిన మూర్ఖత్వం బని రాజసముఖంబునకు యేతెంచి యాభై గ్రామంబుల వరుషత్రయంబునకు లెక్క విని పించి, అప్పుడు మాడులకుల వరహాలు ఆయ నవివ, కృష్ణమాచార్యుల తన మనంబున వాగుదేవు వారాధించి నెక్క వచనంబు రచియించిన మెచ్చి యేక శిలానగరంబున కనకవృష్టి కురుపుటయు యిది గని ప్రతాపదుద్రుండును, ఆ పరిజనంబులున్న కృష్ణమాచార్యుల పూజించిన వారిచే ఏడ్చొని కృష్ణమాచార్యులు శ్రీరంగంబున కరుపటయు"

ఏకశిలానగర వృత్తాంతము

'ఏకశిలానగర వృత్తాంతం'లోని యీ విషయం వల్ల కృష్ణమాచార్యులు కాకతీయ చక్రవర్తి అయిన రెండవ ప్రతాపరుద్రుడి కాలంలో వుండినట్లు మనకు తెలియవస్తున్నది. కృష్ణమాచార్యులు నడిమూడో

కాళ్ళంలో ఓరుగల్లు ప్రాంతంలో వుండిన ఒక మహా భక్తుడని దీనివల్ల మనకు తెలుస్తున్నది.

* 'ఆచార్యనూత్రి ముక్తావళి' అనే గ్రంథంలో కృష్ణమాచార్యులకు గూర్చి ఒక చక్కని కథ వుంది కృష్ణమాచార్యులు సింహాద్రినగరినా స్వామిభక్తుడు సింహాద్రిమీద వుండి ప్రతిదినం స్వామివారిపై యితడు సంకీర్తనలు రచించి పాడుతుండేవాడు ఆయన సంకీర్తనలు పాడుతుండేపుడు నరసింహ స్వామి సంతోషముతో ఆడుతూ వుండేవాడు రామానుజులవారు దిగ్విజయయాత్ర పోతూ మార్గంలో సింహాద్రిమీద శిష్యులతో కూడా విడిచి స్వామివారి దర్శనంచేసి ఆ గుడిలో యాశాస్థ్యభాగంలో కొంతకాలం గోష్ఠిచేసి తిరిగివస్తూ ఆస్థానమంటపంలో రాజసంతోషార్చన వుండిన కృష్ణమాచార్యుల దగ్గరకు పోయి 'అయ్యా! యీ రాత్రి మీరు పాటపాడినప్పుడు స్వామి ప్రత్యక్షమయితే యెంతయమవారు అనే ఒక సన్యాసి యిక్కడకు వచ్చివున్నాడు అతడికి మోక్షం కలుగుతుందా' అని అడుగు అతడేం చెబు తాడో కేళు నాకు తెలుపు' అని చెప్పి వల్లి పోయాడు కృష్ణమాచార్యులు అతడెవరో ఒక పాశుపత్యసన్యాసి అని, యేవో పుష్కారం చేద్దాం పోనీ అని ఆ రాత్రి తాళము, వీణె ధరించి స్వామి వారిని కీర్తించినాడు అప్పుడు స్వామి ప్రత్యక్షం కాగా యితడు రామానుజుల విషయం ప్రస్తావించి నాడు అప్పుడు స్వామి 'అతడికి, అతడిప్పించే చాళ్ళి! గూడా మోక్షం వుంది' అని నెల విచ్చి నాడు. మరునాడు కృష్ణమాచార్యులు రామానుజులు గుడికి వచ్చివుండేపుడు రాత్రివిషయం తెలిపాడు. రామానుజులవా రంతటితో విడువలేదు! ఈరోజు రాత్రి నీకు పరమపదం వుండేమో అడిగి తెలుసుకుని నాకు చెప్ప' అన్నాడు కృష్ణమాచార్యులు నాకు పరమపదం లేకపోవడ మేమిటి? అయినా అడుగుతా నని ఆ రాత్రి సంకీర్తనలు పాడి స్వామిని తనవిషయం అడిగాడు కాని స్వామి యేమీ బదులు చెప్పకుండా త్రులికే వుండిపోయాడు అప్పుడు కృష్ణమాచార్యులు 'యీలా మీరు బదులు చెప్పకుండా వుండడం తుచిత మేనా?' అని అడిగితే అప్పుడు స్వామి 'మోక్షం

నా సామ్యుని నేదాలు చెప్పకున్నది అయితే అది యిప్పుడు పరాయత్నం శ్రుంగం నాకుదక్కగిల్లు ఎంతయమవారు న వ్నడిగితే పుణ్యనిధుకులూ నేను అతడికి యిచ్చేకాను అందువల్ల యెవడినైనా మోక్షం కావలసివుంటే అతడికి కరణాగతుడు కావాలి నీకు మోక్షం వుంత్ లేత్ చెప్పడానికి అతడే కర్త అందువల్ల యీ విషయం అతడే అడుగు మోక్షం నీకు యివ్వతగుననితోస్తే యిస్తాడు లేక పోతే లేదంటాడు' అని నెలవిచ్చాడు. కృష్ణమాచార్యులకి కోపం వచ్చింది స్వామి! ఒక్క సన్యాసికోసం నన్నిలా వంచించడం నీకు ధర్మం కాదు బాల్యం మొదలుకొని నిన్ను నమ్మకొని నీమీద కీర్తనలు పాడి కరిత చెప్పినాను లోకంలో గొప్ప భక్తుడని నీకు పేరుపొందాను ఆ సన్యాసి ఏవో నీకు మందు పెట్టాడు' అని స్వామిని నిందించాడు అప్పుడు స్వామి 'నీ గర్వమే నిన్నింటిగా చేసింది రామానుజులు వచ్చినప్పుడు లేచి నిలుచుని నమస్కరించకుండా రాజసంతోషం వుండేనావు అదే నీ కిప్పుడు తంటాయుంది. స్వామిమీద పాటలు పాడుతున్నామగదా అని నువ్వు గర్వపడ్డావు దాని ఫలితమే యిది నీ భక్తి సంతోషించి నీకు ప్రత్యక్ష మయ్యాను నువ్వు పాడితే ఆదామ. అంతే! మోక్షం విషయం అది నా అధీనంలోలేదు నన్నేం చేయమంటావు? అని 'నీ కవిత్వం అగ్రవర్ణులకుగాక విక్రులపాలై నశించునుగాక' అని కవించాడు కృష్ణమాచార్యులు! నీ విమానం నేలకులునుగాక! ఏడు దినములు ఒక్కరికిగా కాలిమాడ నీ దేవాలయం చెక్కు చెదరకుండా వుండునుగాక! తిరిగి నీకు విమాన మురునుగాక!' అని ప్రతికాప మిచ్చాడు

ఆ తరవాత కొద్దిరోజులకి కురుమ్మలు దేవాలయ విమానాన్ని పడగొట్టి గుడి కాలేకాను కాని గుడి చెక్కు చెదరకుండా నిలిచివుండేనది కృష్ణమాచార్యుల కీర్తనలు విశిష్టభోగ్యము లయినవి పశ్చాత్తాపంతో కృష్ణమాచార్యులు తిరిగి స్వామిని ఆశ్రయించాడు 'సంకోదం వీడి రామానుజుల శాస్త్రి యింప'మని స్వామి అతనికి సలహా యిచ్చాడు కృష్ణమాచార్యులు రామానుజుల విడిది దగ్గరకు పోయి కృష్ణమాచార్యులు వచ్చియున్నాడని కథాను వచి

* సంసారి కేశవాచార్య నిరచితము.

నాడు. 'ఆ బ్రాహ్మణుడితో నా శిష్యుని' అని రామానుజులన్నాడు ఈ విషయం రాత్రి స్వామిలో చెప్పేసరికి 'ఆచార్యకణ్ఠం ఒక్క రామానుజులకి తప్ప తక్కినవాళ్ళ కెక్కడా విహితంకాదు అందువల్ల వట్టి పేరుమాత్రం చెప్ప' అన్నాడు స్వామి మరునాడు అలాగే చేశాడు రామానుజులు ఏమీ చెప్పక పూరకే వుండినాడు నిరుత్సాహంతో, విరాళితో ఆ విషయం ఆరాత్రి స్వామిలో చెప్పేసరికి 'కృష్ణదాసుడు వచ్చి యున్నాడని విన్నవించుకో అప్పుడు నీకు దర్శనం లభిస్తుంది' అన్నాడు కృష్ణమాచార్యులు అలాగే చేసి రామానుజులకు దర్శించినాడు రామానుజులు అతణ్ణి ఆదరించి 'నీవు యిక్కడే మాకు ప్రసాదిగా వుండి విశిష్టాద్వైత మతప్రచారం చేయవలసింది' అని వుపదేశించి దిగ్విజయయాత్రకు శిష్యులతోనూడా బయలుదేరి పోయాడు. —

ఇదీ కథ మనోహరమయిన యీ కథనంవల్ల కృష్ణమాచార్యులు రామానుజులకు సమకాలికులని తెలుస్తున్నది అయితే యిది యథార్థంగా తోచదు ఆంధ్రదేశంలో గొప్ప గాయకుడనీ, మహాభక్తుడనీ పేరుపొందిన కృష్ణమాచార్యులను — రామానుజుల వారికి దాసుణ్ణిగా తేర్కొని రామానుజుల ప్రభావాదికమును గొప్పగా చెప్పుకోవడానికి తగినట్టుగా యీ కథ రామానుజ మతానుయాయులచే కల్పింప బడినట్టుగా తోస్తున్నది ఈ కథ నిజమయితే కృష్ణమాచార్యులంతకంటే మునపటివాడు కావలసి వచ్చును ఎకశిలానగర వృత్తాంతం అనే గ్రంథాన్ని బట్టి యితడు కాకతీయ చక్రవర్తి అయిన రెండవ ప్రతాపరుద్రుని కాలంలోవాడుగ విశ్వయంచుకొన వలసి వున్నది

ఆంధ్రవాక్యాయంలో యీ కృష్ణమాచార్య వచనములకు ఒక విశిష్టమయిన యోగ్యత, స్థానమూ వున్నవి తెలుగువాక్యాయం యందుమించు సంస్కృత వాక్యాయాన్ని బట్టి వుట్టినదే అయినప్పటికీ తెలుగులో తొలికాలంలో గద్యరద్య సమ్మిళితమైన చంపూ కావ్యాలే వెలసినవి యింకా నిర్వచనంగా కావ్యాలు రావడం ఒక ఘనతకింద ఆ కాలంలో పరిగణింపబడింది. సంస్కృతంలో

*వచన విభేదములను గూర్చిన వివరములకు శ్రీరేంకటేశ్వర వచనముల పీఠిక చూచునది

కాదంటే, దళితులూ రచిత్రవంటి గద్య కావ్యాలు వున్నా తెలుగులో ఆ దళితులూ రచిత్ర కూడా పద్యకావ్యంగా అనువదించబడింది 'గద్యం కవీనానికమం వదంతి' అనేనానుడిని తెలుగుకవులు పాటించలేదేమో అనిపిస్తుంది ఎంతేనంటే విభులములయిన రాజవంశవర్ణనలలోనో, పెద్దకథలని అల్లంతలో సంగ్రహించవలసి వచ్చినప్పటికీ, పద్యానికి పద్యానికి, కథకి అతుకు అతకవలసివచ్చినపుడో యెప్పుడో సకృత్తుగా తెలుగుకావ్యాల్లో వచనాన్ని ఒకసాధనంగా మూత్రమే తెలుగుకవులు వుపయోగించుకొన్నారు తప్ప తెలుగులో వచనరచనకూడా కవిత్వమే అని వారు భావించలేదు గద్యంమీద మనకవులకి అటువంటిభావం వుండవట్టే యిందుమించు పదునేడవ శతాబ్దిదాకా తెలుగులో నికరమయిన వచన కావ్యాలు అంతరించలేదు అలాంటి దళిలో యీ 'కృష్ణమాచార్యవచనములు' పదమూడవ శతాబ్దంలో రచింపబడిన తొలి వచనగ్రంథం కావడం ఒక విశేషంకాదామనీ! ఆనుభూతితో నొకకథావస్తువు లేకపోయినా వచనకావ్యాలకుండవలసిన లక్షణాలన్నీ యందులో వుండక పోయినా, అతి ప్రాచీనకాలంలో అంటే పదునేడవ శతాబ్దికి పూర్వం తెలుగులో ప్రత్యేకమయిన వచన కావ్యాలే లేవని అనుకునే దళిలో అంత కింకా నాలుగువందల యేండ్లనాడు వెలసిన తొలి తెలుగు వచనరచన యిది కావడం దీని కొక విశిష్టత!

*వృత్త గంధి, తాళగంధి, చూర్తిక అనేవచన విభేదాల్లో యిది చూర్తిక అనే వచనవిభేదానికి చెందినవచన తాళపాక తిరునాగళనాథుడు 'సంకీర్తనలక్షణం' అనే గ్రంథంలో—

"ధర గృహ్తాచార్యాదిక
పరికర్పితవదము తాళబంధర్చందో
విరహితమై చూర్తాఖ్యం
బరగు నవిద్యుక్త నామభావిత మగుచుకా"

కృష్ణమాచార్యులు 'చాతుర్లక్ష సంకీర్తనములు' రచించినట్టుగానూ వాటిసంత తాళపాకవారి వచనములు చెక్కింప బడినట్టుగానే రాగిరేకులపై చెక్కించినట్టుగానూ పాఠ ప్రాతలవల్ల మనకు తెలియవచ్చు వున్నా ఆ రచనలన్నీ మనకు యిప్పుడు దొరకడం

లేదు. భిక్షువులయిన ప్రతులలోని అన్ని వచనాలూ కలిపితే అంతా కొన్ని పదుల లెక్కకంటే మించవు ఈ వచనాలకు 'సింహాగిరి నరహరి వచనము' లనే పేరుకూడా వ్యవహారంలో వుండి ఇందులోని ఒక్కొక్క వచనం కడపట 'సింహాగిరి నరహరి' సంబోధనం వుండడంవల్ల దీని కావేరు కలిగిందన వచ్చు మచ్చుక ఒక్క వచనం—

“జేవా! పదికొట్ల యజ్ఞాదిక్రతువులు నడపంగా నేమి, తొమ్మిదికొట్ల తులాభారంబులు కూగంగా నేమి, యెనిమిదికొట్ల సువర్ణదానంబులు సేయంగా నేమి, యేకకొట్ల గోదానంబులు సేయంగా నేమి, అయిదుకొట్ల భూదానంబులు సేయంగా నేమి, అయిదుకొట్ల కన్యాదానంబులు సేయంగా నేమి, నాలుగుకొట్ల వస్త్రదానంబులు సేయంగా నేమి, మూడుకొట్ల సత్యదిక్రతుంబులు సేయంగా నేమి, రెండుకొట్ల అన్నదానంబులు సేయంగా నేమి, ఒకటి పన్నంబులు సేయంగా నేమి, జేవా! మీ నామోచ్చారణంబు సేయక పదికొట్ల యజ్ఞాదిక్రతువులు వడలిన గేవేంద్రుండు విలువల్లా యోనులయ్యెను జేవా మీ నామోచ్చారణంబు సేయక తొమ్మిదికొట్ల తులాభారంబులు కూగిన గుర్రోగ్రహండు యమపురి కేగెను ఎనిమిదికొట్ల సువర్ణదానంబులు సేసిన కన్దుండు పసిడికొండమీది యన్నంబులక పేక్షించెను జేవా! మీ నామోచ్చారణంబు సేయక యేకకొట్ల గోదానంబులు సేసిన కార్తవీర్యుండు గోహత్య బ్రహ్మహత్యపాతకంబుల బొందెను జేవా! మీ నామోచ్చారణంబు సేయక యాఱుకొట్ల భూదానంబులు సేసిన బలి విష్ణుపాదంబుల పాతశంబుల కేగెను జేవా! మీ నామోచ్చారణంబు సేయక అయిదుకొట్ల కన్యాదానంబులు సేసిన ధ్రువుండు కాశీక్షేత్రంబున బుండ్రండు వేలయేండ్లు భిక్షులైతెను జేవా! మీ నామోచ్చారణంబు సేయక నాలుగుకొట్ల వస్త్రదానంబు సేసిన మార్కంజేయండు మలిహేనుండయ్యెను జేవా! మీ నామోచ్చారణంబు సేయక మూడుకొట్ల సత్యదిక్రతుంబులు

వడలించిన హరిశ్చంద్రుండు కులహీనుని యంట గాడు కాచెను జేవా! మీ నామోచ్చారణంబు సేయక రెండుకొట్ల అన్నదానంబులు సేసిన ధర్మజాండు యమపురి తొంగిమాచెను జేవా! మీ నామోచ్చారణంబు సేయక ఒకటి పన్నంబులు సేసిన కుమారస్వామి కొరిక సిద్ధింద చాయెను జేవా! మీ నామోచ్చారణంబు సేసిన ప్రహ్లాద, వారద, పుండరీక, వ్యాస, శక, కాశక, భిష్ము, చాల్సక్తి, రుక్మాంధ, అర్జున, బలి, విభీషణ, భృగు, గాంధారి, అహూ, విదురాదులకు పరమ భాగవతోత్తములు నారాయణ స్మరణలన గృతార్థులైరి గావున యతి రామానుజుని పరందాతరు ఆనాధపతీయైన సింహాగిరి నరహరి నమోవిమో దయానిధి ”

మదరాసులోని ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారంలోనూ, తెంజావూరు సర్వత్రమహాలు లైబ్రరీలోనూ, వున్న యీ వచనముల నొక క్రమంలో సేకరించి ప్రకటనమునకై సంస్కరించి వుంచినాను తెలుగు వాఙ్మయంలో జలపిన తొలివచనరచనము కావడమే దీనికున్న విశిష్టమోగ్యత! అలాటి తొలితెలుగు వచన రచన ప్రకటింపబడాలనే కుతూహలమే నా పరిశ్రమకి కారణం వివేచనాద్వైతో రచనాద్వైతీతో దీనికున్న విలువయేలాంటిదైనా తొలివచనకౌశ్యంగా దీనికున్న విలువని యెవరూ కాదనలేరు గౌరవనీయులకు కర్తవ్యమైన కృష్ణమాచార్యులను గురించి ఆ ప్రతులలో యింకా రెండుకథలున్నాయి అవి దుచియైన వ్యావహారికభాషలో వ్రాయబడివున్నవి కృష్ణమాచార్యుల కుహీమాదికము వివిధ కేర్కొంటున్నవి ఆ ప్రతులలోని కథలను రెంటిని దిగువ ప్రకటిస్తున్నాను,

* “జేవా! శ్రీకృష్ణమాచార్యులు తిరుమణి తిరుమార్గంబులు గురియించి యజ్ఞోపవీతంబులు దండెయ్యు తాళంబులు వైభవాధులు(?)గురియించి యుదరమండు శ్రీకులపి వనమాలికలు ధరియించి కులమాగంగాను యేకశిలానగరంబునకు విధివంట (విధేయంట?) సంకీర్తనలు పాడుచున్న రాగాను, యేక కంసాల భక్తుండు ముక్తిం బొందిన యతిని శ్రేణవతి ఆతనివంట సహగమనంబు శేయంబోవుచు కృష్ణమాచార్యుల బొడగవి విమానంబు దిగితచ్చి తనకు పుణ్యలోకంబులు గలిగెనని గురుకు యెరింగి సాక్షాంక దండములు నకు

* ఈ కథ మదరాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారమున R 206 అను సంఖ్యతో నున్న ప్రతిలోనిది

ర్పించినను ఆ కాంతకు కృష్ణమాచార్యులు పాదగవి యేమనుచున్నాడు దేవా! ఆ కాంతకు పసుపుచీర, పసుపురవిక, వొడిబియ్యం, కాసకొప్పన పువ్వుల మాలికచుట్ట, యొకచేత పువ్వులబంతి, యొకచేత నిమ్మపండు పట్టుకొనియున్న కాంతకు జూచి యీ కాంత సమర్థ పెండ్లిమాతురని భావించి దీర్ఘాయుష్మంతురాలవు గావె. చాల ముత్తైదువతనము చేసి చల్లని కడుపున వర్తిల్లనే నీన్న పాపా యని దీవించినను ఆ కాంత కిలకల నవ్వుచు దేవా! తన కక్కడి దీర్ఘాయుష్మంతు తన కక్కడి ముత్తైదువతనంబు తన పెనిమిటి యిప్పుడు ముక్తింబొందినాడు నిండు ప్రాణంబులు తన పెనిమిటికి ఆర్పించబోవుచున్న దాన దేవ! నా కక్కడి వరం బొందితిరి మీ వాక్యములు కల్లులు గావచ్చును దేవా! మీరు పదు నొకంపది యవతాదంపపు గమక అంటేను అప్పుడు కృష్ణమాచార్యులు పరమ దయాధ్యుండై 'అయ్యా పురే నీంవాద్రప్పలు! మీ దాసుని వాక్యంబులు కల్లులు అయిలేను యా శివభిక్తులు హాస్యంబులు చేసె దరు అద నీకు భోగ్యంబు దేవా! చాతుర్లక్ష్యగ్రంథ సంకీర్తనలు శేయ జేమిటికి? నీవు నా కేమిటికి? నేను నీ కేమిటికి?' యీ ప్రాణంబులు నా కేమిటికి? ఆయినా ఓరబైష్టవుండగాన ఆ శతముకడకుం బోయి ఓరీ! యీ శతము యిక్కడ దించుండవిన ఓరి వెట్టిదా పరినాదా! సదాశివుని కొలువుకుం బోయిన ప్రాణములు బ్రహ్మానులవశమా తిరుగా పంపుమనేటందుకు? అన్నంతలో మోరీ! నే నెటువలె వెట్టిదాపరివాడను ఈశ్వరునిపేరిటి లింగమున్ను, శ్రీమన్నారాయణుని పేరిటి పాత్రగామమున్ను రెండున్ను యొక్క పదుముగా పూజింప శరక యీశ్వరుండు చల్లగా యుండగాను యీశ్వరునిపేరిటి లింగమును బొందిలో పెట్టుడి పందముహాపాతకులు మీరు గాన యోరీ మీకొ సంకు ఈ శతము ప్రాణములు రప్పించెద ననిన యితండు కంచిలోపలను బొందులు ముండెంబులకు తలలు పుట్టం బాదిన మహాత్ముండు గాదా యని అశతమును ధూమిపైదించి వారు కడకుం బొలంగిరి అప్పుడు తన శ్రీపాదతీర్థంబు అతనిపై చిలకించి నుడుట తిరుమణి శ్రీమార్దంబులు ధరియించి చాతుర్లక్ష్యగ్రంథ సంకీర్తనంబు యేకచిత్తంబున పరధ్యానము లేక సంకీర్తనలు శేయంగాను అక్కడ

బ్రహ్మాదులకున్న, చిత్రగుప్తాదులకున్న కళ రంబులై తాళంగాను వారు వివ (వ) రచి (క) వారుని కడకుంబోయి ఆ సదాశివుని! యేమని తండనంబునీయు చున్నాడు దేవా! ఓ శ్రీ జగద్వరీతా! లోకరక్షక ఓ సద్య దయాపర, ఓ అభిలాండలోటి బ్రహ్మాండ నాయక! యీ పార్వతీ మనోహర! ఓ రాజవర మేశ్వరా! కలియుగంబులను యేకశిలానగరిం బని యెడి యొక పట్టణంబులోపలను యొక కంసాల భిక్తుండు ముక్తిం బొందిన అతని కైన కలాంగన అతనివంట సహగమనంబు నేయంబోవుచున్నయెడ కృష్ణమాచార్యులవారి గని ఆ కాంత విమానంబు దిగి వచ్చిన తనకు పుణ్యలోకంబు గలిగినగా గరుకు యెరింగి కృష్ణమాచార్యులు ఆ కాంత ని యేమనుచున్నాడు దేవ! ఆ కాంతకు పసుపుచీర, పసుపురవిక, వొడిబియ్యం, కాసకొప్పన శిరస్సున పువ్వుల వనమాలికచుట్టి యొకచేత పువ్వులబంతి, యొకచేతను నిమ్మపండు, పట్టుకొనియున్న కాంతకు జూచి యీ కాంత సమర్థ పెండ్లిమాతురని భావించి దీర్ఘాయుష్మంతురాలవు గావె చాల ముత్తైదువతనము చేసి చల్లనికడుపు గలదానవుగాను వర్తిల్లన నీన్న పాపా యని దీవించి తన దీవనలు తప్పరాదని చాతుర్లక్ష్య గ్రంథసంకీర్తనలు పాడుకున్నాడు అతనికి కా ల మ ర ణం తే కాని యకాలమరణంబుగాదు అతని యాయుష్య పరిపూర్తియై కాని యుష్య దుర్మరణంబును బొందినవాడు గాదు మీ చిత్ర మతని భాగ్యమని బ్రహ్మాదులున్ను, చిత్రగుప్తాదు లున్ను కడకు బొలంగిరి ఆ సదాశివుండు కంసాల భిక్తునిం జూచి యేమనుచున్నాడు దేవా! ఓయీ! కంసాలభిక్తుండా! నీవు నాకు విజభిక్తుండవు. అతడు శ్రీమన్నారాయణుని! నిజదాసుండు ఇచ్చిన యీవులు స్థిరములు తాను యిచ్చిన యీవు లెట్లా అస్థిరము లవుతున్నది అతండు వుండుమంటెను భూలోకంబున స్థిరకాలము యందుము అతడు పొమ్మంటెను కీఘంబె తత్తువు గాని పొమ్మని యాక తిచ్చినను ఆ సదాశివుని మాటకు ఆ కంసాలభిక్తుండు యేమనుచున్నాడు దేవా! ఓ శ్రీ జగద్వరీతా! ఓ లోకరక్షక! ఓ సర్వతీత దయాపర! ఓ అభిలాండలోటి బ్రహ్మాండనాయక! ఓ పార్వతీ మనోహర! ఓ రాజ వరమేశ్వరా! నీవు కైతకీభానునీది.

నిన్ను గొరిదినందుకు ఆ దాసరిమాటలకు తిరుగా పొమ్మనిదె వుచితమా నీకు, అతండు కురుకుమారులకు కురుక్షేత్రమందు పోట్లదించిన దోషంబు వాయు కోటకు కృష్ణమాచార్యుడై తిరు అవతరించి నాడు అతడు యేతవ్యాక్రమండు అతండు వుండు మంజీను ధూలోకంబున స్థిరగాలంబు వుండుమీ, అతండు పొమ్మనిన శీఘ్రంబై వక్త్రపు గాని పొమ్మని యానతిచ్చినను ఆ కంసారికేవుండు బొందిలో ప్రవేశించెను దేవ! అప్పుడు కంసాల భక్తుండు లేచి కూర్చుండి కరములు ముకులించి కృష్ణమాచార్యులకు పాష్టాంగదండములు సమర్పించి యేమని విన్నపము సేయుచున్నాడు దేవా! ఓయి శ్రీకృష్ణమాచార్యులు నీవు ఆ నారాయణుం డను కోవి కృష్ణమాచార్యులై తిరు అవతరించి నాడవు నీవు యేతవ్యాక్రమండు అతండు వుండుమంజీను ధూలోకంబున స్థిరగాలంబు యుండుము అతడు పొమ్మని యానతిచ్చినను తనకు సకాలమరణమే కాని అకాలమరణంబు గాదు తనకు ఆయుష్యపరి పూర్ణమే కాని యాయుష్యదుర్మరణంబు బొందిన వాడగాను నన్ను కున్నించి పంపవే మహాత్మా యనిన ఆ కంసాలభక్తుని మాటలకు కృష్ణమాచార్యులు యేమనుచున్నాడు దేవా! ఓయి కంసాలభక్తుండా! నివు యాశ్వరుని విజభక్తుండవు నేను శ్రీమన్నారాయణుని నిజదాసుండను ఈశ్వరుండు నీప్రాణంబులు నాకు ధారామూర్త్యకముగాను సమర్పించినాడు నిన్ను నేను కైలాసంబునకు పోనియ్యకు నీవు నమ్మకుంటే నాకు యిచ్చిన వైకుంఠంబు యిచ్చెదననిన ఆ యాశ్వరునికోలువు యే రీతి వుండును అది నాకు యెఱిగింపు మనిన తనకేవుని కైలాసంబునకు తోడుక పోయ్యెటప్పుడు యిద్దరు శివహారలు యేకెంచి బంగారు విమానముమీద కూర్చుండబెట్టి మహారా ధ్రుకాశ్యం (?) బుయ్యెడి యాపర్వతంబుకడకు తోడుకపోయినను ఆపర్వతంబు యెనిమిది లక్షలయోజనంబుల పొడవు యొక్కిపోతిని దేవా! దానిమీద కోటియోజనంబుల విస్తారంబుగల్గి అటువంటి కైలాసగిరి మాటయొక్కకోట గలదు ఒక్కొక్కకోటకు మాటొక్కవాకిలు గలవు ఒక్కొక్క వాకిటి మాటొక్క ద్వారపాలకులం గలరు. ఒక్కొక్క ద్వారపాలకుని మిన్నేరు, జడలున్ను, యొక్కవ

కన్ను, కుత్తికనలుపున్ను, క్రొన్నెలపువ్వు, చతుర్భుజంబుల త్రిశూలడమరిగంబులును పట్టుకయున్న ద్వారపాలకులకు నందనంబులుదేసి ఆ మీదను ధర్మమడుగు గలను ఆ ధర్మమడుగునను తన్ను స్నానమాడించిరి అంత లోనే తనకు మిన్నేరుజడలు పుట్టెను ఎక్కువకన్ను కలిగను క్రొన్నెలపువ్వును, చతుర్భుజంబుల త్రిశూలడమరిగంబుల బట్ట నిచ్చిరి దేవా! తన్ను యాశ్వరుని కోలువుకు తోడుక పోయ్యెటప్పుడు ఆ కోలువున చక్రచామరంబులు పట్టుకయున్న కోటికన్యకలు సేవకొనృత్తి దిరుగుచున్నారు ఉభయపార్శ్వంబుల సేవసేయుచున్నారు రంభ, యూర్వశి, మేనకాదికన్యలు వాట్యంబు లాదచున్నార భృంగశ్వరుండు తొండక మాడుచున్నాడు నందీశ్వరుండుయుండెడు వకమండపము ముప్పదిలక్షలయోజనంబుల ఎడల్పు విడుపుంగల దానిమీదను పదిహేనుజనంబులపొడవు, వకహేమంపు మణిక, దానిమీద నేను యోజనంబుల వజ్రసింహాసనము, వజ్రసింహాసనము మీదను యాశ్వరుండు పార్వతిగాని మరి యెవ్వరున్ను కూర్చుండరాదు గనుక అటువంటి కైలాసగిరి ముప్పదిలక్షల సోమమూర్తి నీకులు, మూడులక్షల శివాలయంబులు, గండువేల దేవస్థానంబులు, అత్యంతవైభవభోగంబులు, పోడకోపచారమూజల సేయుచున్నారు. పురుషుం డైనవాడు పదిహేరు వర్షంబులవాడును, స్త్రీలు పండ్రెంజేండ్ల బాలకాంతిలై వర్తిల్లుచుండుదురు అటువంటి కైలాసగిరి తనకు వుండెకనలైయున్నది నన్ను మన్నించి పంపవే మహాత్మా యనిన పరమపదంబులో విడి మాత్రంబులేదు నీవు నమ్మకుంటేను నాకు యిచ్చిన వైకుంఠంబు యిక్కును ఆ బ్రహ్మదేవునిని, ఆ సదాశివుని, తన సింహాద్రిప్పలును ఆవతిగం బాడుదును దిగం బాడెనని చూచి అప్పుడు సింహాద్రిప్పలు కోటి మూర్తిప్రకాశం డైన దివ్యగిరి టంబు ధరియించి శంఖదక్షగదాఖడ్గంబులు ధరియించిన సింహాద్రిప్పలు గనుంగొని కృష్ణమాచార్యులు నందనంబుదేసి ఓ మహాత్మా! యాకంసాల భక్తుండు నన్ను నమ్మకయున్నాడనిన అంతలోనే బ్రహ్మదేవుండును, సదాశివుండును యేమనుచున్నారు దేవా! వరబ్రహ్మదులకు లేని వైకుంఠంబు

నీకు గరిగ వడునము పోకిన లోహము కాంచన మైవట్లు కృష్ణమూచార్యులు విన్ను చేపట్టగానె కృతార్థుండవైతి వనిన సింహాద్రిప్పలు యేనుమ చున్నాడు దేవ! కృష్ణమూచార్యులకు యిచ్చిన వైకుంఠంబు నీకు యిద్దరికిన్ని యిచ్చితి గావయిని వైకుంఠంబు అధయ మిచ్చెనె దా యీ సంకీర్తన శివ భక్తు లాయెనేమి, విష్ణుదాసు లాయెనేమి యొవ్వరు వదిలిన యొవ్వరు భక్తితో విన్న, యొవ్వరు వ్రాసిన పాపపరిహరంబవును అటుమొదట కామంత్య మంగున వైకుంఠం విక్రమ నీయాన నీ దరణంబు లాన మా తిరుమణి తిరుమార్తంబులన మా గురువు లాన మా శ్రీకృష్ణకుమారస్వామి సింహాగిరి నరచారి నమోనమా దయానిధి!

* * * *

* దేవా! కృష్ణమూచార్యులు వోరుగంటిలో పరిత్రతాగృహంబున కేగిన ఆ యింటి బ్రాహ్మ ణుండు దండ ప్రణామంబు జేసి 'స్వామి! మీరు విజయంజేసుట నా గృహంబు పావనం బాయను నేను కృతాగుణల మైతిమి మా యింట ఆరగించి మమ్ముల రక్షించుమని విన్నపంబుజేసిన కృష్ణమూచార్యులు యేనుమచున్నాడు 'నీవు ఏక పత్ని వ్రకుండువు విత్యాసు సంధాన సంపన్నుండవు సకల ధర్మసంపదలు గలుగు ధన్యుండవు బృందావన మునకు విజయంజేసిన పిమ్మట మీ యింట నార గించెదననిన బ్రాహ్మణుండు కులసీమాహత్య్యం బెప్పు మనిన ఆ బ్రాహ్మణునకు కులసీమహత్య్యంబు యిట్లు బెప్పంకొంగ విశిషమయమందు కులసీ దర్శనంజేసినవారికి శివకాత్య, గోహత్య, స్త్రీహత్య, మొదలైన పాతకంబులుపోవును కులసీకంపతయినా కట్టి సంరక్షణ జేసినవారికి వేయిసంకర్పరంబులు పాయజ్యపదంబులుగలుగును కులసీ! కోటనేయించి కోమ్ములు దీర్చిన పుణ్యాత్ములకు ఆశ్వమేధ ఫలంబు గలుగును కులసీ! దీపం యిచ్చినవారికి మూర్ధ్యచంద్ర లోకంబులు గలుగును కులసీ! రాగి, వెండి, బంగారం బుల ప్రాకారంబులు దీర్చిన పుణ్యాత్ములకు కాశ్యతం

బుగా విష్ణులోకంబు గలుగును కులసీ! నీరాజనంబు సమర్పించినవారికి బ్రహ్మలోకంబు గలుగును కులసీ! కోటకు గోమయంబులు దీర్చి అరిగినవారికి కర సంకర్పరంబులు స్వర్గంబు గలుగును కులసీ! వసు స్కారంబు జేసినవారికి నాలుగులోకంబులు గలు గును కులసీ! నైవేద్యంబులు సమర్పించినవారికి కామ్యంబు గలుగును నీళ్లుపోసి పెంచినవారికి జల విందువు లెన్ని కలుగునో అన్ని సంకర్పరములు పుణ్యలోకంబులనుండి విష్ణుపాయజ్యంబు పొందు దురు విత్యకృత్య నమస్కారంబుజేసి పూజలు జేసినవారికి వైకుంఠంబు గల్గును, కులసీ! మంత్ర పుష్పమున్న యిట్టోపవీతమున్న సమర్పించినవారికి బ్రహ్మలోకంబు గలుగును కులసీ! వస్త్రములున్న, మణులున్న సమర్పించినవారికి స్వర్గలోకంబుగల్గును కులసీయొద్ద ముగ్గు లుంచినవారికి అగ్నిష్టామఫలంబు గల్గును కులసీ! మొదట ఆరుగు జేసినవారికి అష్టై క్వర్యంబులు గలుగును కులసీ మొదట మృత్తిక ధరి యించినవారికి లలాటలోచనవి దర్శనంబు గలుగును కులసీపూజలు అష్టాక్షరి ద్వాదశాక్షరీజపంబు జేసిన పుణ్యాత్ములకు అష్టపుక్రూలు గలుగును ద్వాదశీ దినంబున వైకుంఠంబు గాంతురు కులసీదేశంబుల కేషికాయ లూజజేసినవారికి కంకరలోకంబు గలు గును కులసీదశాన తీర్థపావనం జేసినవారికి సకల తీర్థంబులయందు గాంగాది నదులయందు స్నానంబు జేసిన ఫలంబు గలుగును దేవా! కులసీదేశంబు శిర స్సున ధరించినవారు త్రిలోకాలకు అధిపతులై జన్మింతురు, ద్వాదశీ దినంబున కులసీత్రయంబు జేసిన వారు ద్వాదశానగరంబున అధిపతులై జన్మింతురు కులసీబృందావనంబు అలి! ముగ్గుపెట్టి స్నానం సంభ్య జపములు దీర్చుకుని మంత్రపుష్పంబులు, ధూపదీప నైవేద్యంబులు సమర్పించినవారికి యింట విత్తోత్పత పక్షోత్పత, కూపోత్పత, సంకర్పగోత్పత సంకర్పరాదులయందును సకలమైన భోగభాగ్యా దులు సంపదలు గరిగి కుభకోధనంబులు గరిగి యొందురు. కులసీ బృందావనానకు వారికేక కదలి ఖర్చూరఫలంబులు సమర్పించినవారికి కైలాస సన్నిధా నంబు గలుగును కులసీ బృందావనానకు దింపతి సమేతంగాను నూరు వ్రదక్షిణంబులు జేసి పాక్షాంగ దండప్రణామంబు లాచరించినవారికి అశేక కాలాల్

* ఈకథ మదరాసు ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండా గారమున R 447 అనుసంఖ్యతో నున్నప్రతి లోనిది—

యందున్న సకలమైన సంపదలు గలిగి జన్మ జన్మాలు
యంగు పుత్రమకులంబులయందు జన్మించురు కులసి
బృందావనమునకు భక్తిపూర్వకంబుగా యథాశక్తి
తాంబూల నైవేద్యంబులు జేసినవారికి భూలోకంబు
శిష్యపాలనంబు చేసి విష్ణు సన్నిధానంబు నొందు
దుగు పాయంకాల సమయంబులయందు కులసికి
దీపంబుచ్చిన స్త్రీలకు కొరింకొరిక గలుగును కులసి
బృందావనంబునకు అలికి ముగ్ధు దీర్చి ఆ పాయం
కాలమందు ఆరతి యిచ్చిస్త్రీలకు కాశ్యతంబుగా
అయిదవతపంబు గలుగును సంతాపలూజ గలిగి
సంతోషంబున నుండురు జేవా! అంత్యమందు
కులసిదళోదకం యిస్తే జేహం పవిత్రంబై సద్గతి
గలుగును జేవా! కులసి మహర్థ్యం పతియించిన
వారికి కొన్ని జన్మాదులు గడచిపోగాను
కాశ్యతంబుగా కైలాససన్నిధానంబు గలుగును
కులసివనమందు వున్నదళందెచ్చి శిరస్సున గరిం
చినవారికి త్వరితంబుగా అదిత్యపురంబు గలుగును
ప్రార్థననే లేచి కులసి వర్షంబు జేసిన వారికి
పాపంబులు దొలగును ఈ కథ కృష్ణదాచార్యులు
సంకీర్తన కాయగా వ్రాయుట నలుపుకున్నట్లు నీర్
కడవలు తీసుకువచ్చి వుండినవేళ అయింటి పెద్ద
కోడలు యీ సంకీర్తన విందా మనెను రెండో
కోడలు పూర్వకడవలు దించుకొని విందామనెను
కడమ యిద్దరకోడలు యీ సంకీర్తన శని యామా

టలకేమి పోదాము రమ్మవిరి! గనుక యీ సంకీర్తన
విందా మన్నకోడలు భూమండల మేలే రాజా
కొడుకై జన్మించెను పూర్వకుంభములు దించి విందా
మన్నకోడలు చక్రవర్తియై జన్మించెను కడమ
యిద్దరు యిక్కడ సంకీర్తన రికక పోదాము రమ్మన్న
కోడలు అనామికులయింట నూగు జన్మంబులు
పండులై జన్మించిరి గనుక యాదిత్య నామస్మరణ
యెవరు వ్రాసినా, యెవరు చదివినా, యెవరు పఠిం
చినా, యెవరు విన్నా గోసహస్రదానంబులు చేసిన
ఫలంబు గలుగును పిర్రపిత్తామహులు విష్ణుపాయు
జ్యంబు గాంగుగు సకల దోషములన్న సర్వతా
తా జేసినపాపములన్న నివారణమై ఆపదలు దొల
గును ఆయురారోగ్య విశ్వరథంబులు గలుగును
పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి గలుగును "

* * * *

"ఏమారి రజకువియింట మృతానుఁ

నవపించె దిత్తకౌసలంబుననుక

నా బ్రహ్మదుగ్రుల కైవ గవ్వపెనట్టి

వృహరి నాడించెడు విత్య పెవ్వ

దేవవిశాపమున సర్వసవి గుడియైన

నేపమానులు కాలె శిశురీతి"

అలాంటి కృష్ణదాచార్యులు రచించిన యీ

'రెలుగువేదం' త్వరలో ప్రకటింపబడితే అది రెలుగు
వాణ్ణయ్యాని కొక విశిష్టాలంకారం అవుతుంది '

సంగంవారి వీధి

శ్రీ ఇవటూరి కామేశ్వరరావు

ప్రభాతా చంగలూరు చూటలుకు వచ్చే జనం ముచ్చటించని సంగంతూరు లేదు దైవందిన వ్యవహారాలనుంచి, కాంగ్రెసు ఎలక్షనులు బ్లాకు మార్కెట్లు, సమైక్యత—అల్ప ఒక లేమిటి సమస్త సంగతుల గురించి ప్రస్తావించడం పరిపాటి ప్రభాతా ఏదైనా చావు సంభవిస్తే ఆ ప్రస్తావన అక్కడే

పెరిగి, పేరంటాలు జరిగితే వాటి వార్తలు అక్కడకు వెంటనే కేరకుంటాయికదా కొద్దులో ఏదైనా మంచి కేసు విచారణకు వస్తే దాని ఫలితాలను గురించి యిక్కడ గర్వ జరిగితీరుతుందిగదా బళ్ళో మేష్టారుగానూ ఎవరినైనా నంబోవెట్టారంటే ఆ విషయం అక్కడ చర్చించుకోవలసిందే గదా ఆ కోణ సంతోషా మరపకాయ భగవచ్చిందింటే దానిని గురించి అక్కడ ప్రస్తావన జరగవలసిందే ఇలాగ్గా చిత్రచిత్రంగా పాగిపోతుంటాయి సంభాషణలు చంగలూరు మాడా నిత్యసంభాషణల మధ్య తనకు తోచినట్లు ఒక్కొక్క విషయం ఉండం పరిపాటి

చంగలూరుకొట్టుకు అనుదినమూ హాజరు చేసుకునే గాంధీగారు—ఆ ప్రక్క ఫ్యాక్టరీ ఫార్మరు ఒకడూ, అగ్రహారంలో వుండే కామ్రూలవారొకరూ, గవర్న మెంటుగ్రాంటుయిచ్చిన ఎయిడెడ్ స్కూలు అయ్యవారు, అయ్యవారమ్మనూ ఒకయిమ్మగారెన్ను ఏజంటు ఒకాయన వీళ్ళ హాజరు కావలసిందే అలా తర్వాత కురవనీయండి—ఈలా ఎంపలు ముదిరి పూడ్చులు వేయనీయండి—ఏదో ఒక సమయంలో హాజరు చేసుకొని పిచ్చాపాటి మాట్లాడుకొని పోతుంటారు

తరుచు సుబ్బన్నమాడా ఆ దుకాణంకు రావడం కద్దు మోతుబరి సుబ్బన్నంటే ఆ ప్రాంతా చాల మందికి తెలుసు భురానా మనిషి నిత్యమూ ఇతని మాడా ఇద్దరో ముగ్గురో తోకల్లా తిరుగుతూనే వుంటారు తన మాటకు అడ్డంకస్తే సహించే ఘటం కాదు, నాదితోపాటే వాడి అనుచరులు మాడా ఒక

నూట అతనితో ఘర్షణ పడితే ఏం విపత్తు సంభవిస్తుందో పని సామ్యంగా పోతుంటాడు చంగలూరు ఎందుకంటే వెనుక ఒకటి రెండుపాదలు అక్కడ కొట్టాటలు మాడా జరిగి తలలు పగులగొట్టుకునేంత పని జరిగింది అందులో మోతుబరి సుబ్బన్నతో చేయి చేసుకుంటే ఆ కోణ నెత్తురు మారారన్నమాటే

యథావిధిగా ఫ్యాక్టరీ ఫార్మరు పోతూపోతూ తమ మామూలుగా మార్పొనే బల్లమీద కూర్చుని యింత కారపూస తింటున్నాడు పెట్టించుకొని గ్రాంటుస్కూలు బడిపంతులు, అయ్యవారమ్మ బడి తలుపు దిగించుకొని రవంత యేమైనా తినిపోదామని చంగలూరుకుకాణాని? చక్కాతచ్చి ఫ్యాక్టరీ ఫార్మరు ఎదురుగుండాడున్న బల్లమీద కూర్చుని షెరొక స్లేటు బూంది తినసాగారు

ఫ్యాక్టరీ ఫార్మరు యుద్ధంనుంచి తిరిగివచ్చిన తర్వాత లావుగా పొట్టిగా ఉంటాడు పిల్లికళ్ళు కాట్టు ఎప్పుడూ ముందరకు నుదిటిమీదకు వస్తుంటే పడేపడే వెనుక్కి తీసుకుంటూంటాడు ఇన్సూరెన్సుకంపెనీ యేజంటు బక్కపలవగా పొగుగ్గా ఉంటాడు ఇత గాడు 24 ఘంటలూ నైకిలమీదే తిరుగుతూంటాడు ఒక పది నిమిషాలు తీరిక చిక్కిందంటే చంగలూరు కొట్టులోఉండి తీరవలసిందే ఇహ పోలే అయ్యవారూ, అయ్యవారమ్మది బలే అద్భుతం వీళ్ళది ఆసలు దానవాయిపేటలో మకాం మారవాడంతా వీళ్ళంటే విపరీతమైన గురి ఇద్దరూగూడా ట్రైనింగ్ అయినారేమో షెరో 50 రూపాయలు సంపాదించుకుంటున్నారే యిప్పుడంటే వుద్యోగాలు సంపాదించారుగాని, వెనుక వీళ్ళ తాత ముత్తాతలు పురపాలక సంఘంలో వీళ్ళు ఉన్న తమ పొట్టలను వీళ్ళ పోసుకునేవారు. కాని వేటి గాంధీయుగంలో 'మాల' అనే పదంపోయి దాని స్థానే హరిజన అనే పేరు రావడంతోనే పరిస్థితులన్నీ తారుమార్చిపోయాయి.

ఇంతకీ విషయ మేమిటంటే ప్రక్కన గండు
శ్రాంగుల దూరంలో ఉన్న దూపాటివారి వీధిలో
బ్రాహ్మణ దొడ్డమ్మగారు ఆ క్రితం రోజు పోయా
రట 60 ఏండ్లుంటాయట

ఫోర్మన్ పాపం చాలా ధర్మాత్మురాలట
అనేక ధర్మాలు పాడా చేసిందట

ఏజంటు ఆమె ఎవరినో పెంచుకుందట, అతను
తొలూకాఫీసులో పనిచేస్తున్నాడట ఆ లోగిరి 4
ఎకరాల భూమి అతనికి వ్రాసి యిచ్చేసిందిట

అయ్యవారమ్మ ఏం జబ్బుటండీ పాపం
చూశావుగా పోయిందట?

ఫో గుండెజబ్బుట అందులో ఈ గుండె
జబ్బు చాలా విపరీతమైనటువంటిది మాట్లాడుతూనే
ప్రాణం పోవడం, పడుకుని తెల్లవారసరికల్లా హంస
లేచిపోవడం, స్నానం చేస్తూనే హారీ అంటూండడం,
ఈలాగా కర్తకకోరంగా వుంటూంటాయి, ఈ గుండె
జబ్బు కేసులు.

అయ్యవారు ఏ వీధిలోనండీ ఆమె నివసిస్తు
న్నది?

ఇ ఏ ఏ వీధిమిటి — (యిక్కడే దగ్గర
లోనే) దూపాటివారి వీధి—అంటే.

ఫో అంటే ఆ పెద్ద రావిచెట్టు ఉన్నది అదా—

ఏ అది కాదగూర్చి అది సంగంవారి వీధి
ఎక్కడో చర్చిదగ్గర ఉన్నదాన్ని తీసుకువచ్చి
యిక్కడ యిరికిస్తావేమిటి?

ఫోర్మను సంగంవారి వీధిలోనూ రావిచెట్టు
లేదనుకున్నారా?

ఏ ఉంది నేనన్నది పెద్ద రావిచెట్టు. సంగం
వారి వీధిలో ఉన్నది దీనికంటే చిన్నది.

అయ్య యింతకీ సంగంవారి వీధి ఎక్కడుంది
నీకు తెలుసా?

అయ్యవారమ్మ సంగంవారి వీధి తెలియదట.
నే బల్లో చదువుకునే రోజుల్లో మా అమ్మ నిర్మలమ్మా
ఈ వీధిలో కమ్మవారింటికి ఏడో వనిమిద వస్తూం
డేది

అ , అమ్మ అఫీసు వుంటే దాని ప్రక్క వీధి
'ఇంతకీ' ఫోర్మర్ ఫోర్మను కళ్లు చిట్టించుకొంటూ

గోతుక సవరించుకొంటూ 'సంగంవారి వీధి'నే అడ్డు
వంకర్లవీధి అంటారు అసలు కోణంగిపేటలోంచి
వచ్చేవీధి సంగంవారి వీధిలో కలుస్తుంది.

అయ్య అచ్చే ఎక్కడ కోణంగిపేట ఎక్కడ
సంగంవారి వీధి? సంగంవారి వీధి మన పాత నీనిమా
ఉంది దాని వెనకాల వీధి దాని ఉత్తరం వైపున
చర్చిమాడా ఉంది అంతేకాని ఈ ఫోర్మను గారికి
అసలు—

ఫోర్మను అందుకుని—వాకు తెలుసండీ
అబ్బ సంగంవారి వీధి ఎక్కడుందో వాకు తెలిసి
నట్లు మరెవ్వరికీ తెలియదు

ఇ ఏ అచ్చే బ్రాహ్మణజేటకు ఐదుమూలగా
రైలుకేటకు యివరల ఉందండీ ఏమిటో వాకు
తెలియనట్లు మీకు వాదిస్తారు

అయ్యవారమ్మ (చేతులు కడుక్కుంటూ)
అబ్బ ఏమిటో గొడవ ఇంతకీ సంగంవారి వీధి ఎక్క
డుందంటారు

ఇంతలో వెంగల్రావు లోపల నుంచి
వచ్చి — సంగంవారి వీధిని సూరించేవా
మీరు అనుకోనేది వా చిన్నతనంలో మా ముస
లమ్మవాళ్ళు అవీధిలోనే కాపరం ఉండేవాళ్ళట—మా
తండ్రికి ఋణం ఉండినచేత ఆ యిల్లా వాకిలి వాళ్ళ
పరవైపోయింది లేకపోలే వా కి అడ్డ కొంపే
మొచ్చే అది అచ్చాఫీసుకు తూర్పువైపున ఉంది.

అగ్రహారంలోని ముసలాయన ఎప్పుడు
వచ్చాడో వచ్చి, తాను మామూలుగా తూర్పునే
చోటునుంచి ఈ సంభాషణ వింటున్నాడు అయితా
సంగంవారివీధి ఎక్కడుంటే తనకేం గావాలి,
మండు తన పొట్ట విండాలి గాని — యీ విధంగా
సంగంవారివీధి ఉత్తరంవైపున ఉందని ఒకరూ,
చెర్చికి వెనుకభాగంలో ఉందని మరొకరూ, అమ్మ
అఫీసు వెనకాల ఉందని మరొకరూ యిలాగా వాండ్లు
అనేక విధాలుగా తర్కించుకొంటూ ఇంకా నిర్ధార
ణకు వచ్చేలోపున గుబ్బున్నా మరోయిద్దరు వ్యక్తులు
లోపలికి వచ్చి వీరందరికీ మదిలైపున కూర్చోని
యిన్ని నేడవకోడీలు ఆర్పిచ్చారు.

ఇప్పురెప్పు ఏజంటు గుబ్బున్నాడు జూది
'యెదుగో పాత కాపు' గుబ్బున్నా వచ్చాడు యింతకీ

తెలియం దేమంది గనుక యేమాయ్ సుబ్బన్న సంగంవారివీధి ఎక్కడుండో చెప్పి.

సు సంగంవారివీధి తెలియదూ ఏవోదా? నాకు కాగా తెలుసు ఎందుకంటే ఈ అత్తగారు వెనుక బిల్బుచేసి ఆ వీధిలోనే పోయింది కాలతకు దక్షిణంగా ఉంది ఆ వీధిలోనుంచే గైలుగట్టు కూడా కనిపిస్తుంటుంది

యింతవరకూ ఆ ప్రసంగంలో తోకర్ణం కల్పించుకొని ముసలాయన లేచి

అట్టే మీరంతా చెప్పిపది అసలే తప్ప క్రొస వుల దేవాలయానికి ఆశ్రమని ఉన్న వీధి సంగంవారి వీధి

సుబ్బన్న మహా చెప్పావులేవయ్యా, పాడు గాటి ముక్కు నువ్వును నే నెక్కడుండో చెప్పా మగా మల్లీ నువ్వు అది కాదంటావేటయ్యా అయినా మువ్వలోడవ నీ కండుకు ఈ గొడవ నీవు నీ పాడుం కానుమిటో నీ వేమిటో అంటే కాని—

ఫోర్మను అయితే నే చెప్పింది తప్పంటారా బలే వాళ్లు! అసలు సంగంవారి వీధికి అడ్డవంకర్లవీధి అని పేరు కొంగంగిడేటలోంచి అచ్చు ఆఫీసువద్ద కలిసేదే అంటే మీకు నమ్మకం

మో సు నీవు చెప్పిందల్లా నమ్మాలి అని ఉందా ఏమిటి? సంగంవారివీధినిగురించి నీకేం తెలుసు నిన్ను గాక మొన్నటివరకూ యుద్ధంలో ఏడుస్తూ—

ఫో ఫలానావోటున ఉందని తెలవదాని! నాకు ప్యాతంకెత్తించింది మగ్గి నువ్వేమిటి? ఏడుపూ గీడుపూ రావీయకు మాటలు పరిగా రానియ్యి ఏమనకున్నావో

సు ప్రతీదీ నీకు తెలుసునని వాదిస్తావేమిటి? మహా తెలిసినట్టు ఏంకేస్తా వేమిటి? ఎవరితో మాట్లాడుకున్నావో తెలుసుకుని మరీ మాట్లాడు అట్టే మాట్లాడితే

ఏ. అట్టే మాట్లాడితే ఏం కేస్తావేమిటి? ఫోర్మను ఒక్కడే అనుకుంటున్నావేమో మీద చెయ్యిపడితే ఉరుకువేధి లేదు. బాగ్రత్త అన్నాడు అసలు చెప్పాలంటే అనిపించు గాని యింతలో!

అయ్యవారమ్మ! ప్రతీదీ వీళ్ళకు తెలుసు ననుకుంటారు. ఈ సుబ్బన్న మరీని అబ్బ! యింతటి ముందివాణ్ని ఎక్కడా చూడలేదు

సుబ్బన్న వల్ల వేడెక్కి ఫోర్మనూ సుబ్బన్నా కొట్టుకోవడం ప్రారంభించారు గ్లాసులు వీసీలేను కున్నారు ప్రక్కనే మునీలాయన కర్రపెట్టుకుంటే అది ఉడతెరుక్కుని వీపుమీదవేళేను సుబ్బన్న. ఫోర్మను కుర్చీ పైకెత్తి విసిరాడు, చెబ్బ తప్పించుకుని, ఇటువైపుకు వచ్చి ఒక తాళు తన్నాడు సుబ్బన్న. ఆ చెబ్బతో ఫోర్మను వెనక్కువెళ్ళి గుమ్మం నుడుటికి తగిలి రక్తం ప్రవహించసాగింది సుబ్బన్నతో ఉన్న తరిమ్య యిద్దరూ అయ్యవారిని, అయ్యవారమ్మనీ కర్రతో వాలుగురికి ఒక్కతోపు తోకారు. అయ్యవారమ్మకు చెబ్బతగిలి వడిపోయింది ఆ పడడంలో గ్లాసుమీద పడిందేమో బద్దలయిన గ్లాసు అందు తగిలి మోచెయ్యి గీసుకుపోయింది

తన లాంగుబాటులో! అనుకుంటారేక చంగల్రావ్ వీధిలోకి పోయి వారిని వీరినీ కేకలు పెట్టడం ప్రారంభించాడు ఈ కొట్లాట తృటికాలంలో జరిగిపోయింది ఆ గలాభా ఈ కేకలు విని బీటు తిరుగుతున్న పోలీసు కనిపెట్టితాకను అక్కడకు వచ్చాడు. కాని ఈలోగా సుబ్బన్నా—వాడి అనుచరులు అక్కడినుండి దాటుకున్నారు చెబ్బలుతిన్న వాండ్లకు నెత్తురు కారుకుంటే ఖంగారెత్తి మాడలేక మృగిసి పలు ఆసుపత్రికి తీసుకొనిపోయి వాండ్లకు కట్టు కట్టించడం నిమిత్తం చంగల్రావు ప్రక్కనే ఉన్న బండిని పిలవడానికి వచ్చాడు యింతలో యీ కొట్లాట విషయం పోక్కి జనం గుమిగూడి చివరికి సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ నా సీన్స్ వుందీ తయారైనారు జరిగిన సంగతంతా చంగల్రావు వద్దనుంచి సంఖాయిషీ తీసుకున్నారే అక్కడ వున్న అందరినీటుమెంట్లు పుచ్చుకొన్నారే వాండ్లను ఆస్పత్రికి తగిన చికిత్సకై పంపించారు.

మాడు రోజులపాటు ఈ వీధేమిటి—ఆ వీధేమిటి ఉర్రూతలూ గాలించేకారు సుబ్బన్నతోసం ఈ సందర్భం ఆ రాత్రి మరి ఎలా అంటుకుందో ప్రక్కనే ఉన్న హోమ్లోనీకొట్టు అంటుకుని కొన్ని వందల రూపాయల వడ్డమెపోయింది. కొట్టులో హోమ్లో నీలు, ఒకటి రెండు కుంచి వీలు, యితర చామ

నులు అన్నీ భస్మమైపోయాయట వాకలు చేయగా
తెలిసిందేమిటంటే అది పోర్కను స్వంత అన్నగారి
కొట్టు అనీ, పోర్కనుపై కోపంచేత కుబ్బన్న ఆ
రాత్రే అంకినమట్టుక్కి డబ్బు తీసుకొని ఆకొట్టుకు
నిప్పుంటించి తగలబెట్టాడని చెబుతారు

2

దొమ్మిక్కేసు కోర్టుకు ఎక్కి మేజిస్ట్రేటు సదా
నీకరావుగారి ఎదుట విచారణకు వచ్చింది దొమ్మి
క్కేసును గురించి, అందుకు సంబంధించిన వ్యక్తుల
బామ్మాలను గురించి యితర పరిశీలనలను గురించి
కొంతసేపు చర్చ జరిగింది పిమ్మట దొమ్మి జరిగిన
కోడన కౌన్సిలరులలో మొట్టమొదట ఈ దొమ్మి
ఏవిధంగా ఆరంభించినదీ దాని విచారణ జరుగు
తోంది

లాచదివిన ధర్మారావు అదివరకే కోర్టులో
మాంధి పీరు సంపాదించుకున్నాడు క్రాస్ ఎగ్జామిన్
చేయడంలో అతడి కతడే సాటి అతని విచారణలో
చాలా కేసులు చిక్కువిడి తీర్పుకు వచ్చాయి

ధర్మ సంఘటన జరిగిన సాయంత్రం నీవు
అయ్యవారూ, ఆ ఫ్యాక్టరీ పోర్కనూ హూటలు యజ
మాని చంగ్రలావు—ఇంకా ఎవరో ముసలాయన
టిఫిన్ పుచ్చుకుంటూ అక్కడ వున్నారట నిజమేనా?

అయ్యవారమ్మ నిజమేనండి

ధర్మ మీరు ఆ కోడన దేనినిగురించి
మాట్లాడుకుంటున్నారో మేజిస్ట్రేటుగారితో చెప్ప
తారా?

అయ్య రోగాలనుగురించి మాట్లాడుకుం
టున్నామండి

ధర్మ సంభాషణలో ఎవరికైనా శ్రేయాభి
ప్రాయాలు వచ్చాయా?

ఆ అమ్మ సంగంవారివీధి ఎక్కడవున్నదీ
అనే విషయాన్ని గురించి మేము తర్కించు
కోవడంలో

మేజ సదానీకరావుగారు తల ఉటంకించి,
కళ్ళతోడు బల్లమీదనుంచి తీసి ఆడ్డాలు తుడిచి
గొంతు పవరించి,

‘దేనిని గురించి’ అన్నారు వ్యాయామార్తి

సాక్షి అది సంగంవారి వీధి ఎక్కడ వున్న

దనే విషయాన్ని గురించి తర్కించుకుంటున్నార
మేజ సంగంవారి వీధా?

‘చిత్తం సార్’

‘అయితే ఏదీ ఆ సన్నటిపండు ఉన్నదే—
అదేనా—ఆ సినిమా ధియేటరు ప్రక్కనుండా కళ్ళే
సందేనా?

ధర్మారావుకు ఒక విధమైన నవ్వు వచ్చింది
మేజిస్ట్రేటుగారు చెప్పిన అంకిం కొద్దిగా సర్వీయా
రంగా వున్నది

ధ ‘చిత్తం తమరు నడిచిన కిధిని గురించే
సాక్షి చెబుతున్నది తమరు అనుమతిస్తే ఆ వీధి పరి
సరాలను గురించి తెలుపడానికీ అవకాశ విస్తారని
మనవి

మే ‘ఏమిటా పరిసరాలు’ అన్నారు మేజ
స్ట్రేటు

ధ ‘చిత్తం మీరు చెప్పిందానికంటే ఆ వీధి
మరో ఫర్లంకు ఎరువైన వున్నది రైల్వేట్రాకు దగ్గ
రగా ఉంది ఇంత బాగా జ్ఞాపకం ఉండడానికీ
కారణం నా చిన్నప్పుడు మా బాబయ్యగారు తరుచు
రైల్వేట్రావద్దకు నన్ను తీసుకు వస్తూండేవారు

మేజిస్ట్రేటుగారు ధర్మారావు మాటలను
గుండెత్తా,

‘నేను నీ యీడులో ప్రతిరోజూ ఆ వీధిలో
వెడుతూండేవాణ్ణి నే చెప్పిన విషయాన్ని ఖడిం
చడం నీకు అవసరమనుకుంటాను’ అన్నారు కొంచెం
కఠినంగా

లాయరు తల వంచుకొని నక్రుత చూపాడు

వ్యాయాధికారితో తగవులాట పెట్టుకోవడం
ఎందుకు అయినా అప్రస్తుతమైనట్టి విషయంమీద
ఎందుకు విపరీతమైన తర్కం

ఇంతలో కోర్టులో మరో ముసలి లాయరుగా
కొకాయన లేచి

‘మీ అనుమతితో గండు మాటలు సార్, నేను
మాదా చాలాభాగం ఆ వీధింటే పోతూండేవాణ్ణి—
ఈ వీధిని గురించి నేను చాలా పరిశోధనచేయగా—
వాకు తెలిందేమంటే ఈ సంగంవారి వీధి అయ్య అట్టి
గురు మడిచైత్రవ ప్రారంభమై సినిమా కనుకతట్టు
చివర అంతమాకుంది.

‘అత్తే సరికాదు’ అన్నాడు ధర్మరావు

మేజస్ట్రేటు సదాశివరావుగారు అసలు ఈ విషయానికి కేసుకు ప్రస్తుతం ఏమీ సందర్భం లేదనీ, దాన్ని మరించి యిక తర్క్కించ నవసరం లేదనీ అన్నారు ఈ దొమ్మిశేసు విచారణ ఫలితం ఏమైందనీ విషయం మనకు అప్రస్తుతం పోర్కనూ, ఇన్స్పెక్టర్స్ విజంటూ, అయ్యవారూ, అయ్యవారమ్మ తమ తమ గాయాలు నూనడంవల్ల సుబ్బన్న మీద కఠిన చర్య తీసుకొని తీరాలని పట్టుపట్టనూ లేదు అయినా సుబ్బన్న విషయం వారి కెందుకు

దుష్టలను పరికి పట్టకుని దండించడం పోలీసు వారి విధి కేసు విచారించి న్యాయాన్వయాలు తేల్చడం కోర్టువారి విధి ఈ లావాదేవీలలో తమ కెందుకు అని యధారీతిగా వారు విసుక్కు తగ్గకున్నారు.

మేజస్ట్రేటు గారి బాధమరిది చంద్రశేఖరంగారు ఆ క్రితంలోనే పెళ్లివ్యవహారాలు మాట్లాడుకునేందుకు చెల్లెలుగారింటికి వచ్చాడు చంద్రశేఖరం కొడుకు రామచంద్రమూర్తి ఈ మధ్యనే వి వి ప్యాప్ అయాడు ఇతను మాడడానికైతే బాగానే వుంటాడు కాని మనిషి కొంచెం నలుపు పొగుగా, నవనవలాడే నవయవ్వనంలో ఉన్నాడు చంద్రశేఖరం తన కొడుక్కి చెల్లెలు మామయ్య కారదసు వివాహం చేయాలని కుతూహలపడుతున్నాడు

కాని, అసలు ఈ పెండ్లివిషయం ఇదివరకు ఒకటి రెండుసార్లు మేజస్ట్రేటుగారి ప్రక్కకుండా నయితే నేమి, పరోక్షంలోనయితే నేమి నలిగిన విషయమే కాని చంద్రశేఖరానికి గ్రామంలో పని తొందరవల్ల ఈ విషయం ఆలోచించేందుకు రవ్వంత కూడా వ్యవధి లేకపోయింది పైగా ఇప్పుడు తన కొడుకు చదువు కూడా పూర్తి అయింది గనుక, పెళ్లిగూడా అయితే ఆ బరువు తీరిపోతుందని — వివాహం స్థిరపర్చుకుని — తాంబూలాలు పుచ్చుకుని తరువాత జరుగవలసిన తిరిగంగంకోసం ప్రయత్నం చేసుకోవాలని కుతూహల పడుతున్నాడు

ఇంతకీ రామచంద్రమూర్తి ననుకొని కొంచెం నలువైనా తీసిపారేసి అంత నులువుకాదు చిన్న పుటినుంచి గొప్పవాళ్ల రచనలన్నా వారి ఉపన్యాసాలన్నా.

సాలన్నా, వారి గ్రంథాలన్నా అతగాడికి అసక్తి మెండు విశ్వవిద్యాలయంలో పట్టం పుచ్చుకున్న తరువాత ఇటీవల నవ్యసాహిత్యకారుల రచనలకు చదివి బాగా అతగాహన చేసుకున్నాడేమో ఇక తానుకూడా ఒక రచయిత అయి ఒకరియ్యే, ఒక ప్రతికాధిపతియై దేశసేవ చేయాలని గాలిలో మేడలు కట్టుకుంటున్నాడు

ఆ పిల్లమీద తన మనసు కూడా పోయిందేమో ఆమెనే పెండ్లి చేసుకోవాలని అతగాడికి మనసులో నాటుకుపోయింది తనకు కాదని మ రెవరకు కట్ట పెడుతారు ఆ పిల్లని ?

సుమారు రి ఘం కావచ్చింది సాధారణంగా కొంచెం వించుమించు ఈ సమయానికి భోజనాలు అయే అలవాటు పెళ్లిలో ఇచ్చిపుచ్చుకోవలసిన లాంఛనాల విషయంలో భావమరదులకు తెగక ఆ రోజు భోజనాలు కూడా ఆలస్యమయినాయి పెళ్లి సంగతే వరండాలో కూర్చుని మాట్లాడుకుంటున్నారు

మే భార్య భోజనాలకు వేళయింది లేవండి యిహ తరువాత కూర్చుందాం

చంద్రశేఖరం బావగారూ — మీరు ఊర ఆనడమే తరువాయి ముంగు తాంబూలాలు పుచ్చుకుంటే, మిగతా పసంతా మేము మాచుకుంటాం

మే భా లేవండి చేసినవన్నీ చప్పగా చల్లారిపోతాయి భోజనాలయిన తరువాత

చంద్ర ఇదుగో లేస్తాం బావగారు లేస్తే నేనూ లేస్తాను

మేజ ఇందులో నాడమందోయ్ అంతా మీ చెల్లెల్ని అడుగు ఆమె యిష్టానుసారమే కాని, నా ప్రమేయం ఏమీలేదు

చంద్ర అడమ్యాట నా ప్రమేయం లేదంటా లేమిటి ? యిది మరీ బాగుంది ! మీ రనేది మీరు పెద్దలు ‘ఆ మాట’ మీరు లాంఛనప్రాయంగా నైవా అనకపోతే ఎట్లా ?

మేజ అనడాని కేయింది ఇంతకీ మా కారద ఏమంటుంది ఏమే మాట్లాడలేమే ? ఆ పుస్తకాలు అక్కడ పాఠశూ బాబు కాస్తేపు మీ బావకు

కాన అన్ని పోదుదూ ఒకటే గొడవ
చదువుకోనివ్వరుగదా యీ కథ చాలా ఇంట
రెస్టింగ్ గా ఉండే సమయంలో

మే భా. అమ్మయ్యా, ఏమిటా విప్పటం
మీ నాన్నగారు ఏదో అంటుంటే చదులుచెప్పక?

కాన నన్నడగ నల్లరేడు అంటూ అక్కడ
నుంచి లేచిపోతుంది

మే భా. ఏమీ పలకరు ఉలకరు ఉద్దేశ
మేమిటో చెప్పకూడదా?

మేజ. నా వుద్దేశాని కేముంజే? మీ అమ్మయి
నదురు అమ్మయి నడకక నన్నడుగుతా వేమిటి?

మే భా. అమ్మయినీ అడిగారు, అల్పాయిని
అడిగారు యిహా మీరే తిరవాయి

మేజ. ఏమో వచ్చేవిడు చేయాలని వున్నది
పెళ్లింటే మాటలేమిటి? ఈ రోజుల్లో అబ్బో అబ్బో
పోలేదుఖర్చులు కాస్తా కూస్తా వేమిటి?

మే భా. యింకా ఖర్చులేమిటండీ? ఖర్చు
లంటారు ఉభయఖర్చులు మీ భావగారే పెట్టుకుం
టారట అమ్మయికి 10 కాసుల బంగారం గొలు
గులు, వజ్రాల కంఠమాల, లేడీస్ రిస్ట్ వాచ్, పట్టు
చీరలు, హండికంబం, మరచెంబు—యిహా కాసులనీం
జేముంది గనక తాంబూలాలు వుచ్చుకుంటే సరి

మేజ. ఈమధ్యనే—మాడు మన లాయరు
ధర్మారావు పెళ్లివిషయంలో అతని బావమరది కన
పడి యీ ప్రస్తావనే తెచ్చాడు

కాన అంటే మీ కోర్టులో ప్రాక్టీసు

మేజ. అవును అయినే

కాన మాడండి ఆపెద్ద రావిచెట్టు వుంది—
ఆ దూపాటివారి వీధిలోవున్న ఆయననా?

మే భా. భోజనాలకు లేవకూడదుటండీ
యిహా ఆలస్యం అవుతోంది

మేజ. అబ్బే అది దూపాటివారి వీధి కాదు
ఎక్కడో సంగంవారి వీధిని తీసుకువచ్చి దూపాటి
వారి వీధి అంటావేమిటోయ్ బలేవాడవ్

కాన కాదండీ, దూపాటివారి వీధిలో రావి
చెట్టు లేదంటారేమిటి? ఆ వీధి మొదట్లోనే ఉంది
తీరారీ.

మేజ. ఉండొచ్చు దూపాటివారి వీధిలో
ఉన్నది పెద్దది సంగంవారి వీధిలో ఉన్నది చిన్న
చెట్టు ఇంతకీ నే చెప్పిన వీధి సంగంవారి వీధి

కాన ఏమో మరి ఇంతకీ సంగంవారి వీధి
ఎక్కడుందంటారు?

మే ఇప్పుడు పాఠసినీమా థియేటర్ వున్నదే
దాని ప్రక్కగుండా వెళ్లే సందు నై రేవ్వగలుగు దగ్గ
రగా ఉన్నది

కాన! అదికాదండీ చూశారూ, అచ్చాఫీసు
వుంది—దాని ప్రక్క వీధి సంగంవారి వీధి ఈ
మాత్రం నాకు తెలియదా?

మే భా. రామాయణంలో పిడకలకేట. సంగం
వారి వీధి ఎక్కడుంటే ఏం? మంగలివారి వీధి
ఎక్కడుంటే యేం?

మేజ. ఆ నేను పాఠసినీమా థియేటరు
ప్రక్కగుండా వెళ్లే సందే సంగంవారి వీధి
అంటున్నా మీ అన్నగారు అది కొదంటున్నార

మే భా. మా అన్నయ్య చెప్పిందే గాన
అచ్చాఫీసు ప్రక్కవీధి అది మా ముత్తతల్లి చెపు
తుంటే విన్నాను

మేజ. ఆవిడకేం తెలుగు అయినా తెలిసే
తెలియని వాడన రెండుకు ఓకు?

మే భా. కాగుందండి మీ రనేది ఇక మీ
కోక్కరికేగానోలు ఊరుసంగతి తెలిసినది

మేజ. నా చిన్నతనమంతా, చదువుపైతం
యీ వూళ్లో వూర్తిఅయింది ఏమిటో నాకు తెలియ
నట్లు, మీకు మనో తెలిసినట్లు మాట్లాడతా లేమిటి?

మే భా. ఆయన మాటలకేంగాని—

మేజ. నీవు మనో చెప్పాచ్చావురెద్దా లోప
లికి పో అయినా ఉళ్ళోకి నెలకోపారి, ఏడాది
కోపారి వస్తూ—వూరు సంగతి ఏం తెలుగు మీకు.
ఎక్కడో సంగంవారి వీధిని తీసుకువచ్చి దూపాటి
వారి వీధి అంటే ఎవరై నా నమ్మాలా అబ్బురేదా?

కాన మా తండ్రిగారి నాయాంలో ఏదో వున్న
కాలు అచ్చువేసే సందర్భంలో అచ్చాఫీసుకు పంపే
వారు అచ్చుఅఫీసుకు ప్రక్కనుంచే సంగంవారి వీధి
తెలుస్తుండేది. నాకు కాగా గుర్తు లేదంటారేమి
టండీ.

కారద: ఏమిటండీ—యీ గొడవ నన్ను
పుస్తకం పూర్తిచెయ్యనియ్యరా ఏమిటి?

మేజు అమ్మయ్య—నీవు చెప్పా సంగంవారి
వీధి ఎక్కడుండో?

కారద ఓన్ దీన్ని గురించా సంగంవారి వీధి
పాతనీనీమా నియేటరు ఉండే దాని ప్రక్కనుండా
వెళ్ళే సందే సంగంవారి వీధి

మేజు బాగా కరెక్టుగా చెప్పావ్ అది కా
దంటాడు మీ మాతయ్య

కారద ఆ పూర్ణోధాన్య మేమిటో, పంట
ఏమిటో అంతేకాని, మాతయ్యకు ఏమీ తెలియదండీ
నాన్నా మా కాన్వెంటు స్కూలుకు పగుతుంటే
ప్రతిరోజూ మా బండి ఆ వీధి ప్రక్కనుంచే వెళు
తుంది గుబ్బన్నగారి అమ్మయ్య ఆ వీధిలోనుంచే
వస్తుంటేది

మే. భా నీకు మహా తెలుసు పసిపిల్లవు నీ
పూరుకుందూ

కారద బాగుండే అమ్మా ఏం నాకు మాత్రం
తెలియదూ

మేజు దాన్ని సోదరుకోమంటా వేమిటే ఏం
దానికిమాత్రం తెలియదా?

బావ బావగాయా, మీరు బాగా ఆలోచిం
చండి సంగంవారి వీధి నే అసలు అవ్వవంకర్ల వీధి
అంటారు. కోణంగి కేటలోంచి అచ్చుచీసవద్ద కలిసే
వీధి సంగంవారి వీధి

మేజు ఆలోచించే దేమిటండీ ఆలోచనా
పాలోచనాను మీరన్నది తప్పండీ నీనీమా నియేట
రుకు ప్రక్కనుండా వెళ్ళే సందే సంగంవారి వీధి
ఇంత విడదీసి చెప్పినా మీరు కాదంటే ఏమి
చేయాలి

బావ యిహా మీతోటి వాడించి ఏం ప్రయో
జనం

మేజు అయితే నే చెప్పింది కాదంటారా?

బావ నే చెప్పిందిమాత్రం తప్ప వెళ్ళకుంది.

మే భా మన కెందుకు వచ్చిన గొడవ ఇది.
సంగంవారి వీధి ఎక్కడుంటే ఎవరి క్కావారి
మొందు అమ్మయ్య పెళ్ళిసంగతి ఆలోచించండి

మే. అయితే నీకునే తెలుసే?

మే. భా తాంబూలాలు పుచ్చుకోమని
మేజు పుచ్చుకోవచ్చులే యివ్వడు వచ్చిన
తొందర ఏమీ లేదు

మే భా మీ యివ్వం కామీ ప్రాణం విసిగి
పోతుంది మీతోటి ఇవ్వడు గాకపోలే మరి
కెప్పుడో అయినా అమ్మయ్యని యివ్వకపోలే నాడి!
పెళ్ళి జరగదా వాడు దీన్ని పెళ్ళి చేసుకోకపోలే
దీని! పెళ్ళవదా?

బావ అమ్మయ్య నీ పూరుకో అయితే బావ
గారు తాంబూలాలు పుచ్చుకోవడం దాకా వచ్చి
మళ్ళీ ఇట్లా మార్గాడుకున్నాన

మేజు దాని పెళ్ళి కిప్పుతేం తొందర లేదండీ
తరువాత మాదుకోవచ్చు

మే భా పెళ్ళి లేదు—ఏమీ లేదు మాకో
తెట్టండి యింకా ఎన్ని రోజులు పెళ్ళి చేయకుండా
మాకోచ్చెట్టా లనుంనా

బావ నే వస్తానే అమ్మయ్య ఇవ్వకు బండి
వుంది రాత్రి నైలుకే పోతున్నా

మే భా అమ్మయ్య భోజనంఅయినా కాలేదు
భోంచేసి నిళ్ళు నా మాట విను

చంద్ర భోజనానికేం లేవ భోంచేస్తే నైలు
దాటిపోతుంది నే నిళ్ళొస్తా అంటూ వచ్చినదానికే
చక్కాపోయాడు చంద్రశేఖరం

4

మరికొన్ని రోజులకు తరుచు మేజుస్రీటుగా
రింటికి వచ్చే సూరికాస్త్రీగారు ఆ రోజు మధ్యా
హ్నం ఏదో పనుండి వచ్చారు. తరండాలో
మాక్సొవి తాంబూలం వేసుకోపాగారు పోకలు
వముయ్య కాస్తులివారు

‘నా మనస్సుకు ఈ విషయం పట్టినట్టు మరేదీ
పట్టలేదు నాకు అర్థమయినట్లు మరెవరికీగూడా అర్థ
మవనే అయిఉండదు’ ధర్మారావును ఉద్దేశిస్తూ
గాలోలు—‘అయినా ఆ కృత్తిలో సకలమూ తిరిగే
వార్షకు, ఆ ధారాకుద్ది, ఆ నాకుద్ది వుండదామరి
చెడ్డతలవాటు ఏమంటే కావలసిన సాక్ష్యమూ, పరి
శోధనా రుణాపూ లేకుండా వికంఠవాదం చేసినందు
వల్ల ప్రయోజనం ఏమంటుంది దగ్గరది దీన్నిగురించి
చనక కొన్ని ప్రాణాలు పోయాయి’

కాస్తులవారు మరో రెండు తమలపాకులు తీసుకుని నమలుతూ—

‘యితటి సంగంవారి వీధినిగురించి జ్ఞాపకం ఉన్నదా?’

మేజ లేకం

మూరి అదక్కడ వుంటారు?

మేజస్ట్రేటుగారు పెర్సెలు తీసుకుని పేదలు అట్టమీద వివరంగా గీచి చూపుతూ, ‘అక్కడనుంచి మొదలు ఇంతవరకూ ఉన్నదే సంగంవారి వీధి’

కాస్తులవారు బాగా పరికించి తడేక దీక్షతో ఆ మ్యూజను చూచి గొంతు సవరించుకుని,

‘మీరు శ్రమపడి మ్యూజు గీయడమైతే గీరారు గాని—అసలు ఈ వీధి ఎక్కడుందన్న విషయంలో మీ అభిప్రాయం కూడా తప్పే—ఆ రోజు లాయరు గర్కారావు చెప్పింది కూడాగా సరిపోయింది’ అన్నారు కొద్దిగా నవ్వుతూ

‘షేర్ అల్లాగ’—అంటూ అంతవరకూ ఖులాసాగా సంతోషంతో కలుస్తుచెప్పిన మేజస్ట్రేటు సదా

శివరావుగారు ఛీదరించుకుంటూ ఛర్రమని కుక్క లోంచి గభాలున అక్కడనుంచి లేచుక్కా పోయారు

‘ఇదేమిరా బాబు—ఎన్నడూ లేనిది నేను ఈయనకు రోపం తెప్పించామే’ అనుకుంటూ పెర్సె గా ఇంటికి బారాడు కాస్తులవారు

రోపం కాంతించిరిరువారి మేజస్ట్రేటుగారు వాకబుచేయగా లేలినవిషయ మేమంటే ఈ సంగం వారి వీధిలో సంగం బాపన్న అనే ఆతడు ఉండే వాడనీ, పిమ్మట ఆతడు చనిపోగా ఆతని కొడుకు సంగం చలమయ్య క్రైస్తవమతం పుచ్చుకుని తనకు అక్కడ ఉన్న స్థలం, ఆపాటికొడు అన్నీ పురపాలక సంఘంవారికి అమ్మేసి యింకో వూరు లేచిపోయాడనీ, యిప్పుడు ఆ స్థలంలో పురపాలక సంఘంవారు ఎలిమెంటరీ పాఠశాలను యి వలనే నిర్మించారనీ, కాగా యిప్పటి పురపాలకసంఘ స్థానంలో అసలు సంగంవారి వీధి లేనలేదనీ లేరింది

రాయలవారి ఋతువర్ణనలు

౧౭

శ్రీ దివాకర్ల వేంకటాచారి

ప్రబంధములు వర్ణన ప్రధానములైన కావ్యములు శాస్త్రవాద్యుని వాటినుండియు ప్రబంధ కవులచే రచితములైన కావ్యములలో వర్ణన ప్రధానములగు గావించుచున్న యున్నాడు ఈ పగులెనిమిది వర్ణనలయభావము ప్రబంధమున నొక లోపముగా భావించబడుటచే గొందఱు కవులు ప్రసక్తి లేకపోయినను నియమానుసరణమునకై యవాతకేళికములైన వర్ణనలు కావించుటయు గలగు వర్ణనములైన యీ యష్టాదశ విషయములలో ఋతువులు కూడ జేరి యున్నవి అందుచే ప్రబంధకవులు కథా సంకల్పమునుబట్టి యేదో కొన్ని ఋతువులైన వర్ణనలనుండును శ్రీ కృష్ణదేవరాయలవారు తమకూముక్త మాల్యదగా వాలుగు ఋతువులను గూలంకషముగా నూహ్యైతిహాస్య వివరములతో వర్ణించియున్నారు ఆ వర్ణనలలో వా యైన యవస్థకవి సాధారణమైన ప్రతిభాచారుర్యములను ప్రవర్తించి యుండట యాముక్తమాల్యద పఠించిన వాటి కల్లరకును విదితమే ఆ ప్రతిభాచారుర్యముల నీ వ్యాసమున యథాకీర్తిగా నిరూపింప యత్నించెదను

గోదా క్షరంశక్తియల ప్రణయమే యాముక్తమాల్యదయందలి ప్రధానవృత్తియు అది యందలి చివరి రెండవ్యాసములలో జక్కగా వర్ణింపబడి యున్నది మొదటి వాలుగావ్యాసములలో నీ కథతో సంబంధము లేకపోయినను వైష్ణవమతాభిమాను లగుటచే రాయలవారు విష్ణుపారమ్యమును కూచించు విష్ణుచిత్తయామువాచార్యుల వృత్తాంతములను విశదీకరించి యున్నారు విష్ణు చిత్తు డితర మత్యుల నోడించి పాంశ్యరాజునకు వైష్ణవమత సారము నుపన్యసించు సందర్భమున భాండిక్యశ్రీధ్వజోపాఖ్యానమును, యామువాచార్యుడు క్షీరాదు మిశ్రునిచే నుద్ఘోషింపబడె కుమారుని రాజ్య మొప్పు గించు సందర్భమున దీర్ఘమైన రాజనీతి వర్ణనమును గలవు చివరి యావ్యాసమున కులదాసరి వృత్తాంత

ముపకథగా నున్నది ఈ యుపకథోపాఖ్యాన రాజనీతి వర్ణనలకు నోడు మధ్యమధ్య గ్రీష్మవర్ష కరద్య సంకముల విపులవర్ణనములున్నవి ఇతన్నియు గలిపి యాముక్తమాల్యద యందలి ప్రధానకథను మఱుగు పుచ్చిదాని నొక చిన్న విష్ణుపురాణముగా నొనర్చి వైచిత్ర్య వర్ణనైక్యమునకు భంగము చేనాయ్యునప్రసక్త విషయ విస్తరణ మా ముక్తమాల్యద పఠించు వారి కించుక కింద కలిగించినను అందలి ప్రకృతి పరిశీలన భావ గాంభీర్యాదుల హుందమైన యానందమును జేకూర్చక మానవు

ఆంధ్రవాగ్దయమున కొల్లించికవులు తమ తమ కావ్యములలో వసంతాది ఋతువులను వర్ణించి యుండకపోలేదు కాని యావర్ణనలెవ్వయు రాయల వారివర్ణనములంత దీర్ఘములుగా గాని కులంకషములుగా గాని కానరావు ఆంధ్రవాగ్దయముననే కాదు సంస్కృత వాగ్దయమునకూడ ఋతువర్ణనైక వస్తుకములకు ఋతుసంహారాదుల పెక్క నితరకావ్యములలో నింత దీర్ఘమగునమైన ఋతు వర్ణనలు కానబడెను ఇట్టివి గవి సవ్రాద్భిరుదాంచినయైన గ్రీ విశ్వవాళ శత్యనారాయణగారు తెలుగు ఋతువులను పేర నొక ఋతువర్ణన ప్రధానమైన కావ్యమును ప్రకటించియుండిరి అందలి వర్ణనములు వైకము భావగాంభీర్యములై కవిగారి ప్రకృతి పరిశీలన నైశిత్యముననే విధముల వెల్లడించుచున్నవి చిన్నదయ్యు మనోహరమైన యీ కావ్యమునే యొకవిధముగా రాయలవారి ఋతువర్ణనలకు సాటిగా బోటిగా లేర్పొనవచ్చును మిగిలినవానిలో ఋతువుల వర్ణనములున్నవి ఇన్ని ఋతువుల వర్ణనములేదు, ఉన్న ఋతువుల వర్ణనమైనను ఇంత సమగ్రమైనదికాదు

మూలముగా బరిశీలించినచో వాముక్తమాల్యదలో భాండిక్యశ్రీధ్వజోపాఖ్యాన రాజనీతి వర్ణనాదులవలెనే యతిదీర్ఘములైన యీ ఋతువర్ణనములును గథాగమనము వడ్డగించి కావ్యముకంటె వర్ణనైక్యమునకు భంగము కలిగించియుండుట యథా

ర్థమే యనిపించును కాని నూత్నముగా వారి నప్పుడు వానిని గణాంశములతో గవి కల్పించిన సంబంధము స్పష్టముకాకపోదు ద్వితీయాశ్వాసము నందలి కథకు వేద్యాగృహమున కరుగుపాండ్యరాజు పరదేశివ్రుడు పోవించిన సుభాషితశ్లోకము వారించి, చాతాక్షుగా విరక్తుడై పోషకువకు మరలివచ్చి మోక్ష ప్రదుడైన దేవు డెవ్వడో నిర్ణయింపువని పండితుల గోరిన ఘట్టము శేంద్రధూతమైనది సుభాషితము చదివిన విశ్రుతచచ్చటి కప్పుడు వచ్చుటకు “దన్ని కట వృషగిరి హరిః విభవము విష్ణుగా” జరుగు తెప్పతిరువాళ్లజాను శోరికయే కారణము అశ్రురీయందుండు సుందరవాహుస్వామి! దెప్ప తిరువాళ్లు వేసవిలో జరుగును ఆ యుత్సవముల గన్నులార భక్తితస్కయుడై చూచి పోవును బరదేశి బ్రాహ్మణుడు మధురానగర దిద్దుత్ ప్రవేశప నచ్చటి కరిగి, రాజపురోహితునింట గ్రీష్మ కాలోచితమైన మృద్యభోజనము కావించి, తోడి విశ్రులతో మార్గవేదికపై బయండి యులుసునోకరై వారిలో నొక్క దార్యులును వేటొక్కడు గీరలను బలింప దాను సుభాషితము జదిగను అతడు మార్గ వేదిపై బయండుటకు పోతువు “పెన వేసవి” అతి డచ్చటికి వచ్చుటకు పోతు వా వేసవిలో వృషగిరి హరిః జరుగు తెప్పతిరువాళ్లు వేసవిలో దెప్ప మచో కప్పు దా యుత్సవము జరుగను జరుగుదు, ఎరదేశి బ్రాహ్మణు డిచ్చటికి రాను రాదు వచ్చినను మార్గ వేదిపై బయండుడు మార్గవేదిపై గాక యే గృహాంత ర్యాగముననో కేయనించి యాతడు సుభాషితముల జదివినను వీశిలో బోవువారి కవి విసవసపు పాండుర్మ దా సుభాషితమును విసకుండినచో గణాసంవిధాన మీ తీయన పొగియేయుండు ఇన్నిటికిని పోతువగుట చేతనే రాయ లిచ్చట వా వేసవిని వర్తింపబూని వాడు

చతుర్థాశ్వాసమున వర్షశరదృతువులు వర్తింప బడినవి ఈ వర్ణనలు యామువాచాద్యుడు తనతో వాదము చేయవచ్చినవారి నెల్లర నోడించి విష్ణు దేవుడే పరతత్త్వమనియు విశిష్టాద్వైతమే మత మనియు బ్రతిష్ఠించిన పిమ్మట శేయబడినది పాండ్య రాజు యామువాచాద్యుని మాహాత్మ్యమునకు సంతోషించి, సాష్టాంగ మెఱిగి, యాతనికి దన కడగొట్టు

చెలియలి నిచ్చి పెండ్లిచేసి, కయరణంబుగ నమృతా త్మనకు ధారాపూర్వకముగా వర్షరాజ్య మిచ్చి యువరాజుగా నొనరించెను పిమ్మట వాతని కధర్వ శిరస్సభ్యస్త మగుటయు నందు దివ్యాస్త్రముంఁత్రంబు లుండుటయు నెఱింగి దుస్సాసంబగు విరోధి యూధంబు సాధింపుమని దండయాత్రకు బంప యామువాచాద్యు డందుకు సన్నద్ధు డగుచుండెను అప్పటికి సరిగా గ్రీష్మము ముగిసి వర్షాగమ మారంభము కానుండెను పురోహిత ప్రధానమంత్రి వర్గంబు యామువాచాద్యు దిగ్విజయ యాత్రా సన్నాహ మెఱింగి “సన్నిహితంబులగు ని వ్యార్థిక దినంబులు గడిపి శిరత్సమయంబున విద్యవత్సంహారంబునకు విజయము సేయు”మని బోధించిరి యువ రాజు వారి మాటలు పాటించి, యెల్లెఱింగు రాజున కెఱింగించి తత్సమ్యుతి నప్పటికి నిలిచెను

ఋతువు లాఱింటిలో శిరదృతువు వీరరస ప్రధానముగు దిగ్విజయయాత్ర కనునై నట్టిది సాధారణముగా బూర్వపురాజులు దండయాత్ర వెడలుట యా ఋతువునందే ఈ యాచారమును బురస్కరించుకొనియే సంస్థానాంధ్రకవులు పలువురు దిగ్విజయయాత్రలను వర్ణించుటకుముందు శిరత్సమ వర్ణించి యుండిరి కాళిదాసు ధ్రువువంశమున రఘుమహారాజు దిగ్విజయ యాత్రకుముందు శిరదృతువును వర్ణించి యుండుట యెల్ల రెఱింగినట్టిదే సంస్కృత నాటకముల ప్రస్తావనలలో వీరరసము ప్రధానరస మైవత్తుడు శిరదృతువు వర్ణింపబడెనలెనని లాక్షణికులు వియమము కావించుట యారసమునకును ఋతువునకును గల మనోహర్యానుకూలమును బురస్కరించుకొనియే యొయుండును ఈ సంప్రదాయము ననుసరించియే రాయ లిచ్చట యామువాచాద్యుని దిగ్విజయమునకు వాందిగా శిరదృతువును వర్ణింప దలచివాడు

ఈ శిరదృతువర్ణనమునకుముందు మిక్కిలి దీర్ఘమైన వర్ణన వర్ణనము కలదు దీని లిచ్చట సంతిగా బ్రసక్తిలేదు కాని పాండ్యరాజు తన చెల్లెలిని యామువాచాద్యున కొసంగి, యాతని యువరాజుగా నొనరించి, దిగ్విజయయాత్రకు బ్రోత్సహించినది గ్రీష్మర్త్యంతమునందు వార్షికదినంబు లప్పటి కతి సన్నిహితములై యుండెను. వర్ణనపు గడచిన

దీక్షుటగాని యామునుడు శైత్రయాత్రకు బయలు
దేరిరాదని వృద్ధపురోహితాదుల యభిప్రాయము
ఈ వర్షకాలము రాకపోకలను నూచించు తలంపుతో
రాయలు కర్రునకు బూర్యము దానిని వర్తించి యం
డెను ఆయన కితిర ఋతువులయందు గంట వర్షపు
వందభిమాన పెక్కున ఆయన యా యభిమానము వర్షపు
వర్షవమునం దలైత స్పష్టముగా గోచరించును ఈ
వర్షపురాక వాయవ యంతకుముందే "గ్రీష్మపమయ
నిరుత్పాహకేరమణి, వత్సవ్యాని కలరు చందమున
వలరి" పాండ్యరాజు భార్య యాతనిలో యామునా
చాత్యునుదంతము పెట్టింగిలచెనను సందర్భమున వతి
రమణియుగా నూచించియున్నాడు ఈ నూచి
నయు దగువారి పాగిన వర్షవయు మిక్కిలి మనోహర
ములుగా నున్నను ఇంతి దీర్ఘముగా వా ఋతువు
నిచ్చట వర్తించుట కొంతి యప్రసక్తముగా నేయున్న
దని చెప్పవలయును

పంచమాశ్వాసమునందలి కథ కలంకారమైనది
గోదా విరహాఘట్టము ఈ విరహ మాంధ్రవాద్యయ
మున కళూర్యమైనది హర్షమైన యమరాగము నింతి
లెస్సగా నూచించు విరహమును వర్తించిన
కవి యాంధ్రవాద్యయమున నింకొక్కడు లేడు
విరహమున వుద్దీపనమైనది వసంతము అందుచేతనే
రాయ లిచ్చట నీ వసంతిర్తువును సమగ్రముగా వర్తంప
బూనివాడు

మొదలవాముక్త మాల్యద మదనతాప
తిరణి పెనుచెట్ట వేగిన దక్షిణాళ
మత్స్యతోష్ణకు దుదముట్ట మాచుననుచు
దొలగ నన నుత్తరాళకు దొలగ దరణి

గోదాదేవి ధమర్యాసమున విష్ణుసేవాత్రయమును
బూని ముప్పదిదినములు ముప్పదిపాటలుగా దిరు
ప్పావై పాడెనని ప్రతీతి దీవికనుసణముగా రాయలు
పై పద్యమున మూర్ఖుడు దక్షిణాళ వీడి యప్పు
దుత్తరాళకు దొలగనని వర్తించియున్నాడు

ఈ విధముగా నీ ఋతుచతుష్టయవర్ణనమును
మిక్కిలి దీర్ఘమైనను గథ శేడో విధముగా నించుక
సంబంధించియే యానందిని తెలియబచ్చుచున్న
ఈ ఋతువర్ణనమునుబట్టియే కాక రాయలు కొనించిన
రాజనీత్యాదులవర్ణనములను బట్టి కూడ జూచినచో

వాత దతివర్షవాభిలాషియని పొడగట్టును వీరన విడు
ములను వర్తంపదలచినప్పుడు దానిని సర్వాంగముంద
రముగను సమగ్రముగను వర్తించినగాని యాతనికి
దృష్టికలుగదు అసలకాలముతీరే యట్టిది
కావోలును. కార్యనిర్వహణమునగాని భోగాను
భవమునగాని సమగ్రతయే యప్పటివారి లక్ష్యముగా
నుండెను కార్యమును సామిసామిగానేని యూరకుం
డుటకాని, భోగవిలాసముల నించించుక యను
భవించి విరమించుటకాని వా రెఱుగని పద్ధతులు
ఆ చిత్తవృత్తియే యీవర్ణనలందును గోచరించు
చున్నది ఈ వాలుసువర్ణనములను చూడ్యైతిమాక్ష్య
వివరములతో గూడి పర్వ సమగ్రములుగా నున్నవి.
ఈ సామగ్ర్యము వారి కనితగకవ్యసాధారణమైన
గాంభీర్యమును దచ్చిపెట్టినది

కాలమెప్పుడు నొక్కమాదిరిగా నుండదు
అది ప్రతిక్షణమును బరివర్తన మొందుచుండను
ఆ పరివర్తనప్రకారము దినములు గడచినప్పుడు కాక
ఋతువులు మారినప్పుడు మిక్కిలి స్పష్టముగా గాని
పించును ఒక్కొక్క ఋతువున కొక్కొక్క
వాతావరణ ముందును పంచభూతాత్మకమైన ప్రకృ
తిలో గలుగు మార్పు యీ వాతావరణమునందలి
మాద్యునకును గారణమైయుండును ఈ మాద్యు మన
పులందరికిని గోచరించినను గవులదృష్టికి మఱింత
స్పష్టముగా విశితముగా గోచరించును దానిని వారు
నిపుణముగా బరిశీలించి యక్షరరూపమైన యాకా
రముతో నచ్చుకొట్టుదురు ఆయా ఋతువులకు
సంబంధించిన భిన్నభిన్న వాతావరణముల నుండ
రముగా జత్రించి వానిని బలికలమందు సాక్షాత్క
రింప జేయుటలో రాయలు కడుంగను శేర్పరి
ఆ ముక్తమాల్యదలో వాతకు గ్రీష్మవర్ష కరద్యసంతము
లకు సంబంధించిన వాతావరణ పరిస్థితులను ప్రకృతి
సౌందర్యవిశేషమును జత్రమునందల్లు మిక్కిలి
స్పష్టముగా వర్తించివాడు అతడు వర్తించిన మరు
మరీచికలు, కాల్యరీఫలము లెండకు బసలగా గారిలో
నెగిరియాడు తూలకములు, బొందుమల్లియలు,
ప్రపలు, కుడిగాలులు గ్రీష్మముమూర్తిని మన కట్టె
డుట సాక్షాత్కరింపజేయుచున్నవి వర్షకాలము
రాగానే యీ పరిస్థితులన్నియు మాటిపోయినవి.
అప్పు చాకసమున నెచ్చట జూచినను బండలా

సహితములైన ఘనాఘనములు, ఇంద్రగోపములు, శక్రకాయకపు బలు వన్నెకట్ల కెట్టిదైన నడచుకు కాళ్ళగుంపనగా" నడచు వానకాళ్లు కానబడును తొలివానజల్లుతో గరకానికాయములు పడపా నును ధూమిపై నెల్లయెడల ఛత్రాకపంక్తు లుప్ప తిల్లును చెఱువులలో శతాక చిన్నచిన్న పడియ లలో గూడ వృత్తభేదానుకృతితో భేదస్వర లెస లారును కోకిలల పంచదు స్వరములకు బదులు కేకుల మధ్యస్వరములు వినిపించును మగుడు సప్తతాలాకోక కమల కువలమామ్రాశి మాటుగా గదంబకుటజ నీవకకుభయూధికలను క్రొత్తపాయకములతో దన కూడీరమును నింపుకొనును "అమనీవేళ బద్ధ చాం పేయకముల విమృశడపశ్య దమ్యునైచి"నాడు ము. వాసపడువారిని జూచి నవ్వివట్లు కేతకి గహన తిరులు వికసించును ఈ పరిస్థితులన్నియు వర్ణాదేవత వింతకూర్చి మన కనులయెదుట నిల్పననుటలో వాళ్ళర్థ మేమి? శరత్తు రాగానే మరల నీ దృశ్య మంతయు నదృశ్యమగును అప్పుడు తెల్లని మేఘ ములు, కాశస్తంభములు, కాలిమంజరలు, గజముల తిర్యగ్దంత ప్రహరములు, మరళ మాళికల యుయ్యారపు నాకలు కనులకు బండువు చేకూర్చును హేమంత శశిరత్నపులలో తురల నీ దృశ్యములు, వస్తువులు మృగ్యములైపోవును వసంతము రాకతో మలయూరుతీప్రపారములు, చిగురాకుల సోయగ ములు, క్రొన్ననల పరిమళములు, అరిఘంకారములు కోయలల పంచమస్వరములు ప్రకృతికోక వింత రామణీయకము వాపాదించును సహకార వృక్ష ములు పుష్పించి పుష్పబాణున కక్షయ కూడీరత్వము కలిగించును ఇట్టి ఋతువుల యాకృతిలోగల నైలక్ష గ్యమును సుస్పష్టరేఖలతో దీర్చిదిద్దుటకు నిశితమైన ప్రకృతిపరిశీలనము కావలయును అది రాయలవారి యందు సర్వతోముఖముగాగోచరించును అందుచేతనే యాయన ఋతువర్తనముల బరించునపుడు భావగత మైన యానందము తెలరెగుడయకాక యకాలసంజ వింతములైన యాయా ఋతువు లనుభవమునకు వచ్చుట కూడ చొంగట్టును

ఆయాకాలములందలి ప్రకృతిపరిస్థితులు మాప్తు తి నూత్న వివరములతో బ్రతిష్ఠింపగుట రాయల వర్త నములందలి యొక ప్రత్యేకలక్షణము. సాధారణముగా

మనము చూచి, చూచినను అంతగా బరిగణింపని విషయముల నెన్నింటినో యాయన చక్కగా వర్ణించి యచ్చటి వర్తన కెంతో సహజత్వము చేకూర్చును చరాచరప్రపంచమంతయు వాయన దృష్టియెదుట సుస్పష్టరేఖలతో కచ్చి నిలుచును వస్తువుల సూక్ష్మా ధిక్యములతో వాయనకు బనిలేదు బోటకులము బొమ్మిడాలు చాత్కూటకులంబుల ధీమంతయు భూపాలురంకఃపురముల భోగముల ననుభవించుటయు వాయన సమానాదరముతోనే వర్ణించును వేసవిలో జట్రాల ప్రాచిపెనీట లెగయుటయు, దమరస ద్రవ్యంబు పంకజ బాంబభానుప్రతికులు హరింప బ్రహ్మాదేవునితో మొఱవెట్టుకొనుటకై పోవుచున్న కూన్యోరుహపవిత్రానమూ యను భ్రాంతి గొల్పు మడిగాలులు విసరుటయు, బ్రావృషమున వానకు జడిని వృక్షముల క్రింది కేల జనుల జల్లు తలపడక మున్నే తరులు వంకశ్య దిగువుటయు, శరత్తున నర్కమండలి క్రథ ముష్టమైనంతనే లేకు లెఱమాని మిము విత్తైర్తి చూచుటయు, వసంతియున విసరుపోతులు మృగమదాలేపములను అగరుకలవలనుమాని దన్నుగవ మీదికి విన్నిసరము లొప్పటయు మున్నుగాగల విష యము లేవియు వాయన దృక్పథమును చాటి పోలేదు వేసవిలో జానుదప్పుములైన చెఱువు లందు నిర్వి బకపంక్తులులుచలను, జిలుకగుల్లలను నమలుచు నెండికారి కిటికిన నెగసి, యుక్కించుక తొలగి కిత్తోటి దూటితినుట వాయన మామ చున్నట్లు వర్ణించును వర్షమున బతులు జడత్వముచే దుదటెప్పల గన్ను విప్పి, నీరుమంగరలవలె ముక్కున గూడ, నోట గొంతోడియును గూటికట్ల సగ మొత్తుచు జానువులు వక్షము చొరతెక్కవిదిర్చు మున్నుగా వడకుటయే తప్ప మిగిలిన చేష్ట లన్నియు నుకగుటయు, భానుమండలమును క్రీపరివేషము చుట్టుటయు వాయన పతితలప సాక్షాత్రింప వేయును శరత్తున "బ్రభగ్నకాల్యవని శితాలాధిమ" గలుగుట వాయన యోజుండును వసంతియున గామి నులు భోగానంతరము ఘర్మకంకచే ద్రోమతెర లుప్పర పెళ్ళుటయుసూప్తములు దిక్పరమగుటచే లోనూ కకటి ప్రకటికరణంబు తిక్కుటయు వాయన కనుభవ సిద్ధములైన కృత్రిమ శేషములు కాబోలును. ఋతువుల నెన్నింటి వాయన చక్కగానే వర్ణించినను వర్ష

కాలవర్ణనమున మహాంతచాకచక్రమును ప్రకటించెను.
అప్పుడు వంటవండు విల్లాండ్రు పశుశ్లేశమును వర్ణించు
నీ పద్యమాయన మాతృపరిశీలనకు బరమావధి

ఇల్లెల్లు దిరుగ నొక్కొంతబుల్లి శిథి, యెచ్చె
నే నింటిలో బూరియిడి విసరక

రాజుడు, రాజన రవులుకొల్పానలె

కాని కల్గదు కూడు, దాన గలిగ

నేని కూరగుటమం, దైన చెప్పొగసుఖ

భుక్తి నేకూరదాభుక్తి కడిన,

బ్రాగ్నోక్తలనె తీరు బహుఽనాన్నము దీర

వారులకొదవు బునః ప్రయత్న

మాజ్యపటముఖ్యలయ మెన్నరు ఈపద్య
మును జదువువప్పుడు సామాన్యజనసహజమైన యా
శ్లేశము నాయన యెప్పుడు చూచెనాయని యాశ్చర్య
మును, ఆయన నూత్నోతిమాతృ పరిశీలన కానంద
మును గలుగక మానదు.

సాధారణముగా గవులందఱును వర్ణనసందర్భ
ములందు గవిసమయముల మాతగా గొని వింత వింత
భావముల వర్ణితము చేయుచుందురు ఈ కవిసమ
యములు యథార్థములగువా కాదాయనునది నేఱు
మాట కాని యవి సర్వకవిసంప్రయుక్తము లగుటచే
మనకు వింతగా నుండకపోవుటయేకాక వర్ణ్యవిష
యమును మహాంత స్పష్టము కావించును బుకువు
లన్నిటికి సంబంధించిన కవిసమయము లిట్టి వెన్నో
కలవు రాయలం దొక్కదానిని గూడ విషవకుండు
వర్ణించుటలో గృతహస్తుడు ఈయన వర్ణనలలో నీ
సమయ పరిజ్ఞానము సర్వతోముఖముగా గోచరిం
చును. ఒక్కొక్కసమయమును బురస్కరించుకొని
యాయన యొక్కొక్క రమ్యమైన భావమును
సృష్టించుచుండును గ్రీష్మమున దీపసములు దీర్ఘము
లగుట కవిసమయమునందే కాక శాస్త్రమునందు
గూడ సిద్ధమైన విషయము అప్పుడు చెట్టిదంపు వెట్టచే
వాస్తవము చెమర్చిలస్తకము దుపిశీలం జేయుటచే సవ
రింప వశముకాక మదరుడు చెఱుకుని బుడమి బడ
నచెనట అది చెఱుకుపండెడుకాలమగుట యీ
భావము పుట్టుకకు హేతువయ్యెను చాతకములు మూగి
యొక చినుకైన సుర్వికి దిగ్గనీరుండుట, ఘనుడు
సకలమును నిద్రబుచ్చు శేకవుని నిద్రపుచ్చుట
హరిన లఱుము విని యలకలై దివి నలలల

చుట వర్ణకాలమునకు సంబంధించిన సమయములు.
తనయలు చొచ్చిన యింట్ల నే యుండి కాన్పునకు
బుట్టినిల్సేయట రాయలవాడే కాక యిప్పటికిని
మాఱని సంప్రదాయము దీనిని బురస్కరించుకొని
యాతడు వనభిగమన నుచే సగర్భములైన యర్కర
ణములు ప్రమాదిలై మరల వాతని ధామము చేరనని
చక్కగా వర్ణించెను “ద్విజిత వారణ్యక ధ్వని వివగ
జేసి గర్భము కుఖద్యుతము చేయ గడంగుటయు నిట్టి
సంప్రదాయమే వర్ణకాలమున ప్రాయ్యి రాజమిచే
బోనము ప్రజకు జక్కులబోనమగుట యెవ్వ రెఱుం
గని విషయము? ఈ సమయ సంప్రదాయముల నెఱుం
గుట యొకటి, వాని మాతగా జేసికొని దివ్యములైన
భావముల సృజించుట నేటికటి రాయ లిట్టివానిని
బ్రత్యేకాభిమానముతో వర్ణించువా యనిపించును
శరదృతువు రాగనే రాజమరాళములు క్రాందగిరి
రంద్రముద్వారా దికార్త జేతములకు దిరిగితచ్చును
ప్రజలు శరద్వాజసేయము లొనరింప గడగుదురు
విష్టువు నిద్రనుండి మేల్కొంచును కలశీనూను
డుదయించి కలుషితాంభుస్సులకు బ్రసన్నత చేహ
ర్పును ఈ సమయములు గంభీరములైన భావములకు
బ్రభవములై రాయలవర్ణనములకు మహాత్తరమైన
యాదార్యము చేహర్పును సంతతికి దంతములు
చూపట్టగనే వనితలు పురుషపాంగత్యము నభిలషించు
రను సంప్రదాయమును వనలక్ష్మి మాధవులయం
దారోపించి రాయలు మనోహరమైన భావమును
జలిబుచ్చెను ఇంక వసంతకాలము రాగానే లతా
వృక్షాదుల బుష్పింపజేయుటలై యవలంబింపబడు
దోహదములలో నాయన వర్ణింపనిది లేదు వసంత
వర్ణనలో నించుక తక్కువగా సగ మీ దోహదముల
కొలావాలమే ఆయన దోహదపరిజ్ఞానము కూలం
కషమైనది ఈ దోహదముల యథార్థ్యము పరిశీలిం
చుటకు బరిశోధనలు చేయించినచో బ్రభుత్వమువా
రిప్పుడు తలపెట్టిన వనమహోత్సవమున కంత
వన్నె చేహరును.

కాలము మార్పునకు గ్రహచలనము హేతువు
ఏకాలమున నే గ్రహము లెచ్చెచ్చట నుండనో
జ్యోతిర్వాస్త్రము వివరించును ఈ శాస్త్రమున
చాతకభాగము మాట యెట్లున్నను సిద్ధాంతభాగము
మాత్రము సిద్ధాంతమైనట్టిదే. రాయలవారి జ్యోతి

కృష్ణప్రసాదిత్యము గాఢమైనదే కా యోగికున సంపాదితమైనది కూడ ననుట కి కావ్యమున వశేక దృష్టాంతము లున్నవి ఆయన కాలముమాద్యును గ్రహ చారవివరములన నూచించును జ్యోతిర్కృష్ణ ప్రయువందలి యొక్కొక్క యంశముపై వాయన యొక్కొక్క వింతి భావము నుత్పాదించు చుండును వర్ణకాలారంభము వాయన నూర్మము కర్ణాటకమున ప్రవేశించుటతో వారంభించెను అంతిలో నూరకుండక మూడవ యెడకు జేరు తరణి ధరణి ప్రమోదసంధాయయోట సోదా హరణముగా నిరూపించెను ఒక పద్యమున వాతకు పురోగారక మోగప్రకంప లెచ్చియింద్రగోపములను రమణీయముగా వర్ణించెను వసంతికాలావిర్భావము వాతకు తరణి యుత్తరాశికు దోలగుటతో నూచించెను "శివినీ వలకేతు దండైత్త శకువగుట మీనమిలదోయ టుచితంబు మేను మేమిపని యనగజేల" యని మీన మేను సంకృంతుల నిరూపించెను ఈ ఋతువర్ణనలలో రాయలజ్యోతిర్కృష్ణప్రసాదిత్యము గంభీర భావస్పృష్టికి మూలముగూడయేకాక వాని కడపెడ నొకానొక కాస్త్రీయ గంభీరము నొడగున్నవ

రాయలు సాగ్యశాముడైనను సామాన్య మానవుల యాచార వ్యవహారములను, మనోభావములను, ముఖదుఃఖములను చెక్కుచోట్ల నెంతో స్పష్టముగా వర్ణించియుండెను ఆయన ధవికుల మహాభోగము లందును సామాన్యల స్వల్పసౌఖ్యములందును సమానాదరము ప్రదర్శించెను వేసవిలో జాతఫల కేకలములతో గలపి వాగించిన చేపముక్కలు తిన్న కనరుపోవుటకై సంధ్యావేళల భోగములు "శీలికాంత" రాధ్యంతరవాలుకాస్థితి హిమాంతర్నారికశాంబువుల పేదించుటవలె వేయతకు వర్ణమున గురుకుంజం దని మున్నగాగల యాకుకూరలతో గూడిన భోజనము చేసి, కొమలో పాలమునో శ్రేష్ఠమెయ్యలో నాక" రెడ్లు మేకరువుల గుంపటి మంచ పెట్టుటయు వివరించినాకు ధన్యులు తఱపి వెన్నెల బహుశకు నమధివిందు భోగములతోపాటు కాపుగుట్టెల పెట్టుబ్బలును పునాసలును పోలికులకు చివ్విక్కుం చివ్విక్కు కల్పించుటయు విశువక వర్ణించెను ఆతని దృష్టి యతివిశిష్టమైనది, భావము సర్వసమత్వముతో గూడినది, ఊహ గంభీరగుండరమైనది

ఋతువు ప్రవేశించినప్పటినుండియు గ్రహముగా దల్లిక్షణములు పెంపొందుచుండును చివరికాలక్షణములన్నియు నొకదాని వెంట నొక్కటి యదృశ్యమై యాగామి ఋతుచిహ్నములకు దావోసంగచుండును ఈపరిణామమును రాయలు తన వర్ణనలలో గడుంగడు విపులముగా విరూపించుచుండును "కృతపయఃపానములైన మేఘపృథుకములకు వడ

గండ పాలవండ్లు రాలి బలాకాద్విభాళి సంప్రపాదించి క్రమక్రమముగా తెరుగ ద్వనియు గంభీరమయ్యెనట! ఇది బలాకామలికానీధితములైన కాదంబినుల సాక్షాత్కరింప జేయుటయేకాక వర్ణరత్న క్రమముగా పెట్టు విజృంభించెనో తెలుపుచున్నది. ఎల గోలుబడ్లుతో వారంభించి క్రమముగా మిన్ను మన్నేకముగా గురిసిన వృష్టిపరిణామ మీ పద్యమున నెంత సహజముగా వర్ణింపబడినదో చూడుడు

ఎలగోలుబడ్లు మున్నెక పెళిలేటవా
లృడి గాలినటిండ్ల దడిసి చనగ
నట్టెతోవడగండ కట్టావులు దుమార
మాపులురేచి రెండువదియు జన
మటేయూడవది నిల్చి మెఱసి విట్టుజిమికి
కరవారిస్పృష్టి జీకటిగలమ
నుయ్యెలచేరుల మోజులైనె నంకి
జల్లుపె జల్లు ప్పెల్లు కొనగ
భూభిదాపాది దుర్గురారోభోభరంపు
గడిమరుజ్జయు దగలక కడవ వంచి
నట్టుచోరని భారాఘ యొక్కముంది
విన్నుమన్నును నొకటిగా వృష్టిబలన

ఆతి మాక్షిప్రకృతి పరిశీలనమున్న గాని యిట్టి వర్ణనము కాదించు సామర్థ్యము మరురగు ఇట్టి సామర్థ్యమును రాయలవారన్ని ఋతువుల వర్ణించు సందర్భమునను బుష్కలముగా ప్రదర్శించినారు

రాయలవారి రచన సర్వత్ర, ముఖ్యముగా వర్ణన సందర్భములం దాలంకారికమై యుండును మొత్తము ఋతువులవర్ణనకై వినియోగింపబడిన రెండు వందలపద్యములలో నేనో యలంకారములేని పద్యమే యుండదు అందును నుపమాన్వేషితుల సంఖ్యపాచ్చు ఊహల వెంత విస్తారముగా నున్న మన్వేషి యంత రమణీయముగా నుండును రాయల వారి యాహానివ్యాసము నిదమితమని వర్ణింప నలవి కాదు ఆ యాహాబలముచే నాయన స్వర్గదుర్గములకు సంబంధము కల్పించుచుండ ను దినముల వెంబడి మున్న మున్నీటిలో గ్రోలిన నీటిలో చేరిన తోరణములనిరమృద దానములు తగుల్కొని పెట్టిరించు నార్పటు లేమో యనగా పాండ్రఘాతాఘన గర్భగోళములు తటిద్భయంకర సైనికములను సృజించెనట! తరలానెంబడిని కొంపిని ద్రొక్కుచుండ పోలికుల వరణముల తెనగినపసిడి చాయ కనుపులనీరుకట్టెలు దుక్కియందు వారి కడివ దిరుదులేమోయన నొప్పారెనట! సర్వసాధారణము కాకపోయినను గల్పన యెంత సహజమనోహరముగా నున్నది! కవిశ్రేష్ఠులకేకా పోలికశ్రేష్ఠులకును గండపెంజేరముల వివకుండ మండలేకపోయెను

గానోలు వాకవిపార్యభామడు గ్రీష్మమున నెనము
మీద విండిపోయగా బాట్టునగనీన కట్టాదివర
వాడిది యెగయ భూమండలమును పెనమున మాపటి
పండువెన్నెల చకోరపోత విరిరికి బాపట్టు పోనీన
విగముగా నొప్పారెను “గ్రామ గ్రామంబున నొక
పామంకుని కిడిన చలువదప్పరములు తిన్నై తేదిని
గుంపటిలో దామరలవరె నట్టిరిటి” నొప్పారెను
ఇచ్చటి యుపమాన మెంత స్వలింత్రకుండరముగా
మన్నది! కరగున కాలిమంజరులు పండి మున్నై
వాడి ముండ్లతో గూడియుండును అది విష్ణువు
నిద్రమేల్కొని ధూడేవిపై నకుగిడిగా వామ మేన
బోమివ పులకలవరె నొప్పారెనట! ఇట్టి భావనా
సౌందర్యము లేని పద్యమొకటియు నీ ఋతువర్ణన
లంగు లేదు ప్రతి పద్యమనంగు వేదోయొక విశిష్ట
మైన భావరీతము గోచరింపకుండు జంపదు
ఇందు సహజమైన భావనకంటె నసహజములు సమయ
బద్ధములు నైన యూహ లితికియించినచోట్లును గొన్ని
గలవు కాని యాదాత్తమైన గాంభీర్యముమాత్ర
మెచ్చటను గొఱతపడి యుండులేదు.

రాయ లింత గంభీరముగా నీ వర్ణనల సాగించు
చునే యెడనెడ క్కం గారవి శ్రీమైన చక్కని హాస్య
రసోక్తుల నల్లడించినవట్లును గొన్ని గలవు గంభీ
రముగా మొదలిడిన వర్ణన సాగి సాగి చివరికి దరహా
సము కలిగించు సరిపోక్షితో సుగియుట యిట్టి పద్య
ములలో గానబడు సరివాటి వర్ణకాలమున రవిజూచి
కుకుమవారలకును గృకలాసములకును దృష్టిమిన్ను
లనె నిలుచుట మున్నుట విషయముల వర్ణించుచు
తిరిగితియు నాయన యెట్లు ముగించెనో చూడుకు

అతిశయంబునకు నీనినట్టి యెనుప
కగువులే గలగవి! నాగట్లు రెసగ
మంటిమిదైలవారికి మరుపనులకు
నెలతి వానీనవారికి నిదుర పెడియె

వైయారంభమున కిటి యుపసంహృతి కలుగునని
మనము భావింపము ఇట్లే వంటవంతు నిల్లాండ్ర శ్లో
మును వర్ణించి వర్ణించి యాత డా నీసమును,—

అత్యుపటముఖ్యలయ మెన్నరాల యాంగు
దారులయ మెన్ని రంతిక కారజనిక
వచన నాంధో గృహిణిరామి విజకమరుడు
వడవడనె యార్య నొగిలి రజ్జడిని గృహంబు

అది ముగించును. వేసవిలో బాంధు జోసరించు
వికార చేష్టలు చూడుడు దిప్పిక చే బ్రవజేరి
యమృతకృత్యుని తూలుచు దోయి లొగ్గి ప్రపా
త్రపాతిక లాసంగిన పానీయముచే వడ తేర ముందటి

వాక్యము రెన్నిక యాతడు “మాయగుబ్బలున్ గడ
కొను కత్తుడిధికు రెగాదిగ చూడ”వారంభించుట! అట్టి
పాంధుల జూచి పానీయము పోయె పాత్రముల
మొగములపై విసరక సరసురాండ్రైన యాస్త్రీలు
సన్నలచే నవ్వుచుందురట వారు నవ్వుట మాట
యెట్లున్నను తాపద్యము చదువునప్పుడు పతికకు
మత్రము నవ్వు రాకతిప్పదు

ఈవిగముగా రాయలవారి ఋతువర్ణనలు భావ
గాంభీర్యమునకును, బ్రకృతి పరికిలన నైపుణికిని,
సరస వాక్పాతూరికిని నాలవాలములై యితిరకావ్య
ములలోని వానికంటె నొకవిగమైన వైలక్షణ్యము
కలిగియున్నది అసలు రాయలవారి రచనమే
ప్రౌఢమైనది ఈ వర్ణనలు మఱింత ప్రౌఢములుగా
మన్నది ఒక్కొక్క ఋతువునుగూర్చి యింత
భావసామగ్రి యాయన యెట్లు సమకూర్చెనాయని
చదువరుల కచ్చటచ్చట విస్మయము కలుగుచుండును
కొన్నిచోట్ల వాతిడోక వస్తువును వర్ణించి మఱికొంత
దూరమేగిన తిరువాతి మరల వావస్తువునే వర్ణించుట
కంగునొనుచుండును ఒకే వస్తువునకు సంబంధించిన
భావములన్నియు నొకేచోట మంచుట సహజము
అట్లుకాక యది యుందిందు చెదరియుండుట కొంత
వింత కలిగించును! శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరకా
స్తులవారి ఋతువర్ణనలలో నితర కవుల పద్యములు
మాన గొన్ని చొచ్చియుండువచ్చునని యొక సంద
ర్భమున జెప్పియుండిరి ఇందిరి భావవైచిత్రిని,
వస్తుగ్రహణమందిరి పునరుక్తిని దిలకించినచో నీయభి
ప్రాయము సమంజసమే యని తోపక పోదు వర్ణ
కాలవర్ణనమున వడగంపయు నింద్రగోపములయు
వర్ణనములు రెండుమూడు చోట్ల గానవచ్చును కరకున
దెల్లని మొయిశ్శవర్ణనము పునరుక్తమైయున్నది
వసంతిమనందలి దోహదక్రియల వర్ణన ముఖ్య
కర్తృకమై యుండుట కవితాశేషున్నది కవులతో
బ్రసంగించు సందర్భమున నాయావస్తువులగూర్చి
వారిచే బద్ధములు చెప్పించి యంకు దశకు రమణీ
యములని తోచినవానిని రాయలు తన కావ్యమున
జూప్పించె నేమో యనిపించును కేవలవర్ణనలేకావున
నట్లు చొప్పించినను గథాభాగమున విషయవిపర్య
యము వాటిల్లదు అదియే యీ వర్ణన లింత దీర్ఘతర
ములుగా మండుటకుగూడ హేతువేమో! కాని
పద్యరచన మాత్రమంతట నొక్కమాదిరిగా మన్నది
అప్రౌఢత, మార్పు, పదప్రయోగము అన్ని పద్యము
లందును సమానమే అది పై యభిప్రాయమున
కించుక బాధకము ఈ వర్ణన రెల్లెవరిచే వ్రాయ
బడి యిందు జొచ్చినను రమణీయములును, అసాధార
ణములును, మదాత్తములునై యున్నవనుటలో
మాత్రము సందేహము లేదు.

కోయిలమ్మ

★

శ్రీ కాళురి హనుమంతరావు

ఈ తొలిసంజవేళ నవ
రేయిట కోయని నిద్రపోవునా
లేశమనప్పుడు నిదుర
లేపెడువారలు? - ప్రానభందములే
కైతలటంచు నెంచుకొని
కమ్మచిత్తెన్నను బాడునేయుమా
జాతిని నిద్రనుండి గుర
బాడ కవింద్రుడు లేపినట్లుగా

తొలిగాలుల కొగిలులో
కిలకిల నగి, యుదయభాను కిరణములలో
మిఁమిల మెరసెడి చిగురా
కులమాటున బాటపాడుకోయిలగంటినో
నన్న పాద్యసమాసముకన్న, కీల్పు
'ఊహ'కన్న రవింద్రుని 'ఉపమా'కన్న
నామనోహరిమోవిపై నవ్వుకన్న
తిరుగా, హాయిగా పాడె కోయిలమ్మ
“పలుకులందెల్ల మెత్తన తెలుగునలుకు
తెనుగుకైతల మధురమ్ము తేటగీతి,
తేటగీతికకన్న నీ పాట యింపు,
ఆపకే ఆపకే నీదు అమరగీతి ”

కర్కశ కళోర శిలలెల్ల గరిగిపోవ
నవని పురికింప మ్రోడులే చివురులెత్త
కవుల హృదయాలు మారు మ్రోగంగ
నిపుడు
జగతి నింపవె నీదు స్వచ్ఛందగీతి.
ఈ యుపోదయసౌందర్య మినుమడించె
సంధ్య నీగాన పారవశ్యతను దోగ

కోయిలా కోయిలా యెందుకే యివేళ
నీదుగానమ్ములోన విషాదగతులు?
పొంగి హృదయమ్ములోనుండిపొరలిపోవు
నీవిషాద మాక మంత నిండిపోయె
దొచుకోనేల నీవిషాదమ్మునేడు
వింటినింటినిలే నీదు కంటినిరు.

చావు బ్రతుకుల మధ్య తేల్చంగ లేక
మిగుల వేదనబడెడి హేట్లాట్ ను వలచి
ప్రేమమరణమ్ము పొందు ఒఫీలియాయు
నీవలెనె ఏద్యగాబోలు

పాడవే పాడవే హృది జగిలిపోవ
మధురమధురాతి మధురమా కధురగీతి,
జగతి మధుర కావ్యములు విషాదభావ
పురికములె, చిట్టారుపులే పుచ్చు
నవియె.

క్షణము క్షణమును మారు నీ జగతియందు
రెడుమాత్రము మారకే యుండిపోవు-
కళ కళకారకే యనెడు నీగాన ఘణితి,
అపగారాని నాదు కళావిపాస

నందకోపాలు వేగుగానమ్ములోన
లీలమా రాధికాసతి లీల నేను
గాన పారవశ్యతను లోకమ్ము మరచి
యెంత నేపుంటినోయే మొయెవ్వడెరుగు?
మొయిలనందులలోనుండి పయికివచ్చు
కిరణమటుభావ మొక్కటిమెరసెప్పాదిసి
కలుగుగాక పునర్జన్మ, కలుగుగాక
అమరమాధన్యమో కోయిలమ్మ బతుకు.

సర్వ సుందరి

శ్రీ అనుమల వెంకటేశ్వరవి

1

యశా-

వనమదం ఉన్నావాన్ని కలిగిస్తుంది. దంటారు కాని, రాజకుటుంబాల్లో కుపాపాలే వెలరగిస్తుంది. ఆ కుపాప దెబ్బ కందటి ప్రాణాలు పాతపాతమాయా, ఎవరు లెక్కింప గలరు? కుందరి కుందరు లెంతమంది శేవలానం దాని? గాక—రాజ్యాధికార వ్యామోహంతో— ముఘ్ఠిమూఝ్ఠంగా కళానైపుణ్యాన్ని ప్రదర్శిస్తూ సదమదమాయాతో, చరిత్ర నెల్లడించమా?

అవార్కరీనైతం అలాంటి స్వప్నాలమధ విస్తూ మహాబాహుసరీమును కన్నుగిటి, అక్కరు నిగాలో అణగారేపోయింది పాపం! ఆ సజీవ ప్రతిమ ఏ తత్పరిణామంగా శిలాస్తంభంలో పాతి పెట్టబడింది నివృత్తి చెల్లబడుదీలే చేతులు కాలరా?

సరీముకు మాత్రం ఎలాంటి శిక్ష విధింప బడిందో యెవ్వరూ చెప్పిన పాపాపాపాలేదు మొగలు సామ్రాజ్యధిపతిచృత్రవర్తి యెన్నార్కవలమూ యితర మగంధి ముసుమాలను వాసన మాడలేదో?— ఈ సంగతి మాడా అగమ్య గోచరంగానే ఉండి పోయింది.

ఇతిహాసంలో మనకు తెలియవచ్చేదేమిటంటే—మహాబాహుసరీము హృదయంలో కంటకం మోస్తరుగా ఒక నశివసుందరి మెహదన్నీ సా శేరుతో స్రుచ్చుకొనిపోయింది ఆ కంటకాన్ని సహ అక్కరుచక్రవర్తి తన విగాలో! తెచ్చుకున్నాడు నంటే బర్మాన్ విరళాసమదైన షేరాఫ్ హారిటి పంచాయితీప్రాయంగా దాన్ని ప్రపాదించి తీరు విన్నాడు.

ఒకటిదిధమైత దోషాని! రెండవకాం శిక్షలా? ఎందుకీ ప్రకర్తించిపాడో అక్కరు?— ఈ సంగతి మాడా చరిత్రకొయలు విమర్శించలేదు. మొదటి శేవకురారి! మృత్యుకుండలమా, రెండవ దాని! భలాహోత్సవమా, ఇదే కాశీలో పాడుకున్నాయో?—చిరే, అదేదానికీ గుండెలన్న దాని!

అలాచిస్తే స్ఫురించే దేమిటంటే—అవార్కరీ స్వయంగా సరీమును ప్రేమించి అవరాని! మహాబాహురా లయింది మెహదన్నీ సాయా! సరీముచేత ప్రేమించబడిందేకాని, స్వయంగా మూనుకోలేదు కావచ్చుగా?—అందుచేత శిక్షలో యీ అంతరం ఏర్పడి ఉంటుంది.

అక్కరు యీ కంటకాన్ని యాదిధంగా తొలగించి పంక్తిపడిగల్గివాడు వీరాధిపతిడైన షేర్ ఆఫ్ హుక్ చేతులో ఆమె మరక్షితంగా ఉంటుందనీ, అవంకకు సరీము తేరిమాడనైతా సాహసించదనీ అమరున్నారు. కాని, ఆ ఊహ పొరకాటని యాధిగా యితిహాసం నిరూపించింది.

అవార్కరీని సరీము పూర్తిగా ముఱచినాడు కారణం—ఆమె యీ ప్రపంచంలో చేతికందని పదార్థం కావడమే కావచ్చు కాని, మెహదన్నీ సా కంటకప్రాయంగానే హృదయంలో సుచ్చుకొని ఉండసాగింది ఆమె అన్యాయాంతరంలో బ్రదికే ఉందిగా?

మెహదన్నీ సా అందచందాలూ, ఆమె శ్రీ— ఆమెకంటే ముందుగానే జరచ్చాలో ప్రవేశించి వాయి ఆ సగరంలోని స్త్రీయూ, శిశువులూ, వృద్ధులూ, ఆ లాశణ్యవతి దర్శనార్థం కటపటా యించిపోతున్నారు.

మెహదన్నీ సాకు స్వయంగా తాను అద్వితీయ సౌందర్యవతికీ గర్వం ఒకటి ఉండేది. తన తీకుట తెకుకుంతులనే ధరణీశ్వరులవంతా పరిపాలించగల సకీ విశ్వాసం పూర్తిగా ఆమెలో పాడుకొని పోయింది అందుకల్ల సగరాని! సగరమే తిమ్మ మాడదాని! రావడంలో ఆకృత్యమేమీ లేదనుకొని, సంతోషపడసాగింది అందలూ చూడదాని! అనువుగా ఒకసారి జనమధ్యంలో ప్రవేశించి, ప్రత్యేక సింహాసనాన్ని అలంకరించి, మానంగా తీరుకుంది. ఇతరులతో ప్రసంగించడం తన వర్తాకు లోటు!— ఖరే, భారంతా తీర్చు సుఖించి యేమిమమంటారో విశాలవిమృతం లోపం అతి అందుకోసం వీమలు మాత్రం మోచ్చరికగానే నిక్కబాదుకున్నాయి. తృప్తియ మహాభాగా ఆమెకు కంధకర్మమన్నారు. యితరులు, మహాబాహు, మహాబాహు శిక్షో ప్రకం

నిస్తున్నాడు. ఒకమూలలో మాత్రం కొంతమంది కన్న
కలు గుసగుసలాడసాగివారు.

మెహరున్నీసా వీరులు బాగ్రత్తగా ఆవంకకు
వసిపట్టివాయి మాటలు స్పష్టంగా వినిపించసాగి
వాయి "అయ్యో! నా అందమా? ఏమంటే
యిందఱు చూడటాని! వట్టిబడాయి తప్ప!
నాకేమీ కాన రాకడంలేదు. మన ఊళ్ళో నేటు
చతురసమ పెళ్ళాం, ఎన్నో రెట్లు చక్కదనాల
చుక్కకాదా? అయిలాటి కాలిగోటికా యీమె
బలాదూరునుమా!" అంటూ ఒకత ఆక్షేపిం
చింది

"నీకేమీ మృత్యువు నాపురించివట్టుందే?"—
అని నేటొకతే దబాయించింది

"మంటే తి కం కదాని కద్ద మెందుకే?"—
అంటూ మొదటివ్యక్తి తన వాదాన్ని సమర్థించు
కుంది

మెహరున్నీసా యీ సంగతిని కొంకున మాట
గట్టివట్టు భద్ర పఱచుకుంది క్రమంగా చూడవచ్చిన
జనమంతా సన్నగిరి పోయింది

అంతఃపుర ప్రవేశం కాగానే, దావీలంతా
బాదులు తీరి నిలుచు న్నాడు ముగంధలైలాబా,
ముందరవస్త్రాల్లా తయారుపెట్టివారు కాని,
ఒక్కరినైనా సమీపానికి రావీయక మెహరున్నీసా
విరోధించింది "నంగడకం సొందర్యానికి గొడ్డు
పోయినట్టుందే? అప్పరసల వంటి అంధగత్తెలంటా
రమకున్నావ నా ప్రారబ్ధానికి మీరాదాపురిం
చాదా? ఛీ! దూరంగా బిళ్ళిపొండి!"—

అవమానపడి, అవసరమైనరై, అంతా అక్కడే
నిలుచున్నాడు అంతలో షేరాఫ్తా అంతః
పురంలో ప్రవేశించి నిష్క్రమిస్తే కేతావో
నిరుత్సాహంగా కనబడుతూన్న తేగంసాపాతా
వంక చూచివాడు "ఇంకా నీవు "

"ఇలాగే కూర్చున్నావు దుస్తులైవా
కూర్చక—" అని కదా మీరు పాచ్చరిస్తూన్నావు?
కొంచెనైనా కళాదృష్టి లేని యీ పరిచారికలతో
నాకు సాధ్యంకాదు మన్నించయా?—

షేరాఫ్తా గుల్నూర్! ఇలారా!—(అవ
గానే ఒకదానీ ముందుకు వచ్చి నిలిచింది.)

మెహరున్నీసా దూరంగా నిలు! అంద
చంచాలకు కిరీచ్చాయమాత్రమే ప్రధానంకాదు.
అమాయ చేతులూ, మ్రోలకిరీమూ—అబ్బా!
అసహ్య మొస్తున్నావు. హా, హా!—అని యాస
డిందంది.

షేరాఫ్తా : గుల్నూర్! ముందుకురా!—

మెహరున్నీసా వహవ్యా, గుల్నూర్! నీకు
పేరుపెద్దా, ఊరుదిబ్బా అనే సామెత సరిపోతుంది.
నీలమేళుచ్చాయకదా? హా, హా!—

షేరాఫ్తా వ నీరా! ఎక్కడున్నావు?

మెహరున్నీసా దురదృష్టమంతా నీమొ
ఖాన్నే తొండనిస్తుంది చాలు! సమీపించడానికి
సాహసించకు

షేరాఫ్తా గోషిక జర్రా!—తేగం సాపా
తాకు నీకే తిగివదాన వనిపించుకో!—

మెహరున్నీసా బొగ్గుకు దివిట్టిపేరు పెట్టి
వట్టుంది ఆకు!—

షేరాఫ్తా హానీనా! నీవురా!—

మెహరున్నీసా ఏమి హానీనాకే? కాటుక
కొండా రమ్మంటే బాగుండేదెమా?

"ఇంతమందిలో ఒకదా నీకు వచ్చలేదా?"—
అంటూ షేరాఫ్తా విస్తుపోయివాడు

"లేదు, ఇంతులో నావోషం?"—అని మెహ
రున్నీసా పలికింది

"కొన్నాళ్ళు ఓర్పుకో!—తేగే కొంత
మందిని ఆ గ్రామించి నీలివీస్తాను"—

"ఎందుకా? అంత మాత్రం వాళ్ళెవరూ
బర్త్యాలో లేకనా?"—అని మెహరున్నీసా
ప్రశ్నించింది

"నించాలవేటగానే నా నెత్తుకొం కాని,
నించామసలమ ఆ న్యే ఓం ఓం డంలాకాదు"—
అన్నాడు షేరాఫ్తా.

"ఆ సంగతి నాకు బాగా తెలుసు, మీరువట్టి
అమాయకులని—వచ్చి రావంతోనే పత్రా తీసి
ఎందుకైనా, నాకు బహుమాన మేమిస్తారుమంటే?
చెప్తా, వివండి! ఈ నగరంలో నేటు చతురసమ
యిల్లా లొక్కతే చక్కని చుక్క; అమెను నాదగ్గ
అడు నీలివించండి!"—అని పర్వతశాసనం బయట
పెట్టింది మెహరున్నీసా.

"ఏమన్నావు? నేటు చతురసమే!—అంత
నగరాని కంతా ముఘటాను చూసినదే వర్తమయ.
నాకంటే అన్ని విధాలా భవకంతుడు. మహానానా
అక్కడకు తెలిస్తే నామన్నాలోకి గండిం తప్పదు.
చేతులు కారేవని! నన్ను తిరిగిల్చుకు!—"
అన్నాడు షేరాఫ్తా.

“ఈ మాత్రపు మొదటి ముద్రానా కెల్లించ జారి! మీకు సామర్థ్యంలేదా? పక్షమందు కోంది! సింహాలవేకాని, సింహాదుస్థలమనేటాడడం మీ స్వభావం కాదని యిప్పుడే ఒప్పుకున్నాను ఇది మాత్రం తప్పకు ఈనాటి యిక్కడికి చతుర నేనుని స్త్రీ వచ్చితిరాలి లేకపోయిందా, యీ క్షణాన్ని మార్చుకొని పడుకుంటాను అప్పుడు తెలుస్తుందిగా? శిశువునా అక్కరు మీ మున్నువారి పాచ్చిస్తాడోతగ్గిస్తాడో? నేను మాత్రం మీకు దక్క,” నంటూ మెహరున్నీసా పట్టుపట్టింది.

మేర స్థమ నమ్రుడైనాడు—“నీ హుకుమ పాలించబడుతుంది విచారించకు!”—అన్నాడు వెంటనే నీటు చతురనేనుకు ఒకలేఖ వ్రాసివేసి నాడు “లేగం సాపాచా తమ వీరీసాపాచామ చూడగోరింది వెంటనే ఆమెను పంపండి! గుజ్జపు బగ్గి అందుకోసం పంపుకున్నాము—” అని

చతురనేనుడా లేఖ పఠించి, చతురదైనాడు తన వృద్ధజనకునికీ, యిల్లాలికి చదివి వినిపించినాడు

సర్వకుందరి సలహాతో చతురనేను జవా విచ్చినాడు, “నూతన దంపతులైన తమ రిద్దరికీ మా కుటిరంలో విందుచేస్తున్నాము వచ్చేలేదీ—వేళా—ముందుగా తెలిపి దయచేస్తే, సర్వకుందరి లేగం సాపాచా అనుగ్రహంతో తన అదృష్టాన్ని పాచ్చించుకోదానికి ప్రయత్నిస్తుంది తమ హుకుమ విరీషీస్తున్నా” నంటూ

తిరుగు జవాబు రానేరచ్చింది మొదటి హుకుమనే పరిపాలింపక తప్పదని కొందఱు పిపా యిలు మాడా వచ్చి సర్వకుందరిదేవిని మహిళలో హాజరు పఱచమని హెచ్చరించినారు. ఇంతటి అవ మానాన్ని కాను సహించలేననీ, వెంటనే గౌరవం నిలబెట్టడానికి ప్రయత్నించమనీ, యింకోకసారి చతురనేను ప్రార్థించినాడు

ఈసారి మేరాస్థమ స్వయంగా విచ్చేసివాడు. చతురనేనుని కుటుంబమంతా—అతని ముసలితండ్రి, భార్య, మామయ్య—పరుగెత్తి పోవడానికి ప్రయత్నించినారు కాని, అంతకుముందుగానే ఇంటి కుట్టూ పారాకయారయింది చతురనేను ఖడ్గమాత్ర సహాయంతో పోరాడిపోరాడి కుదకు హతుడైనాడు. సర్వకుందరి నిర్భయంపబడి మహిళలో మెహరున్నీసా యెదుట హాజరు పెట్టబడింది చతురనేనుని తండ్రి, మామయ్య, మత్రిధిమ్యులు కావించబడి, విడుదల బడ్డారు.

అంతఃపురంలో మందరీకులు రిద్దఱూ, ఒకరి తండ్రి కొకరు చూచుకున్నాడు మెహరున్నీసా

విజయగర్వాన్ని మూచించే శత్రు విషేషంతో, “దేఖోటి! నేటినుంచి నీవు నా అంగరక్షకు రాలవు. ఈ నా అంతఃపురంలో ఉన్న చావీయ రావీని. నీకునే చెట్టుకున్న ముద్దుపేరు నాలేఖా. తెలిసిందా?—” అని హెచ్చరించింది

“నా ప్రాణాలు మాడా తీయించి ఆ కాస్త పుణ్యం కట్టుకుంటే బాగుండేదిగా?” అనింది సర్వకుందరి, విషాదంతో నెక్కినెక్కి యేతుక్తు.

“కంగారుపడకు! గతజల నేకుబంధ మెందుమా? నా ప్రాణానికి ప్రాణంగా నిన్ను చూచుకుంటాను ఏమాత్రం నీకు లోపం రానీయో నంటూ లేగంసాపాచా బుజ్జగించింది

“నా యిల్లు పాకుచేసివాలే, నాలలాటలేఖ మార్చివాలే, నా సిందూర తిలకాన్ని కుడిచి వేయించి, నా కుమార్తెను నాకు దూరంచేయించి, బ్రదికించడం మంచిదికాదేమో? ఆలోచించుకో! నన్ను గూడా హతమార్చిలే, లోకంలో ఒకలే కుందరి మిగిలిఉంటుంది. ఆమె మెహరున్నీసా మాత్రమేనని ప్రపంచం ప్రకటిస్తుంది” అని సర్వకుందరి నిర్భయంగా పలికింది

“దే ఖోటి! ఈ పురుషువారి గుణమే యంత!—నీ భర్తనుబట్టే నిన్ను వంపడానికి విరాళిరీతి, వాభర్త అంతఃకంటే మార్పుడై అతన్ని వధించినాడు ఇక నీవా సంగతి మఱచిపో! నీవు కోరితే యీ షిగంలో నీ విడ్డూ విలిపిస్తాను. ఇక్కడ నీకేమీ యిబ్బంది ఉండదుమమా!” అని మెహరున్నీసా యెంతో దయతో మాటలాడింది

“ఇంకా యిబ్బందులేమిటి? వాకిరీరం దహించుకోపోతుంది నన్ను మిగిలిస్తే ఎన్నటికైనా మిమ్ముగూడా దహిస్తా నేమో? ఆలోచించండి!”—అని సర్వకుందరి తన మనోవ్యభవ ప్రకటించింది.

“నీవు సామాన్యరాలవు కావనే సంగతి గ్రహించినాను. వాభర్తను లొంగదీసుకో గలవనే అనుమానం నాకు లేకపోలేదు కాని, నేను తగినంత జాగ్రత్తలో ఉంటాను పరపురుషులచూపు నీపై పడ వోదని గ్రహించు!”—అని మెహరున్నీసా హేళనగా పలికింది.

“ఈనాడు నన్ను నీ విరాళితిగా అర్పించేకు కున్నందుకు నిచారిస్తున్నాను. నేను హిందూ కాంతను ద్వితీయవివాహానికి పూర్తిగా వియభు రాలను మఱా!”—అనింది సర్వకుందరి యేతుక్తు.

“పలే! నుంచిమాట. ఇంతటితో నీ శతృ వదలి వెట్టు! ఇంకా నీ హృదయంలో విషాదం నూతి

పోలేడు. తిన్నగానెల్ల విక్రంతి తీసుకో! నీ కుమార్తెను నీలిపిచ్చాను. నిన్ను వాప్రాణవదంగా చూచుకుంటాను నన్ను విశ్వసించవూ?" అని మేనాదన్ను సా ఆమె నోచార్చింది

మొలువాడు విచారించగా సర్వకుండరి కుమార్తెతో ఆమె ముసలిమానుగాదు మాయమైపట్టు వార్త వచ్చింది. ఎంత వెదకించికా పత్రా దొరకలేదు.

లాతీతల్లి, సర్వకుండరి, మేనాదన్న సామెతలకై కాక తప్పలేదు ఆమె మరణించగలదు, కాని కనీతీర్పుకోక చావడానికి మృదయం సమ్యగించడంలేదు.

దినమంతా నీవచేయడం—రాత్రి కనీ తీర్పు కునేందుకు ఈ పా యా లు వెదకడం—ఈవిధంగా ఆమెచేరితం గడుస్తూ పోయింది. అప్పుడప్పుడూ తనకుమార్తెను చూడడానికి కుఖస్వప్నాలు కనడం కూడా అలవాటయింది

సర్వకుండరిని మేనాదన్న సా చాలా ఆదరించింది. ఆమె కేవలం పరిచారికమాత్రమే కాదు, ప్రాణసఖి, సలహా రిచ్చే మంత్రికూడా

సర్వకుండరి తలచుకుంటే విషమైవా యిచ్చి మేనాదన్న సా అంతాన్ని చూడగలదు చాలాసార్లు అవిధంగా కడలేర్పడానికి సమయాలు వీరిగ్గించింది కాని, ఒక్కటే కుఖ నిద్రపోనిచ్చినందువల్ల, లాభం లేదు "ఆమె మృదయాన్ని చేతనైనంత దుఖపెట్టి గాని చంపగూడదు, అప్పుడే తన కనీతీరడానికి అవకాశం దొరికినట్లు అసలు చావులో ఎముందీ? తీరితాంతం ఏదీస్తే చాలు! అందుకుఉపాయం?"—అనుకుంటూ కాలం జరిపింది

కొన్నిసార్లు, మేరాఫ్లకే విషమిచ్చి చంపి లేనో?"—అనే ఉపాహాడా ఆమెలో పోటమరించింది. మేనాదన్న—అసాధగా మాటపోయి తన వలెనే యేడుస్తూ. "అచ్చే! అందులోనూ లాభం లేదు మేనాదన్న హిందూ కుండరికాదుగా! ముసల్యాకుకుండరి, తప్పక రెండో పెండ్లిచేసుకుంటుంది. ఆమె సొందర్లం చిరకాలస్తధవ్యాన్ని యాత్రమాపడానికి సహాయపడితీరుతుంది అప్పుడో?—ఈ విధంగా తర్కవికల్పాలుమితిమీరితాయి. ఇంతకూ ఎవిధంగా మా కనీ తీర్పుకోలేక సర్వకుండరినిత్యమా మోత నోపాయాలు ఆశ్వేషిస్తూంది సంవత్సరం మొదల సంవత్సరం గడచిపోసాగింది.

2

అక్కరుసాడుసా అనంతరం కుమారు కింహాసన మెక్కివాడు జహంగీరు విరుదుకూడా ధరించి

వాడు. అతవిశ్వాదయంలో అప్పటిగ్లాహా మేనాదన్న సా యావం కంటక ప్రాయంగానే గ్రుచ్చుకొని ఉండిపోయింది. అతడామెనే మాత్రం ముఱచి పోలేడు

బర్మాకాలో గడవిడ బయలుదేరింది కింహాసన కేటానే వరకావకుడు మేరాఫ్లకు 1807 మార్చి 80 లేదిన హుదావాడు ఈ హత్యలో జహంగీరు చేయి ఉందో, లేదో ఈశ్వరుడికే తెలుసు ఐతిహాసికుల్లో ఈ విషయాన్ని గుఱించి అనేకమైన మతభేదాలున్నాయి.

చచ్చేవాడు చచ్చివాడు. కాని, ప్రతికేవాళ్లకు ప్రదుకు దరువుకునేందిన భయం పట్టుకుంది. చరిత్ర మనకు విశదీకరించే విషయ మేమంటే—మేనాదన్న సా మొగలాయి రాజమహాలులో ప్రవేశింపక తప్పలేదు. ఆమెతో గూడా జాతేఖా పైతం అక్కడే చేరింది

అంతఃపురంలో రాజహత సన్నిధిలో (అంటే అక్కరు పట్టపురాణి దగ్గల) మేనాదన్న సా మెదలసాగింది

పూర్వచరిత్ర నమాంతం మార్పడానికి జహంగీరన్నోపాల్లు పడివాడు కాని, మేనాదన్న సా గతించిన తీర్తను తలచుకుంటూ, జహంగీరు సంబంధాన్ని తృణీకరిస్తూ, కాలతేపం చేయడానికి ప్రారంభించింది

పాపం! జహంగీరు మృదయంలోనో? అనాటి కానాటికీ, ఆమెమీది వ్యామోహం పెరిగిపోసాగింది దినదినానికి మేనాదన్న తృణీకారం కూడా అదే అంతస్థులో ఉండిపోయింది

అన్ని విధాలా ప్రయత్నాలు నిర్దులాయకాగా, జహంగీరు కుదకు జాతేఖా పోదాలమీది తన శిరస్సు పెట్టి యా విధంగా ప్రార్థించివాడు "నీవు మేనాదన్న సాకు ఛాయవనే సంగతి తెలుసుకున్నాను అక్కర్లకి మేమింటంటే?—ఛాయేవా ఒక్కొక్కసారి మనిషిని వదలి దూరమాకుంది, కాని, నీవో? అవిడ నెవ్వడూ విడిచిపెట్టవు. నేడు భారతపాత్రాట్లు నీ పాదాలు పట్టుకున్నాడు; మేనాదన్న సాకు విభాకట్టించే భారం నీవు వహించాలి కుమారి—"

అనాటివఱకూ జాతేఖా మనసులో, మేనాదన్న సాను విధవగానే ఉంచి తిమాహా చూడవలెనే భావం ఉండేది. కాని, యిప్పుడో? భారత చక్రవర్తి తన పాదాలపై అది ప్రేమభిక్ష పెట్టించమని ప్రార్థిస్తున్నాడు. ఆమె మృదయం కరిగిపోయింది. కంటకే సాధ్యమైన సహాయం పెట్టడానికి జాతేఖా చక్రవర్తికి వాగ్దాత మిచ్చింది.

ఇంతవఱకు జహంగీరునుగతులించి మెహరున్నీ సాహసములలో విషం నింపసాగిన జాతెభా, యిప్పుటి నుండి ఆ విషాన్ని విడుదలచేయడానికి ప్రయత్నించింది. స్త్రీవక్తరి మిక్కిలి విచిత్రమైంది కదా! తరితాంతమాద్యధ్యంతో కుమరించి కుమరించి మెహరున్నీ సాహస కనీదీర్చుకోదలచిన జాతెభా—అమె నిప్పుడు భారతసామ్రాజ్యని చేయడానికి ప్రయత్నాలు సాగించింది ఇందుకు జహంగీరుపై గల కృతజ్ఞతయే పాకువలె! తన భర్తను వధించిన పేరాస్థును వధించిన వాడు జహంగీరు కాక నేటివరకు!

అడించినట్లంత అడసాగిన మెహరున్నీ సాను జాతెభాలో కలిగిన యీ మాన్యు మాత్రం అర్థం కాదే దశే చెప్పవలసివస్తుంది. ఏ తత్పరితామంగా చరిత్రలో నూతనాధ్యాయం చెలవేసింది. పేరాస్థు గతించిన నాలుగు సంవత్సరాలా మూడు నెలల వాటి! మెహరున్నీ సా జహంగీరును వివాహ మాడడానికి సమ్మతించింది. మర్యాదలు పేరుతో అమె జహంగీరు సింహాసనంలో పాలుపంచుకుంది

చరిత్రలోనూడా విశదీకరించబడిన సంగతే కదా!—క్రమంగా మర్యాదలు చేతుల్లో జహంగీరు కీలుబొమ్మగా మారివాడు మర్యాదలు సామ్రాజ్య చక్రాన్ని వ్యర్థంగా త్రిప్పుసాగింది అందులో ముప్పాతిక మువ్వసం జాతెభాసామర్థ్యమేమో! మర్యాదలు కవతికాలంలోనే మార్గచూపు విరుదు సార్థకమైపోయింది

3

జహంగీరు పుత్రులు నలుగురూ,—ఖుస్రూ, ఫర్వీజ్, ఖుర్రం, షహరార్ తో నలుగురూ సామ్రాజ్య పేరుతో ఉజ్జాతయాగవాళ్ళే అందఱిలో ఖుర్రం, పసురుదూ, బిరుదూ అని పేరొంది వాడు ఖుర్రం తల్లి రాజపుత్ర స్త్రీ. కావట్టి యితనినే సింహాసన మెక్కించడానికి రాజపుత్రులందుకున్నారే వారు.

ఖుస్రూ బుద్ధి తీవ్రమయిందికాదు జహంగీరుకు గానీ, మార్గచూపుగానీ, అతడంటే అ యిష్టం పై పెచ్చునచోట మెత్తయారేరు ఏనా, సామ్రాజ్యభిరామతో అతడు తన భాగానికి ప్రయత్నించి, కారాగారంలో నింపబడినాడు. మార్గచూపు మాట మాత్రంతో అతన్ని కడలేర్చు కలిగింది కూడా మహాచక్రా మొదలైన యుఖ్యులంతా మార్గచూపు పన్నిన మద్యంత్రాల తప్పించుకొని ఖుర్రము నాక్రయించి వారు.

షహరార్ అనే కడలేటి యువరాజును ధ్వంసం చేసి, మెహరున్నీ సా తనకు పేరాస్థువల్ల కలిగిన

కుమార్తెనిచ్చి వివాహంచేసింది. ఏ విధంచేతనైనా అల్లుళ్ళే సామ్రాజ్యవిక మెక్కించడానికి జరిగే ప్రయత్నాల్లో విజాతారాలు విసర్జించింది. తన యుద్ధలయిష్ట సామ్రాజ్యకావడానికి, కోటిదళతలకు మెక్కింది.

ఇటువంటి సమయంలో జాతెభా కంకణం తొల్పింది కదా, తన దుర్విధికంతా మూలకారకు దైన పేరాస్థు తమాజ నా పాతకాని! దిగద్రాక్కు తో నని ఆ మె సా సామ్రాజ్యభికారిణి కాకుండా ఉండడానికే కార్యమైనా చేస్తానని ప్రతిజ్ఞ చేసుకుందికూడా

షహరార్ మార్గంలో యింత రెండుకంట కాలుండిపోయినా యి. ఖుర్రము తగిన బలాన్ని చేకూర్చుకుంటూ జహంగీరునూ, మార్గచూపుమాలొంగ దీయడానికి సమయం నిరీక్షిస్తున్నాడు రెండో వాడు ఫర్వీజ్—అంటే జహంగీరు స్వయంగా తన తదనంతరం సింహాసనాన్ని సమర్పింప దలచుకొన్న ప్రియపుత్రుడు. అతడు మద్య పానంలో నిమగ్నుడౌతూ, నాట్యాగాతాలకు ప్రాణాలర్పిస్తూ, రసికచక్రవర్తిగా ప్రసిద్ధుడైనాడు అతని దౌర్బల్యం కూడా అందఱునూ తలపిపోయింది

జహంగీరు వయసు పూర్వేకాదీ, యువ రాజుల ప్రయత్నాలూ, సహజావా మద్యంత్రాలూ పెచ్చుపెట్టివాయి. మార్గచూపు మతకులో భేదో పాయంతల ఫర్వీజునూ—ఖుర్రాని! యుద్ధాలు కల్పించి, యిష్టమనూ క్రుంగదీయవలెననే కోరిక కలిగింది. జహంగీరుందుకు విముఖుడైనాడు తాను తలించి ఉండగానే యింట్లో రక్తపాతం కలగడాన్ని మాడదలచుకోలేదు

ఈ పరిస్థితుల్లోనే జాతెభా సైతం షహరార్ ను సింహాసన మెక్కినీయరాదని నిశ్చయించుకుంది

4

సాకాత్తుగా ఒకనాడొకస్త్రీ వచ్చి, జాతెభా కోక పత్రాన్ని సమర్పించింది అందిట్లు వ్రాయబడింది—

“ప్రియజననీ,

నీ ప్రియపుత్రుల లారీ—బ్రదికే ఉన్నాను తాతగారు నా కోసం కగరా లెక్కో తిరిగి తిరిగి చాలా యిబ్బందుల పాలైనాదు నన్ను నీ దగ్గఱకు పంపడానికి విరాళించేవాడు. నీవు యసల్యానుల యింట ప్రతేకించి భర్తృభర్తృన కావని చెబుతుంటే వారు. సహాగయనం చేయకపోవడం నీ పోషకుని కూడా అంటూంటే వారు.

“ఇప్పుడు తాతగారు స్వర్గవాసులైనారు. ముసల్యారు యింట్లో ఉన్నప్పటికీ నీవు హిందూ స్త్రీలనే ప్రణమించేవారు. నీ శూద్రులు మున్నటికి ముసల్యారు మరొకరిని కోరదని ఘంటాపథంగా చాటేవారు.

“మరణకాలంలో తాతగారు నన్నొక హిందూ గృహంలో ఉంచినారు. అమ్మా! నీ నివృత్తు ఫలై పూరు సిక్రీలో నివసిస్తున్నాను. ఎప్పుడైతే వచ్చి నన్ను చూచిపోతూ? నీ ప్రేమవల్ల సర్వదుఃఖాలూ ముడిచిపోగలనని భావిస్తాను. ఎప్పుడు రాగలవు?

నీ కుమార్తె,
లాబీ—

జారేఖా, సాంతమారేఖ పడింది, ఆ వచ్చిన కాంతిలో, నిజంగా నా లాబీ బ్రతికేఉందా?”— అని అడిగింది.

ఆ గంతుకురాలు సంజ్ఞాపూర్వకంగా, “ఔ” నని జవా విచ్చింది మాకు బ్రతికే ఉందనే సంతోషంలో జారేఖా పక్షకురాలయింది తా నేమి చేస్తున్నదీ ముడిచిపోయింది

“ఇప్పుడే మరికాదు చెప్పి నాలాబీని పిలిపించుకుంటాను”—అని దిగ్గజంగా పలికింది .

ఆగంతుకీ—“నీకేమైనా మతి క్రమకలిగిందా? నీ మాకుని కాక్రీయ విచ్చిన వ్యక్తి మరికాదు బద్ధ క్రతువుకుమా!—అంతేకాక, ఆమె నిక్కడకు పిలిపించుకోడం మంచిదికాదా?”—అనింది

“ఎవరైనా కానీ! నా లాబీని పిలిపించుకోగలను రక్తపాతమేలే కానీ జంకను మరికాదు నే నెంతో నేకచేసేవాను ఆమె నా విడ్డకోసం ఎంతైనా సహాయపడుతుంది అవసరమైతే భావా నా వెంట పంపుతుంది చక్రవర్తిని భావా నెదిర్చి బ్రతుకగలవా డెవడు?”—అని జారేఖా తొందర పడింది.

వెంటనే ఆగంతుకీ యిటూ అటూ చూచి, యింకోరేఖ జారేఖా కిచ్చింది “దీన్ని మాదా పడింది, నీ యిష్టప్రకారం సంచరించు!”— అనింది ఆ రేఖ యాదిధంగా తిథింపబడింది.

“పోదనీ!

షేరాఫ్తును నీకు చేసిన దురాగతమంతా నాకు తెలుసు. ఆ కార్యమంత మార్గచోను ప్రసన్నురాలు కావడానికేనని మాదా నాకు విదితమే. నీ మాకు గారు చనిపోతూపోతూ నీ కుమార్తెను నా అధీనంలో ఉంచినారు. ఈ అవాధికారిక యెన్నెన్ని కష్టాలు

వడిందో, యొక్క డెక్కడ తలవాచుకుంటో తెలిస్తే మనుష్యశూద్రులంతా తిహతకాలాది తీరుతుంది. నీభర్త విల్లోక్షికవా? అటువంటి భర్త అవ్యాధింగా భావ్య చేయబడినాడు. కావటి జనని రక్త మెప్పుడూ కనీ తీర్చుకోదానికీ ప్రయత్నించి తీరుతుంది షేరాఫ్తును మరణించినాడు. నిజమే కాని, ఈ భావ్యకంతా కారకురాలైన మరికా జీవించే ఉంది. ఆమె మీద కనీతీర్చుకోవలసిన బాధ్యత నీకులేదా? నీ భర్త వని త్రాత్యకు నీవు కాంతి చేతుర్చితూ? అన్నివిధాలా యీ ఉద్యమంలో నీకు సహాయపడిదానికీ సిద్ధంగా ఉన్నాను

నీ పోదనాడు,
భీమసేనుడు—

జారేఖా దదువుకోగానే జారేఖా హృదయంలో నిద్రాణమైఉన్న కోధాగ్ని—ప్రతీకారకాంక్ష— ప్రజ్వలించింది వెంటనే అదే, సందేశనాదు రారితో—“నీ పేరమి? నీవు నన్ను పోదనదైన భీమసేనుని దగ్గటకు గొంపోగలవా?”—అని ఆక్రంతో ప్రశ్నించింది.

“నేను భీమసేనణీ గుప్తచారిణిని—అంబర బాయి—అంటారు నన్ను అనుసరించే పక్షంలో నీ కుమార్తెనూ, పోదననీ చూడగలుగుతావు”— అంటూ ఆగంతుకీ జవా విచ్చింది.

“ఇప్పుడే వస్తూ ఇక్కడేఉండు!”— అని జారేఖావెంటనే మార్గచోను దగ్గటకువెళ్ళి, “కొన్నాకునాకు నెలవిప్పించవలెనని ప్రార్థన ఫలైపూరు సిక్రీలోని ఒకానొక పీరుకు మొక్కుబడి చెల్లించిపోతున్నాను అనుగ్రహించతూ?” అని నేడుకుంది మార్గచోను నెలవియ్యదానికీ అంగీ కరిస్తూ—“తిగినంత పిచ్చుందినిగూడా పంపుతాను నిర్భరా!”—అంది

జారేఖా అండుకు—“వడ్డు, వడ్డు; పీరుదగ్గటకు భీమసేనలెపోవలెనని గదా పెద్దలంటారు? నేనుకారి నడకను పెళ్ళిదలచుకున్నా,” నంటూ సమర్థించింది.

“నుంచిది; నిర్భర,”మృది మార్గచోను ఆన తిచ్చింది ఆనాడే అంబరబాయితో కలిసి జారేఖా ఫలైపూరు సిక్రీ ప్రయాణమైంది

తల్లి మాకుండ సమాజేకముక మహాద్భుతమైన ఘట్టం. వారిద్దరూ పరస్పరభావంబంధంలో పరవశులై ఉండిపోయినారు. కన్నీటి కాల్యలతో శివలయిడి నీకాయ. హృదయస్పందినాలు తీవ్రమైనాయి. కొంతసేపటికేగాని జారేఖా తనమాకుని సొందర్యం చూచుకోని మరణిపోవడం జరుగలేదు. ముగలాయా స్వామూట్టు అంతా పురంలో ఉండి తానెంతో ముడి

“లక్ష్మీ టాయ్‌లెట్ సబ్బు

నా చర్మమును మెత్తగాను, మృదువు
గాను, శుభ్రముగాను ఉంచును”

“ఎమ్.వి.రాజుషో”
చెప్పబడింది

మనోహరమైన సువాసనతో
గూడిన ఈ తెల్లటి కుళ్ల
సబ్బుతో మీ చర్మమును
వివోహరముగా నూచుకొనండి!

సినిమా కారలకు సౌందర్యమునిచ్చు సబ్బు

డా. రామకృష్ణ

హిందుస్తాన్ కో-ఆపరేటివ్

ఇన్ స్యూరన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్.

(హాల్డర్స్ లిమిటెడ్)

సమృద్ధి కనుగొనుటకు, స్వేచ్ఛాపూర్వకమైన లావాదేవీలకు చేరొందిన కంపెనీ. గత 45 సం॥ ల ప్రజా

సేవలో సొసైటీ సంపాదించిన గొప్ప ప్రజాదరణకు యీ అంకెలే ప్రబల తార్కాణము.

1951 లో పూర్తి చేసిన

వ్యాపారం— రు. 16,00,00,000

1950 లో అమలులో వున్న

మొత్తం భీమా రు. 73,16,00,000

ఆంధ్ర జిల్లాలలో సొసైటీ యేజింట్లుగా నియోజకవర్గాల వరుసగా గౌరవముగలవారు విజయవాడలోని సొసైటీ బ్రాంచి ఆఫీసుకు వ్రాయగోరెదము.

హిందుస్తాన్ బిల్డింగ్సు, *

ఐ. కె. రాయ్, బ్రాంచి మేనేజరు

పో. కా. నెం 12, బకింగ్ హౌస్ పేట రోడ్డు,

విజయవాడ

ఆర్థిక సాయన సౌల
మూల్యాల, కృష్ణ

స్థాపితము 1925.

ప్రశస్తత యుర్వేద పద్ధతులకు
నిలయుము. ఏమందుకావల
సినను మాకు వ్రాయుడు.
నమ్మకమైనవి లభింపగలవు

ఆయుర్వేద భాషణ

వేటూరి శుకరకాన్తి,

ఎ. ఎం. ఏ. సి.

Consulting Physician

ప్రాణ సుధ

★

క్షీణించిన వీర్యశక్తిని పెంపొందించును. నరములకు పటుశ్వమును, కండ పుష్టి నిచ్చును.

మెదడుతోపని చేయువారికి అత్యుత్తము. పక్షపాతమునకు అమోఘమయిన ఔషధము.

శ్రీరబల (101 సార్లు ఆవర్తనము)

అయివీరము

వాడిచూడుడు, తృప్తి చెందుడు.

★

మలబార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు

నెం. 107-108, బ్రాహ్మ, మహారాష్ట్ర.

హిందూస్త్రీల సౌందర్యాన్ని కనులపండువుగా తల
కించింది కాని, లాభి అంచాని కష్టయా పాటి
రారు. జగద్విఖ్యాత సౌందర్యవతి మార్గహామదా
లాభి కాలిగోటి సరిమాగదేమా ననిసిందింది
చారాత్మకా ఆమె తన కుమార్తెను, “అమ్మయ్యా! నీ
వివాహమయిందా? కాలేదా? చెప్పు!” అని
అడిగింది

లాభి తలవంచుకొని తీరకుంది

అంబరబాయి వెంటనే, “ఈమె వివాహమిప్పు
డొక విషయ సమస్యగా పరిణమించింది హిందూ
విలువలకు యీమెను తరించడానికి సాహసించడం
తేను ఇంతలో కాలేదా? స్వర్గములైనా ఇంక
నీకు యీభారం తహించవలసి ఉంటుంది—” అని
కవరించింది

సర్వసుందరి విస్ఫూరిత లోచన యుగళి సజల
మయింది అంతలో ఏకాగ్రురించిపై ఆమెలో
అవదం తాండవించింది “నాదయితే భినుకేమ
డక్కడ?”—అని ఆమె ప్రశ్నించింది

అంబరబాయి భినుకేమని పిలుచుకొని వచ్చింది
సర్వసుందరి అతని చేతికి రమ్మ కట్టింది ఓమనీమగు—
“పోదీ! నీకోసం నే నుంలేనా త్యాగానికి సిద్ధంగా
ఉన్నా” నంటూ ప్రతిజ్ఞ చేసివాడు

“అమ్మా! నేను నీ కంత్ కృతజ్ఞురాలను
కన్యకావ్యంతులం లా నా నీ యుం నేను తీర్చుకో
లేను నాకుమార్తె క్రూరమిచ్చి నీవు నన్ను
దానిని చేకూరుస్తావు—” అనింది ఆమె

“నెలలో అన్న కష్టమైనా యు: పదిహేనవం
లోకంలోకెదా? నెలలోనిదేమ సంరక్షించడంలో
నేను చేసిన ఉపకార మేమీ లేదు ఇది నాకర్త
వ్యమేమనా! ఏ లోకాన నా నెలలోని జరిగిన అత్యా
చారానికి నేను కనీ తీర్చుకుంటానో, ఆ లోకాననాని
నా ఆత్మకు కాంతి చేకూరదనుకో!”—అని భినుకే
మకు పలికివాడు

“నీవు నీర శ్రేయశక్తి, నేనో, అలలను, వివా
నికి నా హృదయంలో ద్వేషాన్ని రులుమీ నే
ఉంది ఏనాడు నా ప్రాణపదమైన భర్త అత్యా
యంగా హత్యచేయబడినాడో, ఆనాటినుంచి నేటి
కాక నా హృదయంలో కంత్ మనసి లేదు లేదు
వివా, నా కనులవంట అక్రమముమూతం ఎత్వయా
యాచి ఉండరు అంగిల అద్భుతమూ, అత్యంత
విషంగా నేను జీవితాన్ని గడుపుతున్నాను.
దుఃఖాన్ని ప్రకటించినపాస నేను పోతేను ఇప్పు
టికి నా హృదయం ప్రకన్నమయింది. కాబట్టి

కనులు బాష్పపూరిత లయనాయి. లాభి సందర్భం
నన్ను వివశురాలని చేసింది. అమ్మయి వివాహమూ,
హత్యకు ప్రతీకారమూ—ఈ రెండూ జరిగితే గాని
నా హృదయాన్ని కాంచించడమో ప్రతీకారం
కోసమే నే నింకా జిందిచినా ననుకో!—

“కనుల జీవిత మర్మమిదో?

కననివారికి నేనె చాటును!

అంతరంగ రహస్య మొక్కటి;

నింతనాజక నిజయ మొక్కటి—

“వివచ్చిటి!—అమ్మా!—ఏ విధంగా నీర్వు
కోగలనో తోచటంలేదు మార్గదర్శిని కావు!—”
అని సర్వసుందరి తన హృదయం విప్పి భినుకేమడి
యెదుట పెట్టింది

“అమ్మయ్యా! నీకు తెలిసే ఉంటుంది, మార్గ
హామ తన కుమార్తెను నింహాసన మెక్కించడాని
కనేక విధాల ప్రయత్నాలు పాగిస్తుందని—ఆమె
యిష్టాన్ని వ్యర్థం చేయడమే మన కర్తవ్యంగా
భావించు. ఇందుకోసం నీవు, నేను, యువరాజైన
ఖుర్రమపక్షంలో చేరకతప్పదు. ఖుర్రమే నింహాస
నాధాధుడైతే మార్గహామ వి:పిస్తూ చాకలేక జీవించ
కపోదని దృఢంగా నమ్ము! అంతకంటే కాకలసిం
తేమి?”—అని భినుకేమకు బోధించినాడు

“నావంటి అబలవల్ల కాగల సహాయమేనా
విముంటుందో తెలిపినావు కావు,” అని సర్వ
సుందరి ప్రార్థనకంగా మందింది.

“నీవల్ల నే కార్య పాఫల్యం కాగలదంటూ
నేను విశ్వసిస్తున్నాను

“ఏవిధంగా?”—

“మార్గహామ మిక్కిలి వశురురాలని వినిపిడి.
నీవందులోనూ ఆమెకు తీసిపోతనిమాదా నా
నమ్మకం. ఆమెమీదనీవు కనీతీర్చుకోదానికి సిద్ధంగా
ఉన్నావుగా?”

“విజమే; ఐతే?”—

“అమూతం చాలు!—ఇంతవఱకుచక్రవర్తిని
రహస్యాల మాకు తెలుపగల గూఢ చారిణి లేదే,
అని ఖుర్రం విచారిస్తున్నాడు అక్కడ జరిగే రహ
స్యాలన్నీ నీవు అంబరబాయివ్యాధా మాకు తెలు
పుకొకస్తే, అన్ని విధాల సహాయదీన చాన
నాకావు”

“కుటికాకు బహుమానం?”—

“ఏమియునుకానో, అడుగు!”—

“అన్నదైవ నీకు నేనే బులుదడి ఉన్నాను. కాబట్టి, మహాబావా ఖుర్రం యీవరప్రవాసానికి పూనుకోవారి”

“మహాబావా ఖుర్రం నీకు యక్కడకు రాగలను అతనిచేతనే వాగ్దానం చేయిస్తాను”

మఱువాడు ఖుర్రంరానేవచ్చినాడు. రాగానే సర్వకుందరి దర్శనానికి వచ్చి, నమస్కరించివాడు ఆమె అడిగింది

“మహాబావా ఖుర్రం! నీకు మీకు సహాయ పడితే నాకు మీరిచ్చే బహుమానం?—

ఖుర్రము వివక్షించి, “అమ్మా! తాను నుకు సుతాలో, అదిగండి! తలతో చేస్తాను,” అంటూ మాట యిచ్చినాడు

“ఖడ్గ హస్తాలై ప్రమాణంచేయండి!—

ఖుర్రము అదేవిధంగా ప్రమాణంచేసిగాడు

మఱువాడే సర్వకుందరి తన తమాశాతమవదలి ధీమా బయలుదేరిపోతూ, “అమ్మా! కోడలి సంతక గలో నాగరూపుడైనా ఉండు! నాకు పెండ్లా?!” అనింది

“పోడరి! విశ్చింతగా వెళ్ళిరా! ఇక్కడి జ్యోతిష్కుల వచన ప్రభావంవల్ల నాకోడలు భారతవర్ష సామ్రాజ్య కావోతుంది” నమ్ముతాను సరేనా?” అని భీమసేనుడు నవ్వివాడు

5

కొన్నాకీదప అంబరకాయ, మహాబావాచి భీమసేనున కొక ఉత్తరం తెచ్చింది.

“అమ్మా,

రహస్యాతి రహస్యమైన మీ పన్నాగమంతా మార్గహానుకు తెలిసిపోయింది. మహాబావా ఫర్వే, సామ్రాజ్య సేవలో వెంటనే బయలుదేలి మీ మీదికి రావోతున్నాడనే సంగతి నాకు తెలియ వచ్చింది మొదట మమ్ములను మోసగించే నిమిత్తం కొద్దిసేమంత్రమే వచ్చి యుద్ధాని కావ్యవిస్తుంది. మీరు పోరాతే సమయంలో, పాశాత్రుగా మతోక పెద్దసేన ఖుర్రమును ముట్టడించి హతమార్చడానికి సిద్ధపాతుంది. ఖుర్రం శిరస్సుకు మార్గహాను కట్టిన బయట రెండులక్షల మొహరీలు మాత్రమే. ఈ సేన లేవీ రాకముందు, నీ దగ్గల కొక దూతవస్తాడు. అతడు నిన్ను మోసపుచ్చి, అరణ్యంలోకి తీసుకోవోవడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. అక్కడ నిన్ను హతమార్చడానికి పన్నాగం పన్నబడింది.

ఫర్వే, నాట్యగానాలంటే ప్రాణా రిస్తాడు కాబట్టి, యుద్ధప్రయత్నానికిముందే అతని నే నాట్యకళై చేతనో హతమార్చిందడానికి సన్నాహపడు! నా ప్రతిమాటా జ్ఞాపక ముంచుకో! ఏమాత్రం ఏమరిసా సరే, అనుకున్న కార్యం విష మించితీరుకుంది నుమా!

లాభిని కలుసుకోడానికి హృదయం తక్కి న్నూంది. ఐతే, యీ సమయంలో మహాబావా వదలడం మంచిది కాదు

నీ పోడరి,

—సర్వకుందరి”

నాటు చదువుకుంటూనే భీమసేనుడు, మహా బావా ఖుర్రములకు సమస్తమూ తెలిసి, తిగిన మాచన రిచ్చినాడు

అదే సమయాని కొక దూత కోజాకుంటూ, రొప్పకుంటూ రానేవచ్చినాడు ఆ దూత భీమసేను నితో, “మహాబావా ఖుర్రం, అరణ్యంలో పులులను వేటాడుతూ, కూలిపడిపోయినాడు తమ రాక అగ త్యకుని భావిస్తున్నాడు—” అన్నాడు

తక్షణం భీమసేను నా దూతను పట్టి బంధించి మని అనుచరుల నాజ్ఞాపించినాడు అనంతరం తిగిన సిబ్బందితో అరణ్యానికి వెళ్ళి చూచినాడు అక్కడ ఖుర్రం పక్షాలేను సరికదా? నలుగురు సిపాయీలు తన్ను చంపడానికి సిద్ధంగా ఎదురు మాస్తున్నారని ఆ నలుగురూ వెంటనే సప్రమాణంగా పోలిపెట్ట బడ్డారు.

అంబరకాయ నాట్యకళై వేషంతో బయలుదేలి మహాబావా ఫర్వేనాలో చేరినయింది. నాట్య గానాలకు అనుమతించమని ప్రార్థించింది.

ఫర్వేనా వెంటనే అంగీకరించివాడు అంబర కాయ నాట్యగానాలో అతనికి, ముక్తైక్కింది, సిపాయీలను మోసగించి, మంచి అతపరం చూచు కొని, కటారికి క్రతువును బలియిచ్చింది అందలూ కండ్లు తెరిచేలోపల తప్పించుకొని పారిపోయింది నాదా

ఫర్వేనా మరణంతో మార్గహాను—జహంగీరుల పన్నాగమంతా మోసం మొత్తంది

సర్వకుందరికి ధన్యవాదా లర్పిస్తూ ఖుర్రం స్వయంగా ఒక రేఖ వ్రాసినాడు.

ఫర్వేనానుకుంటే జహంగీరు దుఃఖసముద్రంలో మునిగిపోయాడనాడు. మార్గహాను దుఃఖంలో ప్రపన్నత నాదా తొంపిపోయాడని ఒక కంటకం తొలగినా

తొంగిపట్టకదా!—అనుకుంది. ఇంక ఖుర్ర ముక్కలే మిగిలినాడు!—కాని, . . . కాని. . .

జహంగీరు దీర్ఘాలోచనలో పడినాడు. తమ రహస్యములకు భీమసేనాదులకు వివిధంగా తెలిసిందా? మహిళలలో ఖుర్రం పక్షపాద గూఢచారులకు రహస్యం కనిపెట్టమని అతడు చాటించినాడు.

రెండే రోజుల్లో ఖుర్రం ప్రాసవ భవ్యవాదాల తేలి, చక్రవర్తి సన్నిధానంలో ఉంచబడింది ఖుర్రం మాప్రాక్షరాలు సుర్తించిన తర్వాత చక్రవర్తి ఆ తేలిక నూర్తచోడుకు పంపి ఉరకున్నాడు. నూర్తచోడు ఆ పత్రాన్ని చదివి అగ్ని శకుంతలా మండిపడింది. కాలేఖాను వెంటనే తన గదిలోకి రప్పించింది.

కాలేఖా నూర్తచోడు ముఖావలోకనంలోనే, ఏదో విషమించి ఉంటుందని గ్రహింపగలిగింది నూర్తచోడు పండ్లు పటపట గీటుతూ, “ఏమే, విష వాగమా!—ఇంతకంటా నీ విషం దిగలేదా?—” అని గర్జించింది.

కాలేఖా భయంతో గడగడలాడుతూ, “ఈ సేవకురారి తప్పేమిటయ్యా? మరీకా సాహెబా! ఇంతటి దురాగ్రహ మెందుకోసమా?” అంటూ సవాలు చేసింది.

“నిన్ను నమ్మి నా రహస్యాలన్నీ నీతో ఆలోచించడమిందుకే నమకున్నావా? నీవు నా మీదనే కత్తికట్టడానికి పూనుకున్న సంగతి మాస్తే—ఆత్మరక్షంగా ఉంది”— అని అంగలార్చింది నూర్తచోడు.

కాలేఖా ఆమె పాదాలు కండ్ల కడుకుంటూ, “ఎవరు నామీద చాడీలు చెప్పి, మరీకా అనుగ్రహానికి దూరకురారిని చేయదలచినారో?” అనింది.

“నీవు సహచారిణి యాపంతో ఉన్నకాల సర్వానిది”

“వాడోషం?”

“మహిళలలోనివారై క్రతువులకు తెలిసి పోయింది మీకు వాదా ఫర్వలాకు మార్గిచేయించి వాళ్ళు, ఖుర్రమును బ్రదికించినావు. నా మాప్రాక్షరాలి! అడుగోడవై వాళ్ళు ఇందుకు కీడుచూడాలికు తెలిసి ఉందిగా?”

“తప్పవూరమయిందే అపరాధి! మరణదండన తప్పదుగా? కాని, నా యాతనకుండా నీసేవలో భారపోసినాడు క్షుద్రాపక్షంలో ఋజువు లేని దోషాని! నన్ను బలిచేయిస్తావా?”

“ఋజువు కోరుకున్నావా? ఇదుగో! చూడ, మంటూ ఆతేలిక ముఖావనిరిగొట్టింది, నూర్తచోడు.

కాలేఖా ఆపత్రాన్ని చదువుకుంది ఆమె. తంతు అహంతం మాటపోసాగింది ముఖంలో తెత్తురు చుక్కలేదు బాగా ధైర్యం తెచ్చుకుంటూ, “ఈతేలి క్రతువుల తన్నాగం. అంతమాత్రం కనుక్కోలేదా? మరీకా సాహెబా!—” అంటూ ప్రారంభించింది.

“ఈ నేను పసిబిడ్డ నమకున్నావటే? నోరు మాట్లాడితే నోసలు పెట్టిరిస్తాంది. వాగ్రత్త! నీవు మృత్యువుమాత్రం తప్పదు కాని, యివ్వాళ్ళు నీవు చేసిన సేవకు బహుమానంగా—ఏదైనా నీ అంతిమ వాంఛ తీర్చడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాను. అదుకు!”— అనింది నూర్తచోడు గర్జిస్తూ.

“ఈసేవకురాలు మరణానికి ఛితిల్లదు మరీకా అనుగ్రహం తప్పిసతర్వాత బ్రదికిమాత్రం నేను సాధించేదేమిటి? ఫరేఖాదు సిక్కిలో నా ప్రాణసఖి అంబరకాయాఉంది వాళవాన్ని ఆమెదగ్గఱచేర్చడానికి అనుమతించండి! హిందూసర్వాన్ని అనుసరించి నేను దహనమై పోవడానికి వాంఛిస్తాను. కాబట్టి బ్రాహ్మణులే వాళవాన్ని మూడుకోపాయ్య యేర్పాట్లుచేయించండి! ఇదుగో! నేనే స్వయంగా విషంతోగి మరణిస్తున్నా, నంటూ కాలేఖా ఒక విధమైన పాడివిస్తోతో నేనుకొని నీకుత్రాగింది. అరగంటసేపటిలో ఆమె స్పృహ తప్పి క్రిందబడి పోయింది.

నూర్తచోడు ఆజ్ఞానుసారం సర్వకుందరి దేహం బ్రాహ్మణుల స్వాధీనంచేయబడి, ఫరేఖాదు సిక్కిలోని అంబరకాయా! చేర్చబడింది. అక్కడహిందూ ధర్మప్రకారం దహనంస్కారాలు జరిపింపవలసిందని సందేశంబూడా పంప బడింది.

6

ఇతిహాసాల్లో రిభింపబడ్డ రీతిగా మహాబళ్ళాను జహంగీరును పట్టుకొని, బలవంతంగా సామ్రాజ్యాధి కారం ఖుర్రంపరం చేయబడ్డట్లు వ్రాయించుకోవడమూ నూర్తచోడు భర్తకు మళ్ళీ విగీనించుకొని, మహారాష్ట్ర కోసం కడపటిపారి ప్రయత్నించడమూ జరిగినాయి. ఈ సమయాల్లో జహంగీరు విశేషంగా మదిరాసానం చేసేవాడనీ, అతని ఆరోగ్యమంతకంతకూ క్షీణమౌతూ పోసాగిందనీ, దరితరే తెలుపుకున్నాయి. ప్రజలు మాదా చిరకాలం జహంగీరు బ్రదుక పోడినే సంగతి తెలుసుకున్నాయ. గాలిమార్పడానికి కృత్రిమశ్వాసాగం విక్రయించబడి, అంత తయారయ్యే సమయంలో నూర్తచోడు వివిధంగా రిభింప బడిన పత్రముకటి అందింది.

శి. సాహెబ మృదయా,

నీకు నాకు సంబంధ వివాహానికి తగి
పోయింది. నీవు నీ సౌందర్యగర్వంలో నిర్లక్ష్యుడై
నా భర్తను చూడలేదు, నన్ను దాటిగా రేచి
నావు. నా యాతన భోగా లన్నిటిని నాకేసం చేసి
నావు. తల్లి! విడ్డా విడ్డుతున్నా నీకుండా నేనుపడి
నావు నన్ను కనాకష్టంగా పోషిస్తూ రోడ్డు
యక్కతో సందడించడమే మహాపాపంగా
భావించినావు అధికారం మానగలేనదనే పొగ
రుతో, యిష్టానుసారం చలాయించ సాగినావు
ఇంతలా నే నోద్యుకున్నాను ఎందుకో తెలుసా?
నీమీద కనీసమైనా ఒకటే నా యాతనాన్ని
సర్వవాళిసం చేసిందో, ఆ పాతకురాలి కృత్యాన్ని
నైపునా నాకేసందేయక నేను విడదగలనా?
అందుకై మహాలలో నిష్క్రమింపించి, రాజదాని!
తోడ్పడసాగినాను ఆ మంటలో నీ విప్సడు దహిం
చుకోపోతున్నావుగా? నీవు నన్ను పరాధినిగా నిర్ణ
యించి మరణ దండన విధించినావు మూర్ఖురాలా!
నేను విషపానం చెయ్యలేదు పండ్లెండు గంటల
నేవుమాత్రమే స్పృహలేకుండా చేయగలకొవడాన్ని
నీవించి, నీ లంఠాన్ని తప్పించుకున్నాను నే నుద
హనం కాలేదు ఇక్కడి నా గంధువులు నన్ను
రక్షించినారు స్పృహవచ్చి కండ్లు తెరిచేసేసే
నేను సరిగ్గా నా సహోదరుడైన కేమసేషని ను
తుంటూ ఉన్నాను

కీరాతకురాలా! నీమీద పగ పాదించడానికి
నే నిన్నాళ్ళకుంచి తీవ్రపరిగిరినాను ఇప్పుడు
నిన్ను నే నడుగుతున్నాను ఏమిటి నీకు కిక్కి? నీవు
మరణమే కోరినా, నేను కాదంటాను నిన్ను నడి
వంగా కార్చి కార్చి నేను కనులారా చూడదలచు
కున్నాను. అప్పటికే గాని నా హృదయం కాంతిం
చదు.

ఇంకో మంటమాత్రం విడ! మనానాదాఖురం
నా సహాయమర్పించి, నే నడిగిన లహమానాన్ని నా
కెత్తడానికి ప్రయత్నం చేసినాను అతనికి సహాయ
పడేందులో నేను నీవల్ల యేమీ కోరలేదు అతని అభి
ప్రాయమే తెలుసా? నా మాతుర్ని మరీకా చేయ
డమే నే నందుకు సమ్మతించి, నా ముద్దులకుమార్తె

వతని కిచ్చి వివాహం చేసినాను ఆమె 'మంతా
మహాల' పేరుతో సామ్రాజ్యవీరాన్ని అలంకరి
స్తుంది అప్పుడు నీ మాకులో? అంధకార మందిరాల్లో
విడిగా కైదు చేయబడుతుంది నీ అల్లుడు సహా
కైదులో ఉండి, నీ తీవాని! ఏడుస్తూ కాలం గడుపు
తాడు, నీవు తీవ్రపడింది యీ దృశ్యాలన్నీ
మామూ విచారపడగలవు. జహంగీరు ఆయువు తీరి
వచ్చేగా? ఈ కలాపమంతా జరగడాని కెంతో
కాలం పట్టదు

భావిభారత సామ్రాజ్య మాత,
—సర్వకుందరి—

కాశ్మీరు యాత్రానంతరం జహంగీరు వ్యాధి
పీడితుడై మరణించడం చరిత్రప్రసిద్ధమే మార్గహాను
ఆ కంఠి పొక్కవీయకుండా అతని కీరీరాన్ని
విడుదలచేసి ఉంచి, ఊరేగింపుతో కొనివచ్చింది
కాని, సత్యం దానుకుందా? మహాబత్తాను ఖుర్ర
మును పిలిపించి, నంటనే సింహాసనం పెట్టించి
నాడు సామ్రాజ్యాధిపతిగల మొగలు ముటుంగీరు
లందరూ కడలేర్పబడినారు మహారాజూ, మార్గ
హాను తుదకు జయించలేకపోయినారు సర్వకుందరి
ఆజ్ఞానుసారం మహారాజు అంశులై బందిఖానాలో
ఉంచబడినాడు అతని నీటి పోత గదిలో బంధించ
బడింది మార్గహాను మనాలలోనే నిర్బంధితురాల
యింది అనుకున్నట్టుగానే లారీ, సామ్రాజ్య
పదాన్ని అందగలిగింది

సర్వకుందరి కడపటిసారి మార్గహానును దర్శించి
సలామతులు నిలుచుంది "ఏమే, బ్రాహ్మీ! ఇదంతా
చూడడానికి గదా నీవు తీవ్రపడింది? ఇప్పటికీ నీ
కన్నీరు దూచి నా హృదయం కాంతి విహీనుంది
రూపగర్వంతో నీవు చేసుకున్నదాని ఫలితమంతా
అనుభవించు! ఛీ! నీ ముఖం యాస్తేనే పాపం లభి
స్తుంది"—

మార్గహాను తలవంచుకుంది కన్నీరుమాత్రం
కాల్యలుగట్ట వారంభించింది తర్వాత సర్వకుందరి
తెవ్వరూ చూడలేదు ఆమె విర్యాకోటునల్లి, తనభర్త
కేరార్గక చేతి కదింపబడవోటనే చితి పేర్చిండు
కాని, భస్మమైపోయింది.

ఉదయగిరి నవాబు దానపత్రిక

శ్రీ పొంగూరు మార్కనారాయణ శర్మ

శ్రీ మనుమనీధి మహారాజ పాలితమై, కవి బ్రహ్మ కవిత్వ కలిగియున్న, భక్తశక్తివంత భుజుల రక్షితమై పావర పినాకనీ ప్రవంతజల పూతమైన నెల్లూరు మండలమున ఉదయగిరి దుర్గము చరిత్ర ప్రసిద్ధిగాంచి నది ఇయ్యది నెల్లూరునకు పశ్చిమోత్తర దిక్పాగమున విబదియై కరుణ లోపున నున్నది ఈ దుర్గము పర్యతా గ్రమన శ్రేణుజన దుర్భేద్యముగ నిర్మింప బడినది కొంతకాలము దీనిని గజవకు లాక్రమించి పారిం చిరి శ్రీ క 16 వ శతాబ్దమున శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు ఉత్తర దిగ్విజయమునకై తిమ్మరుసుచే పురికొల్పబడి యుపార సైన్యసమేతుడై ప్రప్రేమమున నీ దుర్గమును ముట్టడించెను దీని ముట్టడి సునూరు పదునెనిమిది నెలలు పొగను శ్రేణువు లెంతకాలమునకు లొంగ నందున రాయలు, కొండ మరుసయ్యయను సేనాని అతి శ్రమంకొర్చి కొండను పగులగొట్టి మార్గ మేర్పఱచి దుర్గమును స్వాధీనము చేసికొనిరి, కొండమరుసయ్యను దుర్గాగ్రంథునిగజేసి రాయలు కొండపట్టి విజయ యాత్రకేగనను విషయము చారిత్రకు లెఱింగినదే రాయలకే సంవత్సరమునకు వైగా ముప్పుతిప్పల చెట్టిన దీ దుర్గముని కేరగ చెప్పవలెనా?

17 వ శతాబ్దారంభమునకే హిందూ ధర్మ సంరక్షకమైన విజయనగర సామ్రాజ్యము ధిన్న ధిన్నము కాగా వారి పాలనలో నుండిన దుర్గములు మహమ్మదీయుల పాలయ్యెను ఉదయగిరికూడ అట్లే నవాబుల పాలనలోనికి వచ్చెను నేడిది ఉదయగిరి తాలూకాగా ఎన్నబడుచున్నది ఈ ప్రాంతమున కంతయు పూర్వము ముల్కనాడను పేరుండినటుల ప్రాచీన పత్రములవలన కేలుచున్నది దీనికి ముల్కనాడను పేరెట్లు వచ్చెనను నది విచారణయ్యెను అంకియ. కానిని చారిత్రకులకే వదిలివేయు చున్నాము ఈ వాటిలోనుండిన బ్రాహ్మణులు ముల్కనాడు (యిదికే కాడు) వారిని ప్రసిద్ధిపందిరి. వీరు క్రతువుగ కడప

మండలమునకు మఱి యితర మండలముల కేగిరి సంగీత లోకమున భక్తలోకమున చిరశ్రీ గాంచిన కాకర్ల త్యాగరాజు తాత గిరి రాజకవి నాయక రాజుల కాలమున తంజావూరున కేగెను. అట్లే అశేక కుటుంబములు మధురాది బాహ్మణార్య మండలముల కేగి వివాసముల నేర్పఱచు కొనిరి నేటికిని వారు ముల్కినాటి వారిమని చెప్పి కొనుచున్నాడు వీరం దలు నూటికి నూరుపాళ్లు అంగ్రులు ఉదయగిరి మండలమున (ముల్కనాటి) నివసించిన విప్రులు విశేషముగ కేదానాస్త్రాది విద్యలలో పరినిష్ఠిత పాండిత్యముగలవారై యుండినందుననే దేశాంతర ములకేగి అచటి ప్రభువుల మెప్పించి భృతని గడించి రను విషయము నిస్సంకేహము.

ముల్ ముల్కు అను పొదుపా పాలనలోనుండి నందున నీ దేశమునకు ముల్కనాడను పేరు వచ్చెనను చున్నాడు ఈ విషయము పూర్వోక్తర విద్యముగ నున్నది రాయలవాటికే యిదటి విప్రులు ఈ పేరుతో బ్రసిద్ధి పొంది యుండినటుల కేలుచు న్నది తత్పూర్వమీ దుర్గమును ముల్ ముల్కు పారిం చెనా? ఆధారములు లేవు. ఈ ముల్ ముల్కు ఎవడు? ఏది యెట్లున్నను అంగ్రేయు లీదుర్గము నాక్రమించుకొని నిది మహమ్మదీయుల పాలనలో నుండినది. వారు మహమ్మదీయుల నోడించి, అచటి రాజ వంశీయులకు భరణమిచ్చి స్వాధీనము గావించి కొనిరి ఇప్పటికీ నాయూర మహమ్మదీయులే అధిక సంఖ్యాకులై యున్నారు.

ఇదట పారించిన నవాబులు హిందువులయొడ వైరము చూచక యచటి పండిత బ్రాహ్మణుల పోషించి కాశాది బాహ్య నేక మది మానవ్యముల నొసరి గిరి. ఉదయగిరికి పశ్చిమమున పొంగూరు అను గ్రామ మున క్రొత్తపూర్త విత్తకర్మ నిర్వహరింపబడుచు యుగాది కర్మ పరతంత్రమై, నిత్యాస్తిజాత్ర

ధూమపదిత్రమై తన్నెక్కిన విప్రులుంబు మొకటి యుండెను. అయ్యది హిందూ సాంప్రదాయము ననుసరించిన సంయుక్త కుటుంబము. అందు కనుమళ్ళ వారు, పేరుభొట్టువారును గలిసియుండిరి ఇందు కనుమళ్ళ ఎల్లు బొట్టు యజుర్వేదము నభ్యసించి, సాహిత్యమునందు ప్రవీణుడై శిష్యబృందమునకు విద్యను నేర్పుచు జీవించెనట అతడు శ్రీ 17 శతాబ్దిలో జుండినవాడు అప్పుడా ప్రాంతమున వర్షములేక పొడిపంటలు కూనయై జనుల జీవనము దుర్భరముగ నుండెను వీరికి నానాటికి జీవనము దుర్భరము కాగా, విద్యయు లేనందున నింట జొన్నసంకటియే శరణ్యుడయ్యెను ఎల్లు బొట్టు భార్య పిలుకయ్య విస్తరిలో జొన్నసంకటిముద్ద వడ్డింప నాతడు తనలేక అట్టే దీనవదనముతో భార్య మును చూచెనట ఆమెయు పంటలే "ఏమి చేయకుందురు పిల్లలు ఏడ్చి ఏడ్చి మ్రొంగలేకున్నార మీరేమో వేదపారాయణం పాఠాలతో కాలం గడుపుకూ యిల్లు నదలకుంటే విద్యుం ఎక్కణ్ణుంచి వస్తాయి, ఏ రాజానో ఆశ్రయించి యింతి వరిమిడి సంపాదించక పోతిరి దాహమైవపుడు బావిలేక పోయేనే అనుకుంటే యెలా? తినండి" అన్నదట అతడున్న పాశముననే లేచిపోయి ఆవాడెల్లొ గడిపెను మరునాడు కాలకృత్యముల నిర్వహించుకుని తాతలనాటి కాల్య భజమున ధరించి హంటాహుతిని ఉదయగిరికి ప్రయాణమయ్యెను భార్య మాచుచు ఎచటికి? అని యడుగుట దుక్కకునమని యూరకుండ ఎల్లు భొట్టు మధ్యాహ్న మునుసరికి ఉదయగిరి దుర్గమును చేరి పావారముకడ మన్న భటులను చూచి "నవాలు దర్శనం కావలెను" అనగ నేవారు "కొత్త విచ్చగాడు ప్రొద్దుటగడట" అని శరీరచేసి నవ్వెరట ఎల్లు బొట్టు ఉడుదుడుకు పిండముగావున వారిని త్రోసి రాజున సొగవారు ఈటెలను మాజారమున కడ్డుపెట్టిరట ఈతడు రాజరాజేశ్వరీ యుపాసకుడు వీడ్చినదిన వాడుగాన వారి యాటి లొండొకటి అకుమకొను లాగున చేసి యూరక నిలువపడెనట భటు లీటెలు రాక బ్రాహ్మణులేమో చేసెనని గోలచేయసాగిరి జనులు గుంపులుగ చేరిరి భక్తుడి యుదయగిరి పాలకుడు "హానరమేమోనే అలం హుళేను కురువర్తి భాను ప్రాచీను" అతడి భావారములోని సంగతి తెలింగి

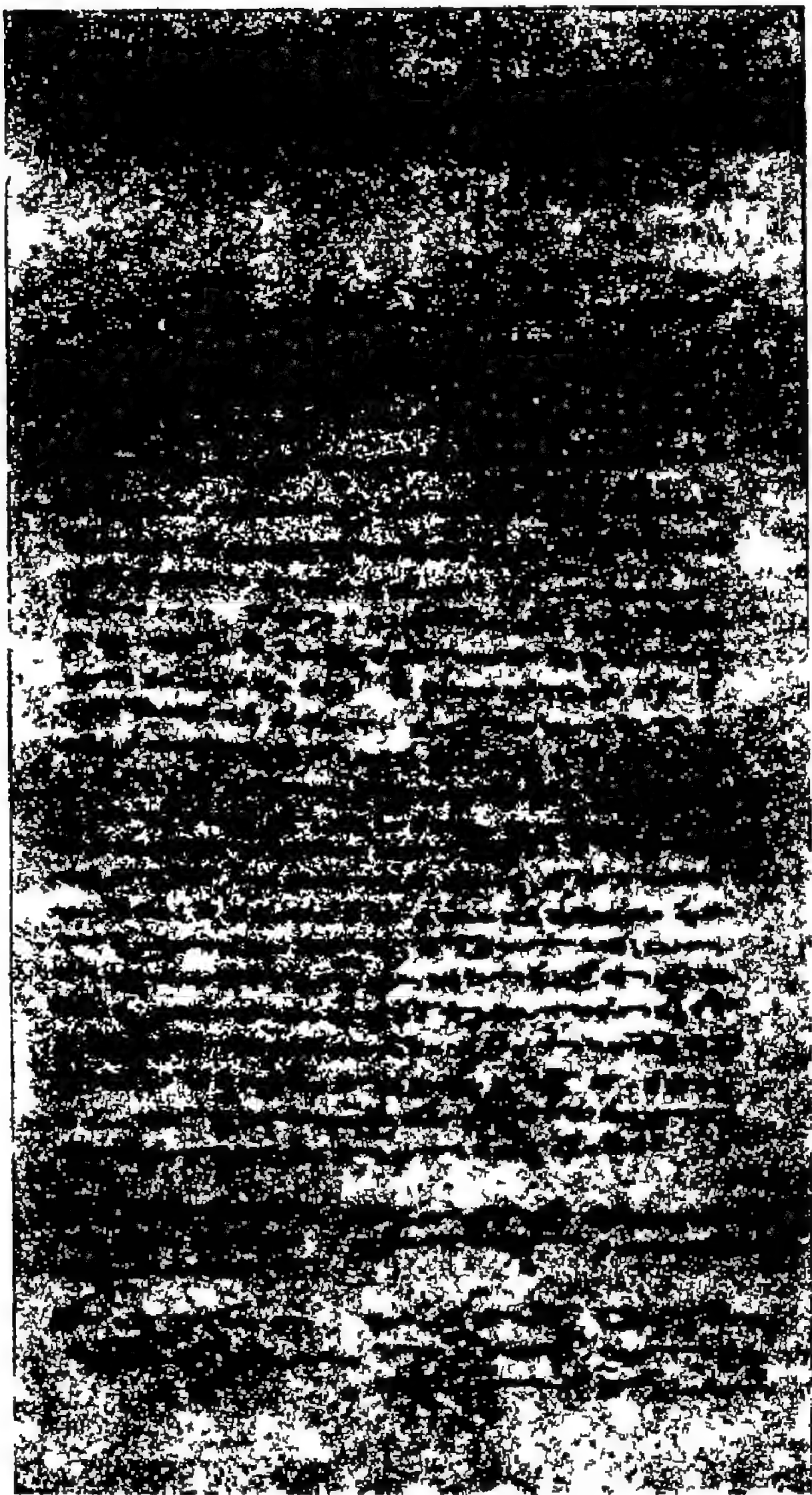
పంటలే వచ్చి యెల్లు భొట్టుకు లోవికి గొంపోయి యుచితోసన మొసంగెనట అంత నీతడు మంత్రాక్షరం నొసంగి,

"దుర్గ మేద్యోవయగిరా, భానుర్భానురీవోదితః

తస్య ప్రకాశనకా, చౌతి నః కమలంబునః" అని పల్కి రాజాను మెప్పించెనట. దుర్గాధిపతి యాతని మహిమ మంత్ర యెఱింగిన వాడగుటచే "తమ శ్రమి కావలె? ఏలవచ్చితిరి? అని యడుగ" మా గ్రామం చుట్టుపట్ల ఎక్కడా వర్షాలు లేవు గుంటలు చేరువులు వట్టిపోయి ఒక గింతైనా వచ్చు పండుట లేదు మేము క్రాంతకర్మలు చేసేవారము విద్యయు లేకున్న జరుగదు పిల్లా కెల్లా చూడిపోవుచున్నార. తమరు దయచూసి వరిమిడి పెన్న ప్రాంతంలో ఇప్పించండి" అని యడుగ నవాయి పంటలే దివాసుతో నాలోచించి అల్లారులో (ప్రస్తుతం కోవూరు తాలూకా) మీకు భూమి యిచ్చేలాగున ఆజ్ఞలిచ్చాము మీరు సుఖంగా జీవించండి" అని గౌరవించి పంపగా ఎల్లుభొట్టు అల్లారు గ్రామమునకు కుటుంబముగా బయలుదేరి చేగను అప్పటికే కాపు కరణాలకు నవాలు ఆజ్ఞలు చేరియుండెను గనుక వారు వీరిని గౌరవించి యాక్రింది దానపత్రికను వ్రాయించి యిచ్చిరని మా కుటుంబపు పెద్దలవలన వినినగాధ నిందుపొందు పఱచితిని

దానపత్రిక (నాధు పత్రిక అని పేర్కొనబడి యున్నది) కాలము కాలివాహన శకవర్షము 1812 నేటి అనగా 1852 శ్రీ 17 సమానమైన కాలివాహన శకవర్షము 1872లో త్రోసివేయ నీపత్రిక కాలము నేటికి 257 సంవత్సరములగు చున్నది అనగా శ్రీ 1695 అగుచున్నది ఇట్టి పత్రికలో నుదహరింపబడిన ఏదొ విత్తవారి పట్టు వరిమిడి మానగముగా నీయబడి నేటివఱకు మానగముగా నెన్ని ఇడుచున్నది ఈ పత్రిక మాయంట 257 సం నుండి శిథిలముగాక దాదలడియున్నది

ఈ పత్రిక చేతితో చేయబడిన కాగితముపై చక్కని ముద్రయులవంటి తెలుగులిపితో వ్రాయబడి చెక్కుచెదరక యున్నది రెండున్నర శతాబ్ది భార్య మాంధ్రభాష, లిపి, అనాటి కురుక్షేత్రములకు సామరస్యమునకు, విజ్ఞానానికి నియ్యది

దృష్టిహంతకునుటచే చారిత్రక విమర్శకుల విశోదార్థ
విశ్రాంతిదానిని పొందుపఱచుచున్నాడు—

పత్రికకు నకలు
శ్రీరాములు—

“స్వప్రీతి విజయాభ్యుదయ కాలిహాసన కళ
వక్షాంబులు గలగూ అనుజేటి బహు భావ్యహమ
సంవత్సరమాగళ శిర కు గల లుక్రి మద్యజవాది
మట్టుకు నిరతులయ్యి కనుమళ్ళ యల్లుభొట్లు
గారి అల్లుడుకొవు కరణాలు వ్రాయించి యిచ్చిన
కూర్మ పత్రిక పొజరకుఖానె ఆలం హుకేను కురు
వద్దిక భావిపాపాబులవారు కనుక అల్లుడులో
పాలంలోకింగ్గాంబంగం యేగుంరితనాలు పట్టువరి
మడి రెండు వరహాలుకు చెడ్డమాన్యం మీకు యివ్వ
మని కెలవు యిచ్చివారు గనుక ఆదేప్రకారం సదకు
గ్రామపాలంలో కింగ్గాంబంగం యేగుం రిత్తనాలు
పట్టుమా బక్క పోలయచేసు రెండు వరహాలుకు
చెడ్డ మాన్యంగా నిష్కర్మక చేసి యిచ్చినందుకు
హద్దువయ్యెం

పదమరమనాగరాజు యావచేరి పారకొల్ప
దక్షిణావకు సదకు కాలక రూప్యకమ నాగరాజు
చేసు పదమరగని మెయినక పరియపరుణ పుత్తరా
కుకు పల్లపుతీగలు కాలక యీ హద్దులలోగా
పుండ్రే ధూమి మీ పుత్రపాత్ర పారంపర్యయం
ఆచంద్రాకా స్థాయిగా మాన్యంకింద అనుభవించు
కొని యీ రెండు వరహాలు చెడ్డవాణాకుకు
చెల్లించి కుఖానపుంకుమేది దావపాలనయూ
కుకాదేర్లి వావా శ్రేయోజుపాలనం దావాత్పిగ
మనాపొలి పాలవాదయ్యతం పదం

అక్కరాజుపెరుమా
కు వ్రాతకరణికం
వ్రాణ—

మత్తరాజువారా
యగప్పవ్రాణం.
అన్నదాత వారా
యగవ్రాణం
అన్నదాత భాస్కర
యగవ్రాణం
అన్నదాత చారిరాగ
వ్రాణం—
యరలోలు మిగ్గా
రెడ్డివ్రాణం—

నేటివ్రాత పద్ధతి ఆనాటి పద్ధతి గల
వ్యత్యాసములు: వక్షా, మాగళ శిర, కురు
వద్దిక తూర్పుక ఎరిగేగు వర్ష, మార్గశిర, కురువర్షి,
తూర్పు అని రేఫక్రింద హల్లులకు వ్రాయుచున్నాము
ఆనాటి వ్రాతలో రేఫ హల్లుం యోగములుగా క
రకారపాల్లు (పాల్లురేఫ) యే వాచబడినట్లు తెలియు
చున్నది అరచీ సంపర్కముచే “పత్రిక” అనుచోట
పత్రిక అనుటకు మారు ఎకార విశిష్టముగ వ్రాయుట
పారంపర్యం అనుటకు మాటు పారంపర్యయం అని
యద్యయమేల వాడబడెనో చింత్యము కింద,
చెల్లించి, రెండు అని కింద, చెల్లించి, రెండు అను
టకు మాటుగా వ్రాయబడి యుండుటచే, సద్యాంశ్య
హల్లులు ద్విత్య విశిష్టముగా వ్రాయనల వాటిల
ఎట్లు వచ్చెనో పరిశోధింపనగు

ఇట్టి ప్రాత్రకులు అడటవదట శతాబ్దముల
తరబడిని యుండియుండె వచ్చును అట్టిని గలవారు
ప్రకటించిన అనేక విశేషములు కన్పించి భాష
కాస్త్రుజ్ఞుల కంతయూ తోడ్పడును.

కడపటివివేకం

శ్రీ చేతుమళ్ల కామేశ్వరరావు

చింత సాగరాని! ఆరిక కాథలులేవు కాక తండ్రులు ఇచ్చి పోయిన ఆస్తీ లోరెడంత ఉంది కుటుంబమైవా కనీసపు మెట్టు చాటిపోలేదు. అతను, భార్య, ఒక ఒక రిడ్డుడు. తనకి సాంతంగా కాథలులేకనే డబ్బు కాకుండా కొందరిగాను ఇతరుల కాథలను నెత్తిమీద వేసుకొనే గుణంకూడా అతని దగ్గరలేదు. “పాపం! అదంతా సంఘసంస్కారాల పని!” అని తన వత్సరాడు

చింతసాగరాని! స్నేహితులైనా మితంగానే ఉన్నారు. అతనితో చర్చించడమంటే వాళ్ళకి సరదా! వాళ్ళతో వాదించడమంటే అతనికి సరదా! దీనివల్ల ఒక రకమైన ప్రయోజనం లేక పోలేదు స్నేహితులకి కాల్క్షేపం! అతనుమాత్రం తన అపూర్వాభిప్రాయాలను లోకంలో వెదజల్లు కున్నానని అనందిస్తూంటాడు

ఆరోజున వచ్చిన స్నేహితుడు చర్చకి కూర్చున్నాడు “అయితే లోకంలో పరస్పరలాభంకంటే మరొక మాత్రమే లేదంటావు మిత్ర! చిత్రంగానే ఉండే!” అన్నాడు మిత్రుడు.

“ఇదిగో! దీనికి మొదటి ఉదాహరణమాడు. మిత్ర ఇంటికి రాగానే నీకు కాఫీ కప్పు అందించేవా రేదా? వాతోమాత్రమే పడుందిన వ్యక్తి ఒకడు ఇంచాక వచ్చిపోయాడు.”

“ఏమిటని?”

“గోరక్షుగళాలి చంచాలు!”

“ఏమి, చంచా వేసేనా ఏమిటి?”

“వాడు మృతమయేది చంచా ఇస్తావా! వా అసలు అంకమేమిటంటే, వాడికి కాఫీ నీళ్లు నే నెందుకు ఇయ్యలేదు అన్న ప్రశ్నకి వా సమాధానం చెప్పకున్నా. వాడికి వాతోనే అతనరం కాని వాకు వాడితో అతనరం లేదు.”

18

“అ మాట నిజమేలే!”

“ఇందువల్లే ఇచ్చి పుచ్చు కోదాలు; ఇదిగో మీ ఆవుకి గడ్డి అంటే, ఇదిగో మీ అమ్మాయికి పాలు, ‘మీరు రైతెక్కండంటే, తమరు ముందే క్కండని మర్యాదలు, ఇదిగో మీ అమ్మాయికి పెళ్లికి రవికల సుద్ధ చదివించండి అంటే, ఇదిగో, మీ ఇంటిలో అన్న ప్రాళనకు పెండి చంచా అని బయలుదేరాయి. ఈ లోకంలో పరస్పరప్రయోజనం కంటే మరొకమగుణ మున్నట్టు వాకంటికి కనబడ లేదు కుమా!”

“అయినా పోలిద్దా! అంత ప్రయోజనవాదిగా ఉండకూడదు” అన్నాడు మిత్రుడు

“ఇదిగో ఇలాగు చూడు మనం ఆవులిని ఎందుకు పెంచుతాం? పాలు ఇస్తాయి కనక. వట్టి గొడ్డుకి గుప్పెడు గడ్డి వెయ్యమను చూతాం! కుక్కని ఎందుకు పెంచుతాం? ఇల్లుకాస్తుందని, కొత్తవాళ్ళవల్లేవావస్తే అరవనికుక్క! ఒక్కకలకం వెయ్యమను వెస్తాను! మనం తోటలో ఎటువంటి మొక్కలిని పెంచుతాం? తిరిగి మనకి ప్రయోజన ముండేవాటిని మాత్రమే! కలుపుమొక్కలికి పుడి పెడు నీళ్లు పొయ్యమను! అట్లాగే తండ్రి కొడుకు నెందుకు పాడుతాడు? ముందెప్పుడో తనని ఉద్ధ రిస్తాడని కావట్టి పరస్పర లాభంకంటే మరొక మాత్రమే లేదంటే నమ్ము.”

“అయితే ధనికుడైన తండ్రికి తిరిగి రిడ్డులకల్ల ఏమి లాభముంటుంది?” అని మిత్రుడు ప్రశ్నించేడు.

“లాభంలేదు, గీర్వంలేదు” అని చేతులు చెల్లిల పెట్టేడు సాగరం.

“చూశ్చేమ, పుత్రత్రేమ అంటారు మర్రి అనేమిటి?”

“అవన్నీ తెలియనివాళ్లు చెప్పే అర్థంలేని ముక్కలు! ఉన్నచున్నట్లు చెప్పడానికి చిన్నతనం చేసి చూటి! పెద్దవారు పెడతారు పాపం! ఉల్లి పొయ్యి అవడానికి సిగ్గుపడి సారీగామాలని, చేపలు అవడానికి నామోడిపడి జలపుష్పాలని అవడం లేదుటోయ్!”

“నాగా చెప్పుతే!”

అరివిత్ వుక్రుడు మరికొంతవేళ వాదించి వచ్చిపోయేడు.

మహామృదు మనమూర్తిగా ఒక సిద్ధాంతాన్ని నమ్మకుండానే ఉండాలి కాని నమ్మలే మట్టుకు యధాశక్తిగా ఆచరిస్తాడు చింతసాగరం తన సిద్ధాంతాన్ని అనుసరించి ఎప్పుడూ కాకినా చెయ్యిలిదిపి ఎరిగడు.

అతను ఇతరరిగట్టుయితే, అరివి భార్య అవతరి గట్టు! ఆమె అరివిత్ తన! చేతనయినంతవరకు వాదించింది కాని ఒప్పించలేకపోయింది అంతే కాదు, అరివిత్ సమానంగా వాదించలేకపోయింది ఆ ఆడమామలు కాని ఆమె అరివి సిద్ధాంతాన్ని ఎప్పుడూ నమ్మలేదు; తన! వచ్చిన మార్గాన్ని ఎన్నడూ విడిచిపెట్టలేదు.

అరివి కొడుకు గజపతి వ్రతాంతానికి చుక్కు చాడుకు వి. ఏ పాపయేడు పెళ్లిశాడు వచ్చింది కొడుక్కి పెళ్లిచెయ్యక తప్పదు అన్నాడు తండ్రి. పెళ్లికోసం పిల్లలివి వెతుకుతున్నారని సాగరం తన ఇల్లారితో “పెళ్లిఅయిన మున్నాటినుంచే కొడుకు, కొడలి కాపరం చేయ, మన కాపరం చేయ” అన్నాడు.

అరివి స్వభావం నాగా ఎరిగినది కాబట్టి ఆమె వివూ ఆశ్చర్యపోలేదు.

“అత్త కొడలి కగళలాటలు మన! వద్దు మన! పోయవద్దు, పొండువద్దు” అన్నాడు ధిర్ర.

ఆమె ఇదివరకు చేసికేనా ఒప్పుకొంటేకదా ఇప్పుడు దీనికి ఒప్పుకోడానికి! “మనం మనమలను, మనమరాళ్ళను ఎత్తివద్దా!” అని అడిగింది.

“దూరంశూచి చూడడానికి ఎవ్వరి! అభ్యంతరం ముంది!”

“ఇంటిలోఉంటే ముద్దులుచప్పట తీరుకుంది కాని చుట్టూలానో చూసిపోవడానికా!”

“అదంతా వ్యర్థమైన ఆలోచన!”

అరివిత్ వాదించి లాభం లేదని ఆమె తీరు కొంది.

కొడుకు మూర్తిగా తండ్రిపద్ధతులలో పెరిగేడు. మంచి కట్టుంలో కూడి పిల్ల రాగా, సాగరం కొడుక్కి పెళ్లిచేసేడు. మూడు ముళ్లు పడ్డ రాత్రే చుట్టాలు, స్నేహితులు ఎవరి ఇంటికి వారు పోయారు ఆ శోచ మున్నాటినుంచే సాగరం కాస్త్రుంప్రకారం కొడుకుకొడలి కాపరం చేయ, తను కాపరం చేయ కొడుకు ఆ సాయంత్రానికి గారి మరొక ఇంటికి మారలేదు గజపతి కొత్త ఇంటిలో ఇంకా చేరడో లేదో, చేరి కొక జాబు అందింది “సీపు పొద్దుటి నుంచి సాయంత్రం దాక మా ఇంటిలో మకాం చేసి వండుకు అయిన చాక్కి అయిదుంపాకల. ఇది కాని తలూకు దిల్లు” అని రాసి ఉంది తండ్రిపద్ధతులలో ఆరిలేరినవాడు కాబట్టి గజపతి ఆశ్చర్యపోలేదు తండ్రికి చెబు చెల్లించి నగదురసీదు అందుకొన్నాడు.

సాయంత్ర మయింది. చింతసాగరం మరీ వివీద మార్పున్నాడు ఇల్లంతా కాపును మంటూన్నట్లుగా తోచింది. గోడలు కళావిహీనంగా కనబడ్డాయి.

వీటి పడింది మామూలుగా మార్పున్నట్లే దీపం లేకుండా మార్పున్నాడు వివూ గాబరా అనిపించింది “దీపం వయ్యకపోడంతల్ల అయ్యం టుంది!” అని ఎల్క్విక్ దీపం వేళాడు దీపం మన పటిలాగు గాక మనక మనక గా ఉన్నట్లు తోచింది. “అంతా మనపటలాగు లేదేమి?” అరివి కడుపులో భారీ ప్రకరించింది. “విరుటా!” అని ధియార్చి ర్యాలు పడుతున్నాడు “విమేనా వీకాడం ఆవేశించిందా?” అని ప్రశ్నించుకొన్నాడు.

భార్య ఒక మూల చాప వేసుకు పడుకొంది. ఆమె మనస్సు మనస్సులో లేదు.

సాగరం తన అవస్థను ఆమెకు వర్ణించి చెప్పడంమొక్కాడు. కాని మాటల శివీ అంజలట్టా కనబడలేదు తెల్లవారేక తన స్నేహితుల! చెప్పాలనుకున్నాడు కాని వాళ్లు పకపక నవ్వుకొంటారనా అని సిగ్గుపడ్డాడు.

తన నక్కడికి అగాధంలోకి ఈడ్చుకుపోతూ పట్టుగానూ, గక్కలు లేని తనను ఆకాశంలోంచి తలకిందులుగా విసిరివేసినట్లుగాను తోచింది ఏమిటి దీని వైసం? దీనిని వర్తించేవాడెవరేనా ఉన్నారా? అదంతా రహస్యంగా వెళ్ళకొంచా మంటే ఏమని వర్తించగలను! తాను వర్తించలేని బాధ, ఘనానా సలహానని వెళ్ళలేని బాధ! వైద్యుడు మాత్రం ఏమి వెయ్యగలడు 'అదే పాతుందిలే!' అని తాను కొంచా మంటే తోచవలెను కను మూసుకొని పండుకొంచా మంటే అందాకన వాస్తవికతను అని తగ్గదంటేడు 'నేను దీని! నా మనస్సులో తోటియ్యను!' అని భిక్షించుకొన్నాడు

అది హృదయంలోంచి పొంగివస్తూన్నట్లుగా కనబడింది అంతా గందరగోళంగా ఉంది అది మాట్లాడినట్లుగా, నిశ్చయియ్యగా, పండుకో నియ్యగా, నిద్రపోయియ్యగా 'ఇంత! దీని! పేర విడిచి!' తటాన అతిని! కురించింది 'తెంగ! తెంగ అంటాడ! ఇది కాబోయ! ఆర ఆర! ఇది! తప్పకుండా ఇది అయిందాని దాని వ్యయంపం ఇలాగ ఉండగలదు!' అని తలచేడు

"నేను కొడుకుని ఇదివరకెన్నడు విడిచిపెట్టి ఎరగన విడిచిపెట్టక పోదుమే నేను చేసిన ఘోర మైన తప్పిదం కాబోయ!" అని భావించేడు.

ఇంటిపొలు కున్నందగ్గర పిల్లలు చీకటిగానే ఎంతో వ్యర్థంగా, స్వేచ్ఛగా గంతులు తేస్తున్నారని వారి అనందంలో తనకు కూడా పాల్గొంటేనో! తన! కూడా భాగంపంచిపెట్టుమని అడిగిలేనో? చింత సాగరానికి వర్ణవర్ణింది అది పసిపిల్లల ఆలోచన లాగుతోంది. "కాని ఇది నవ్వడానికి సమయంకాదు. గట్టిగా ఎడతడాని! పిలువకుండా వచ్చిపడింది దారేమేనా ఉందా? లేక నోరు మూసుకొని ధరించడ మొక్కటేనా మార్గం?"

"అసలు ఈరాత్రి గడిచే పట్టాను? తెల్లవా లేక ఏదో మందో మాకో చూసుకోవచ్చు మొదట ఈరాత్రి గడవాలి కదా!"

సాగరానికి వనకటి సంగతోకటి భూమికానికి వచ్చింది ఇంటిలో ఆవుదూడ చచ్చిపోయింది ఆ రోజు లగాయకు ఆ ఆవు గడ్డిముట్టలేదు సరికదా కన్నతో కట్టనియ్యలేదు రాత్రుకు ఇంటిపట్టున ఉండలేదు. సాయంత్ర మయేటప్పటికి అంబా అంబా అని అరుస్తూ తెల్లవారేవరకు ఆరంబ తిరిగి తిరిగి తేకుతేక ఇంటికి వచ్చేది. కన! కన! ఎంత బాధ పడిందో! అదంతా తెంగ అన్నమాట! ఆ సంగతి అప్పటిలో నాకు తెలియలేదు! ఎంత అజ్ఞానిని!"

సాగరం వెంట్రుకు ముక్కని దగ్గరికి పిచ్చేడు. అది వచ్చి చేతులు నాటకూండగా అతని! కడుపు లోంచి బాధ వేపుకు వచ్చింది. దానిని దూరంగా తరిమితాడు ఆ ముక్క గజపతి కొని తేచ్చివేస్తే!

అతని! రాత్రిభయంకరంగా తోచింది, అంతే లేని బాధా సాగరంలాగు కనబడింది

ఆ మహ్నాడు కొంచెం కుఖంగా ఉంటుందని అతను భావించేడు కాని ఎంతమాత్రము తగ్గ కదాగా, బాధ వృద్ధిచెందింది 'తన స్థితినిగురించి స్నేహితులకి వెప్పగా 'వాళ్ళు ఇది మనోవ్యాధి మనస్సు తిప్పుకోవాలి కాని మరొక మార్గంలేదు' అన్నాడు తన బాధ అనుభవిస్తూండగా భార్య, భర్త! భర్త్యం వెప్పలేకపోయింది సాగరానికి ఒక్క రోజులోనే ముసలితనం వచ్చినట్లుగా కనబడింది. దాక్కువచ్చి వెయ్యిమాసి మందు ఇచ్చేడు.

రోజులు గడిచేకొద్దీ పరుకొంటుందని అతను, స్నేహితులు కూడా భావించారు కాని కాలం గడిచిన కొద్దీ గుండెలలో బరువు వాస్తవి అయింది

స్నేహితులు అతిన్ని చూసి వారిపడ్డారు దీని! తరలోపాయం ఆలోచించేడు. కొడుక్కి కలుగు పంపించవలసిందని సలహా ఇచ్చేడు చింతాజీగరం మండిపడ్డాడు 'చిన్నప్పటినుంచి నేను ఆచరిస్తున్న సిద్ధాంతాన్ని ఇప్పుడు వదిలిపెడతావా? మీ సలహా ఎంత బాగుంది! నేను అటువంటి నిర్వాచ్యుణ్ణనే మీరు భావించేగా?' అని చిందులు తోక్కిడు. చేపిదలేక వాణ్ని ఉరుకొన్నాడు.

సాగరం కొడుకుని తలచుకొన్నప్పుడెల్లా తనకు ఏదో మంగడిస్తూందని అనుకొన్నాడు 'గజ పతి! గజపతి!' అని మూలిగవాడు తీరితం భారమా కూన్నట్లుగా కనబడింది ముసలితనం మీరుకూన్నట్లు గాను, ఇది తన అంత దళగాను తట్టింది.

సాగరం ఏళ్ళుతరబడి భాయిలాపడ్డ వాడిలాగు కనబడ్డాడు మన్నటి బుగ్గలమీద, మడుటిమీద రోకు గీతలు పడ్డాయి భార్య అతని మనోవ్యాధి! మందు లేదని భావించింది అయినా మరొకమారు అతని స్నేహితులచేత వెప్పించి చూడమని తలపోసింది. ఆమె ప్రార్థనను తీసివెయ్యలేక వారు అతని! వెప్పేడు సాగరం ఈ మాట లొంగిపోయాడు. 'ఒకవేళ మీరు వెప్పే చూడే ఒప్పేనా!' అని, కొడుకుని సమీపించంగా వచ్చి మరొక వెయ్యి వలసిందని కలుగు పంపించేడు. అందుకు కొడుకు వచ్చిన బాళ్ళతో 'మీరు ఆయన మాటలు వచ్చే కండి! మానాన్న! ముసలితనం వచ్చి ముతిపోయినట్లుగా ఉంది. ఒక వేళ ఆయన! వివేకంలేకరాతే

చాగతి అంతేనా? తప్ప తప్ప! మీరు ఆలాగు చెప్పకూడదు. నేను ఆలాగు చెయ్యకూడదు." అన్నాడు. మిత్రులు మాతాకురై దయచేశారు.

అంతే! ముందు ఎవ్వరేనా చుట్టూ చూపుల! వచ్చేగజపతి ఆనాటినుంచి ఆ రాకపోకలు మాడ కట్టి పెట్టితేకాదు. "దేవులొన్నవాడివిడుదలకోక, కొరివితో తలగోమకొన్నాను" అని సాగరం తురింతడుపుచేడు.

రోజులు గడిచిన కొద్దీ సాగరం స్థితి విషమమైంది. అతనికి పరిస్థితులను ఎదుర్కొనే చేత

ఉడిగింది "శివితేజు అటువంటిది. ఈ బతుకే ఒక కాధ. దీవికంటే తురగం ముఖదాయకం" అని నిర్ధారించేడు అతని స్నేహితులు అతనికి అంత్యదశ సమీపించింది వాపోయారు.

సాగరం తన సిద్ధాంతాని! ఎంతో పక్కాత్మక పడ్డాడు అది తనతో మడముటిలే కాగుండునని తాపత్రయపడ్డాడు ఏలులో "నీవు నీవిడ్డల! పెళ్లి చేసేటప్పుడు వాలాగువారిమటుంచాలను బేరుగా పెట్టి ఆవస్థలపాలుకొవద్దు" అని ఆఖరిమాటలను చెప్పేడు

కవితాంజలి

శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

వన్నెలు చిన్నెలున్ వయసువాసియు చక్కదనాల ప్రోవుగా
క్రొన్నన చెల్వులుల్ల నీల కోమల హాస విలాసరేఖతో
చిన్ని యెలుంగుతో సాగను ఓందిన తీయనిరేగు నూహగా
నన్నగ భావవిధికల సాగినయుగ్మలి కంజలించెదన్!
నడల హారంగు చూపుల వణంగు బెడంగు తుఱంగలించదా
కడు విరబూసి సోయగముకాయు తురాయి పనందు కొమ్మనా
తడబడు నిల్పుతో వయసుదార్కొను మవ్వపు గువ్వగొంతుతో
చిడిముడి పాటుతో కదలు చిన్నది నామది చెంగలించెడున్!
అందిత రాగ రేఖ వికచాబ్జ పథమ్ముల సాగి వచ్చురా
యంచ విధాన నబ్రపు టాయారములొల్క సొబంగు కోర్కెక
వ్వించి యెడందలో చిలుకరించిన జవ్వని చాయజేలి భా
వించు కళాపథాల చివురించి సుమింపవో కావ్యవల్లరుల్!
అలలితాంగి మోవి చివురాకు మెఱుంగు తురాయి బాటలన్
గ్రాలు వనంతు శ్రీరథ రథాంగము లల్లన గాడిపెట్టిగా
తేల మదీయ శైర వికీర్ణ హృదంతర వాటికాంతరం
బాలకు లుల్లనీల్ల మణిహారముగాచివురింప వచ్చుటల్.
ఆ కలకంఠి కోమల కరాగ్ర రణన్నవకంఠ సురత్
శ్రీకమనీయ కాంతి తరళీకృత మాధు పికాంగ నారవ
ప్రకట రాగవైభవ విరాజిత భాగ్యవినూత్న భానురా
లోక నవప్రవాళ రుచులో యెడలో చివురుల్ రగిల్చెడున్
ఆ వరవర్ణినీ చలదపాంగ విలోల విలోకన ప్రభా
భావ పరీతరాగ పరిపాలిత మామక కావ్య మాలికల్
భావుక భావ్యమాన పరభాగ నముఞ్చలకాంతి వీచికా
రావ విశేష శేష మధురాధర లాలిత రక్తనీలు లో!

ఆంధ్ర వాఙ్మయమున శృంగారము

★

శ్రీ యన్ వి. జోగరావు

ప్రాచీనకాలాల్లో మానవుడు, మానవజన్మ చరిత్రకారుడు కావలెనన్న తత్సంగపాపముగ్రిలో వాఙ్మయము, వాఙ్మయప్రక్రియలలో కావ్యము, కావ్యాంగములలో రసము, రసభేదములలో శృంగారము గుణాధికములు

ఉపనిషద్భవవిష్ణున్నమైన రస నిర్వచనము జగత్ప్రవాససారభూతియు, మానిషానస దుచ్యమానము, విగళిత వేద్యాంతరమునగు బ్రహ్మవందము ఆలంకారికరసార్థము బ్రహ్మవంద సబ్రహ్మచారి యైన కదార్థము అది విభావానుభావి త్యభిచారి భావములచే వానియమానముగు స్వానుతి గలస్థాయి భావమేయని భరతవాక్యము.

అసలు రసగు తెన్ని రకములున్నవి అగ్ర సరము శృంగారము శృంగారసహాయభావము రతి అది సమస్తజంతుసంతాప హృదయగోచరమగు సహజవాసన వాసనయే గపామధన భవన ప్రాకారము రతీతిగ్నలైన గసన్ధాయలకు శృంగారమున కున్నంత మరుకుగాని ఎద్దిగాని లేవు అందుచేతనే శృంగారమునకు ఉజ్వల, సుచి అను నామాంతరములు కలిగినవి తక్కిన రసములు యరమావస్థయందే ముగిసారము లగుచుండుగా శృంగార మాద్యంత మధురమగుచున్నది అన్యరస విషయమున కావ్యగతి మైన గుణగణనీయత లోకమున నుండదు ఉద్ధత రస ములైన వీరరాధ్రభయానక భిభత్సద్భుతియు లసాధారణములు అనందజనకతకు ఉద్యక్తి కములు గావు శృంగారహాస్య కాంత కణములు మధురములు. లోకములో చాల సహజములు, సంస్కృతికి ప్రకృతికి అర్థంత సన్నిహితులు, సన్నితియు, ఉన్నతియునగు అనందప్రవాహములు అందు తరతరముల దీక్షితముల వారన్వతోపాసకుల హృదయముల మజ్జాతి జాగించిన ది శృంగారము సుప్రసిద్ధి కృతి మంతియు నిమగ్నకొన్నది శృంగారము అచార్య భోజనపురి 'శృంగార విజ్ఞాన విజ్ఞాన' అను రస రాజ్యాంతము గుధావాదమునకొన్న నుధార్థముగా మధురరసమగుటయు, రసరాజము శృంగారమే—

ఈ శృంగారమే ఆంధ్రావులను వింద్రజారి కుల పాలిటి కర్ణకాచియైనది అది చాలమట్టుకు సంతస్కృతలంకారికములులకు 'మాచిత్రాతి'

ఆంధ్రమున కాదికావ్యము మహాభారతము అది ప్రాచీనముననే ప్రముఖుల, ఉపరిచరకవులు, యియాతి, కపిలంబలాదువ్యంతులు, గంగాకెంతిమలు మొదలగువారి శృంగార మూరించు రసకదుపాఖ్యానములు గలదైనను, తాను నానాదుచిరార్థమాత్మ నిధియైనను నన్నయ ఉపరిసమాఖ్య ను త్రువురుడులో చెప్పికొనకపోవుటచే కావోలు ఆ శృంగార గురుచి రత్నము నంతగా రుచి మావించలేకపోయెను. అతని ఆదర్శము 'ధర్మతత్వజ్ఞాన ధర్మకాన్త్రుంబని, అధ్యాత్మవిదులు వేదాంతమనియు' నిట్లు తన కృతిని కొనియాడుట, అతని ప్రతిజ్ఞ ప్రసన్నకథాకారి తార్థయు తి అట్టివో కేవలము ఆర్యసంప్రదాయ విధేయులు, కథాకథనప్రవణములైన అతని మావు శృంగారమునై బడకుండు బొక వింతగాదు

తిక్కనగారి రసమార్గ మొక తిన్నని రాజ మార్గము ఎక్కడను ఎక్కువలయు, ఒకడు దొడు కులు నుండువు చౌచిత్యము గీటు దాటదు అతని ఇదకృతులంగును అడుగుగానే నుండువాడన్నట్లు ఆభాసముతో డనే శృంగార ముతరీలమును అని నిర్వచనోక్తి రామాయణమున వేదవతీ రావణుల కును రంగారావణులకును, భారతమున దైగంధీ కిచకులకును తిట్టించిన సమావేశములు

అందు రంగారావణుల ఘట్టమున —

"అపప్య దొకన్త (నేను చెప్పినా మొదలు) కొలచెను నాభిరంగములు విన్నవారీయుం గొప్పికి (తిప్పిలో కరివికొన్ని వడంగిన పూవులం బయం గప్పిం చెకొనిన నునుగత్తును చెల్లువ వేసిన పెట్టికెత్తుకు చెక్కు వేయూతిచందము రింతి" నిట్లు ప్రతి విశేషము నాభివాణమునా శృంగార్థస్సభిసారియై వావుచున్నదిట. రావణుడాది నలకాయించి "అవ్వతెవు నీ కర్ణింత కామా కాలం బున చెప్పిటికి వోయెను" అని యాగును. ఆమె "ఏమి రంధ్ర నా పతి నలకాబగం దితిని పోతికి వోయె దినవర్ణి తియై యతివ సనంగ నెందు నిటు లడ్డమకత్తురె నాడు కేరువోవు తిలపు రింక పాయ నగవుం దినుమాత్రయేకా యున్నవే" అని ముక్త

సరిగా జవాబిచ్చును; తదుపరి వానివరుసగా కలియ నని తెలిపి జూడదని వారించును. 'రావణు డంత 'నీవును నులభానుజోలె దగవున ఘటియించెడు పైశంబునన' అని చెప్పరమాడును 'వావుడు నమ్ముగోక్షుగ మనంబున రోయుచు నేను లంజయం గావుడు వానితోడి తరుకం బది లంజయగా' దని వాడించును ఈ సంవాద సందర్భము అనురగారించి విడిచిన యుక్త్యుగాక్షి చందము, ఘట్టమున ఆద్యం తము రావణుని చూచిన రంభ భయదంఛల దృగం చలయై యున్నదను వర్తమాన్తరీగాను మృగాక్షి, హరిశేక్షణ యను పదములే పలుమాటు స్త్రీ వాచక ములుగా వాడట మున్నగు విషయములు తిక్కన కావ్యశిల్పములోని రఃవిశదీకరిత దృశాంతములు రస పోషణకన్న రసాభాసపోషణ మసిధార తరిము అయినను కవిత్వము కావ్యకల్యాణి నెల్లారి నెల జాగ అనిపించుకొన్నది

ఎఱ్ఱన కృంగారము నర్త్యకుద్ధి గలది కామసంప ర్గము లేని మధురప్రణయతీర్త్యమును జీర్తించుటలో అతిరికి నైపుణము పెంచు అతిని హరిశంకమందరి ఉజునిగడ్డుల ఘట్టము పోషయజాల ఉత్తరా మజ్యం మార్పిచాంపర్తి ప్రణయశోభాత్వమును జుట్టి కలయించును ప్రేమదయ్య ప్రబంధపరమేశ్వర వీరచి సార్వభౌమమును నిద్రునప్రాయమును నృసింహా పురాణమందలి అప్పరసల వనవిహారకర్తవము కృంగార రసప్రధానమైన అగ్రాదీన ప్రబంధపరమేశ్వర యజ్ఞగంధియైనది ఇట్టి ముగ్ధురి కవిత్వపు నిగ్గును విగట్టిపో వారి కావ్యకృంగార పరమార్థము కామ పురమార్థమున కతీరిమైన పరిత్రప్రణయతీర్త్యముని తెలుచున్నది

నన్నెతోడుడు రాజకవి యగుటలేకను గాలో లాతిని మహారసంభవ మహాకావ్యము పురాణదంప తుల ప్రణయగాథయైనను రాజవ ముట్టిపడనట్లు కృంగారము నభివర్ణించెను కరుణరసప్రధానమైన రతి విలాస ఘట్టమునగూడి విప్రలంభ కృంగారమును మిళయించెను హరిగిరిజానివాసాసందర్భమున 'హైమవతి వయస్యల వనశిరి, జలశిరి, విజీవిట మర్మసంగములు, వర్మప్రసంగములు తన నాటి నాగ రక కృంగార ప్రీతాప్రకారములకు 'ఉత్త' అన్నట్లు వర్ణించెను.

శివకవుల యతివృత్తము లన్నియు వీరకైత నాథలు. అందును కృంగారమున కవకాళము లేక పోలేడుగాని వారి దృష్టి మదిగట్టకొన్న మతభిని విష్ణులు.

నాచనపోతున నాగరిక కృంగార సంగతి సరళ ర్పములందు నన్నెతోడనికంటె నాలుగాకు రెక్కువ

చదువకొన్నవాడు. ఎఱ్ఱనవలె హరిశంక కథాభాగ మునే కావ్యతత్వపుగా గ్రహించెను కాని యెఱ్ఱన సత్తెకాలపు కృంగారము ప్రణయదీక్షము. అయితే సోమనకృంగారము కామదీక్షము. కావుననే ఉజు దుక్కిలేపరిగయఘట్టములంగు ముగ్ధనాయికావర్తనము చేయవలసియున్నను కామేంగిరి నాయికా వర్తనమే చేసినాడు అతిరికా కామ ప్రేమార్థభేదమే తెలి యదా యనిపించును తిక్కనగారి కృతులందువలెనే ఇతని కృత్యారంభమునందును రసాభాసములతోడనే కృంగారమురంగు బయటపడ ను తిక్కనగారి రంభలో కొంత మాగ్ధ్యమున్నది రావణుడు తొందర పడి చెయిపట్టు సరసమునకు దొరకొని అరవీకు డని పించుకొన్నాడు కాని నవీనగుణనవాదుడైన వాచనపోమనాకు దింకొక త్రోవ త్రొక్కెను అది ఉర్యశీవరకామరూప సంవాదఘటము, ఉర్యశీనాక ప్రగల్భము, వరకామరు నాక మంచి సరసునిగను చిత్రించెను ఉర్యశీ రాగానే నరకుడు 'నీ నుదొయి చెన్నెలలు నింపక కోర్కులు వాకు నింకునే' అని భావకవిత్వముతో పలుకరించును కా మాట మన్నించినచో 'నిన్నింతదాని చేతు వంతదాని చేతు' నని ఆశ్చర్యపును కాని తాతకు దగ్గులు, పారికి టక్కులు నొకరు మప్పవలెవా? రంభ రావణుని రవ్యచేటిపట్టు కాక, తన గొప్పరి 'వ్యూహంపాకము' పైకి తో పనీయక మహాప్రేమ ఉన్నట్లుగానే 'ఇప్పుడంటే స్వగ్రానికి వచ్చినావుకాబట్టి కమరంపి నావుగాని యంతకు ముందరిప్పుడైన మచ్చటకోక్క పారి పిలిపించివావా భావా?' అన్నట్లు మాటల తోనే మధ్య పెట్టి, రవీకులు రసభంగముసంగతి లోన చెచ్చురజుటకు తన చిత్తములేని రీతియొడిచికి చిలుక లేని పంజరము సామగ్గియెట్టి, 'నవ్యుల మాటలో, నిజమే! కాకములోన నీకే కన్యకలో' మవ్యపుడీగలం చెగడు చూచినుజుండగ సంత నెన్నడో జవ్వన ముమ్మకొన్న గడిచాని ననుం గవయందలంచిలే' అని యొక పాక్షు వెట్టుక నరకు డంతటితో ఉరకొనునా? వాడు జేవాంత కుడు! 'ఎంత దివ్యగిన మిరియాలం జోన్నల పరి పోతే' అని తన పట్టు మజంత విశిషయను. గతియం తరముగానక ఉర్యశీ ఒప్పుకొన్నచానివలె నొక గడుసెత్తువయను నరకునితో 'నీవు జీవితలకు గలి చిలిదికాని వారి యాగభాగములను తొందలేక పొయితిని అని గలిచి అప్పరసతోడి భావజ పాశ్చర్య భాగ్యము వీరభోగ్య మనుమాట మనయెడలను యాధి పరకువుగాక' అని యొక కట్టడిచేసి సరకుడగు వర కామరు నొడింబులచినది. తత్పరము పరిపాలనా ప్రయత్ని మే నరకునకు సరళముగా పరిణమించుకని యామెకు తెలియును. ఈయొక్క ఘట్టము చాణు

వాచక పోషకాధుడు తన సాహిత్యరసపోషణ చక్రవర్తి నియమవ్యవస్థసంజ్ఞగా, చేపట్టియ భలపురాణ మునకు ప్రబంధపు సౌంధ్య సంపాదించె ననుటకు—

శ్రీవాధునిపేరు స్మరించునంత కృంగార కృష్ణుడు స్మరించును ఆంధ్రప్రబంధ వాఙ్మయ సౌధ నిర్మాణమునకు కృంగారకంఠసౌధన ఆతని చేతి మీదుగనే అయినది ఇతడు కైపుజేతాని శివకవుల వంటివాడు కాదు చిరము శివునిమీద భక్తి కృంగారముమీదను ఇతివిః ఆతని కృంగార ప్రియ త్వము అనేక కైవగాలను కృంగార ప్రయాస లలో పోతినోనను, పురాణములకు ప్రబంధాకృతులు కల్పించెను ఆతని కృంగారప్రియత్వము కృంగార రసవిభవమును నిగమింప వచ్చినైవధము సాంధ్రక రించి ప్రప్రథమముగా మన వాఙ్మయమును కావ్య సంపన్నము గాదించెను ఆతని కృంగారప్రియత్వము శ్రీకృష్ణసామగ్ధ్యవైవస్వంత్యసంతతి నొక శ్రీదా మాత్రముగా పరిగణించి ప్రేమాభిరామమునకు చేరు మార్చి, శ్రీదాభిరామ కావ్యవిగ్మతః కారితీనను ఆతని కృంగారప్రియత్వము సుగంధి కుకుమారుల వంటి సజీవపాత్రలను సృష్టించి ధూర్జనిట కృంగార మున విగమకర్త, నిండుకలువంటి తిరువాతి కావ్య పాత్రల వారకములకు ప్రాతిపదికలు వేసినది తన విషయమున కథా సందర్భమునుబట్టి కొన్ని కలువైన మాటలకలవినయ్యకు ఆచార హరిహరసమున మహేశ్వరుని చారుకావనవిహారవర్ణనము, సైవధ యున శిశుప్రభృతుల ప్రలాపములు—శ్రీవాధుడు శ్రీదాభిరామమున నానాకాలికాంతలను నఖిఖ పర్యంతము వర్ణించుటలో అనుభవకారి సనిపించు కొన్నాడు తాను పుట్టిపెరిగిన గడ్డలో, తన చుట్టు ప్రక్కలకున్న తన జాతిజనుల జీవిత సౌఖ్యకాంక్ష ములలో పాలుపంచుకొన్న సానుసూతిపరుడు, గతి రనికుడుఅయిన మహాకవి అట్టి కృంగారమును వర్ణిం చుటలో ఆక్షేపణ యుండరాదు కాని 'లేజనరాలు చెప్పుగీతిన డెందమునం గలగంగ నేర్వని వసవల్పు బాలసుల'వంటి అర్వాచీవకవులు కొందఱు శ్రీవాధు డాధారముగా కృంగారము ప్రతిమించిన శుద్ధ ప్రబంధము లనేకము రచించి ఆంధ్ర వాఙ్మయమునకే అప్రతిష్ఠ తెచ్చిపెట్టిరి అది దౌచిత్యవిచారమును ప్రయోగోపసంహారములందు నిద్రకాముడైన శ్రీవాధునివంటి కృంగారకూరుని చేతిలోనే ఉండవలసిన మహాస్త్వము దానిని సమయానుకూలముగా మోటిగా నుండే లారనిపోవు నట్లు ప్రయోగించు నుకొడతకు రాజుమహేంద్ర విం తొర్కికుల కిచ్చిన సమాధాన మొక కార్కాగ- కుగంధద్రవ్య వ్యాపారము, స్త్రీలింగమునకు చెందిన

ప్రతిజీవికిని తమదేయాగ్రప్రతిపాదక కృష్ణునినే వాచకములుగా వాడుట, విచిత్రసత్త్వవ్యవస్థాపన వలుదలను విశేషము ప్రయోగించుట, తన అనివార్య ములను అభిరుచులను కావ్యవాణిలో కలఁజేయు మున్నగు విషయము లెన్నియో నానావిధ కృంగార కళాజ్ఞానసవాధుడగు శ్రీవాధుని ప్రత్యేకతకు కొన్ని విశేషములు—

ఆంధ్రమహాకవులలో కృంగారమును భగవత్ప రము చేసినవారిలో బోతినయే ప్రథముడు శ్రీవైత న్యప్రాయము ప్రతిపాదించిన రాధాకృష్ణుల ప్రణయ తీర్త్య మంతకుముందే బోతిన కలుగొన్నాడు! వైతమ్యుని దర్శనము రాధాప్రియుడగు కృష్ణుడు మాత్రమే బోతినదర్శనము నవరసయూర్జితుడు కృష్ణ స్వరూపము ఆ కృష్ణుడే అతని కృతివాఙ్మయకు భాగవత్కృష్ణుడు భారతకృష్ణునివలె మిఠాల కృష్ణుడు గాదు ప్రజయుగ్మగ్మకలపాలపాలికల ముద్దులాడు నూరుమీసలనున్నది మోముగాను వజ్ర మునకు మించిన వాలకములువేసి గొల్లపకుదుల సిగ్గులు కొల్లగొన్నవాడు అట్టి రసికుఁడగుకెట్టి యొక భగవంతుని కృంగారమును వర్ణించి అభిలాంఘుల నాదల వాసించిన బోతిన శతీధా క్షాణు నీయుడు

నావికేకూపాఖ్యానకర్త దగ్గుబర్తి దుగ్గవ కృంగారము సంపాదపక్షముగా నుండును. గంగ ములో ఆలంబవరిభౌత భాగస్వాములాశ్రయ వాకులు ఉద్దీపన విభావము తిగుచితిమై, ప్రకాం తము, పరిత్రమునై ప్రాబంధికమును అపప్రథమ దూర మునున్నది—జక్కన విశ్వమూర్తిచరిత్రయందు ధూర్జతిరాత్రుప్రవర్తనపాఠై కృంగార మూసగ వరిగా భాసించును ఉజ్జ్వలరసమున పూరికఁజయిన శ్రీకృష్ణరస మాపాదమస్తయు మోదముట్టుగా చేసిన తలితెలుగు కవి ఇతివే నిల్లలమట్టివారి పిమ్మిచాని చేతిలో అభిజ్ఞానకామంతలము కృంగారకామంతల వైవది అందు కొంత సాంతిపైత్యము చేరి కొన్ని పల్ల కృంగార మోచిత్యమారమైనది

పెద్దవారిలో ప్రబంధకృంగారవ్యవస్థను పట్టాభిషేకమహోత్సవమైనది రామరావది యొక వేలమువెట్టిగా, చాసరిపాటగా పరిణమించినది. కాని పెద్దవాది మహాకవులచేతిలో కృంగారగౌర వము చెక్కుచెదరలేదు. ప్రబంధముందరు లందఱును పోతరిగ్రహము లందురుగాని వరూధిని సత్యభామాది మహాప్రబంధవాఙ్మయ తిలకుకొన్నమాత్ర అతి లోకకావన సౌందర్యముతోడనే మనకు సాక్షాత్క రించుడు. అది పెద్దవ తిమ్మన మహాకవుల ప్రత్యేకత- మునుచరిత్రమున వికత్రైవానురాగము కారణమునా కృంగారమున కాభాసము కాంతముతోడి సంఘ

ర్షణయు తటస్థించెను నాయక కాదుకాస్తోపాధ్యాయునికలె ప్రియు శౌచంబలముల కుపవ్యసించిన ప్రగల్భయోననా, ప్రియనిరాకృతియైన నీదప నానావు నప్పుడు ముగ్ధురౌపోయినది మన వాత్సల్యమున వనిత తనంతకా వలచితప్పుట మొట్టమొదట నునుదొర లోనే కనిపించును.

పారిజాత పరగణమున ప్రప్రథమముగా ఖండిత వాయుకాచిత్రిగము కనిపించును అదే తరువాతి రాధికాసాంత్వన సత్విభావసాంత్వనములకు మార్గదర్శక మాయెను. ఇందు శ్రీకృష్ణుని దక్షిణ వాయవ్యము చక్కగా యుజ్యతేయబడినది ముక్కుతిమ్మనగారి పలుకేకాక అతని వాయుక విదువు మాన ముద్దుగానే యుండును

ధూర్జటి అనుభవసిగ్గుడైన గణికశిఖామణి అతనికి శివభక్తి యంతయో స్త్రీరక్తియు వంత వేర్వేక వ్యాఖ్యయందు వాడుకను చక్క చెట్టిన సామల యుంటిగుట్టలు, వేర్వేయతల చాగుర్యములు చాక చక్కయతో చెప్పి కొన్ని ప్రబంధములకు వార కాంతకృంగార ప్రదర్శనమున చేయుత విచ్చెను

కందమారు దుద్రయ కానుపురుషార్థమును మోక్షోపలబ్ధి కారణము కావడము నొక మారిన నీర్దాంతమును నిరంకుశోపాఖ్యానముద్వారా నిరూపించెను

సంకుసాల వృషింహకవి కవికర్తరసాగనముని ప్రాథమముగా పేరుపెట్టి యెరి విటుడు గాకపోవుటె ట్లన్నదీయ కావ్యకృంగారవర్ణనాకర్ణమున! అని ప్రతిజ్ఞచేసి గ్రంథము ప్రారంభించెను

పెదనచేతిలో కాంతరసముతో చేచిపడిన కృంగారము రాయలచేతిలో పరాజయము పీకరించి నది రాయలు కృంగారమునకు రసస్థితి తేలేక పోయెనుగాని కొన్ని నన్ని వేళములు, వర్ణనలు మాత్రము చేసెను ద్రవిడాంగవావేశ్యాజనకారి పాత్రకల విలాసాదులు, పుష్పలాదికల నర్మప్రసంగ ములు, గ్రీష్మర్తువునందు ప్రపల మపవిష్టలై పథిశ్రమ వపనయించుకొను పాంథుల చిత్ర విలాసవతులను చూచి వికారము లందుట మున్నగునవి స్వభావోక్తి గుండరములు. చెలుకు తోటలలోని తిమలపాకు తీగలు పోకములను పెనకైచుకొనుట నొక చిత్రమైన కృంగారనిన్ని వేళముగా చేసెను కృంగారసందర్శనలందును వైష్ణవమతాభివేషమైన తన వర్ణిత్యమును ప్రదర్శించు చుండును ప్రత్యావృతతాంకురములవలన నగు వనమాలి విమాన పతాకల మువ్వలసవ్యది ప్రణయ కలహభాజనలై తేయల దురక వరుండిన దింపకులకు మెలుకొలుపుతోపాటు హాస్యరీతయట! గోవాడని ప్రత్యంగ

వర్ణనలు, విష్ణుచిత్తుని విజయానంతరము జేవదానీజన మారని కనుదుకో లేకులయు అంత కందశ్లోచిత ముగ లేవు

గామరాజధూషణు చాలంకారిమడైన కవి కృంగార మారము పిలిచిం పలుకును కాని అతనికి రిచాలంబనవిభావము పైకంటె ఉద్దీపన విభావముపై మామెక్కుత వరుచరిత్రమున నంత వర్ణింప బడినను గిరిక వయాధినివలె పతితిమ ప్రత్యక్షము కాదు కథాశరీరము తక్కువ బొడగముకంటె అనుపాన మెక్కువై పోయినది కాని వాయుక వాయుకుల సమావేశము వాటకోచితముగ నున్నది. ఒక వస్తువుయొక్క ప్రస్థంపాభావమునందే తిద్వస్తువును గూర్చిన భావవాళి నిజ్యంంచునను నీర్దాంతము, సంభోగసందర్భమునకంటె విప్రలంభము నందే రసభావనను పగాకొన్న నంటించి గూఢిచేసిన యంతటి ప్రాధికవి మఱి లేక ఇతిగా విజయుగా కృంగారిదవతిచే కంగీతిము పొడించెనని చెప్పవచ్చును

పింగళిమూరనగారి కృంగారములో కొంత ప్రశ్నోకతి కలదు అతడు తన మానవమనస్తత్వ పరిజ్ఞానముతోపాటు, కావ్యశిల్పజ్ఞతతోపాటు కృంగారమును నడిపించును—కొల్పూర్లోదయమున మణి కంఠుని వలచినట్లుగపడిన కలభాషిణి నలహాననిని పాంచాళిండుటకు పోగువు కామ్యుస్త్యభావము నందు తదాభాసమేనియు కొంత అర్థికాంతి నిచ్చునను కామ్యుకధర్మము, సుగాత్రీ కారీమల స్వభావమున సహజసాందర్యమునకును, నిరాదంబర చిత్రవృత్తిని వింబప్రతివింబభావము గల్పించి యొక సరళమైన కృంగారమార్గమును మోపించెను మణిస్తంభని అంగనల కంగన పంగరళితా విశేషదళిలయంగు నెక్కుడుట సామ్యంగు ల్కగవారి కంటె! అను రిక్వాసములతోడి మహాకామ్యుకత్వము, కల్యాణునిని గాధామరాగ యాధమై గాక్షిస్తేమ మొదలగు రకాళములగు ప్రేమలతో, ప్రేమయూర్తులు ప్రజ్ఞామూర్తులనగు స్త్రీరాత్రిలతో అద్భుతకృంగార పృష్టి గావించివాడు మారన అతని చేతిలో కృంగారము రసమాత్రముగాకాక కళగా పరిధివిల్లినది.

రాయలచే రాధామాధవకవి యెరి విరుదండిన చింతలపూడి యెల్ల వాద్యుడు రాధాకృష్ణుల ప్రణయతత్త్వమును కావ్యభోగిణిలో వర్ణించుటతో పోతనగారి నతిశయించును అతడే వెలిదిండ్ల వెంకట పతి ప్రభృతులకు నక్షుభితు పెట్టిన మహాభాసుడు.

ఇక దక్షిణాంధ్రయుగ వాఙ్మయమును పరామర్శించినచో ప్రబంధములేకాదు ప్రతి గ్రంథమును కృంగారధూయ్యమే. రఘునాథరాణి లంతటి

రాజకవి, విశిష్టాద్వైతి పారిశ్రామికాభ్యాసమునంటి
కాంతరసమాగమమున కథకు శృంగారప్రధానము
గావించెనన్న తక్కిన కవులమాట చెప్పవలె! అతని
కంటే భుజి చాచంట మల్లన్న యనిపించుకొన్నా
డతని కొడుకు విజయరాఘవుడు అతని కాలమున
శృంగార మింకను బట్టితలలు చేసినది శృంగార
పదభూషణములగు శిష్టప్రబంధము లెన్నియో
బయలుదేరినవి కొందఱు గ్రంథకర్తలు ఇతిహాస
జీవులగు మహామహుల చరిత్రల మాటుమాలలందు
రంధ్రాశ్వక్షణ చేసినది తమ శృంగార విహాసము
కొంత కాంతింపజేసికొనిరి అట్టివారిలో అహల్యా
సంక్రందవము, కళాంకవిజయము, పార్వతీపరిణయము
మొదలగు గ్రంథములు రచించిన కవులు ముఖ్యులు
మఱియు బహుగ్రంథములందు బ్రాహ్మణశృంగార
ము నీచాతీనీదముగా వర్ణింపబడినది రఘునాథ
కృతుల మాడింటను ఈ విషయము గలదు. దీని
కొసము ప్రశ్నోకముగా తంజాపురాన్న దానసత్రమును
యక్షగాత మొకటి రచింపబడినది దానినిబట్టి వాడు
తంజాపురు సోమరిపోతుల సత్రములో తడియవేయు
చుండిన రాపకయ్యలు మాపాశీవులగు వేళ్ళలకు
యాళరిచ్చుకొనలేక తమ కంచెగరుచునేవాది పుణ్య
మలకు ధారపోసెదమని వారినింటపడుచుండెడివా
రని తెలియును—ఈ యుగమున రాజులతో రంకు
పోయిన కవయిత్రులుండటం ఇంకొక విశేషము స్త్రీ
సహజమైన విసుగునూడ విశవాడి గ్రంథములు
రచించినవారు కాని స్త్రీకృతములగుటచే శృంగార
ము నెవ్వ స్త్రీప్రకృతి చాలమట్టుకు లేటలేల్లము
కాగలదు ఈ యుగమున చెప్పకొడగిన శృంగార
కవు లిరువురు క్షేత్రయ, చేమకూర క్షేత్రయ మువ్వు
గోపాలమద్ర భాషాదత్తుని రసమంజరిః శ్లోకకోశము
చేమకూర దొక అపూర్వప్రబంధము ఇందు మువ్వి
ధములైన వాయికాశృంగారము ఉదాహరించుచు
ఇదివి తలపింపజేయు ప్రగల్భ, కామేంగిత చిత్రాం
గదముగ్ధ, ఆమెది తొలిమాపువలపు మధ్యద్రసంగతి
పూర్వరాగప్రేరేతము రసభర్త, రసోచితమైన

అలంకారిక పీఠియు నీతని విజయవిలాసకావ్య
శృంగారగౌరవమునకు దోహదములు

క్షీణయుగప్రబంధములన్నియు పూర్వకావ్య
ముల కనుకరములే వానిలో శృంగారముగూర్చి
ప్రశ్నోకము చెప్పకొడగిన గొప్ప యేమియు లేదు.
ద్యుత్తికావ్యములందు కవి శ్రేష్ఠకొసము శబ్దము
లేరుకొనుటతో సరిపోవును కితములు, స్థలపురాణ
ములు ప్రాంతముగా భక్తిప్రధానములు రానిపాటి
త్రిపురాంతకుని అంబికాకేతకము, రామలింగని పాండు
రంగమాహాత్మ్యములలో పరమేశ్వరశృంగారముగల
విగమకేశ్మహాభ్యాసము మున్నగు రెండు మాడిం
దుల కవవాదములు యక్షగాతాదులందు ప్రక్రియ,
రచనాప్రణాళికయు వేరుగాని తక్కిన దంతయు
ప్రాతప్రబంధభోరణియే.

ఇక ఆధునిక యుగమునకు దిగినంతనే కవియే
వాయకుడు వాయిక ఊహాప్రేయసి లేదా ఏ
పాదుగింటి తాయాకో అయితే అవ్యాపదేశమునో
మర్మకవిత్వ మవతర్కించును మఱికొందఱు బ్రదికి
యున్నవ్వుని భార్యను వావాబాధలు పెట్టి ఆమె
చచ్చిపోతే పామధూతితో కితక మొకటి వ్రాయు
టయు ఆచారమై యున్నది. ఇట్లే నవయుగభావ
కవిత్వమున శృంగారము ముఖానముగా నుండి
పోయినది ఆస లా శృంగారము రసవర్ణకసాయి
కావేకాదు

పై చరిత్రనుబట్టి మారినదో శృంగార మాంధ్ర
వాన్మయరంగమున ప్రధానధూమిక నిర్వహించినట్లు
తెలియగలదు ఏ వాన్మయమునను ఇంతి శృంగార
వ్యామోహము కవుల కున్నట్లు కనిపించదు కవి
త్రయమువారిమండి నేటిచాక దాని పరిణామ
క్రమము సతనోన్ముఖమునుచు నే వచ్చినది చివరికి
మారినచుంచి జగ్గనినోటిలో బూతుబూతుల వీరికి వచ్చిన
దాంధ్రశృంగారము. రసికులకు విసువలొందినది
అందుచే కవు లిప్పుడిప్పుడు తదితర రసముల కెగ
బ్రావించువాడు.

కష్టజీవులు

శ్రీ వీరుభొట్టు మార్యనారాయణ

పర్వతముల జంటవలె నున్నవీ యెడ్లు
నడచుచుండి కూలిపడుచునుండ,
నెండుటాకులోని యీనెలవలె లోని
యెమ్ములెల్ల జూచి యెంచవచ్చు.
సంచివోలెనుండ చర్మంబు, ముడుతలై
గాజువీళ్లలట్లు గండ్లుమెఱయు,
చావలేదుగాని శిశ్యవశిష్టమై
యూర్పుచుండ! బాధకోర్పుచుండ!
మూపునైన కాదు మోకాలిపై కూడ
కాయ కాచియున్న కష్టజీవు,
తెన్నిపుట్ల భూములివి పండించెనో!
వట్టిపోయె నాటి బలనమృద్ధి!
బడియ చేతబూని, యెడనెడ బాదుచు,
తోకవిడిచి, యెడ్లదోలచుండ!
కఱకు పెఱకువోలి కన్నట్టుచున్నాడు!
ఎచటి కివి? వీనినేమి నేయు?
కొమ్ములుండికూడ గుమ్మగానోపవు
బున్నుమనవు, యూర్పు వోసికొనుచు,
కాంతమేమి! వీనిపాజన్యమేమిరా!
యిట్టిచిత్తవృత్తి యెట్టులబ్బె!
లాంగలములు గట్టి, లాగించిబండ్లను,
వీని కష్టఫలము వినువ మెనవి-
క్రియమునర్చె దుడకు రెండుపుంజలకు
పర్వతములవోలు వానియెడ్లు
బలము దఱిగియున్న పశువుల రక్షింప
కాననంబులేవి? కాలలేవి?

ద్రవ్యమునకు నేడు చానులైపోయిరి
రైతులార! ప్రేమ రహితులగుచు
పచ్చినీళ్లకొఱకు కాధింపగాలేదు
పెట్టుగాక నీవు గొట్టుగాక
కండరములు నీదు కలిమికి బెచ్చించి
అనువులొండెయున్న పశువు లిష్ట
అడవులెల్ల దోటలయ్యె, నాదోటలు
పంటభూములయ్యె, బయభు లేవి?
తిరుగ జోటు లేదు తిన మేతయా లేదు
పసరములకు నెడ్డి బ్రతుకు తెఱవు.
వేరుకనగ, చెఱకువైరులు మెండయ్యె
ఆ పొగాకుతోట, లంతులేదు-
గింజపైరుకాదు కిట్టింపు-పశులకు
మేతలేదు-మనకు మెతుకు లేదు!
పశులమేతకనవు ప్రత్యేకముగ బెంచి
మేటివేయు కట్టుబాటులేదు
వట్టిగడ్డి యెంత బలమైన మేతరా!
అదియైనైన జాలినంత యేది?
పంజరములనుంచి పండ్లు గింజలుబట్టి
పెంచుచుంటి వీవు పిట్టకదువు
కష్టములకు నోర్చి కనిపెట్టుకొనియున్న
జీవులన్న నేల కీతకన్ను-
పొరపొక్కులనుచు బడిచచ్చుచున్నాడు
మానవుండు బుద్ధిమంతుడౌట!
కరుణ దూపలేదు, మన కార్యమాయేమి?
ఈ కనీసధర్మ మెఱుగవలదొ!

అమరు కాంధీకరణము

శ్రీ విశుదవోలు వెంకటరావు

అమరుక మమర భావయందలి శృంగారరసాత్మక గ్రంథము శృంగారరసగుళిక యని శృంగార రసపేటికయని, శృంగార కంఠాభరణమని రసజ్ఞులు దీనిని గొనియాడెదరు ఇది కావ్యవిద్యాస్నాతకులకు క్రమరూపము సంస్కృత హృదయాలకు సంతకా హ్లాదకరము దీనిని శతకమని సంప్రదాయజ్ఞులు, లఘుకావ్యమని సారస్వత విమర్శకులు—ఖండ కావ్యమని నవీనభావులు వ్యవహరింతురు

అమరుక మాదికంకరులు రచియించినది యైతి హ్యము అమరుకవి రచించియుండునని యాంత రంగిక ప్రమాణము కవి యెవ్వరైన నమరుకమాకృతి కర్త కమరత్వము నీడ్చింపజేసినది సుప్రసిద్ధ సంస్కృతాలంకారికులు, ఆనందవర్ధనుడు వామనుడు, నమరు కము మహాకూరించిరి కవితాప్రపంచమున నొక పృథు కాళిదాసుకన్న ఘనయశస్సు గాంచిన మయూరుడు తన నూర్వకరకమున నమరు శ్లోకచ్ఛాయల ననుసరించి నడుటచేత నమరుక కావ్యప్రఖ్యాతి వికాసకృతమగుచున్నది దాక్షిణాత్య సంస్కృతకవి క్షుతికెక్కిన 'అమరుకవి' శ్రీ శి. రవ శతార్థి ముందుగా దెలుట నిస్సంశయమే.

అమరుకమందలి శృంగారము వర్ణవాప్రధానము గాదు ధ్వనిప్రధానము రచన మేకభావ మాత్రగ్రధితముగాక, బహు భావసమన్వితము శేవలాలంకారికవి సమయముల ననుసరించి, కావ్య సృష్టిసీయక, నాయకానాయిక రసభావసందర్భములను సన్నితములను రసోల్లసితమగురీతి శేవకా భాషురములుగా నొనర్చి, యమరుకవి శృంగార రస బోధనము కొనించినాడు.

1. New Catalogus Catalogorum by Dr V. Raghavan. Published by the University of Madras 1951 Page 251 to 253.

ఇందలి శృంగారము, మేఘసందేశ కావ్యాదుల యందలి శృంగారమువలె నేక భావగ్రధితముగాక, భాగములయందలి శృంగారమువలె, నసభ్యముగాక మంచితకాదులయందలి శృంగారమువలె నువ్వాద రూపము వహింపక రసవిషయందంతై రసీకజవాంతఃకరణ సంతతద్రవీకరణ కారణభూతమై విలయుచున్నది

సంస్కృత భాషావాఙ్మయమున నమరుక మెట్టిదో ప్రాకృతభాషావాఙ్మయమున హాలుని గాధాసప్తకతి యట్టిది రెండును శృంగారరస ప్రాధాన్యములే రెండును, కేవల శృంగారరసముచే కావ్యరచన సాధ్యమని దానియూహించినయే అయిన రస నిరూపణమున భిన్నపథకములైనవి దానియందలి శృంగారము, ప్రాకృతముగావున యమాయికపు బల్లెటూరి పడుచువంటిది రెండవది సంస్కృతము గావున నాగరకతయం దాటలేరీ, పలుపాకడ రెండి గిన నెఱవణవంటిది ఒకటి మేగ్ధశృంగారము నేఱవొకటి ప్రాథశృంగారము నిరూపించినవి.

సంస్కృత వ్యాఖ్యలు

సంస్కృతమున నమరుకవ్యాఖ్య రీతునది మతకు లభ్యములగుచున్నవి 1

- (1) రసీకసంతేపని - అర్జునవర్మ
- (2) అర్జునవర్మ - రసీక సంతేపని
- (3) కవిచంద్రుడు
- (4) శోకసంభవుడు
- (5) గోక్షపురీంద్రమూరి
- (6) చంద్రఖండలాభరుడు
- (7) దేవకంకరుడు
- (8) నందలాలుడు - భావబోధిని
- (9) నందికేశ్వరుడు

(10) కామద జ్ఞానావరణ కళాధర రవిదం
ద్రుడు ఇది శృంగార వైరాగ్యపరముగా రచిత
మైనది

- (11) చతుర్ముఖమిత్రుడు భావచింతామణి
- (12) శేషరామకృష్ణుడు
- (13) రామరుద్రుడు
- (14) రామానందనాథ పండితుడు
- (15) విదగ్ధ దాదామణి
- (16) విద్యాకరమిత్ర
- (17) నేమధూపాల శృంగారదీపిక
- (18) వీరగల్లి శ్రీవిగాసాచార్యులు
- (19) మూర్త్యుకామ శృంగార తరంగిణి
- (20) హరివ రథట్టు

ఇవి కాక, తంజావూరి రాయనారాయణకాల
మున (1714-1604) శృంగారసంకేతని యను
అంగుళీమణి వ్యాఖ్య యున్నట్లున, నది రఘునాథ
రాయల కంఠితులు చేయబడినట్లును నైషధ పరిణాతి
యము (అనుదితము)న నీ క్రింది విగ్రహ శబ్ద
యున్నది

* ప్రబం రత్నావళి ప్రహృలయత
నేటూరి ప్రభాకరకాశ్మీగారిచే సంపాదితము అట్ల
2 ఇందరి ఎద్యములు ప్రాచీనాంధ్రకృతులనుండి
యిరువురు ంధానకర్తలు (1918) మార్చిన కలన
గ్రంథములందరిని ఒకటి పెదపాటి జగ్గన ప్రబంధ
రత్నాకరము ఇది యనుదితము—మూదాకావ్యం
ములకము తంజావూరి అస్తకా గారమున సంఖ్య
(189) గా లభ్యమగుచున్నది రెండవది 'ఆంధ్ర
పాహిత్యసరివత్తున సుదాహరణగ్రంథమున పేర్కొ
నబడిన కలనము దీని కర్త శేరు తెలియలేదు ఇది
యనుననుదితమే ఈ రెండింటియందలి యుత్సాహము
లైన కృతులను ఎదురులను ంభుకేరించి విలన
గల కేళతో నలంకరించి, గ్రంథయాపమున ఎదు
రించిన కీ శే ప్రభాకరకాశ్మీపాదులకు నాంబ్రవిద్య
లోక మంతయేని కృతి జ్ఞత మాపదగియున్నది
శేషు కొంత సంస్కారముబడిన పునర్ముదితము
కాడిగియున్నది

"అమరుకాలంకార హరిభంగికల శృంగార
సంకేతని కామమందు "

పై వానిలో విద్యవ్యహారి శ్రీకామని కాశ్మీ
యవార యగు పెదకోమటి నేమధూపాలని వ్యాఖ్య
శృంగారదీపిక మిగుల వ్యాప్తిలో మున్నది ఇది
తెలుగు లింలా మాత్రమే ప్రకటితమైనది చితవాగరి
లిపిలో నింగ్లీషుభాషా వివరణముతో ప్రకటితమైన
యీ వ్యాఖ్యానస్వార ధమును రాష్ట్రీకర విద్యాం
గులు గ్రహింపగలరు

తెనుగు టీకలు

అమరుకమునకు తొలది తెలుగు టీక తాత్ప
ర్యము వ్రాసి ప్రకటించినవారు కీ శే చదువాడ
నీతాం మకాస్తులవారు వాగ దీపిని క్రి క 1885
ంవత్సరమున రచించి ప్రకటించిరి ఆ విషయ చాల
కాలమునకు కీ శే నేమధూపాలకాశ్మీగారు
సంగ్రహం వ్యాఖ్యతో ప్రకటించియున్నారు

కామకొలను అన్న మరణ

ఆంధ్రవాఙ్మయమున మనకు లభ్యమైన
అమరుకాంధ్రకరణములలో కామకొలను అన్నము
రవాడే మొదటి కృతియని, దెప్పనొప్పును ఇది
పూర్తిగ లభించలేదు కాని యందుండి ప్రబంధ
రత్నావళిలో నీ క్రిందిపద్య ముదాహృతమై, యాంధ్ర
కరణమున్నదని తెలులం కాధారమైనది

"మలుకన జాపముందిరుచు చో

గటకామఖ పా నిమిద తె

ల్లాలయనభాంకులం గదిసి

యొప్పెడు కంజగురాకు గుత్తిచే

నలవడి కర్ణలారమున నంటిన

కుమ్మెదవోని పార్వతీ

లలనకటాక్షదృష్టి మనలం

బరితార్థుల జేయు గావుతన

(ఇది యమరుక ప్రారంభశ్లోకముగా "వ్యాకృష్టి
బద్ధ కటకామఖ పాణి పుష ప్రేంఖన్నభాంకుల
యసంబలితో ఎదుదావ్యాః, త్వం పాకు మంజరిత
వల్లక కర్ణలార లోభి భ్రమత్ భ్రమరవిభ్రమ
భిక్తకటాక్షః, అనుదాని తెలుగుచేత)

ఈయన్నము రాజా క్రి క 1494 లో మున్నట్టి
క్రింది కావనమువలన దెలియవచ్చుచున్నది

శ్రీగజాధిపతయే నమః శ్రీ జయభ్యుదయ కాలి
జాహన శీకవర్ణంబులు 1418 అను శేరిటి ఆనందసం
వత్సర శ్రావణ 10 శోహితీవ సమేత కు(లాల)
గ్నమందు యజ్ఞసయాజనాధ్యయన, యధ్యాపకచాన
ప్రతిగ్రహ చక్రార్థవిరతులయిన యజ్ఞాశాఖ,
అంగీరస బార్హస్పత్య, భారద్వా(జ)సగోత్రులైన
కామంగొలవి మూరపరాజు అన్నయ్యకొడుకు
అన్నయ్య(జు) శ్రీ కుంగభద్రాచారీరం భాస్కర
శ్రీత మందుల శ్రీఽంపా విమూపాక్ష దేవండు ఆయు
రాశోగైక్యకృత్యభివృద్ధి అనువట్టగాను ఆచంద్రా
క్కాతం రక్షిం(చు)ను మంగళయ్యన్ శ్రీ శ్రీ
శేయున్

ఈకాసనము హంపీమహాశ్రీతమునైన బన్ది
యాలయమున వెదురుగమన్న రాతిపైనున్నది † ఇందు
వేర్కొనబడిన అన్నయ్యయే, అన్నమరాజు కాద
గను ఈతని తాత మూరపరాజు నామహి విషయము
తెలుపుచున్నది మఱియు ఇతడు ఆపర్వతమూత్రు
డనియు భారద్వాజసగోత్రుడనియు, హంపీశ్రీత
వాసియనియు, దెలియుచున్నది. కామంగొలనే,
'కామకొలను' అయినది

ఈ అన్నమయ్య కృతిమంత్రి వేల్కొక సీసపద్మము
మాడ ప్రబంధరత్నావళిలో నుదాహృతమైనది అది
త్రిపురాంతక దేవునిచూర్చిన దైవస్తుతి ఆ పద్మము
విందుదహరించుచున్నాడన

“తిరిరిరాళికి నెక్కి తిరుకు చక్రంబులు
మెట్టుల బదిలినై మెలయు లేరు
బహు ముఖంబుల నేర్పుపరించు సారధి
బ్రాహ్మదూపగ రానివారువసులు
గట్టియై నీకనక్క అదీర్చు నిల్లుగమ్మి
ప్రసాదాంతంబు మోతమాపునారి
విజయా మహాలపై నిలపిల్లు బాగంబు
సరిలేనికోటుల సంఖ్యలయను
తనకు నమ్మటయును మరత్రయము గలిచి
పుణులనిభాగితి గైకొన్న రధికవరుడు

† దక్షిణ హిందూదేశ కాసన సంపుటములు.
4 సంపుటము. సం. 271 ది. 60 పుట హంపీశ్రీత
కాసనములు.

జయము లేజంబు భూతియు వ్రయమెలర్చ
మనల గడునాదిధేయుడై నుజుచుగాత.

2. తాళ్ల పాక తిరువేంగళప్ప

అన్నమరాజు కృతి తరువాత వేర్కొన దగినది
తాళ్లపాక తిరువేంగళప్ప యాంధ్రీకరణము ఈ
యాంధ్రీకరణ మముద్రితము గ్రంథము చివర తావిట్లు
చెప్పకొనియున్నాడు

“ఇల చాళ్లపాక సత్కుం
తిలకుడు, శ్రీ శేంకపేళ దీక్షిత సుతుడు
జ్వల కలితాది తిరువేం
గళప్ప యమరుకము తెలుగుగా రచియించెన్ ”

తిరుపతి శ్రీతమున సంకీర్తనాచార్యులై
ప్రఖ్యాతిజెందిన తాళ్లపాకవారి వంశీయుడగు నీ
తిరువేంగళప్ప శ్రీ శ్రీ 1600 ప్రాంతమున మన్న
వాడు. తన గ్రంథమును తిరుపతి శేంకపేళ్ళయినకే
కృతి నొసగియున్నాడు ఈ యమరు కాంధ్రీకరణము
సంపూర్ణముగ నన్నది చాలవఱకు చంపకములు,
ఉత్పలములు వాసుకయైనది. లెక్కకుగా మల్లేభ
కాద్వాలములు, కందములు వాడబడినవి. శేతల శృంగా
రరస ప్రధానముగు నిట్టి కావ్యమున, చిరరసానుగుణ్య
ములగు మల్లేభ కాద్వాల వృత్తముల వాచిక సరసముగా
నుంపెదను తలంపున నీతడు వానిని వీడియుంప
వచ్చును అముద్రితము గాన దీనినుండి కొన్ని పద్య
ముల నుదాహరింతును. మూలమున ప్రతి పద్యమునకు
మూండు వ్యాకరణాధికభాషలో చిన్న వివరణము వచన
రూపమున నున్నది

“శ్రీరుచిరాంగనాశ్రమవిచిత్ర
విభూషణమూన చందనో
దార నిలాసదీపితమునై, యనీ
తోత్పల కాంతి మించి, శృం
గారరసంబు దోచెనన గమ్మల
పంచువులైన మేలి యు
య్యారములూపు శేంకటకగాధిపు
దీపుత మాకు గోరికల్ ”

“వచనము— శృంగారరసప్రధాన మమరుక
కావ్యము. శృంగారము - సంభోగము, విప్రలంభము
అని రెండు విధములు అందులో సంభోగ శృంగారం

మొదలుగా మహాగిరికి కృంగార రహస్య అలంబన
విభావమైన వాయికాస్వరూపమునే దేశతగా
భావించి, తృతీయ పురుషార్థమును సూర్పి, అకర్వ
చిత్తాహ్వాదు."

"చెదవే తిరించు ముండురులు,
స్వేదకణంబుల వింతజాటు లో
టాదపురకాంత కాంతిమెలు
నొయ్యన పోలెడు కన్న చామరలో
కదలెడు మండలంబులును
గల్గిన పాదుషభాసమానయా
ముదిత ముఖారవింద మతి
మోదము మీకు నొసంగు గావుతగా."

(ఇది 'అలోలామలకావళి' అను శ్లోకమునకు
దెలుగుదేశ యాల శ్లోకములోని చివర పాదమున
'వ త్వం పాకు చిరాయ కిం నారిహర బ్రహ్మదిధి
శ్చతతై' అను భావము పై పద్యములో ననుకరింపబడ
లేదు)

"దెలుపుడు వచ్చువేళ సరసీరుహ
లోదన, మంగళార్థమై
కలువల గాదు తోరణము గట్టుట,
నారిక చావుదండ నే;
యలరుల గాదు మించు టుపహారము,
సవ్యుల గాని, యర్హములో
కలకకాంబుపూరమున గాదు
చెరుద్రుడు లోనపాళిచేక "

"మొక్కగ వచ్చు నార దటముకొ
గని యంధ్రులు మాయా లోకచే
నక్కున నవ్వు చాకొక నెపంబున
గప్పు; ప్రియోక్తులాడునా
దిక్కుటు చూడనే చెలల దిక్కులు
మచ్చటలాడుచుండు నీ
దక్కరచొమ్మ ప్రేమ కడుదక్కన
పోజాలయల్క నెచ్చెరి!"

"యావరసార్థమున్ కిసలయారుగ
లోమలమున్ వినుకొన్న
తత్నాతని నూపురంబును,
మచాలసభారము నావదంబుచే

శేవరభూరుభుండం ప్రయోగ్య శ్చ
బరాంజనచేత కాదికం
దైవింసిల్లు వాడు మునుజాయుధ
దేవునిం ద్రియంబుగన్."

ఇది "పాల్వేళే న నవపల్లవ లోనులేన" అను
శ్లోకమునకు దెలుగు.

(గంభీరమూచి

1. ప్రాచ్యురిభిర పుస్తకభాండాగార నితీక-
(1911-12-18) R 107-K-4-35.

2. కళకళపులచరిత్ర పుట 184-185 1934
(వంగూరు కుబ్జారావు)

3. తిరుపతి దేవస్థానమువారి యార్దకాభా వివే
దిక. 800 పుట.

4. ప్రాచీనాంధ్ర క పు య తాల్లపాకవారు.
భారతి, ధార-మార్గశిరము

5. శిష్ట సర్వకాశ్రీ యమరుక కావ్యలీలక
పుటలు—84 (1987) 841-842 పుట

తాల్లపాక తిరువేంగళప్ప కృతి వెనుకవకునా
తన వాఙ్మయమున నమరు కాంధ్రీకరణములు విశేష
ముగ గవ్వట్టుచున్నది దీనిలో తొలికృతి యాంధ్ర
కర్త

1 శిష్ట సర్వకాశ్రీ (1880-1880)

శిష్ట సర్వకాశ్రీ, మహాద్దండకవి పండి
తుడు, సంగీత సాహిత్య విద్యానిధి శిష్టకృష్ణయార్ది
కాశ్రీ కొమారుడు క్రీ శ 1880 సంవత్సరమున
నమరుకమును దెలిగించి, తన కాశ్రీయమును క్రీకాళ
హస్తీ ప్రభువును నగు చాచెర వేంకటపతి రాయనిం
గారి కృతినిచ్చెను తుదిడు విద్యకృత్తులు సుప్ర
సిద్ధ పండితకవి మహామహాపాధ్యాయ కొక్కండ
వేంకటరత్నము పంతులవారి 'విద్యత్కవిత్వర'విరు
దిమునిచ్చి సత్కరించిన దీ ప్రభువే—తుదిడు క్రీ.శ
1819—1881 మధ్య జీవించియుండెను కృతికర్త
సర్వకాశ్రీ యమరుక మేకాక, జ్ఞానత్రనూనాంబికా
కళకము, లలితాంబాస్తుతి, అచ్చిగాని తారావళి,
చాటుపులు మున్నగునవి నడించి కొంతకాలము
రాయవేదాయన దొరతనమునాడు స్థాపించిన మహా
పాకకాలలోను సంస్కృతోపాధ్యాయుడై తిరుపతి

రాకపాత్రి సంస్థానములకు : ద్విశేషములను. ఈవి
యమరుకము-1937 లో ముద్రితమై ప్రకటితమైనది.
ఇది సంపూర్ణానువాదము గ్రంథమౌచి.

1. దీర్ఘరంగముగారి యాంధ్రకవులదరిత్ర—
కృత్తియభాగము పుట 199. శివు కృష్ణమూర్తిగారి
చేరితము.

2. జ్ఞానప్రకాశాంధికాశతక ఓక—జ రా
మయ్య—అంధ్ర పాహిత్యపరిషత్ప్రచురణము—
1916.

3. ప్రభుత్వ ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండా
గార మౌచిక—(1917—18) పుట సం. 299.

2. మండపాక పార్వతీశ్వరకావ్య (1888 - 1897)

అభినవాంధ్రకవిత్వ రీతిమహా దనియు, అప
ర్ణశీకవనధారాపారిణు దనియు వాసిగన్న పార్వతీ
శ్వరకావ్యగారు దీనిని శ్రీ శ 1868 లో హంద్రీక
రించి 1893 లో ముద్రించిరి ఇది రెండు మూడు
తదవలు ముద్రణభాగము నందినది ఇందలి పద్య
ములు సంకటగిరి సంస్థానమువాదు ప్రకటించిన
శృంగార పద్యావళి యను సంకలనగ్రంథమున నుదా
హృతములైనవి. మఱియు, శ్రీ శ నల్లాల పదాశిష
కావ్య, శేషకావ్యగారును శ్రీ శ 1901 లో ప్రక
టించిన నరసపూపాలీయ రసప్రకరణ నాయకా
నాయకప్రకరణవ్యాఖ్యయం దిందలి పద్యములు
లక్ష్యములుగా గైకొనబడినవి. దీనినిబట్టి యీ
యాంధ్రీకరణమున కంత వ్యాప్తియున్నదో తెలియ
గలదు. ఇందలి

“శ్రీ కటకముఖం బనెడుచేత

గొనంబు గొనం బయం బయం

త్రావ నఖప్రభంగలయ బయ్యచు,

మంజరిత ప్రవాళభ్రం

వాళుతి కర్ణభూషణ సమాదర

చందల చందరీక రి

లాకరమై తనద్రు బగదంబ

కటాక్షు ముక్కు ప్రోచుతక.”

“గృహగీరంబు విశిష్ట భూతర

రత్నద్రోహులొంది త

నకావాదిక నుదాహరింప

బదుతగా నత్మంతలగ్నార్తియై

మహిళారత్నము కర్ణభూషణ

సన్మాణీకృతున్ కాది మ

నకానన్ చంచుటంబున ద్వి

లిపి గైకొనేనె వాగ్మంథమున్ ”

మొదలగు పద్యములు ప్రాచీన పండితులకు పరిచిత
ములే. దీనినిగూర్చి “కళ్యాణి సంక్రాంతి సంచిక”
(1984) లో వారి మనుషులు శ్రీ శ మండపాక
పార్వతీశ్వరకావ్యగారు (1888 - 1940) వ్రాసిన
వ్యాసము చదువదగినది.

3. వారణాసి అమృతరామకవి

(శ్రీ శ. 1820 - 1890)

కలియుగ చానకర్ణుడని ప్రఖ్యాతి గాంచిన
జయంతి కామేశ్వరు పంతులుగారి (1841 - 1884)
యాజ్ఞ ననుసరించి, వారి యాస్థానకవి అమృతరామ
కవి యమరుకమును శ్రీ శ 1870 ప్రాంతమున తెలి
గించెను ఇందన్నియు నీసపద్యములే దీనిలో నెను
బడి యెనిమిది పద్యములు తెన్నుత్రీ ప్రభుత్వమువారి
ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమున గలవు. అందలి
నివేదికలో యత్కిర్తృకనగా తెలుపబడియుండలేదు.
అమృతరామకవి కామేశ్వరు పంతులుగారి కృతి నొక
గిన ‘శ్రీకృష్ణకథామధారసము’ అను ప్రబంధమున,
తా నీ యమరుకము నీసపద్యములో రచించినట్లు
తెలిపినాడు (యామడు శ్రీకృష్ణకథామధారసము -
అవతారిక) ఈ ప్రబంధము ముద్రితమైనది

4. సాధుపల్లి చంద్రశేఖరకావ్య

1890 ప్రాంతము

ఈతడు తెలుగువారి వాస్తవ్యుడు. సంస్కృత
కర్ణాటాంధ్ర భాషలలో గది శ్రీ సచ్చిదాశంధ
స్థానించా భారతీస్వామిశిష్యుడు జేత్యుపాసకుడు.
మనుచరిత్రమును కన్నడమున వ్రాసినాడు ఈతని
యాంధ్రీకరణమున చంద్రశేఖర కార్జుల మత్తేభ
శృత్తము లొక్కొక్కదాని వైదాదు పాదములు
గలవు. ఈ యాంధ్రీకరణము 1898 లో నేనుభూపాల
సంస్కృతవ్యాఖ్యతో గూడ తెలుగువారిలో ముద్రిత
మైనది.

5 జయంతి రామయ్య. (1861-1941)ం

గ్రాంథికవాదాశ్రయము, రామయ్యపంతులు గారు, అమరుకమును 1902 ప్రాంతముల శాంధ్రీకరించి, అప్పటికి రాజయోగ్యం విర్వంధ ముచే ముద్రింపక, 1932 లో పలువురు విద్యార్థులు ప్రోత్సహింప ముద్రించిరి ఇది మూల ముతోగూడ, సరసమైన యాంధ్రీకరణముతో ముద్రిత మైనది

6. వట్టిపల్లి నరకంధీరవకాశ్రి

ఈతడు తిరుపతి సంస్కృత కళాశాలయందు పాహిత్యాచార్యుడు ఇటీవల కీర్తికపుడు ఈతని యమరుకమున పద్యములు భారతిలో ప్రకటితము లైనవి

7. చెయ్యూరి కాశమాస్తీశ్వర శర్మ

సులభశైలితో రచితమైన యీ యమరు కాంధ్రీకరణము 1931 లో 'సమదర్శిని' సంపత్సరాది సంచికలో ప్రకటితమైనది.

8. మంగిలూడి శ్రీరామచంద్రకాశ్రి

వికాశముండలమున పాలకొండ వాస్తవ్యుడగు మంగిలూడి శ్రీరామచంద్రకాశ్రియను కవి దీనిని తక్కుగ భాషాంతరీకరించియున్నాడు ఇది ముద్రితమయ్య ప్రకటితము కాలేదు

9 గుట్టము సుబ్రహ్మణ్యము
ఎమ్. ఏ. బి. యల్

వీరి యమరుకాంధ్రీకరణము 1938 లో

ప్రకటితమైనది. శ్రీయత గాటూరి వేంకటేశ్వర రావుగారి పీఠికతోగూడ పరియమమున తెలిగింపు సమీచితముగ నున్నది.

10 వింజమూరి శివరామారాయకవి

11. పెనుమర్తి వేంకటేశ్వరకాశ్రి

12. ఘట్టిలక్ష్మీ నరసింహకాశ్రి

వీరు మువ్వరు నీ తరువాత నమరుకము శాంధ్రీ కరించిరి ఈ యాంధ్రీకరణముపైరిమర్మకాశ్రిప్రాయ మిది 1 శివరామంగారి రచనప్రాయాపాకము

2 పెనుమర్తివారి రచన కదలిపాకము.

3 ఘట్టివారి రచన వారికేకపాకము.

(భారతి 30 సం 7 సం 38 వృత్తి 1948 లాల్) ఘట్టివాడు నేడు తమ రచనమును పునర్ముద్రణముచేసి యున్నాడు అది భారతిలో విమర్శింప బడినది

వీరుగాక శ్రీ సందూరి శివరావుగారును, కీ. శే. చూరపల్లి రామచంద్రకాశ్రిగారును దీనిని తెలిగించి రట ఇంకను నా గవేషణకందని యమవాదములుండ వచ్చును వాకు దలిపిన చేర్చెదను

సంస్కృత గ్రంథానువాదముల చరిత్ర తెలుసు కొనుటకేది, ఏక కళావృత్తియు గ్రహించిన కవులను గూర్చి సమగ్రముగను, సప్రమాణముగను పరిశ్రమ చేయుటకేది, ఆయాగ్రంథమూచికలు ముద్రితా ముద్రిత వివరణముతో గూడ నే దత్యంతావశ్యకమై యున్నది అట్టి యాంగ్రగ్రంథ మూచికా సర్వస్వ రచనకు ప్రోత్సహించుట కీ వ్యాసముద్దేశింపబడినది

వియోగాగ్ని

★
'మధుక్రి'

ఊహకరీతమైనది, మహాన్నతమైనది, దిక్పశక్తి సం
దోహముతోడఁ గూడినది, దుఃఖములేనిది, భీతిగాని, సం
దేహముగాని చేరనిది, తృప్తికరమృయు సర్వలోక స
మ్మోహనమైన యట్టిదియిహ! ప్రణయ—మృది యెంత గొప్పదో!

చెలి! నీనా ప్రణయమృతాంబునిధి వీచీమాలికా డోలికా
వలి నిన్నున్ మఱి నన్ను నేదొయొక స్వప్నభ్రాంతిగా మేఘ వీ
ధులపై దేవవధూ రహస్థులులయందున్, ద్రిప్పె, నానాటి వే
ళల యందెష్టాయొకప్పు—స్వర్ణసుమముల్ వ్రాలెన్ శిరోఽగ్రములన్.

అంతియ! దానితోనరి! మహావిష దంష్ట్రలఁ బోలు తత్స్పృశుల్
స్వాంతమునందునన్ నిలిచి శాశ్వతనైస్య విషాద వహ్ని సం
క్రాంతిగఁ జేయుచున్నది—సుఖమృతమువంటిదొ యేనెఱుంగఁ గ
ల్లాంత పోలొచనా! కనికరమును జూపెడివారె లేరుపో!

వీవాక దేవకన్యకపు! నేనొక రాక్షసమూర్తినేము? దే
వీ! వరమిచ్చి మెచ్చితివి, విభ్రమచిత్తు దనై ప్రమాదరే
ఖావధి దాటలోలనె కన్నులు విప్పితిఁగాని నిన్ను బా
ష్పావృత గృష్టియుక్త నయనాంచలనీమలయందుఁ గంటినా?

ఒకఁడెవడో మహాజ్వల మహాన్నత సత్కవిరాజు వానినా
టకమున నృప్తిచేసిన రటన్నటివాడువు నీవు, కాని—మా
యకు వశమైన లోకములయందె టనైవను నిన్నుఁబోలు నా
యకి జనియించెనా? హృదయమధదలి భ్రాంతులు వొల్చెఁ గ్రాంతులై!

ఇది వియోగాగ్ని! —దీని నీవే యొనంగి
నావు—నీ బహుశృతి శిరసా వహింతు; ;
గాని, వన్నెల విసనకత్తా! ననున్ మ
తెంతకాల మహర్నిశ లేదువు మనదు?

కలగూడలగంప

శృంగార రసమంజరి

విక్రతి భాద్రపద శుద్ధములో ఆంధ్రగానకళా పరిషత్తు (రాజమహేంద్రవరము)వారిచే ప్రచురింపబడిన శ్రీశ్రీత్రయ్య పదములను గ్రంథములో అనుబంధముగా 'శృంగార రసమంజరి' ప్రకటింపబడినది నా సంపాదకత్వమున వ్రాయబడిన "వారిపలుకులో" (పుటలు ౪౩ - ౪౪) 'శ్రీశ్రీత్రయ్య పదములు - ఆలంకార కాస్త్రము' అను శీర్షిక క్రింద నాటి నాకు లభ్యమైన విషయము ననుసరించి ఇట్లు వ్రాసితిని "ఈ వివరణకు 'శృంగార రసమంజరి' యని పేరు దీని కర్త యవరో తెలియదు ఆంధ్రసారస్వతములో శ్రీశ్రీత్రయ్యపదముల స్థానమును, విలువను నిర్ణయించుచు ఈ గ్రంథకర్త చేసిన పేజీ చిరస్మరణీయము" ఈ వివరణయంతకు కర్త యొక్క కే యను యుద్దేశముతో అట్లు వ్రాసితిని కాని నుమారు నెలకోణాల క్రిందట ఈ వివరణయొక్క కర్త నిద్దరని సుష్టమైనది ఈ విషయమును క్లుప్తపరచుచున్నాను

నెలదినముల క్రిందట విజయనగరము చిల్లి యుంటిని అచ్చటి మహారాజావారి సంగీత కళాశాలలోని శ్రీ దువ్వూరి జగన్నాథశర్మగారిని—నాట్యాచార్యులను— కలసితిని ప్రసంగసందర్భములో వారు, శృంగార రసమంజరి కర్త, నుడిపాటి శోదండపతి యని, వారి గ్రంథము 1901 లో అచ్చెన్న దని, అది వారివద్ద కలదని చెప్పి నా కది దయతో ఇచ్చిరి ఈ విషయము శ్రీ వీరేశలింగము పంతులు గారు వారి ఆంధ్రకవుల చరిత్రలో మూడవ భాగములో వ్రాసి యున్నారనికూడ వారు నెలవిచ్చిరి ఈ విషయము వారు నాకు తెలియజెప్పినందుల కెంతయు కృతజ్ఞుడను.

అందుపైని రాజమహేంద్రవరములోని శ్రీ గౌతమీ గ్రంథాలయము నకు జని అచ్చట యా

విషయమై కనుగొనగా, 1901 లో అచ్చెన్న శృంగార రసమంజరియే గాక, 1872 లో అచ్చెన్న 'సంస్కృతాంధ్ర రసమంజరి'కూడ లభ్యమైనది. ఇది వింజమూరి కృష్ణమాచార్యులవారి చేతను వి. పీ. తారామాచార్యులవారిచేతను పరిష్కరింపబడి, వింజమూరి కృష్ణమాచార్యులవారిచే రచింపబడిన మకరంద మనెడి వ్యాఖ్యానముతోడ, ఈ పుష్ప రథ పెట్టిగారిచే చెన్నపురిలోని స్వీయ కళారత్న కర ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రించి ప్రకటింప బడియెను ఇందు భానుదత్త కవికృత సంస్కృత రసమంజరి మూలములోని ఒక్కొక్క శ్లోకమునకు ప్రతిపదార్థము వ్యాఖ్యానము (మకరందనామవ్యాఖ్యానము)తరువాత నుడిపాటిశోదండపతికవిచే ఆంధ్రీకరింపబడిన వచనము, పద్యము వరుసగా ఇయ్యబడినవి ఇందలి ఆంధ్రభాగము మాత్రమే 1901 లో అచ్చుచేసిరి దాని వివరణ మిట్లు "మరతాని శోదండ పతి కవివరప్రణీతంచైన శృంగారరసమంజరి— ఇయ్యది పండితులచే పరిష్కరింపబడి వంకాయల కృష్ణస్వామికట్టివారి స్వీయ శ్రీరంగవిలాస ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రించి ప్రచురింపబడియె చెన్నపట్టణం-1901 నీవివల ఆ ౨" ఈ తెలుగు రస మంజరికిని పైన చెప్పిన 1872 లో ముద్రితమైన దాని లోని తెలుగు అనువాదమునకును అచ్చటచ్చట కొద్ది పాటి భేదములు కలవు కాని సముదాయముమీద ఒకటి గ్రంథము. 1872 లో అచ్చెన్నదే శుద్ధముగా యున్నదని చెప్పవలసియున్నది ఇదివరలో నాకు లభ్యమైన భానుదత్తుని సంస్కృత రసమంజరి, నాగర లిపిలో ముద్రితమైనది. అందు అసంతృప్తుచే రచించ బడిన వ్యంగ్యార్థ కామిదియను వ్యాఖ్యానము కలదు. తెలుగులిపిలో ముద్రించిన ఈ సంస్కృతాంధ్ర రస మంజరిలో అసంతృప్తు వ్యాఖ్యానములేదు.

నుడిపాటి శోదండపతి నందకరీనియోగి అక్షరాలయన మూతును, భాతవ్యాస

గోత్రుడు, సురతాని విరుదాంకితుడగు శేంగళమంత్రి
పాత్రుడు, రంగయామాత్యుడగు వీరమాంబును
బుక్రూడు ఇతడు మూడుగుచ్చయులుగా తెలిగించిన
శృంగార రసమంజరిలోని తృతీయగుచ్చయు చిత్రము
గల గద్య ఇట్లున్నది

“ఇది శ్రీమత్కృదండరామ వరప్రపాదలబ్ధ
చతుర్విధ కవిత్వధురీణ భారత్యాజగోత్ర పవిత్ర,
శేంగళమంత్రిపాత్ర, రంగయామాత్య పుత్ర,
సత్కవిజనమిత్ర, మకవిలతాలమిత్ర, గుడిపాటి వంశ
పయః పారావార రాకాసుభాకర, సురతానిశోదండ
పతి ప్రణీతంబైన శృంగారరసమంజరియందు, చత్వారింశి
తృద్యదశంబులుం చతుర్దశకదశశేసరింబులుం
గల మునుపంచకంబుచే జొప్పారు తృతీయగుచ్చయు”

మరియు నీ గ్రంథాంతమున నివ్వబడిన రెండు
పద్యముల నుదహరించుచున్నాను

“శ్రీరంగనాయక సభ
నీరజమృగుపాదములను నే బూడింతున్
శ్రీరంజలు రసమంజరి
నూరిస్తుతి పారిజాత సుమమంజరిగన్ ”

“శ్రీకరసందకరీ కాగ్రగణ్యుండు వహిమిలు
గుడిపాటి వంశధవుడు
విరుదుగా నభింష సురతాని పేరంది
మహితుడో శేంగళమంత్రి పాత్రు
డకులితుడో రంగయామాత్య తనయుండు
వీరమాంబానంద వృద్ధికరుడు
నీంగన్న వెంగళ శ్రీనిధులమణులై
భాసిల్లు శోదండపతి ఘనండు

సరస కవిత్వ చమత్కార సౌర్యభామ
డవని శ్రీరంగధామ దయాశ్రయుండు
సెలవి రసమంజరిని రచించెనందు
సరవిగా దృతీయగుచ్చయు ధనరు.

ఇతడు ‘శ్రీరంగనాథ దయాశ్రయుండి’ నని
‘శ్రీరంగేశ్వరి రంగనాయకీని నేజింకింతు నెల్లప్పు’
దని కృత్యాదియందు శ్రీరంగనాథుని శ్రీరంగనాయ
కీని స్తుతించుచు పద్యములు వ్రాయుటచేతను శ్రీరంగ
ప్రాంతములయం దిత డుండెనేమో యని చెప్ప
బడుచు కృత్యాది పద్యములలో ఇది కొన్ని.

“శ్రీరంగనాయకా మన
సారంగమదార్ద్ర పత్రణయకాసన, తే
భార్యచిరభుజాంతరుడగు
శ్రీరంగేశ్వరు డభిష్టసిద్ధు లాసంగున్ ”

“నందవరకంశ జలధితూర్తండులిల
రసిమడగునట్టి సురతానిరంగ ఘనవి
సుకుడు శోదండపతికృతి శ్రుతియొనర్చు
మంజారసప్రంబ శృంగారమంజరిగను ”
“మధుర మాధ్వకభణితిగా మధువిత్తర్జ
వాసనావాక్య సౌరభ్యవాసరసిక
మధుకరా నందకర రసమంజరియును

దనరు కవిరాజకర్తావతంస మునుచు ”

ఇత జే కాలమువాడో తెలియదు “ఇన్నూలు సంత
త్సరముల క్రిందట నుండియుండు నేమో” యని
శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగా రభిప్రాయపడియు
న్నాడు

శ్రీశ్రయ్య పదములతో అచ్చు చేసిన శృంగార
రసమంజరికిని దీనికిని కొన్ని ముఖ్యములగు భేదములు
కలవు శ్రీశ్రయ్య పదములతో అచ్చు చేసిన దానిలో
రెండు భాగము లున్నవి పుటలు 219 - 287 లలోని
వచనములో నియ్యబడిన నాయకాది లక్షణమంతయు
శోదండపతి శృంగార రసమంజరిలోని వచనభాగమే.
తరువాతి 288 - 298 పుటలలోని “(శ్రీశ్రయ్య పద
ములనుండి లక్ష్యములు - సమన్వయము)” అను శీర్షిక
క్రింద అచ్చైనదంతయు చాలవరకు శోదండపతి
కృతిలోనిదే యని చెప్పవలెను మొదటి రెండు పుట
లలోని మూడు పద్యము లా కవి వ్రాసినవే భాను
దత్తుని రసమంజరిలో లక్షణము - వచనము, శ్లోకములు
తోను లక్ష్యము శ్లోకయాపమునను ఇత్యుబడినవి
శోదండపతి, శృంగార రసమంజరియందు లక్షణమును
వచనమున తెలుగులో వ్రాసి, లక్ష్యములను పద్యము
లలో వ్రాసెను శ్రీశ్రయ్య పదములతో ముద్రితమైన
శృంగార రసమంజరిని రెండు భాగములుగా నెవరో
శ్రమ తీసికొని, వ్రాసిరి. నాయకాది లక్షణములకు
లక్ష్యములుగా వ్రాయబడిన పద్యములను వదలి ఎక్కు
వగా శ్రీశ్రయ్య పదములనుండి లక్ష్యములను కాపి
యెన్నాడు. సురతాని శోదండపతి శ్రీశ్రయ్య పద
ములగురించి విమలమును వ్రాయలేదు. అందుచేత

ఈ విధముగా శృంగార రసమంజరిని విడదీసి వచన భాగమును—(లక్షణముల నిచ్చిన భాగమును)— మాత్రము మొదట వ్రాసి లక్ష్యములక్రింద సుప్రసిద్ధ పదకర్తల పదములను చేర్చి రెండవ భాగముగా విడదీసిన వారితో ఇంకను స్పష్టపడలేదు

మరియు రెండవ భాగమున నీ యజ్ఞాత సంపాదకుడు, లక్షణములను వెలుపు కోదండపతికృత వచనమును వ్రాసి, తరువాత “ఇందు వివాచారణము ‘నన్నెటికి బొమ్మనేరే’ వానివద్దకి ౧” అనునట్టి ధ్వంస రచనలను చేర్చినాడు ఈ వచన భాగములయు శృంగార రసమంజరి కర్త వ్రాసినదే దీనినే క్లుప్తపరచి మొదటి భాగముగా (219—87 పేజీలలో అచ్చువేసినది) ఈ సంపాదకుడు తేరీ వ్రాసియున్నాడు అందుచేత నీ వాక్యములలో కొంత భేదమున్నది (పట్టికలు ప్రక్క పుటలో)

ఈ మూడు పట్టికలను*, శృంగారరసమంజరి భాగమున క్షేత్రయ్య పదములతో, గ్రంథ విస్తరభీతిచే ముద్రించలేదు విషయమంతయు లక్ష్యవివరణయం దివ్వబడినదేగాదా యని ఈ విభాగములు ౪ల పట్టికలను అచ్చువేయుట మానుటయైనది కాని ఇప్పుడు ఈ శృంగారరసమంజరి కర్త యొకరను నిరూపణ విషయము వ్రాయుచుంటివి గాన కర్త లిద్దరు కలరని, మొదటివారు కోదండపతికవి యని, రెండవవారు మువ్వ గోపాల పదములను, ఇతర పదములను కోదించి వాటికి లక్షణములను నిర్ణయించి వివిధరీతుల విషయవిభాగ మొనర్చినవారని చెప్పవలసి వచ్చినది గాన, ఈ యజ్ఞాత పురుషునిగురించి వివరముగా వ్రాయుటకై ఈ పట్టికలను కొంత ఉదహరించియున్నాను

ఈతడు కోదండపతికవికంటె వాగా తరువాతి అధునికుడైయుండును వినునగా, మొదటి పట్టికలోని అచ్చు గ్రంథములలోని రెండవదానిలో గల అంక లక్షుపట్టి పదములను సరిమాడగా క్షేత్రయ్య పదములకు వ్రాసిన తొలిపలుకులోని 88 పుటలో ఉదహరించిన 1882 లో ముద్రితమైన గ్రంథముగోని పద సంఖ్యగా కనిపించుచున్నది. అందుచేత ఈతడు 1880 ప్రాంతమునకు తరువాతికే వ్రాసియున్నట్లు చెప్పవలసివేయ. 1882 నకు పూర్వమచ్చిన గ్రంథ

మేదైన యొకటియుండి అందును ఇదేరీతి పదసంఖ్య యుండినచో 1882 కు పూర్వమిది చెప్పవలసి ఈతని పేరు, చీరు, కాలము ఇప్పటికి వాకు తెలిసి నంతవరకు నిర్ధారణ కాలేదు.

వికృతి మాఘమాస ‘భారతి’లో 182 పుటలో శ్రీ తిమ్మావజ్జల కోదండరామయ్యగారు సభాపతియ్య పదములగురించి వ్రాసిన వ్యాసములో ఇట్లు పుటనోటులో వ్రాసియున్నాడు “క్షేత్రయ్య పదములతో చేర్చి ముద్రించిన ‘శృంగారరసమంజరి’ని రచించినదియు, క్షేత్రయ్య పదములలో గొన్నిటికి వాయికా, వాయక రసభావాది నిర్ణయము గావించినదియు, నీ పదములకు (సభాపతియ్య పదములకు) వివరణాదికములు వ్రాసి ప్రకటించిన శ్రీ నీ మా. తిరువెంకటాచార్యులవారే యని తలపడగియున్నది. వేఱువిధముయిన ప్రామాణికాధారము లభించునంత వఱకు నీ యాచూ సరియయినదే యనుటకు బయ్య ప్రకటనములోని వాక్యముయొక్క సాత్వ్యము చాలు ననుకొందును”

పైన వేడు వివరించినదానిపట్టి ‘శృంగారరసమంజరి’ కర్త గుడిపాటి కోదండపతి యని సప్రమాణముగా చెప్పవలసియున్నది రెండవవారెవరను విషయములో విషయసామ్యమునుబట్టి శ్రీ తిరు-వెంకటాచార్యులవారయిన కావచ్చును కాని, సభాపతియ్యగారి పదములను 1884 మార్చి నెలలో చెన్నపట్టణములోని శ్రీవాణివిలయముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రించడమైనది అందీ పదములకు ‘శ్రీ తిరువెంకటాచార్యులవారు సంగ్రహించిన యాంధ్ర వాక్యరూపమున వాయికా వాయకాది లక్షణములును, రసమంజరి యువాచారణ శ్లోకములును నొసగబడియున్నవి’ పరిష్కర్తలచే ‘గ్రంథమునకు దొలుత గావించబడిన ప్రకటనము’లో ఇట్లున్నదని తిమ్మావజ్జల కోదండరామయ్యగారి వ్యాసములో గలదు.

ఈ భావజ్ఞేతరులకు సయితము విశేషపడునట్లు ముందు ఉపోద్ఘాతమును, జనతల రాగము, తాళము, పదము, వాయిక, వాయకుడు, రసము, సంచారీభావము, అలంకారమును, ఒకటి వెంబడి కొకటి క్రమముగాను - కడపట రసమంజరి శ్లోకాచారణములను చేర్చి—అతిప్రయాసమునకు వెనుదీయక

పట్టికలు *

I మరియు, నీ సంపాదకుడు, ఇంక ఇంతో క్రమదీసికుని లక్షణములకు లక్ష్యములుగా తా నిచ్చిన పదములను అకారాదిగా ఒక పట్టిలో విచ్చినాడు. అందులోని శ్లేత్రయ్యపదములకు తాను సంపాదించిన రెండు అచ్చుప్రకులలోను, రెండు వ్రాత ప్రకులలోను వివ్వబడిన పదసంఖ్య నిచ్చి నాయికా

భేదములను కూడ ఇచ్చియున్నాడు ఉదాహరణమునకై కొన్ని పంక్తులను వ్రాయుచున్నాను.

II ఈ విషయమునే మరియుక రీతిని విభాగించి పట్టికగా వ్రాసియున్నాడు. లక్షణములలో శ్లేత్రాన్ని కరుసలోగల వివిధనాయికాదులను వరుసగా డెలు ప్తచు లక్షణమునకు ఎదురుగా లక్ష్యముయొక్క ప్రారంభము నిచ్చినాడు

III మరియు ఈ విషయమునే ఇంకొకరీతిని పట్టికగా ఇచ్చియున్నాడు

(1)	లక్ష్యము	అచ్చు	వ్రాత	లక్షణము
	అందగాడినాడు వేర అదివరాహ	గర	గ	సామాన్య, ఖండిత
	అనుకో ప నేమున్నది-యక్కర	ర	గ	స్వీ ప్రాథ దివ్య
	పర దేశమున జేసిన పనులిందు	గ	గ	స్వీ ప్రాథ ప్రేమగర్విత
	మంచిదాన నే చెలియ మాటలకు			ప పరోధ ఉపపతి కుడు పరిహాసం

(2)	లక్ష్యము	నాయికా భేదము
	నన్నెటికి నామ్మనేర, నాని వద్దికి	స్వీయ, ముగ్ధలో, నవోధ
	ఈమేను జీవునకు యింత ప్రియమాయెన	స్వీయ, ప్రాథ-విప్రలబ్ధ
	అలుకవీరవా నేడైన మీ	స్వీయ, సఖిప్రాథ-పరిహాస లక్షణము
	ఇటువంటివాడని నే చెలియ	ప, పరోధ-గురుమాన
	దినము లిటువలె వచ్చె	సా ; మధ్యము
	ఇంత దయగలవాని	సా , మాతీసంఘటన

మువ్వగోపాలసద నాయికా పట్టి

(3)	స్వీయ	పరకీయ	సామాన్య
ప్రాథ-శృప్త	నేటికి కలయికరా	ఇప్పటికిలాగున నున్నా	మనకు విన్నదిబాగు
ప్రాథ-అశృప్త	నన్ను నీవు దలచెది వాగ్దాయ	ముద్దుచెట్టలేవుగా	ఒకసారికి తొలగైతే
సౌందర్య గర్విత	తొయ్యరి నావిభుడెవ్వ	తెలియనైతి నమ్మ	గడియ గడియకు
ముగ్ధ-స్వాధీనపతిక	ఇన్నాళ్లు మల్లాడిన దిందు	అక్కరొకర్యవివారు	సామికి సరియోవ్వరే
ముగ్ధ-విప్రలబ్ధ	కొంచెకలైలా మీరు	య్యడి నేస్తము లెక్కడి నెనరు	ఒక్కడైన కాని నాయభువ
సఖి-ఉపాలంబన	కుగవాని కట్టచెట్ట మనవకమా	నెలకా అతడు అరిగేదే	విలవచ్చితే సామికుడకాది
...			...

వ్రాసి అచ్చువేయించి ప్రచురించితిమి ఇందు వ్రాయబడియుండు లక్షణములు భరత రసప్రకరణము లోని శ్లోకములకు తెనుగుకావ్యరత్నము గాని వేరు కాదు అలంకార లక్షణములును తెలుగుపద్యము చంద్రాలోకములోని శ్లోకములకు తెలుగుమాటలుగా మార్చి వ్రాసియున్నాము ఈ లక్షణములకు సంస్కృతమునందు చూడవలెనన్న భరత రసప్రకరణమును చంద్రాలోకమును చూడవలయును క్షేత్రయ్యగారి పదములు మొదలయినవానిలో లక్షణోక్తములైన కొన్ని పదములకు సంగ్రహించి యిందలి లక్షణముల తోడ మార్చి ముద్రింప యిత్నించుచున్నాము”

దీనివిబట్టి 1884 వాటికి ముద్రింప యిత్నించు యున్నట్లు తెలియుచున్నది అప్పటికే దీనిని వ్రాసి యుండవచ్చును పైన నేను నూచించిన రీతిని ఈ యజ్ఞాత రచయిత 1860 ప్రాంతములయందే రచించి యుండు నేమో యని ఊహించవలసియున్నది మరియు రెండు అచ్చుపుస్తకములలోను ఒకదానిలో 160 గెంపవదానిలో 200 పదము లుండెనని పట్టికను బట్టి చెప్పవలసియున్నది 1862 లో అచ్చువేసిన గ్రంథమందు 228 పదములుండెను మొదట 200 లే దొరికినవని, విచారించగా ఇంకను 28 లభ్యమైనవని అందు ప్రకటింపబడియున్నది అందుచేత 200 గల ఒక పుస్తక మంతకంటె పూర్వమున యుండియుండె నేమో యని తోచుచున్నది అందుచేత 1884 నకు అధమ మిరువదేండ్ల క్రిందట, ఈ యజ్ఞాత పురుషుడు, ఈ పట్టిక వ్రాసెనని వ్రాసియుండ వచ్చునేమో యని తోచుచున్నది మరియు అతను వ్రాసిన వ్రాత ప్రతిలో వాటి కచ్చులోలేని క్షేత్రయ్య పదములను గుమారు 90 పైని వ్రాసియున్నాడు

మరియు, సభాపత్యయ్యగారిపదములకు వ్రాసిన వివరణాదికముల గురించి శ్రీ తిరువేంకటాచార్యుల

వారు వ్రాసినది పై నుదహరింపబడినది. అందలి లక్షణములు, భరత రసప్రకరణము, చంద్రాలోకములోని సంస్కృతలక్షణశ్లోకములకు తెనుగుని చెప్పబడి యున్నది ఈ యజ్ఞాత సంపాదకు డుపయోగించిన లక్షణములు గుడిపాటి శోదండవతి రసమంజరికి వ్రాసిన తెలుగు వచనరచన కాని, భరతరసప్రకరణ, చంద్రాలోకములలోని సంస్కృత విషయమునకు శ్రీ తిరువేంకటాచార్యులవారు వ్రాసిన వచనరచన కాదు ఈ ఆచార్యులవారే యీ యజ్ఞాత పురుషుడైనచో ఈ సభాపత్యయ్య పదములలో వ్రాసిన తెనుగు లక్షణములనే యిచ్చియుండును ఏమనగా వారి ప్రకటనమందు చివర ఇట్లు వ్రాయబడినది “క్షేత్రయ్యగారి పదములు మొదలయినవానిలో లక్షణోక్తము లయిన కొన్ని పదములను సంగ్రహించి యిందలి లక్షణములతోడ మార్చి ముద్రింపయిత్నించుచున్నాము” ఈ లక్షణము వేరు గనుక, శృంగార రసమంజరిలోనిది, గుడిపాటి శోదండవతిచే వ్రాయబడినది గనుక, వాటిని అజ్ఞాత సంపాదకు డుపయోగించియున్నాడు గనుక, ఆచార్యులవారి యజ్ఞాత పురుషులు కారని తోచుచున్నది

మరియు సభాపత్యయ్య పదముల వివరణ ప్రణాళికకు ‘శృంగార రసమంజరి’ రెండువభాగముందలి వివరణ ప్రణాళికకు భేదము కనపడుచున్నది, ముఖ్యముగా, సభాపత్యయ్య పదముల వివరణలో “కడపట రసమంజరి శ్లోకాదాహరణములను జేర్చి” యని యున్నది ఇది సంస్కృతమున మాత్ర మిచ్చిరో, తెలుగులో శృంగార రసమంజరి కర్త యగు శోదండవతి ఆంధ్రీకరణముకూడనిచ్చిరోతెలియదు (గ్రంథము లభింపక చూడలేదు) ఎక్తైనను అజ్ఞాత పురుషుడు శ్రీ తిరువేంకటాచార్యులవారి రమటకు ఇది బాధ కరములనియే వా యూహ అందుచే యీ విషయ మింకను ఇదవిత్తమని చెప్ప వీలులేకున్నది.

శ్రీ విస్వా ఆస్పరావు.

బాదకుండగనే బట్టలను తెలుగాను ప్రకాశవంశముగాను ఉతుకును

వి. సి. ఏ. ఆండ్ కంపెని

ఇది రక్తకృద్ధిని చేయు నిలువ గల వస్తువులచే
తయారు చేయబడినది మేహములు, నిర్మల
నిప్పుక్తుక, కుళ్లవచ్చుము, అరిమూత్రము మొదలగు
వాటిని ఖండించి, నుంచి బలమును వీర్యపటుత్వ
మును కలిగించుటలో అద్భుతమయినది అనేక
సర్దిఫీకెట్లు గలవు 2 డబ్బీలు చాలును

20 తులముల డబ్బీ రు. 2/-

పోస్టేజి ప్రత్యేకము

వి. సి. ఏ. ఆండ్ కంపెని

ఆయుర్వేద సహజం
పె రి జే పి, (నెల్లూరు జిల్లా)

లోకప్రసిద్ధిపొందిన

పి. వి. రాజన్
ఆండ్ కంపెని వారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం
R. S. సుగంద ముక్కుపొడి

అన్నిటిలో సాటిలేనిది

ధర వివరములకు వ్రాయును

తయారుచేయువారు —

పి. వి. రాజన్ & కంపెని,

అర్కణం, Arkonam, N A Dt.

సంపాదక
శ్రీ వ్యామ్యమృతావర్త
కలిగి అంజనేయకావి

కుష్టు ★ బొల్లి

వగైరా మేహమచ్చలు, సెగ.
వవాయి వ్యాధులకు గ్యారంటీ చికిత్స,
గ్యాటలాగు ఉచితము.

జి. వి. రెడ్డి ఆండ్ కో

(రిజిస్టర్డ్)

“భాస్కరాశ్రమము”

గోపాలపురి, తూ. గో. జిల్లా

గ్రంథవిమర్శనము

గాంధీ—మార్క్సు

శ్రీ కోరిలాల్ ముఖువాలా—అనువాదకులు
వేమూరి ఆంజనేయశర్మ ప్రకాశకులు సర్వోదయ
సాహిత్య ప్రకాశన సమితి హైదరాబాదు
దక్కను వెల రూపాయిన్నర

ఈ రోజుల్లో కమ్యూనిజాన్ని గురించి విరివిగా
చర్చలు పాడుతున్నాయి అల్లాగే గాంధీతత్వాన్ని
గురించి వేర్వేరుగా చర్చించిన పుస్తకాలనేకం
ఉన్నాయి ఈ రెంటినీ గురించి సమగ్రపరిశీలనచేసి
తారతమ్యం చూపించిన గ్రంథాలు తెలుగులో లేవే
లేదని చెప్పకయ్యన ఇందుచేత ఈ పుస్తకం తెలుగు
పాఠకుల కంటేలా ఉపయోగపడగలదు

కోరిలాల్ ముఖువాలా ఈ పుస్తకంలో
గాంధీవాదాన్ని గురించి, కమ్యూనిజాన్ని
గురించి తారతమ్యపరీక్ష చేసి ఈ రెండింటినీ గురించి
సమగ్రంగా చర్చించారు

గాంధీవాదానికి, కమ్యూనిజానికి లక్ష్యాలు
ఒకటే కావచ్చును కాని ఆచరణలో రెండిటికి
ఉత్తరదక్షిణ ధ్రువాలకున్నంత లేదా ఉంది గాంధీ
ఆధ్యాత్మికవాది అందుచేత ఈయన దృక్పథంలో
ఈశ్వరవిశ్వాసము, అహింస మొదలయినవాటికి
ప్రాధాన్యం వీర్చుతుంది

మార్క్సు గతితార్కిక శాత్రువాదికావడం
వల్ల ఇతని వాదంలో పై విషయాలతో కనబడను
కాని, ధనస్వామ్యసమాజం తనలో సమాజంగా
అంతర్గతములై ఉన్న విరుద్ధశక్తులద్వారా, వర్గకలహం
ద్వారా వర్గరహిత వ్యవస్థవైపు ములుమాపు
తున్నదనీ, ఈగిరిమైన అవగాహనద్వారా వర్గరహిత
సమాజంస్థాపనకోసం ప్రయత్నించడమే విప్లవపథా
అవుతుందనీ మార్క్సు అభిప్రాయము ఇతని అభి
ప్రాయంప్రకారం ఈవిధమైన సమాజస్థాపనకు సాయ
పడని కార్యక్రమం అంత విప్లవ వ్యతిరేక
పంథాయే అవుతుంది

గాంధీమార్క్సుల ఇద్దరి దృక్పథాలలోను ఒక
ప్రధానమైన విభేదం కనబడుతుంది సాధన గతమైన
గుణదోషాలు సాధ్యంలోనూడా సంక్రమించి తీరతా
యని గాంధీ సిద్ధాంతము, అందుచేత ఒక లక్ష్యనిర్ది
ష్టకోసం అవలంబించే సాధనం నూడా పునీతంగానే
ఉండాలని గాంధీజీ అంటాడు మార్క్సు దృక్ప
థంలో ఒక లక్ష్యంఅనుమాన శ్రేయస్కరమైనప్పుడు

దానికోసం అవలంబించే కార్యాచరణ ఎల్లాంటి
దైనా దానివిషయంలో ఆక్షేపణ ఏమీ ఉండదు

మార్క్సు దృక్పథం జీవితానికంతటికీ సంబం
దించినది గాంధీజీ సిద్ధాంతం ఒక్క రాజకీయ
స్వాతంత్ర్యసంపాదనకోసమే ఉపయోగపడిందని
అనుకోనూడదు ఇదికూడా జీవితంలోని ప్రతిసమ
స్యకు ఒకనిర్దిష్టమైన దృక్పథంవీర్చుతుంది. అయితే
మార్క్సిస్టు మాత్రాలప్రకారం అన్ని జీవితరం
గాలలోను ఏర్పడే దృక్పథాలను గురించి సమగ్ర
చర్చజరిగిఉండడంవల్ల అవి సుంభంగా తెలుసుకోదా
నికీ వీలేర్పడుతున్నది

ముఖువాలా ఆవిధంగా కళాది వివిధరంగా
లలో ఏర్పడే గాంధీ దృక్పథాలను గురించి ఈ పుస్త
కంలో వివరంగా చర్చించి ఉండలేదు—పైగా
ఈ పుస్తకంలో మార్క్సిజం ఒకే సుస్థిరమైన దృక్ప
థంతో వివరించినట్లుకూడా కనబడుతుంది

ఈ పుస్తకం చదువుకూంటే చాలా తొట్ల
తెలుగు పొందీ అనువాదంలో కనబడిపోకూంటుంది.
అనువాదకు లోటు ముందు సంస్కరణలోనైనా
సవరించుకోగలరని ఆశిస్తున్నాను

జాతిరత్నాలు

[కథలసంపుటి]

క్రిమితి ఇల్లిందల సరస్వతీదేవి, ముకిలవాడి,
హుమాయత్ నగర్, హైదరాబాద్, (దక్కన్)
వెల రూపాయిన్నర

ఆంధ్రదేశంలో ముప్రసిద్ధమయిన స్త్రీలపాటల
లోని కొన్ని ఇతివృత్తాలు తీసుకుని క్రిమితి
ఇల్లిందల సరస్వతీదేవిగారు సరళగాంధీకథావళిలో
అయిదుకథలు వ్రాశారు ఈ ఆ అయిదు కథల
సమద్యయమే ఈజాతిరత్నాలు

ఆంధ్రదేశీయమైన ప్రాచీన జానపద మహిళా
సారస్వతంలో చక్కని జాతిరత్నాలున్నా, అవి
ఇంతవరకు అచ్యుతవృత్త రచకలుగా విలించిన గుజర్
పుస్తకాలలోనే కాదు మాత్రంగా మిగిలి ఉన్నాయి
వీటినిగురించిన పరిశోధన చాలా స్వల్పంగా జరి
గింది చింతాడిక్షితులుగారు మొదలైనవారెవరో
ఇద్దరు ముగ్గురు మాత్రమే వీటినిగురించి జూలంకవ
మైన పరిశ్రమచేసి వ్యాసాలు ప్రచురించారు.

శ్రీ సరస్వతీదేవిగారు పాత పాటలో నించి
ఎన్నుకొన్న ఈ అయిదు ఇతివృత్తాలలోను చక్కని

అంద్రదేశీయమైన సంప్రదాయం తొడిగిసలాకు
కున్నది. ఏదో వీర్యశరీరం, తురికాదేవినిద్ర,
లక్ష్మణదేవరసప్త, గర్భాంగదచరిత్ర, గర్భరాజా
కాదము, సత్యభామ సరసము, సుప్రసిద్ధమైనవి

క్రిమి సరస్వతీదేవిగా రీ కథలన్నీ గ్రాంథి
కంలోనే వాటిగా—కథలలో చాలావోట్ల ఆయా
పాటలలోని ఘట్టాలతో ఉచితమైనవిగా ఈ
ఉదాహరణలలో, సహజమైన కథ చాతుర్యంవల్ల
ఇవి చదువుకొంటే—ఆ పాత పాటలు చదువు
కొన్నట్లే ఉంటుంది ఈ పాటల పాఠశ్రయ, కథా
కథనలైఖరి కొన్ని కొన్ని చోట్ల ఉత్తమ కవితా
స్థాయి సుగంధసేవలైన లక్ష్మణదేవర సప్తలో
నిద్రాదేవి తన్నునరించి తెప్పేటాటలు దీని! ఉదా
హరణగా తీసుకోవచ్చును

“అష్టదిగ్గజములను - ఆది మహాబుధుల
వైకుంఠవాసులను వసియింతు నేను
సప్తపాగరముల చవుటి పడియలను
పారతీనదులను భ్రమియింతు నేను
పక్షుల జాతులను పర్వతములను
వృక్షాలవైదొండి విహరింతు నేను
నదుల నెవ్వరును నను గెల్వరేయి”

ఈ కథలు చదువుకొంటే సహజంగా పాఠకు
లకు వీటికి సంబంధించిన పాతపాటలు చదవాలనే
కుతూహలం కూడా కలుగుకొంటుంది

ఇలిందల సరస్వతీదేవిగారి ‘వాతరత్నాలు’
అనునీ కథాభిమానులైగాక ప్రాచీన జానపద మహిళా
వాక్యయాగ్మానులు కూడా తప్పక చదవవలసిన
పుస్తకం ఈ రచయిత క్రమంగా ఉత్తమమైన
ప్రాచీన స్త్రీపాఠశ్రయకూడా ప్రకటింపగలరనీ,
అవిగా మరుసటి పదిహేనున్న ప్రాచీన మహిళా
వాక్యయాగ్మాధుర్యం తెలుసువారికి అందించగలరనీ
అభిప్రాయపడుతున్నాను—

ఈ గ్రంథానికి శ్రీ సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు
ప్రాసిన వీరికి వారి విశిష్ట పాండిత్యానికి నికమా
పలంగా ఉన్నది

వి శ య ద క మి

[పదికథల సంపుటి]

ఇంద్రగంటి వాసు మచ్చాస్త్రి ప్రభుడు :
రాజుకుడిపో, రాజమండ్రు, నల యాపాయిపాటలా
దీనిలో విజయదశమి, నలుగునీపలు, మానసుందరి
మొదలైన పది కథలున్నాయి ఇవి అన్నీ ఇది
వరకు సుప్రసిద్ధపత్రికలలో ప్రకటింపబడినవే అవి
వీరికారచయితలు క్రిందవరల్ల కేవలరావుగారు
త్రాసున్నారు.

దీనిలో ఎక్కువగా నూరినారీ చేసుకోని
జీవించే రీతజనం, మగ్గతరగతి ప్రజ, పాత్రలుగా
వస్తారు

ఈ రచయితలో చక్కని కథవశక్తి ఉన్నది
జాతీయము, సునంస్కృతము అయిన చదువున
వ్యాకరణిక భాషకూడా వీరి కథవశక్తి తీరే
కథలన్నీ ఒక నుక్కలో చదివించివేస్తుంది

అయితే చాలావర కథలన్నిటిలోను రచ
యిత వ్యక్తిత్వం నూటి నూటికి పాఠకులకు అడ్డు
తెచ్చుకొంటుంది ఒక్కొక్కప్పుడు పాత్ర
సంభాషణలు మొదలైనవన్నీ రచయితముఖ్య
బయలుదేరుకున్నట్లే వినిపిస్తాయి మరీఅడుగున
పడిపోయిన వ్యక్తులవర్తనలో రచయిత వారి జీవి
తాలనుగూర్చి ఊహించి చిత్రిస్తున్నట్లు కనిపిస్తుంది

ఈ కథలన్నిటిలోను ‘వెలుగునీపలు’ ‘బమ్మలూ’
అనేవి ౭౦కు చాలా మంచికథలు పుస్తక ముద్ర
కాదికం ప్రకటనగా ఉన్నది

శ్రీమద్రామాయణోత్తరకాండ

[కవిత]

దేవర్ కృష్ణరాయచాదరి తాటిపాక, రాజోలు
తాలూకా, నందియాపాడులు

ఈ రచయిత పాలం దున్నుకొండగా ఒక
నిత్యపం దొరికినదట! అనిత్యపంలో ఒక సంస్కృతి
తాళపత్రగ్రంథం ముద్రమే కనిపించినది ఆ గ్రంథం
లోని కథ అధారంగా తీసుకుని రచయిత ఈ పద్య
కావ్యం రచించారు దీనిలోని కథకు ఉత్తరకాండ
కథకు అక్కడక్కడ కొన్ని తేడాలున్నాయి

ఈ రచయిత కావ్యం సాంప్రదాయక కవితా
మార్గంలో నడిచిపోతుంది పద్యాలలోని సంస్కృ
తాంధ్ర పదప్రయోగాల శిక్షిత ప్రత్యేకంగా ప్రకం
పింపదగినది కవిత అంతా కథాకథన భోరణిలో
సాధారణస్థాయిలోనే నడిచిపోతుంది గాని రసవత్తర
ఘట్టాలలో తీర్చిదిద్దుకున్న కవితాగాంభీర్యం గాని
కవితలో ప్రత్యేకత గాని కనబడివు

ఈ క్రింది పద్యాలు వీరికైరి ఉత్తమోదాహర
ణలుగా తీసుకోవచ్చును ఇది తృణింహ్వకృతువర్తన
ఘట్టము

“కవున శీక నేయుదురు,

శీరమరాళ మయూర కారికల్

జీవున రేగిపాట, కెలరేగియు

దేవియలానుధించు శా

జన్మము తెల్ల బడుచుంది

జంటలు జంటలు గుంపు గూడియున్
గ్రోద్విరులున్ ఫలములాగి
గోపియు ఊసి విలాసిమల్ ముగిన్
పుష్పాగ పుష్పముల్ పుణిః సేసలుజల్లి
సరసములాడెడు సతయ యొక తె
సన్నజాబాలు కోసి సరులు సక్కగజేసి
ముదితకోప్పన గూర్పు మగుడ యొక తె
మందార దామమీ మగువకు నగు
ననిచ్చిచివగు జనావనిత యొక తె
దివ్యోకవతి నీడు దిగిగుబ్బలకు బోవి
గజనిమృపండ్లని కవియు నిశ్చిత
చివురు జంపములం దుమ్మ చెల్వయోర్తు
పొదరులం దాగి తలయెత్తు పాలతి యోర్తు
దాగుమాతల యాటాడి దయ్యోబోర్తు
రమణు లిట్లు క్రీడించి రామమందు "

భిక్షానలి

[కవిత]

కజ్జల కారిదాసు ప్రకులకు జం పెడ్
లూర్ — లీహార్ నల దూపాయిన్నర ఇది
పద్యార్థకమైన చిన్న ఖండకావ్యం భిక్షావతి
అనే పేరు దిచ్చగతై అన్న పదానికి సంస్కృతా
మవాదంలా కనిపిస్తుంది దిచ్చగతై అన్న పదానికి
తెలుగులో దిచ్చమెత్తుకొని జీవించే స్త్రీ అని అర్థం
చెప్పవచ్చును కాని సంస్కృతంలో దీనికి ఈ
అర్థంచెప్పడానికి బిలులేదు ఒకవేళ ఏదో ఒక అర్థం
చెప్పవలసివస్తే 'భిక్షముకలది' అనే అర్థమే చెప్పాలి
ఈ ఖండకావ్యంలో ఒక దిచ్చగతైదాస్యాగ్ర
జీవితమే కాక వస్తువు ఎంతఅడిగినా అన్నంపెట్టే
వాల్సి లేక ఈదిచ్చగతై చచ్చిపోతుంది దీనికి పూర్వం
అమె కనుక్కుకూడా చనిపోతుంది ఇందుచేత
ఈపేరు కావ్యానికి సార్థకంగా కనిపించదు
సంస్కృత వ్యాకరణం ప్రకారం 'దిచ్చము కలిగింది'
అనే అర్థంతో ఈపదం ఎల్లాగో అల్లాగ సాధించ
వచ్చునుగాని, ఆ భాషలో ఇది జాతీయమయిన
ప్రయోగం కాజాలదు

దిచ్చగతై జీవితం వర్ణనమయినపుడు పాత
కులకు సహజంగా కరుణరసస్ఫూర్తి కలగాలి కాని
ఈ కావ్యం చదువుకూంటే జీవితీ వివేచనామాయన
కరుణరసం అడుగంటితోకూర్చున్నట్లుపిస్తుంది.

అయితే రచయిత కవనంలో అక్కడక్కడ
చిన్నచిన్న దృశ్యభుటాలు హృద్యంగా కళ్ళకుకట్టే
శక్తికనిపిస్తుంది కావ్యంలో వాడుకకు నిండని పసి
చారిత్ర తనచేతనున్న పళ్లు దిచ్చగతైకు ఇత్యదం
కోసం అమె దగ్గరకు వస్తుంది. ఆ పసిచారిత్రను
వర్ణించే ఈక్రింది పీఠంలో రచయిత వర్ణనశక్తి పరి
శీలించవచ్చును

చివురపాదములపై చిన్నారి నంది ము
వ్వలు ముద్దుగా ఘల్లుఘల్లుమనగ
మొలకొడునన్ వ్రేలు మురిపెంపుబంగారు
దిశ్శ్రాంతకుపువ్వే నలుగురిన
శ్రీకారములబోలు చెవులకు నీలార
లోలబల్కొత్త యంచాల నీయ,
నర్దనంద్రాకృతి నలరాదుకుడుటిపై
నందారుబొట్టు విన్యాసమమర,
ఊంగరాలకుదులదాల్చి యున్న పూలు
రంగురంగులకొత్త సారథములీన,
నాలుగొడ్లు నిండని పసిచాలయొక తె
వారికడవిల్చి కరుణాకారమనగ

పునస్సంధానము

[పద్యకావ్యము]

పి హమమయ్య వి పి (ఆవర్ణ) ప్రకు
లకు ఆంధ్రాబుక్ హౌస్, బాలయ్య మార్కెట్,
గుంటూరు వెల రేడు

ఇది సరీము మార్గహామల ప్రణయపరిణామం
వర్ణించే కావ్యము సరీము మార్గహామ భర్తను
చంపించి అమెను వివాహమాడిన కథ చరిత్ర
ప్రసిద్ధమే

అయితే ఈ కావ్యంలో మార్గహామభర్తను
పథించిన సరీమును అనేక విధాలుగా దుర్భాషలాడి
నిందిస్తుంది తరవాత సరీము తా నామెను చిన్నప్పటి
నించీ ప్రేమించిన విషయం తెలియజేస్తాడు —
అయినా అమె అతని మాటలు చెవివిపెట్టదు కాని
అతడు ఆత్మహత్య చేసుకోబోయేసరికి అమె మెత్త
బడుతుంది

చరిత్రమాట ఎల్లాగఉన్నా కావ్యంలో వర్ణిం
చిన తీరుమాత్రం వీరి కద్దరికీ సమచితంగా లేదు
మార్గహామ చివరికి సరీమును వివాహం చేసుకున్నది.
తరవాత మార్గహామ భారత పాత్రాన్నిభారం నిర్వ
హించిఉదాహరణ చరిత్ర చెబుతున్నది 'చరిత్ర
ప్రసిద్ధమైన ఈ ఇతివృత్తానికి అనుగుణంగా మార్గ

సామ సరీసుల ప్రేమ పరిణతి చిత్రిస్తే ఈ గాథ ఇంత స్వభావోచితంగా ఉంటేది

పద్మరచనలో అక్కడక్కడ ప్రభవ ప్రయత్న మానసలు కనిపిస్తున్నాయి. ఈ క్రింద ఉదాహరించిన పద్యంపంటి రచనలు ఈ కౌశ్యంలో చాలా సక్రమంగా కనిపిస్తున్నాయి ఇది మార్గచూస సరీసును నిందించే ఘట్టంలోనిది

“బ్రదుకును సాంతమున విడచి
స్వామిపదముల కంటితమ్ముగా
వదలిన త్యాగమూర్తి కనివార్య
గభీర పరాక్రమాధీన్
బదనలు పుక్కిరించు నొక
బల్లెపుటాటును గుండెకాయనై
వదిలి బహుకరించిరిది
అంతియ చాలునరే! మహాప్రభూ!”

ప్రకృతి సాభాగ్యము. లేక చీకటి వెలుగులు
[క వి త]

కైరా సుందరరామకావ్యము, వోల్క్స్ హైస్కూల్, శేరుగు తూర్పు గోదావరిజిల్లా, బెలగిరికూపాయి ఇది ప్రత్యేక విశిష్టతగల ఖండకావ్య సంపుటి రచయిత అనేక విషయాలను గురించి ఖండకావ్యాలు వ్రాశారు కాని, అవి సామాన్యంగా నేటి ఖండ కావ్యాలలో ఎక్కడా కనబడవు. టార్పిలైటు, కిలో పిన్ ఆయిలు, రైలు, అగ్నిపెట్టి, సబ్ మెరైన్ మొదలైన అధునిక జీవితావసర వస్తువులే వీరు తమ కావ్యాల్లో వర్ణించారు ఈ రకమైన వర్ణనకు నేటి కవిత్వమార్గంలో వీరొక కొత్తదాని వేకారనవచ్చును ఈ రకమయిన విషయాలమీద అధునిక మాతృకకవుల లక్షకులు ఉత్తమమైన ఖండకావ్యాలు రచించారు. జీవితంలో విశిష్టము ఉపయోగపడే వస్తువులమీదా ఉత్తమ కవితారచనకు ప్రోద్బలం కలిగించవచ్చునని వీరు సోచావారనంగా నిరూపించారు

కైరా సుందరరామకావ్యముగారు తమ ఖండ కావ్యాలన్నీ ఒక తరహా ఖులాసాభోరణిలో వ్రాసుకు పోయారు — అందుచేత ఈ కావ్యాలన్నీ ప్రాస్తవిక ఖండకావ్యాలుగానే మనం చదువుకోవాలిగాని వీటిలో సామాన్యంగా కవిత్వలో కనబడే ఉదాత్తత లేదనుకోవడం న్యాయం కాదు

ఆంగ్లకవిత్వంలో (Light verse) ఖులాసా కవిత్వ చాలా ఎక్కువగా ఉన్నది పెద్దకవుల లక్షకులు ఈ విధమైన రచనలు చేశారు. భుజ ప్రాస్తవిక సత్యాలు, సహస్యాలు, అమోఘధానకావధాన కవిత్వాలు, ఇందు మించుగా ఈ వర్గంలోనే వస్తాయి.

ఈ కవి కాలగ్రహణమైన ఒక విధమైన అమాయక దృక్పథంతో ఆయా వస్తువుల వర్ణనలు చేశాడు. అక్కడక్కడ మాత్రం అంతర్దృష్టికంగా హాస్యం మెదులుతుంటుంది. మొటార్ కారునుగురించి వీరి వ్రాసిన కొన్ని పద్యాలలో ఈ విషయం మరిచిపోవ వచ్చును—

“చోడకుడు ప్రక్కనుండగ
మోదముతో కిరియొప్ప ముందర చక్రం
కాదుకొని కారునకుతం
గాదగు వారెంత పుణ్యగరిమ గలాలో!

మాటుమాటుల చాక్లెట్ చోడ్యమునను
మేఘరంజీల మీద న మేయలాఘ
నంబునను కారునకుపుయ వచ్చుచుండ
నరుడో! సోరాయుంజోనా బరగుగాద!

కారుండెడి నా పుట్టువో
ధారుణీ బుట్టువగు యోగ్యతాసాంధ్రుడతం
జేరికి నోయిది గలగం
గారాదిల ప్రాప్త్యకృతముగాదలలేకన్ ”

‘స్వ’ అనే వీరికలో వీరు వ్రాసిన ఈ కందంబూడా వీరి భోరణికి తార్కాణంగా తీసుకోవచ్చును

“స్వప్నం వెలిగించి వదలిన చప్పజేక
తావతిం గూర్చి ప్రణవ నాదంబునందు
దురక వేయు చానందంపు దరగలుర్చి
స్వాంత మున్ముఖమాను వేదాంతమునకు !”

భారతి

[సంస్కృత మాసపత్రిక]

సంపాదకులు—గుజనకాసస్వామి, ఏమ్ ఏ భారతిభవన్, గోపాలేశ్వర రాస్తా, బయ్యపూర్, రాజు పూర్ సంకత్పర చండా, మూడు రూపాయల విడిపత్రిక ఆకాలు

ఇది సంస్కృతం నేర్చుకునే విద్యార్థులకేగాక పండితులకు గూడా ఉపయోగపడే సంస్కృత మాసపత్రిక దీనిలో వీరియ—లెఖనాన్ దేశాల పరిచయం మొదలుకొని ప్రాజాత్యామరహస్యము, శ్రీరామనవమి మొదలైన విషయాలమీదమాత్రా చక్కని వ్యాఖ్యానాలున్నాయి.

మాఘకవిని గురించి, ఏకవాక్కుని గురించి రచించినవి కమగ్రమైన విమర్శక వ్యాఖ్యానాలు. ఈ సంచిక లోని వాటిక, సంస్కృతకవిత్వ సామాన్యమైన సాంప్రదాయక భోరణిలోనే వ్రాసినవిగానూ ఉన్నాయి.

సంస్కృతంలో రచనాసామర్థ్య అలభ్యులతో గోరేవారందరికీ ఈ పత్రిక భాగా ఉపయోగపడుతుంది.

శ్రీ మద్భగవద్గీత

వ్యాఖ్యాత: శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు

ఆరవ ముద్రణము

సంస్కృతమూలము, తెలుగున టీకాతాత్పర్య విశేషార్థ

పాఠములు గల 400 పుటలు గ్రంథము గీతాధ్యయన

ఎరులకు మిక్కిలి ఉపయుక్తమైనది

ఖద్దరు బైండు

వెల రూ 4-0-0 లు.

తపాలాఖర్చు రూ 0-9-0

గాంధీ మహాత్మని

ఆత్మకథ

ప్రథమ, ద్వితీయ సంపుటములు

[పాఠము ప్రథమము]

శత వధాన వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారి ఆంధ్రపత్రిక

ఖద్దరు బైండు

ప్రతి సంపుటము పోస్టేజితో సహా వెల రూ 5-9-0

ఒకేసారి 2 సంపుటములు పోస్టేజితో రూ 12-10-0

ఆంధ్ర గ్రంథమాల, పోస్టుబాక్సు నెం 212 మదరాసు.

Printed & published by S Sambhu Prasad at the Andhra Patrika Press,
No 7, Thambu Chetty Street, Madras. Editor S Sambhu Prasad

ఆనందమయమైన గృహజీవనం

అశుభం ముఖం ఆనందములో ప్రకాశిస్తున్నది అమె ప్రేమతో తయారు చేసిన 'టీ' ఒక గ్లాసు త్రాగడం అప్పుడే ముగించారు పగలల్లా అవీనులో పనివల్ల వచ్చిన అలసట పూర్తిగా అదృశ్యమైపోయినది ఇక ఇప్పుడు అతడు చేయవలసినది కూడాపాగా భార్యతో కబుర్లు చెప్పడం ఏల్లంతో అడుకోవడం

ప్రతిసాయంత్రమూ ఒక గ్లాసుడు 'టీ' తో తర్తను అహోవింది అతనిది అమె నేడ దీరుస్తోంది ముఖమయమైన సంసార జీవనం గడవడానికి అతనికి అంతకంటే ఏం కావాలి : ఉల్లాసాన్నిచ్చే మంచి టీ తయారు చేయడం ఎంత ముఖ్యం : ఇక అర్చు విషయమూ అమె స్వల్పం. వ్యవధిహూడ ఎక్కువ అక్కరలేదు నేడ టీరే రుచికరమైన 'టీ' ఏ ప్రతి రోజూ త్రాగండి.

మంత్ర శక్తి నిచ్చే పానీయం
"టీ" త్రాగండి

ఎల్లల రి రిక్తువారివల్ల ప్రచురించబడింది.

678 ౭

